

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 08213181 8

11

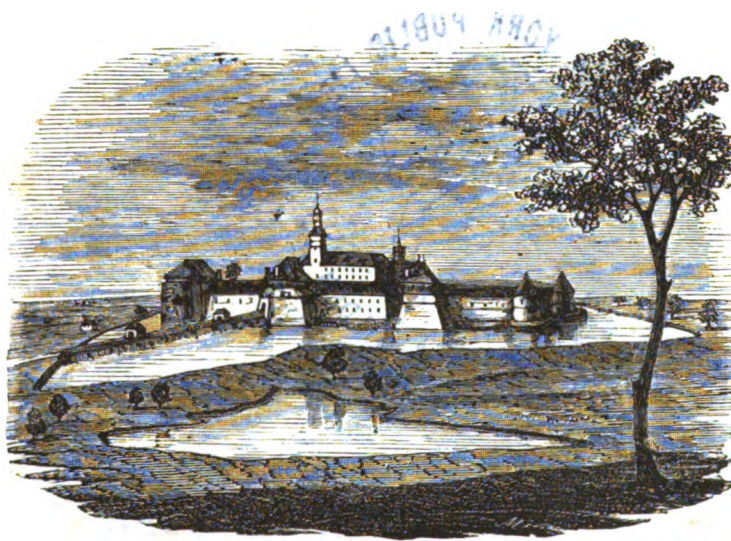
G. ZRÍNYI MIKLÓS

MUNKAI.

EREDETI KÉZIRATOK ÉS KIADÁSOK UTÁN
A SZERZŐ ÉLETRAJZÁVAL.

SZERKESZTÉK

KAZINCZY GÁBOR és TOLDY FERENC.

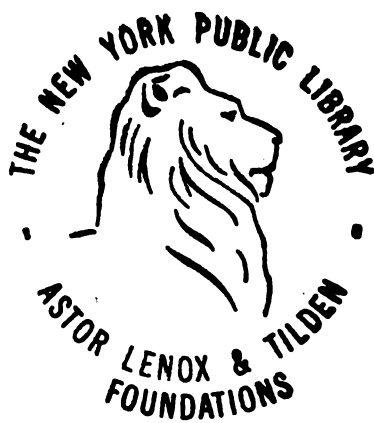

Csáktornya.

PEST.

EMICH ÉS EISENFELS KÖNYVNYOMDÁJA.
MDCCCLII.

Metsz. Subarich György 1851.

Kőről nyomt. Walzel Ág. Frigyes 1851.

AZ EREDETI KIADÁS CÍMLAPJÁNAK MÁSA.

ZRÍNYI MIKLÓS MUNKÁI.

I.

ELEGYES KÖLTEMÉNYEK.

A VADÁSZ.

Idyllium, az hol egy vadász Violának kegyetlenségéről panaszolkodik.

1. Egy megbusult vadász kikelet idején
Egykoron könnyű nyilát kezében vévén,
Egy sebes szarvasgémnek nyomát keresvén,
Sokat, de hiában, járt Dráva erdején.

2. Végre fáradságát hogy heában látta,
Egy nagy dült jegenye fát nem messzi láta,
Az hol fáradságát leülve mulatá,
Gondolván bánatját hogy evel mulatná.

3. De nem nyugodhatek itt Cupido miatt,
Mely néki így monda: Keresd meg Indiát,
Kelj szárnyadra, járd meg az vadon Libyát,
Mindenütt ott látod erős kezem íját.

4. Thüle s Izlandia, Tanais el nem röjt,
Ha megnyilik Atlás s maga gyomrában röjt;
Valamint az a gém bőr alatt sebet röjt,
Úgy tégedet nyilam mindenütt öl és fojt.

5. Így monda Cupido; és ugyan igaz lén,
Mert mindenkor benne ujjalt az égő szén.
Vagy volt az esztendő ifiu, avagy vén,
Mindenkor ű szive háborúságban lén.

6. Az szép Violának nagy kegyetlenségét,
Magas kőszikláknak engedetlenségét,
Sokszor könyveivel írta keménységét,
Az dült fáról mostan így kezdé el versét:

7. „Oh te szép Viola, te két szemed mely szép,
Annyira kegyetlen hozzám mint márványkép,
Mast vigaszik minden az kikeleti nép,
Csak az én örömöm temiáltad nem ép.

8. Mast sivó orosz lány letészi haragját,
Mast erdei kan nem köszörüli fogát:
Te kegyetlenségednek nem látom módját;
Örökkén rám gyujtod szüvednek haragját.

9. Mit használ ha szívem olthatatlanul ég,
Ha kemény szüvedben van olvadhatlan jég?
Mast im jómra vagyon szépen megderült ég,
Ha szemem esőjének nem szakadhat vég.

10. Mit örülök rajta, ha hegyről lement hó?
Ha bánat úgy hordoz mint erős szájú ló,
Ha az én sok könyvem árvízhez hasonló,
Ha bűm örökké nő, mint fára az komló.

11. Az én könyvem árvíz, és tenger bánatom;
Immár csak aliglan magamat állatom,
Mert több bű engem vér, azt igazán látom,
Hogysem hab kűsziklát, vagy szél nagyfát parton.

12. Az Hekla tüzei nékem kegyelmessék,
Nékem Késmárk kövei engedelmessék,
Az Dráva vizei nékem nem sebessék:
Csak az te szép szemeid nem kegyelmessék.

13. Az tigris nem örül úgy véres prédában,
Mint te, oh kegyetlen, lölköm fájdalomában,
Gyönyörködöl szívem szaggattatásában!
Oh te vadnál vadabb s kegyetlenb magadban!

14. Oh hányszor kívánom: Mongyibél esnék rám,
Életemmel együtt mulnék el bús óráim!
Ha oly igen gyűlölsz, ölj meg te, Violám!
Mondhassam: miáttad fogy el végső óráim.

15. De te irgalmatlan, örülsz én kinomnak,
Örülsz s nem kívánod hogy egyszer meghaljak;
Hanem véghetetlen nehéz bánatomnak
Bővítéd örökkén forrását kinomnak.

16. Ha oroszlány anyád is lett volna néked,
Scythiai medve ha szoptatott téged,
Mégis nem kellene így kegyetlenködnöd,
Igy kinban örülnöd s vérszopóvá lenned.

17. Acél meglágyulhat tüzzel, mesterséggel;
Hangya-nyom küsziklán esmerszik üdövel:
Heában tégedet apolgatni verssel,
Tüzzel, mesterséggel, s nem hajolsz üdövel.

18. Sohajtásim annyit lágyítanak terajtad,
Mint gyöngye szél tölgyfán, az mely nem hajolhat.
Az mint nagy küsziklát tengerhab nem ronthat;
Úgy verseim tégedet nem lágyíthatnak.

19. Miért szépségedben magadat elbiztad?
Mely mint egy szép gyöngyvirág, hamar elrothad;
Mint egy csurgó patak, mely vissza nem folyhat,
Úgy fut el szépséged s változik szép orcád.

20. Futsz mast élölöttem mint galamb ölyv előtt,
De ha szárnyas vagy is, nem éred az üdöt,
Eszteendő is elfut te szépséged előtt.
Azt tudod-e: szépség hogy néked örököd?

21. Leszedi orcádról az idő szép rózsát,
Sűrű barázdákkal megszántja orcádat,
Ezüstté fordítja szép arany hajadat;
Bánni, de heában, fogod tett dolgodat.

22. Akkor fogod mondani: Oktalan voltam,
Rózsát virágjában le nem szakasztottam!
Mikor meglehetett, akkor elmulattam:
Mast, mikor nem lehet, kezdeni akartam.

23. Ah, ne légy kegyetlen! végy példát mindenről,
Tanulj és végy példát keserves szívemről;
Megesmered kinjét bánatos versemről:
Talám szerelemtől ment lészesz egyedül?

24. Mindenben szerelem nagyon uralkodik;
Ez széles világ is mind néki adózik.
Nézd szerelem miatt madár mint kinlódik;
Nézd szép fülemilét mely igen aggódik.

25. Az szerelem miatt nem találja helyét,
Gyűrűrül fenyőre változtatja helyét;
Mindenütt ujítja szép siralmas versét,
Mert bánja társának tüle távullétét.

26. Hát özvegy gilice, mert elveszté társát,
Mikor száraz ágról terjeszti panaszát,
Untalan óránként neveli sirását,
Bánatban nem látni néki lankadását.

27. Nem szólok ezekről, mert gyöngye madarak
Talám nem csudálok szerelemtől aggnak.
De ki szerelmesebb mint az fene vadak,
Griffek, oroszlányok s kegyetlen hyénák?

28. Kegyetlen az erős és vitéz oroszlány,
De nüsténye előtt szeléd mint egy bárány,
Ama különb szörű, szép mint egy szivárvány,
Vad tigris, társához, mint együgyű bárány.

29. De mi vagyon fenébb iszonyu medvénél?
Ez is szerelemben nem mint kegyetlen él.
Zöngnek az kösziklák ü bömbölésével,
Társot keres magának sok mesterséggel.

30. Tudja az szerelmet az szarvas mit téssen;
Addig nyugalomát magának nem vészen,
Míg ordításával sok panaszt nem téssen,
Míg kedve társától örömet nem vészen.

31. Mit nem csinál az ló, és mit nem fáradoz!
Nyerít, rüg és kapál, míg nem jut társához;
Lángot fúj szájából, szüvében halált hoz,
Más lovat ha közel lát kedves társához.

32. Azt tudod-e, az halak tengerben mentek
Szerelemtől? elhagyjed, azok is égne.
Balaenák, cethalak, és görbe delphinck,
Cupidónak harácsot ezek fizetnek.

33. Mely szépen énekel tengeri Szirénes!
Ő szép gyöngye verse oly igen keserves,
Hogy még Pluto előtt is volna az kedves.
Hát minden világon az ki él, szerelmes!

34. Oh, tudja Pluto is mit téssen szerelem!
Noha irgalmatlan s nincs nála kegyelem.
Az a rettenetes kevély fejedelem
Nem találja helyét, mert fojtja szerelem.

35. Nézd Proserpináért miként szüve szakad,
Mint Cupido miatt nyavalyásul lankad.
Nézd mely igen hajtja tűzhányó lovakat,
Noha érdemetlen, éli Proserpinát.

36. De mit mondjak mindenható Jupiterről?
Sokszor elfeledközik istenségéről,
Szállította sokszor szerelem le égből,
Sokszor levetközött isteni köntösből.

37. Az szerelem ötet sassá változtatta,
Mikor Ganymedest az égben ragadta;
Danaéra magát aranyúl szállatta;
Europa is Jupitert bikávu láta.

38. Oh te kegyetlen érc! egyedül kegyetlen!
Földön, nagy kösziklákon, mély tengerekben,
Irgalmatlan poklokban, magas egekben
Van szerelem, de nincs csak az te szüvedben!

39. Mert bizony eddig ennyi könyörgésemre
Nagy Késmárk is, ily alázatos versemre
Megindult volna sok hullatott könyvemre,
Duna vissza folya az magas hegyekre.

40. Az mérgös kigyót is megszelédéhetném:
Basiliscus haragját megengyíthatném,
Sárkányt ennyi időre megfékezhetném:
Ihon te kegyelmedre szert nem tehetém!

41. Talám nem hiheted sok esküvésemet,
Édes szép Violám, s nem hiszed hitemet?
De az én homlokomon látod szüvedet,
Látod bü forrásu nyavalyás szememet.

42. Bár ne higj énnékem, kérdezd kösziklákat,
Kérdezd meg ezeket az nagy álló fákat,
Kérdezd meg ezeket az vad barlangokat,
Az honnan Echo ad sok bús választokat.

43. Nincs itt oly kis erdő, sem oly kicsin fűzes,
Sem nyár, sem jegenye, sem fenyős, sem egres,
Az hol az te neved jól nem esmeretes;
Mindenütt nevedről zöngött untalan vers.

44. Ha téged megcsallak, szerelmes Violám,
Mindjárt nagy Vesuvius szakadjon énrám;
Forduljon rám első szarvasra lőtt nyílaim,
Vagy éltőmben hollók kákogjanak énrám:

45. Ixion kereke törje meg csontomat,
Titius kányája rágja meg gyomromat;
Ne legyen ki szánja én állapotomat,
Nap gonoszra fordítsa én minden jómat.

46. Nálad van én lelkem, hidd meg, nem csalhatlak,
Csak annyi lélek van bennem hogy óhajtlak.
Holtak én magamat, téged lángnak tartlak;
Láng égben elröpül: itt holtak maradnak.

47. De te óhajtasommal könnyebben röpülsz!
Ez az holttest nem mehet oda az honn ülsz!
Miért hát nyiladdal holtom után is lüsz?
Mért érdemetlenül reám kegyetlenülsz?

48. Szüvedet elvitted, itt hattál magamat,
Vagy add meg szüvedet, vagy vigy el magamat;
Vagy minden két részszel együtt ölj magamat;
Ne nézd illy örömmel szörnyű haláloamat.

49. Az vadász nyúl után futtat sok földeken,
Erdőkön, mezőkön, hegyeken, völgyeken;
De ha halva látja függve egy törzsökön,
Nem örül már rajta, mást keres mezőkön.

50. De te, oh vérszopó, nem elég, megöltél,
Holtom után inkább rajtam gyönyörködöttél;
Te sivó oroszlány, így nem gyönyörködöttél
Pyramis ruhájában kit kútnál löltél.

51. Ne fuss énelőttem, oh te gyöngö virág,
Ne röpülj el tüleim, oh ragyogó csillag,
Nézd én bánatomat, mely belől engem rág:
Űzze el rólam ezt kezedből egy szép ág.

52. Lám az vad kerecsent megszelégíthetni,
Lám sebes sólymot is kézre süvölthetni;
Pánnak nehéz nem volt Holdot elhíthetni
Hogy égből leszálljon, s kész legyen szeretni.

53. De, oh én nyomorult bolond, mit csinállok?
Sisyphus kövével nagy hegyet hajgálok.
Azt tudom, kigyónál kegyelmet találok,
Azt tudom, örökre nagy bánatbul szállok!

54. Szeret az Viola, de jaj! nem engemet :
Szereti Lykaont, azt az hamis ebet,
Az ki meg nem győzhet semmivel engemet :
Annak adta magát, szagatván szüvemet.

55. Oh haragos Viola, én ellenségem !
Csak azt mondd meg igazán, kérlek, énnékem :
Lykaon mivel győz, vagy tud győzni engem ?
Mivel kérködhetik igazán ellenem ?

56. Musáknál laktam én, Apollót szolgáltam,
Versemmel mindenkor nagy fát mozdíthattam ;
És noha teveled szerencsétlen voltam,
Kegyetlenségednek tulajdoníthattam.

57. Versent verset Lykaon ha mond énvelem,
Ugy jár mint Marsyas az Apollo ellen ;
Hogyha pedig akar versent futni velem,
Ugy jár mint sok más is Atalanta ellen.

58. Hogyha kételkedik ű az én erőmben,
Ugy jár mint Achelous Hercules ellen ;
Változzék bár mindenné az én kezemben,
Nem lesz tágossága én erős öblemben.

59. És noha úgy gyűlölsz mint sárkányt engemet,
Nem vagyok én oly rút hogy sértsem szemedet ;
Mert nem régen láttam magam személyemet
Az sebes Drávában, minden termetemet.

60. Ha engemet nem csal az én hamis képem,
Különb Lykaonnál én deli termetem.
Oh hányszor kívánnak az szép Nymphák engem !
Hányszor csókot hánynak rám úton mentemben !

61. Esküszöm tenéked az szüz Diánára,
Esküszöm Cupidóra s az ű nyilára,
Hogy mint szalma lángon, úgy ég szép Berleba
Miáltam ; úgy égett és ég is heába.

62. Én pedig előtte mint köd az szél előtt,
Mint te énelőttem, mint árnyék nap előtt,
Ugy futok és bújok szép szemei előtt ;
Még is én rút vagyok az te kedved előtt.

63. Szállj le, szép Violám, mint harmat az égből,
Vetkőzzél le immár kegyetlenségedből,
Szállj az én kezemre, mint karvoly folyóból ;
Szánd meg ezt az szegényt, kit gyűlölsz szüvedből.

64. Én sok mulatságot tenéked találok,
Madarat vagy vadat, mindeneket találok ;
Madárfogó hálósukat olyat csinállok,
Hogy láthatatlanak lesznek cérnaszálók.

65. Hogyha hosszú náddal halat csalni akarsz,
Abban is énnálam mesterséget találsz.
Nálam sikos angvillát, ha akarsz, foghatsz ;
Egy szóval mind úgy lesz az mint meggondolhatsz.

66. Szállj le, szép Violám, és szeress engemet !
Néked otthon tartok két szép heüz kölyköt ;
Minap szerencsédre jártam az erdőket,
Anyjokat megöltem, megfogtam kölyköket.

67. Úgy megszelédültek, hogy járnak utánam ;
Sok játszásokat nézni ugyan kívánom.
Sokan kérték tőlem : senkinek nem adom ;
Néked, édes Violám, azokat tartom.“

68. „„„Esztelen, mit beszélsz, hányod panaszodat?
Mast is nem esméred-é bolond voltodat ?
Gyűlöli Viola te ajándékokat,
Gyűlöli verseidet és temagadat.

69. Az te dolgod nem más, csak panaszkodjál,
Bánat közt, mint Scylla tengerben, aggódjál :
Neveld az vizeket könnyhullatásiddal,
Sűrüsíts folyhókat sok sóhajtásiddal.“““

70. Így végezé versét busult szerelemben
Az ifiu vadász, és esék kétségben.
Az nevét nem írom ebben az könyvemben,
Mert az Diánától tilalom van ebben.

71. Ad jobbat az isten ! megsárgul az kalász,
Üdövel megvidul az megbusult vadász.
Valaha megfordul az rút fekete gyász,
Kit gyűlölsz, Viola, kedvedben leszen az.

VIOLÁHOZ.

Idyllium.

1. Kegyetlen, hová futsz? te, árnyéknál könnyebb!
Miért meg nem hallgatsz, áspisnál süketjebb!
Ah, ne légy mint egy kűs márványnál keményebb!
Ne légy szalamandra, az jégnél hidegebb!

2. Talám félsz szüemtől, hogy oly erőssen ég,
Ne olvadjon szüved, mely mint egy hideg jég.
Ne félj, szüvem tűzének mert vagyon oly vég;
Az én lelkem kívül senkin ez nem ég.

3. Talán félsz ijamtól, kit hordozok velem?
Cupido íja az, kibén nincs kegyelem.
Nyilamnak nincs hegye, nincs mérges szerelem
Ijamban, de vagyon csak tőled félelem.

4. Oh te nagy forgó szél, állíts meg futását
Az én gilicémnek, tarts meg szaladását!
De félek, hogy te is nem éred futását,
Röplüni ereszti ha sebes sugárát.

5. Oh ne fuss előttem, szép Viola-virág!
Nem erdei csuda vagyok, ki füvet rág;
Nem vagyok Harpya, kit látni is rütség;
Nem, kit Hercules tett egekben, vad csillag.

6. Noha, mit tagadom? bizony csuda vagyok;
Szerelem csudája és monstriumja vagyok.
Bizony megváltoztam, mint görög hadnagyok:
De ne félj, ártalmas, nem is fene vagyok.

7. Ne fuss, kérlek, előttem! jusson eszedben
Péneus leánya öltözött törzsökben,
Laurussá változott, úgy akarta isten,
Mert kegyetlenségért isten is kegyetlen.

8. Apollo istennek sok szép könyörgését
Nem akarta hallani siralmas versét.
Te pedig ennek is neveted esetét,
Neveted Cupidónak erős fegyverét.

9. Nem csuda, mert kő vagy, mert alabastrumnál
Keményebb téli jégnél, és porphyrusnál.
Cupidónak nyila ellened nem használ;
Megtompul terajtad, s testedben meg nem áll.

10. Ha isten akarná, változnál csudára,
Nem hiszem változnál gyöngé lauruságra,
De Késmárk tetején nőtt kemény tölgyfára,
Ottan hadakoznál szeleknek urára.

11. Az is meglágyulna én könyörgésemre,
Úgy hiszem megszólalra ennyi versemre:
Te pedig mint vad griff szomjúzól véremre;
Nem is nézsz én rám is, nem hogy beszédemre.

12. Nem használ tenálad az én könyvhullásom,
Nem használ szép versem s utánad járásom.
Kegyetlen Sziréna nézheted sirásom,
Nem könyörölsz, nem szánsz, látván kárvallásom.

13. Mint ama könnyű köd az forgószél előtt,
Eltűnsz énelöttem és szemeim előtt.
Mint hideg hóharmat nap melege előtt,
Mint fűr karvoly előtt, mint árnyék nap előtt.

14. Bár volna lábad is oly mozdulhatatlan,
Az mint kemény szüved, mely oly irgalmatlan.
Nézd, az merre te futsz, tüske mely számtalan;
Oltalmazd magadat, ne menjen lábadban.

15. Jaj, szerelmes Violám, ójad magadat,
Meg ne csípje hangya szép feje lábadat,
Ne szakaszsa szederjén arany hajadat,
Állíts meg, állíts meg, kérlek, futásodat.

16. De mindenre bátor vagy, csak éntülem félsz,
Erdőkön, pusztákon vadak közt bátran élsz;
Engem rút kigyónak, engem sárkánynak vélsz,
Mert sok könyörgésemre csak meg nem is térsz.

17. Bár fuss el temagad, csak add meg szüvedet;
Nem tudom loptad-e vagy erővel vetted:
Azt tudom bizonynyal hogy magaddal vitted,
Ha vissza nem adod, hát vígy el engemet.

18. Add meg zálagomat, mert majdan elveszek,
Vagy hogy, mint szép Biblis, vízfolyássá leszek,
Mert szemeim untalan forrású vizek.

19. Nyavalyás, mit futok, mint az szomju szarvas
Forráshoz, utánad? az ki vagy mint egy vas.
Mint szelégýíthetlen sebes keselyő sas,
Elröplösz előttem, s elfutsz, mint vad farkas.

20. De bizony nem úgy van, mert szebb vagy far-
Nem szelégýebb, fejérből fekete sasnál. [kaszál
De nem is márvány vagy, mert ha márvány volnál,
Énelöttem oly igen el nem futhatnál.

21. Sasnak is szüve ég az szerelem miatt;
Nézd meg társa után magasról mint kiált.
Hordozza farkas is szerelem igáját,
Mert társa kedvéért szereti barlangját.

22. Demi vagyon kemény mágnesnél keményebb?
De mi vagyon ennél ismég szerelmesebb?
Szereti az vasat: te pedig keményebb
Mágnesnél és vasnál, és jégnél hidegebb.

23. Bizony mast elhittem Caucasus volt anyád,
Örmény oroszlánny volt te szoptató dajkád,
Mert nem gondolsz, érted hogy én szívem lankad,
Nem gondolsz testemtől majd lelkem elszakad.

24. Állj meg, édes vadam, bátor ne sokáig!
Hadd nézzem szemeidet csak fél óráig!
Nem gondolok osztán ha lelkem elválík
Világ-unta testemből, ki van mast alig.

25. Bolond, mit törődöm, és az üdőt veszttem,
Hogy reménységemet fővenyen építem.
Könnyű forgó szelet heában kergetem.
Igy minden reménység eltűnik előttem.

26. Édességet találnék előbb epében,
Hogynem szeléggyülést az te vad szüvedben;
Előbb is árnyékot meleg verőfényben,
Lágyulást gyémántban, s irgalmat tengerben.

27. Jól tudós vagyok már én állapotomban;
Tudom hogy szeretlek, tudom hogy héában.
Tudja jól Tantalus, nem észik álmában,
S mégis kapdos utána s fárad héában.

28. Mégis utánad én, mint Echo szó után,
Mint deres hóharmat nap melege után,
Mint tudatlan für csalogató síp után!
Mint egy kemény mágnes az hideg vas után.

29. Én is kész-akartva hordozom hállómat,
Láncozva kötözve látom fogságomat,
Látom és szeretem én nehéz igámat,
Mégis mint egy mágnes szeretem vasamat.

30. De te kegyetlenb vagy haragos Circénél,
Mérgező Morgonánál, hamis Delilánál,
Ravasz Armidánál és Falsirenénél,
Medusánál, Scyllánál és Tisiphonnél.

31. Elbiztat magadat szép fejér orcádban;
Engemet semminek vélsz kevély voltodban;
Mert hogy fekete vagyok ábrázatomban,
Azt tudod vad ember csinált Libyában.

32. Tudod-e fagyalfának fejér virága
Lehull az földre, s nem lesz semmi haszonra?
De, noha fekete az szagos viola,
Felszedik, és tészik süvegkarimába.

33. Nem jobb-é az föld is mely inkább feketébb?
Én is noha fekete, de szerelmesebb
Vagyok, állandóbb is, fejérnél keményebb;
Noha, nem tagadom, legszerencsétlenebb.

34. Mertszintén annyit tesz tenéked szolgálnom,
Mint Dunapartot reménységgel szántanom,
Jégre építenem, és szerencsént mosnom,
Holdra haragudnom, csillagok' számlálom.

35. Ezt jövendőlte, lám, undok üvöltéssel
Egy rút fülesbagoly mindennap jó reggel.
De bizony én bűnöm mást most nem érdemel,
Hogy meguntam Hajnalt, utánad mentem el.

36. Viola, nem lésszesz ez után gyötrelmem,
Mert bolondságomat már jól megismertem.
Az szép Hajnalcsillag lesz az én szerelmem,
Bálványom, oltárom, és minden víg kedvem.

ARIANNA SIRÁSA.

1. Ádria tengernek főnforgó habjai
Valjon oly nagyok-é mint szemem árjai?
Valjon oly nagyok-é Mongyibél lángjai
Mint égő szívemnek langos hatalmai?

2. Én éjjel, én nappal keserven ohajtok,
Miként fulemile vér s tajtékot hányok;
De nagy nyavalyámbul gyógyulni nem tudok,
Sőt sebben, sőt kínban ujultón ujulok.

3. Nagy sebet mert csinált Cupido szívemben,
Kinek orvossága nincs diktamusfüben.
Mint egek forognak örök környületben,
Úgy bám, úgy bánatom forog örökségben.

4. Én Márst énekelek haragos fegyverrel,
Kínzó szerelmemet hogy felejtsem evel;
Másfelől kis isten megkerül fegyverrel,
Harcol, vagdalkozik lángozó szívemmel.

5. Két nagy harcban meggyőzöttimmár engemet,
És midőn sokáig hurcolna engemet,
Ilyen nehéz okkal nékem kegyelmezett,
Hogy írjam Theseus nagy hitetlenségét.

6. Bizony nagy büntetés, mert én inkább írnám
Miképpen árult el engem szép Violám,
Mennyi sok ohajtást érette heában
Sűrű fölyhők közzé szélnek bocsátottam.

7. Mennyiszer könyvemmel ezt az sobes Drávát
Árasztottam s neveltem haragos árját,
Most is könyveimtől forgó örvényt forgat,
És maga magában neveli haragját.

8. És ezt mind érette, és mind csak heában;
Heában fáradtam magas Parnassusban,
S ott érte fejemet ágoztam laurusban,
De szelet fogtam, pénzt gyűjtöttem álmomban.

9. Ah háládatlan! és nem hajt meg én kínom,
Kiben éjjel nappal úntalan kínlódom!
Nem hajt meg szép versem s utánad járásom,
Égő tüzem, árvizem, sok sohajtásom!

10. Halljad meg most Theseus hitetlenségét,
És annak magadra vegyed az értelmét;
Halljad Ariannának siralmas versét,
S nagyobbnek véljed háládatlan éltedet.

11. Tebrus vize mentiben szép Arianna
Nyugszik vala kegyessen felvont sátorba,
Mert Cupido örömet mutat álmába;
Azt tudja, hogy Theseus fekszik ágyába.

12. De fülemilének ékes szólásával
Felzöndült elméje igen gyorsasággal;
Felnyitja szép szemét, látja hogy szép hajnal
Röpdözve előljün harmatos szárnyával.

13. Ölelni kívánván Theseus életét,
Gyöngén tapogatva viszi ágyba kezét,
De semmit nem talál csak az üres helyét,
Meghidegült ágát, és hitetlen jelét.

14. Akkor mintha mennykű szörnyű szelletivel
Esztelenítette volna keménységgel,
Sokáig nem szólal, mert szava elmével
Maga jövődjére röptül vala el.

15. Mindazáltal azonnal elméje megtér,
Mihent az szüvérvül eloszlék fojtó vér;
Ő meztelenen is sátorbul futni mér,
Körül körül keresi és ismét betér.

16. Üti fejér melyét, szaggatja szép haját,
Theseus! Theseus! nagy erővel kiált;
Kifut Tebruspartra, honn maga folyását
Tengerben adóul önti, hamarságát.

17. Ott széles tengeren szemét megforgatja,
Az partot üressen emberektől látja,
És semminek másnak szavát nem hallhatja,
Csak szép Alcyonnak mint társát siratja.

18. Echo is bánattal szól Ariannának,
Csinál öregbülést választtal bújának;
Mert ha ő panaszol, szól az küszikláknak,
Echo bús választtal nevet bánatjának.

19. De ő az sötétben hajót messzi látja,
Dagadt vitorlált hogy könnyű szél hajtja,
Theseus! Theseus! ismétlen kiáltja;
Amaz ütet nem hallja s nem is hallhatja.

20. Int és visszahíja gyöngé kezeivel,
De az hajót viszi szél nagy sebességgel.
Arianna késéri végig szemeivel
Míg hajó szeme előtt tengeren tűnt el.

21. Akkor osztán szaggatja aranyos haját,
Körömszeli körmével kegyes orcáját.
Nem messzi megszemlélt egy magas küsziklát,
Rá hág, és tengernek így kezdi panaszát:

22. „Jaj szerencsétlen én, jaj én boldogtalan!
Mint csalám magamat Cupido hatalmán.
Kit Hesperus adott, Lucifer or módján
Ellopta, elragadta tülem hamarján.

23. De nem ragadt el senki, Theseus, téged,
Csak az te mondhatalan hitetlenséged.
Honn esküdt szerelmed? honn van igaz hited?
Talán vitorládval szélnek eresztetted?

24. Te hitetlenséged viszen oly hirtelen,
És nem ez gyöngé szél, ki röptül tengeren.
Eredj, eredj, Theseus, eredj, hitetlen,
Az én lelkemet is viszed te fenyődben!

25. De ha hajód lelkemet veled hordozza,
Miért halandóját magával nem hozza?
Nem oly nehéz, elhidd ez az Arianna,
Hogy te hajód ötet is el nem birhatná.

26. Elmentél, kegyetlen, elmentél mint gyors szél,
És engem bús örökös gyászban kevertél;
Sőt örök halálban engem eltemettél,
Hitrontó, engem vesztő, keményebb ércnél.

27. Bízol, országodban hogy mensz triumphussal,
Aval az kegyetlen holt Minotaurussal;
De ha ki fog kérdeni, győzted mi móddal?
Tagadsz-e: Arianna okosságával.

28. Micsodás látatja lesz vitézségednek,
Hogy aztot elhiggyék idegen emberek!
Nem tulajdonítja senki ezt kezédnek,
Hanem Arianna esztelen szüvének.

29. Ki fogja mondani hogy labirinthusból
Az magad eszével kijöttél, halálból?
Sok száz mind okosabb, mind vitézebb abból
Ki nem tudott járni csalárdos fogságból.

30. Ah! mert Arianna adá ezt tenéked,
Az ő cernájával magadat vezetted.
Ihon mint fizet most nagy hitetlenséged;
Prédául vadhelynek hagyál és tengernek.

31. Miért nékem nem hagysz cernát és tanácsot,
Ki után láthassam egyszer ez világot!
Ah, miért nem csaptad nyakamban az kardot!
Csináltad volna meg előbb az koporsót.

32. De több triumphust is számlálnál házodban,
Ha az Ariannát elvinnéd hajódban,
Osztán ott hirdetnéd szélel országodban:
Egy leányzót megcsalál hamisságodban.

33. De nézd meg kívül futsz és ki előtt szaladsz,
Nézd meg hitetlenséged miatt mit csinálsz!
Ki néked életet, annak te halált adsz,
Én labirinthusból, te nagy fogságban hagysz.

34. Eredj, eredj, hitetlen, szelek szárnyával,
Istenek haragja nagyobb hamarsággal
Elsiet utánad és eljün károddal,
Mert nevekre esküdtél nagy hazugsággal.

35. De talán azt tudod, istenek megholtak
Melyek Enceladust küvel burították,
Prometheust kányákkal elszaggattatták,
Az kik Salmon királyt föld alá rontották?

36. Vagy kik Atlást fordíták nagy küsziklára,
Lykiont rút vadra, Akteont szarvasra,
Atreust, Therodatmant mérges sárkányra,
Hekubát ebbé, Scyllát ugató habra?

37. Sem siet sem késik haragja istennek,
Mert örvényes habba teheti könyvemet,
Szélvészszé fordítja sohajtó kedvemet,
Én bánatimmal elburitnak tégedet."

TITYRUS ÉS VIOLA.

TIT. 1. Az vadász elnyugszik,
Ha az nap lemégyen;
Az juhász lefekszik,
Hogyha haza megyen;
Szántó vigan észik,
Dolga végben megyen:
Én penig, mint bolond, mint esti denevér,
Járom az erdőket, mert a nagy bánat vér.

2. Mint szarvasgém vagyok,
Mely fiát elveszté;
Üvöltök, kiáltok,
Mert bűm megemészte;
Violámért fagyok,
Az ki engem veszte,
De ahon szép Violám diófa alatt
Nyugszik, az én halálom zöld árnyék alatt!

3. Kelj fel, édes Violám, diófa alól!
Nem tudod-e itt nyugszol mely ártalmasul?
Minket bölcs Meliboeus tanított arrul:
Juhok sem legelnek; kelj fel ily árnyékból!

4. Mit bánkodom mostan az szép kikeletben?
Nézd mint nőnek virágok az szép üdőben.
Aeolus meglágyította haragját,
Boreás szereti szép Orithyát,
Szent Gergely meghozta nagy orru golyát,

Gilice megtalálta kedves társát.
Hallottál már bömbölő bömbölkét,
Mennyei kecskét, tarka babutákat,
Láttál már rózsákat,
Csúszó kigyókat,
Mint gyönyörködnek,
Szerelmeskednek.
Csak te vagy egyedül,
Élsz kegyetlenül,
Oh te szép virágszál!

VIO. 5. Oh ne legyen néked soha kikelet!
Ne adjon isten soha meleg szelet;
Vad konkoly teremjen fejér buzád helyett;
Semmitül ne vehess vigasztaló kedvet.

6. Igéző szem lássa bárányocskáidat,
Az métely megfojtsa minden juhaidat,
Találj ménta helyett mérges cicutákat,
Hallj tengelic helyett keserves baglyokat.

7. Mert szerencsétlennék ily kívánságok jók,
Az melynek az szép violák nem szagossak,
Feketének tetszenek az liliumok.
Magamnak is magam jobbat nem kívánok.

8. Eredj, távozzál el, Tityre, éntülem,
Mert te verseidet mostan én gyűlölöm.
Azt tudod-é, talán nem vettem eszemben,
Hogy harmatos Hajnallal vagy szerelemben?

TIT. 9. Ne fogd, kérlek, énrám azt, édes Violám,
Hogy mást kívülötted kerestem s találtam.
Vertumnusnak engedtem Hajnalt. S nem talán?
Csak te gyönyörűségem vagy, szép Violám!

VIO. 10. Fuss tülem, verseid mert nekem éles tör,
Dér virágnak,
Kü buzának,
Horog hálnak,
Lép madárnak,
Hálló vadnak,
Métely juhnek,
Nyíl szívemnek,
Bús kedvemnek,
Mirigy életemnek.

TIT. 11. Ne szólj olyant nékem, édes Violám,
Miért haragszol most ártatlanul reám?
Vagy hogy talán tréfálsz, tudni kívánnám.
Ne üzz el magadtul szerelmes Violám!

VIO. 12. Fuss, mondok, éntülem,
Eredj Hajnalodhoz.
Nem kellesz énnékem,
Mert nékem csak bűt hozsz,
Mert te szerelmedben
Engem soha nem hozsz,
Noha te meggyőződ Amphiont és Pánt;
Orpheus kezében sem szól ily az lant.

TIT. 13. Ha isten akarná, bizony nem tréfálnál,
Lágyabb szűvel is verseimre hallgatnál,
Alázatos versemre nem haragudnál,
Nem nevetnél, neveznél, és nem csúfolnál.

Nem vagyok Amphion, nem Pán, nem Orpheus,
Mert szerencsétlenebb azoknál Tityrus:
Pán meglágyította Diánát, Amphius
Az hideg halakat, vadakat Orpheus.

15. Meggyőzhetném, elhiggyed Lykáon sípját,
Ha az volnék, te kedves szüved hajlékát.

VIO. Úgy van, igen szeretem; mit akarsz tahát?
Szeretem Lykáont s az ő muzsikáját.

TIT. 16. Kegyetlen mit mondasz?
Engem versz beszéddel.
Szépet rúttá csinálsz,
Rútat írsz füstékkal.
Engem azért ócsálsz,
Hogy esmérjem evel:
Mennyivel oroszlány haragosb báránynál,
Annyira kegyetlenebb te oroszlánynál.

17. De mennyire ismég
Rozmarin az csalánt,
Mennyire győzi meg
Viola tulipánt,
És mennyi különbség
Váltja eztet s Hajnalt:
Annyira győzőm én az rút csípás ebet,
Te bíróságodban is. Tedd le rosz kedvedet!

18. Berleba mert nékem

- Sokszor koszorúkat
Küldött szerettében,
És ajándékokat.
De én nem kedveltem,
Ő noha átkozott.

Elszaggattam koszorúját, s azt mondtam:
Nem kell nékem Berleba, csak szép Violám.

19. De te énelőttem,
Mint Daphne, második,
Elfutsz, s nem szólsz velem,
Kin szívem aggódik.
Áspissal szegődtem
S az siketebb alig;

Mert ennyi szép verssel csillagokat égből,
Elhoznám, Eurydicét Pluto kezéből.

VIO. 20. Farkas báránnyal

Előbb fog járkálni,
Nyulat agarakkal
Előbb is fogsz látni,
Engem Tityrussal
Hogysem hallani.

Nem kell te szépséged, sem sípod, sem versed,
Velem szintén magadat elgyölöltetted.

TIT. 21. Látom, de nem tudom, Lykáon tégedet

Miért szidogatott, mégis te szereted:
Engem pedig gyűlölsz, ki vagyok melletted,
Mint az ragadozó borostyán tölgy mellett?

VIO. 22. Itten én teneked bánatomnak okát

Megbeszélem, szívemnek nagy nyavalyáját.

Az minap egy reggel
Ezen az hegyen föl
Gondolkodva jártam,
Harmaton sétáltam,
Szép eperjet szedtem,
Kerékben kötöttem;
Lykáonnak szántam,
És adni akartam.

Azonban ugyanő,
Goromba mint a kü,
Meglátá kezemben
Eperjet, kötésben.
Kikapá kezemből
Ő nagy kegyetlenül,

És szemem láttára
Töré pozdorjára.
Még az ki nehezebb
S nékem keservesebb,
Monda: Szeretődnek
Másnak ezt kötötted.
Ezen nagy bánatom,
Erős boszuságom,
Azért ez hegyekre
És kemény kúvekre
Jöttem lakni immár,
Ahol juhász nem jár,
S nem is szól az madár,
Nem szánt itt az szántó,
Nem jár az vadászó;
Csak keserves Echo
Lesz szívem boszontó.

TIT. 23. Ne kegyetlenkedjél, édes Violám!

Engedd meg hogy lakjam veled az pusztán.

Lykáont hadd el már,
Gyűlöljön téged bár,
Én leszek teveled,
Társod és remetéd.
Sebb vagyok nálánál,
Okosabb nálánál,
Bátrabb is nálánál,
Erősb is nálánál,
Jobban is szerellek,
Lám ugyan is égek.

VIO. 24. Úgy légyen, édes szívem, az mint akarsz,

Mert engemet az te szép versed meghajtott.
Immáron ezután lések te szolgálód,
Társod és szeretőd, és te szép virágod

VADÁSZ ÉS ECHO.

Idyllium.

1. Te ki gyönyörködöl az én nyavalyámban,
Töredözött szókban, megrekedett hangban,
Felejts bánatodat! szólj ebben barlangban:
Ég-e miattam Júlia lángban? Echo. Abban.

2. Vajha az úgy volna, s velem nem játszanál!
Csúfot énbőlőlem nem csinálnál! E c h o. Annál.
Hát ha annál nékem kegyelmet találnál,
Vigasztalnálak egy szép nótával. E c h o. Aval.

3. Volt egy kis méhecském,
Gyönyörűségecském,
Kin megnyugodt volt szívem.
Mézes harmatokkal
Kerti illatokkal
Az ő szája teli volt.
Engemet táplált is
Csak látatjával is,
Meddig kertemben lakott.

4. Sokszor szép két lábát,
Melynél nap nem láthat
Szöbbséget, valamerre jár:
Hercules oszlopa,
Az hol non plus ultra,
Higgyed, lenni gondoltam.
Kivántam dűlni rám
Szép márvány palotám,
Miként rádült Sámsonra.

5. De mit mondok néked,
Ha nem lesz ellened:
Méh megúnta az rózsát,
Jaj, szállott rút nádra,
Undok békanyálra;
Soha nem lesz enyim már.
Sírj hát te is velem,
Nympha, keservesen;
Ma holtnak kell lennem. E c h o. Nem.

6. Engem szomorító hamis választokkal E c h o. Ok-
Nem okkal, s nem jókkal, [kal.
Hanem nagy boszúkkal,
Választod csúfból áll,
És rakva játékkal. E c h o. Áll.
Állj hát, és ne tréfálj,
Ereszsz jó választtal. E c h o. Oszlán.

7. Miért vagy, szép Echo,
Oly igen boszontó? E c h o. Ontó.
Te vagy az vér-ontó,
Én könyvem hullató. E c h o. Tó.
Te bizony sírásom, te kevés fordító,
Keserves panaszos, versem hamisító. E c h o. Ó.

8. Oh Cyparissusnak húga, teszőbb Echo! E c h o. Bé-
Békót láncot viselek nyakamon mint tacska. [kó.
Nem tagadom bizony: de te légy megoldó,
És követségemet méhecskémnek adó. E c h o. Adom.

9. Ha kérdi: Élek-é?
Mondjad hogy én égek.
Ha kérdi: Kicsoda?
Mondjad hogy van oda.
Az te rózsavirágod,
Kirül te harmatot,
Gyöngé illatokat
Gyönyörködve szedtél,
Benne gyönyörködöttél,
Mostan elárultad,
Mert talán nem tudtad:
Az nád töredékeny,
Noha nevedékeny,
Hogy megúnod mindjárt;
Mert rá nézni is árt.
Nézd hináros szemét,
Csoportos üstökét,
Széltől hajtott nyakát,
Nem álló derekát.
Nézd az ő gyökerét,
Meglátod erejét,
Mert nincs az őbenne
Mi néked kellene.
Hadd el én méhecském,
Édes szép képecském,
Megtalálod nálam,
Ki bizony nem álom.
Mely friss az rózsaszál,
Noha tüskében áll,
Nem szűr meg tégedet,
Nem sérti szemedet.
Az virágja vörös,
Az gyökere erős,
Maga szép illatos,
Hozzád hasomlatos.
Lám sokan szeretik,
Szépségnek viselik.
Csak te jüj és szállj rá,
Kivánod másszorra
Ő állandóságát
Rothatatlanságát.

Igy izene néked
Az ki szeret téged.

ORPHEUS KESERVE.

Orpheus az szép Eurydice után futván, Eurydicét egy vipera megcsípte, az mely mérges sebben megholt Eurydice. Így siratta Orpheus.

1. Nyisd meg én torkomat keserves sirásra,
Apollo, mert im jutottam árvaságra,
Kiért, mint gilice nem száll az zöld ágra,
Ugy szívem nem kíván jutni vigaságra.

2. Nyisd meg Biblis két szemeimnek forrását,
Hadd neveljem bővítsem szívem sirását.
Echo, sűrűsíts meg lölköm sohajtását;
Gyönyörűségemnek gyászoljam fogyását.

3. Eurydice oly volt mint egy szép virágszál,
Mint legszebbik csillag, mely sokak között áll.
Ezt elvitte az irigy s kegyetlen halál,
És ezért nyugalmat szívem nem talál.

4. De te bűneimért ha verni akartál,
Miért kegyetlenségben így elfajzottál
Jupiter, s inkább énrám nem haragudtál,
S haragos mennyküveddel el nem rontottál?

5. Vaj! ha ily szépséget szenvedni nem tudtál,
Miért engemet is be nem buritottál
Miként Enceladust az nehéz Actnával?
Vagy mint Prometheust el nem szaggattattál?

6. Nem ezt ő szépsége, szép piros orcája
Érdemlette, szépen szóló kláris szája,
Két fekete szeme, aranyas szép haja,
Alabastrum mellye és márvány ajaka:

7. Hogy mérges vipera miatt ő meghaljon
És ő ártatlan lelke pokolra szálljon.
Kár rózsának, mikor virágjában vagyon,
Szerencsétlenség miatt hogy meghervadjon.

8. Megholt Eurydice, az én szép virágom;
Eltávozott tülem az én vigaságom.
De én mégis élek ezen az világon,
Világtalan világ! veszett világ!

9. De ha abban vagyon lelkem, kit szeretek,
Nincs tahát énbennem az éltető lélek,
Nem vagyok én Orpheus, és nem is élek,
Hanem mély pokolbul jött vándorló lélek.

10. Szabad lesz Plútóhoz poklokban énnékem
Szerelmes Eurydicém után elmennem.
Ha nem szabad élőnek, mert nem eleven
Vagyok, mert lölköm ott van, az hol szerelnem.

11. Oh szerencsétlen én! imé törött kobzom
Bizonyítja igyemet romlott miszkálom,
Vadaimat veletek össze nem hívom;
Soha virágimat is nem vigasztalom.

12. De ha én tinéktek sokszor jól szolgáltam,
Hangas kobzommal tikteket vigasztaltam,
Szelégys és vad közt békességet csináltam;
Ha tinálatok valaha kedves voltam:

13. Sirjatok énevelem ti is, oh szép Músák,
Együtt sirassátok az én nyavalyámnak
Súlyát, kedves Dryadesek, szép Napaeák,
Ékes Najadesek, szép természetű Nymphák!

14. Sirj te is, gyors Dráva, erős bizonyúságom
Ki voltál égő szívemnek orvosságom!
Téged sokszor megnevelt én könyhullásom,
Sokszor te oltottad az én gyuladt lángom.

15. Negondoljad immár hogy meggyógyulhatnék
Mint szalma, mint kénkü mert az én szívem ég,
Kit meg nem oltana egész tengeremélység.

16. Csak te gyógyíthatnál, oh Fátum, kegyetlen!
Hogyha szörnyű kínnal megölnél hirtelen,
Vagy Késmárkot nyakamba vetnéd véletlen,
Szakadnának egek ha rám kéménletlen.

17. Honn vagy te Gorgonis, iszonyu orcáddal?
Honn kegyetlen Busiris fene lovaddal?
Honn anthrophophagusok, véres torkokkal
Vattok? Scylla, Charybdis, több Fúriákkal?

18. Honn vattok harpyák és kegyetlen Párcák?
Mondjátok meg: nekem életem fonalát
Kik lehetnek azok az kik hosszabbítják?
Miért életemmel együtt el nem rontják?

19. Eurydice! Eurydice! én szerelmem!
Hova hattál világon árvájul engem?
Miért úgy futottál mint egy vad előttem?
Talán az te haláloed volt az én vétkem?

20. Bizony megkereslek sötét Acheronban;
Engedelmet találok talán Plútóban.
De ha reménységem elvész Phlegetonban,
Eurydice mellett maradok poklokban.

21. Eurydice! eszembe ha jön szép szájad,
Két fekete szemed, aranyos szép hajad,
Két domboru mellyed, és szép márvány állad,
Fejér sima hasad, két szép gyöngé lábadd;

22. Az szerelem nékem szép Paradicsomnak
Tetszik, örvendetes mennyei országnak,
Nagy gyönyörűségnek és Elysiumnak,
Tündöklő napfénynek és szép csillagoknak.

23. Viszont égő szívemet ha megtekintem,
Mint lángozik, kínoz és mint gyötör engem,
Az szerelem tetszik Abyssusnak nékem,
Styxnek és ördögnek, hogy így bánik velem.

24. Poklokban vagyok, hát nem kell oda mennem.
De még sem elég ez is; meg kell keresnem
Kegyetlen Plútót is; talán van kegyelem
Abban, kegyelmesség ki nem tud mi légyen.

25. De ki vagyon oly, kts szerelem nem győzhet?
Nem él ki szerelem tüztét nem esmérhet.
Lám szép Proserpináért ő is gyötrődött;
Lám, jég-hideg szüve mint szalma úgy égett.

ORPHEUS PLÚTÓNÁL.

Ez után következik miként könyörgött pokolban
Plútónak hogy Eurydicét kiadja, meg is nyerte, de oly
privilegiummal, hogy vissza ne nézzen. De ő mikor
vitte volna, meg nem tűrhette hogy rá ne tekintett
volna, azért ismét eltűnt előtte Eurydice.

Oh nagy Abyssusnak,
Sötét Acheronnak
Rettenetes istene,
Oh te nagy monarcha,
Te Phlegeton átká
S örökös fejedelme,

Te Styxnek nagy ura,
Lölköknek ostora,
Te, kinek nincs kegyelme!

Jüttem országodban,
Te birodalmodban,
Nem bolond kényességért;
Az szerelem hozott,
Mert gyöplün hordozott,
Nem kérkedés kedvéért.
Mert itt ember nem jár,
Nem is szól az madár
Csak gyönyörűségéért.

Nem jüttem csudálni
S erődöt próbálni,
Mint az Jupiter fia;
Legyen vesztég az Sphynx,
Folyjon békével Styx,
Nékem nem kell Fúria,
Sem sárkány, sem Hydra
Százfejű Chimaera,
Nékem nem kell Harpya.

Az én szép mátkámat,
Én nyugodalmamat
Elvitte irigy halál,
Mely ott fön elválík
Lélek testtől alig,
Jól tudom hogy alá száll.
Tudom, birtokodban
És te hatalmadban
Eurydice mostan áll;
Hogy az elevennek
Vagy élő embernek
Nem szabad ide jünni:
Szabad lesz hát ennek,
Az kiben nincs lélek,
Poklokban is eljünni.

EPIGRAMMÁK.

ATILLA.

1. Isten haragjának én szelleti voltam
Mikor ez világot fegyverrel nyargaltam,
Vércataractákat karddal árasztottam,
És mint egy villámás földet megfutottam.

2. Én vagyok magyarnak legelső királya,
Utolsó világrészről én kihozója.
Én lehetek tehát magyarnak példája,
Hirét s birodalmát hogy nyújtsa szablyája.

BUDA.

Mely rosztól alhatnak egy királyi székben
Méltóság és egy ész, az mely engedetlen,
Rólam és Remusról példát vehet minden;
Vesztő, mert nem fértem az bátyám székiben.

SZIGETI ZRÍNYI MIKLÓS.

Mint Hektor Trójának,
Úgy én Szigetvárnak
Erős őrzője voltam.
Mutattam pogánynak
Hogy nagy Jehovának
Kedves szolgálja voltam,
És előbb éltemet
Hogysem hűvségemet
Testemből kibocsáttam.

DELI VID, SARKOVICH.

Én is nem keveset
Tettem, hogy elesett
Világrontó pogány eb.
Nagy csorbát csináltam
Az ottomán holdban;
Nem lesz immár serényebb.
Uramért, hazámért,
Nagy isten fiáért
Életem volt legkissebb.

RADIOVOJ ÉS JURANICH VAJDÁK.

Mi boldogok voltunk,
Együtt éltünk, holtunk,
Most istennél van lelkünk;
Az nagy Zrínyi mellett
Hirünk kerekedett,
Érte halált szenvedtünk:
De nem volt heába,
Mert jó unokája
Örökössé tett bennünk.

FARKASICH PÉTER.

Csak alig mutatott,
S mindjárt visszarántott
Kegyetlen Fátum engem.
Jó Uram siratott,
S fia rólam írt jót:
Helyén vagyon hát hirem.
Nem adatott minden
Mindennek élteben;
Isten kedve úgy légyen.

FESZÜLETRE.

1. Sírtál már eleget lám Ariannáért,
Fogyattad könyvedet csak egy Violáért,
Csak meg nem változtál, mint Biblis, semmiért,
Édes Músám, füért s rothandó eszközüért.

2. Híd ki most magadbul könyvedet nagy okért,
Áraszsz cataractát szemedből méltóért;
Azért ki körösztfán függött büneidért,
Az ki istened volt, megholt váltságodért.

3. Hogy nézhetsz emberre, ember teremője?
Igy téged megcsúfolt ő hitetlensége,
Annyi sok vett jókért, mint tenger fővenye,
Mint latrot, mint tolvajt, feszíte körösztre.

4. Onnan is mutattad, igaz juhász voltál,
Vesztett nyájod után magasról vigyáztál,
Atyádnak vétkeért sokat imádkoztál,
És elfelejtkezni vétkükről akartál.

5. Virágzott tested is halálos sebekből,
Ázott az szemed is igen bőv könyvektől,
Szájad megkeserült az mérges ecettől,
Bajt víttál, harcoltál halállal vitézül.

6. Vitézek istene, te függsz az körösztfán,
Ki győzedelmes vagy, s ezer sereged van.
Hunn karod, fegyvered? hunn vitézséged van?
Hunn van angyali kar? hunn istenséged van?

7. Héj, mert te ezeket mind fottig letetted,
Egy hatalmat, nagy istenségedet;
Az emberi testet magadra fölvetted,
Azért hogy hullathasd érettünk véredet.

8. Azért hogy poklokban láttad merültünk volt,
Azért hogy mi lölkünk örökségre megholt,
Szállottál le égből, az hunn lakásod volt,
Függöttél körösfán, az kinn tested megholt.

9. Oh te nagy Jehova, kegyelem forrása,
Kegyelmes Eloim, nagy istennek fia,
Seregek istene, zsidóknak királya,
Alpha és omega, és jók bizodalma!

10. Látod, mi érdemünk mint küvön hangyanyom,
Sok bűnünk peniglen mint levél az fákon,
Mint örvény tengeren, és fővény az parton,
És mennyi madár jár levegőben szárnyon.

11. De mindezeknél is nagyobb te kegyelmed,
Annak vége nincsen, s azért bizunk benned.
Mi hasznod féreggel neked törvényköznöd,
Hatalmot mutatnod, és ránk fegyverkezned?

12. Száraz polyva ellen, az kit szél elhordoz,
Mutatod erődet, ha ránk haragot hozsz.
Nem illik az harag, uram, irgalmadhoz;
Nagyobb dücsöséget benne kegyelem hoz.

13. Uram, nem miértünk, sem mi érdemünkért
Hanem kegyelmezz meg magad irgalmáért!
Ne légyen heában hogy fiad ontott vért
Körösfán miértünk, az mi váltásáért!

SZIGETI VESZEDELEM.

TIZENÖT ÉNEKBEN.

Dedicálom ezt az munkámat MAGYAR NEMESSÉGNEK. Adja isten, hogy véretem utolsó csöppig hasznossán neki dedicálhassam.

AZ OLVASÓNAK.

Homérus száz esztendővel az trójai veszedelem után írta históriáját; énnékem is száz esztendővel azután történt írnom Szigeti veszedelmet. Virgilius tíz esztendőig írta Aeneidost; énnékem pedig egy esztendőben, sőt egy télben történt véghez vinnem munkámat. Egyikhez is nem hasonlítom pennámat, de a val őelőttök kérkedhetem, hogy az én professióm avagy mesterségem nem az poesis, hanem nagyobb s jobb országunk szolgálatjára annál. Az kit írtam, mulatsággért írtam, semmi jutalmot nem várok érte; őnekik más gondjok nem volt, nekem ez legutolsó volt. Írtam az mint tudtam, noha némely helyen jobban is tudtam volna, ha több munkámat nem szántam volna vesztegetni. Vagyon fogyatkozás verseimben, de vagyon mind az holdban, mind az napban, kit mi eklipsisnek hívunk. Ha azt mondják „saepe et magnus dormitat Homerus”: bizony szűgyen nélkül szemlélhetem csorbáimat. Igazsággal mondom, hogy soha meg nem corrigáltam munkámat, mert üdöm nem volt hozzá, hanem első szülése elmémnek; és ha ugyan corrigálnám is, úgy sem volna „in perfe-

ctione, quia nihil perfectum sub sole, nam nec chorda sonum dat, quem vult manus et mens.“ Fabulákkal kevertem az históriát; de úgy tanultam mind Homerustul, mind Virgiliustul: az ki azokat olvasta, megismerheti egyiket az másiktul. Török, horvát, deák szókat kevertem verseimben, mert szebbnek is gondoltam úgy; osztán szegény az magyar nyelv! az ki históriát ír, elhiszi szómat.

Zríni Miklós kezének tulajdonítottam szultán Szulimán halálát: horvát és olasz krónikából tanultam; az törökök magok is így beszélnek és vallják. Hogy Isvánfi és Sambucus másképpen írja, oka az, hogy nem úgy nézték az magános való dolgoknak keresését, mint az országos dolognak história-folyását. Akarmint volt, ott veszett Szulimán császár, az bizonyos. Írtam szerelemről is, de csendesesen; nem tagadhatom, hogy olykor az is nem bántott. Osztán nem egyenetlen az szerelem vitézséggel: abbul az versből tanultam:

In galea Martis nidum fecere columbae:

Apparet Marti quam sit amica Venus.

Isten velünk.

GRÓF ZRÍNI MIKLÓS.

ELSŐ ÉNEK.

A költő a bold. szüzet hívja segédül. Isten a magyarnak erkölcsi súlyedésétől haragra gyúlván, Mihály arkangyalnak meghagyja, hogy a poklokból egy fúriát küldene, ki Szulimánt a magyarok ellen harcra bösztitené. Erre Alekto jelenik meg Szulimánnak, atyja Szélím képében, s neki hódításai céljaul a magyarokat tüzi ki, mint a kiket a meg hasonlós elgyengített. Szulimán elhatározza a hadjáratot, vezéreit válogatott sergekkel Drinápolyba rendeli. Ezeknek leírása.

1. Én az ki azelőtt ifiu elmével
Játszottam szerelemnek édes versével,
Küzdöttem Viola kegyetlenségével:
Mastan immár Marsnak hangassabb versével.

2. Fegyvert s vitézt éneklek, török hatalmát,
Ki meg merte várni, Szulimán haragját,
Ama nagy Szulimánnak hatalmas karját,
Az kinek Europa rettegte szabljáját.

3. Músa! te ki nem rothadó zöld laurusbul
Viseled koszorúdat, sem gyöngye ágbul;
Hanem fényes mennyei szent csillagokbul
Van kötve koronád, holdbol és szép napbul;

4. Te, ki szüz anya vagy, és szüted uradat,
Az ki örökkén volt, s imádod fiadat
Ugy mint istenedet és nagy monarchádat;
Szentséges királyné! hívom irgalmadat.

5. Adj pennánnak erőt, úgy irhassak mint volt
Arról, ki fiad szent nevéjért bátran holt,
Megvetvén világot kiben sok java volt;
Kértél él szent lelke, ha teste meg is holt.

6. Engedd meg hogy neve, mely mast is köztünk
Büvöljön jó híre valahol nap jár kél, [él,
Lássák pogány ebek: az ki istentől fél,
Soha meg nem halhat, hanem örökkén él.

7. Az nagy mindenható az földre tekinte,
Egy szemfordulásból világot megnézé;
De leginkább magyarokat észben vette,
Nem járnak az úton, kit fia rendelte.

8. Látá az magyarnak állhatatlanságát,
Megvetvén az istent hogy imádna bálványt;
Csak az, eresztené szájára az zablát!
Csak az, engedné meg, tölthetné meg torkát!

9. Hogy ű szent nevének nincsen tiszteleti,
Ártatlan fia vérenek böcsületi,
Jóságos cselekedetnek nincs keleti,
Sem öreg embernek nincsen tiszteleti.

10. De sok feslett erkölcs, és nehéz káromlás,
Irigység, gyűlölség és hamis tanácslás,
Fertelmes fajtalanság és rágalmazás,
Lopás, emberölés, és örök tobzódás.

11. Megindult ezekért méltán ű haragja;
Azért Mihály arkangyalt magához hívá,
És kemény haragjában így parancsola:
Ű szentsége előtt arkangyal áll vala.

12. „Nézd ama kemény nyaku és kevély scythák
Jó magyaroktól mely igen elfajzottak,
Szép keresztyén hűtöt lábok alá nyomták,
Gyönyörködnek különb különb vallásoknak.

13. Maga te tekints meg körösztyén világot:
Nem találsz azok közt kivel tettem több jót;
Kihoztam Scythiából, mely nekik szűk volt,
Az én szent lelkem is űreájok szállott.

14. Scythiából, azt mondom, kihoztam űket,
Miként Aegyptusbul az zsidó népeket,
Hatalmas karommal verém nemzeteket,
Mindenütt rontám, vesztém ellenségeket.

15. Téjjel mézzel folyó szép Pannóniában
Megtelepítém űket, Magyarországon,
És meg is áldám minden állapotjában,
Meghallgatám, segítém minden dolgokban;

16. Sőt vitéz szüvel is megáldottam űket,
Úgy hogy egy jó magyar tizet mást kergetett,
Sohul nem találtak oly nagy ellenséget,
Az ki, mint por szél előtt, el nem kerengett.

17. Szentséges lölkömet reájok szállattam,
Az körösztyén hűtre fiam által hoztam,
Szent királyokkal is megajándékoztam,
Békeséget, tisztességet nekik adtam.

18. De űk ennyi jókért, ah, nehéz mondani!
Ah, háládatlanok, és merték elhadni;
Nem szégyenlik isteneket elárulni,
Ellenemre minden gonoszban merülni.

Nyomt. Walszel A. F. Pesten.

19. Ah, bánom, ennyi jót hogy üvélek töttem.
Nem-é viperákat keblemben neveltem?
De immár ideje velek esmertetnem:
Én vagyok ama nagy boszuálló isten.

20. Eredj azért, arkangyal, szállj le pokolban,
Válaszsz egyet az haragos fúriákban,
És küldjed el aztot szultán Szulimánban,
Juttassa magyarokra való haragban.

21. Én pedig töröknek adok oly hatalmat,
Hogy elrontja, vesztí az rosz magyarokat,
Mind addig töri iga kemény nyakokat,
Míg nem esmerik meg elhatták urokat.

22. Kiálnak énhozzám, s nem hallom meg
Hanem fogom nevetni nehéz ügyöket; [üket,
Az ű panaszira nem hajtom fületem,
Ű nyavalyájokra nem tészem szememet.

23. Ez mind addig lészen míg boszút nem állok,
Harmad negyed igit büntetés lesz rajtok;
És ha idején észbe nem veszik magok,
Örök átkom, haragom lészen űrajtok.

24. De ha hozzám térnek megbánván bűnöket,
Halálról életre ismét hozom űket.
Jaj, török, néked, haragom vesszejének!
Te vagy, de eltörlek, ha ezek megtérnek."

25. Michael arkangyal kezde könyörgeni;
És az igazakért igen esedezni:
„Uram! jámborokat fogod-é rontani?
És az lamissakért fogod-é megverni?"

26. De az élő isten kész lőn megfelelni:
„Te akarod-é én tanácsomat tudni?
Vagy elrőltött nagy titkaimat vizsgálni?
Az melyeket teneked nem lehet tudni.

27. Ostorom szolgámra nem tiltom hogy száll-
Melynek nem kell törődni semmit halálon, [jon,
Akarom néki könnyebbségére szálljon,
És lelkének hűvösülésére álljon."

28. Nem felele többet arkangyal istennek,
Hanem sugár szárnyait ereszté égnek;
Röpüle mind addig, és nem nyugovék meg,
Míg Alektót pokolban nem találá meg.

29. Száz láncsal van kötve, száz belincs az ke-
Kigyókból áll haja, s kötélöznek fején; [zén,
Véres mérges tajték foly ki az két szemén,
Dohos kénküpara jön ki rút gégején.

30. Ily fúriát arkangyal megszabadíta,
És isten hatalmával neki így szóla:
„Alektó, az isten nékem parancsolja,
Hogy tégedet küldjelek Törökországban.

31. Szultán Szulimánnak szálljad meg az szüvét,
Neveld magyarokra ű haragos mérgét,
Vigye rájok nagy rettenetes fegyverét,
Rontsa uraságát és minden erejét."

32. Örül az fúria, nem késik pokolban,
Röpülését tartja nagy Törökországban,
Éjszélkor érkezik Konstantinápolyban,
Ottan beférkezék Szulimán házában.

33. S hogy inkább hamarább elhitesse véle,
És hogy megrettenést szüvében ne tenne;
Magára nagy Szélimnek formáját vévé;
Szélim Szulimánnak atyja volt míg éle.

34. „Fiam, te aluszol, így kezdé beszédét,
S nem vészed eszedben istennek kegyelmét,
Hogy erőt adott néked és vitézséget,
Jó észt, jó tanácsot, és elég értéket.

35. Aluszol te mastan, és nem nézsz elődben,
Mely nagy folyhót kerenget Károly elődben,
És hogyha idején nem vészed eszedben,
Itt fogsz megnyomatni aluvó helyedben.

36. Higyjed, higgyed az én megöszült fejemnek,
Hogy, ha üdőt nékik adsz, téged elvesztnek
Országostul kaurok, hitetlen ebek;
Mert ha egyességek volna, van erejek.

37. Lesz is, mert alkusznak; de te menj űrajok,
Ne késsél, és ne hagyj üdőt alkudniok.
Igy rontattának tülem mamalukok,
Igy megverém Campsont, s romlának szirusok.

38. Kelj fel, éles kardot köss az oldalodra,
Indulj meg hadaddal tévölygő magyarra;
Én leszek melletted, és minden dolgodra
Vigyázok hűséggel s minden nyavalyádra.

39. Bolondság tenéked Kazulokra járni,
Sok jó vitézt tenéked oda rontani:
Az mi fátumunk azt nem hagyja romlani,
Isten azon bennünk akar tanítani.

40. Izmael énnékem sok boszúkat szörze,
De ugyan megtörnöm végig nem lelete;
Ha tenéked Tamna mennyi boszút teve,
Nagy részét hadadnak ravaszsággal veré:

41. De az magyarokon mindenkoron nyertünk,
Nem is kell oly messzi nekünk fegyverkeznünk,
Sem annyit költenünk, sem annyit vesztenünk,
Sem győzdelemben nekünk kételkednünk.

42. Ne félj hogy segítse senki magyarokat,
Mert jól esmerem én bolond kaurokat,
Míg nem látják égni magok házokat,
Nem segíti senki meg szomszéd házokat.

43. Ne félj; mert, lám mondom, én leszek mel-
Az szent Mahomet is vezeti kezedet. [letted,
Osztán, édes fiam, az vitéz embernek
Kell valamit engedni az szerencsének.“

44. Így szultán Szulimánnak Alekto szólott,
És az mely mérges kigyót kezében hozott,
Azt az Szulimánnak ágyába bocsátott.
Nem nyugvék az kigyó míg hozzá nem jutott.

45. Válláról mellére, melléről szívében,
Valamerre csúsz el, mindent hágy méregben.
Gyűjtja kemény szüvét s hagyja lángos tűzben,
Haragban hentergeni, és kevélységben.

46. Nagy vigan Alekto eltünék ott mindjárt,
Mert látá, haragra gyűjtotta Szulimánt;
Ű pedig felugrott: Fegyvert! fegyvert! kiált,
Mert szintén eszeveszett Alekto miatt.

47. Kiált az Szulimán: „Oh te, bátorságra
Ki engemet indítsz, ilyen nagy dolgokra!
Nagyobb vagy embernél, noha embermódra
Láttalak tégedet szólva, tanácsolva.

48. Készen vagyon Szulimán; elmegyén oda,
Az hová meghattad, kaurt rak halomban,
Megfestem lovamat keresztény vér-tóban,
Várasokat, várakat röjtök hamuban.“

49. Felkelvén ágyából ű megparancsolá,
Hogy minden vezér táborában szállana,
Válogatott néppel, kinek mint hatalma,
Valaki bégséget és timárt tartana.

50. És hogy Drinápolyban májusnak fottára
Az egész hadak szállanának táborban.
Futnak az csauzok fejr patyolatban,
Hirdetik az hadat minden országokban.

51. Azonban Szulimán üle jó lovára,
S vezéreket magával hiva dévánra,
Kertektől nem messzi egy széles halomra;
Ottan nékik beszéle ilyen formára:

52. „Vezérek és basák, ti okos vitézek,
Kiknek eszek után sok bírt népet nézek!
Ti vattok tartói én erősségemnek,
Ti meghódítói pogány kereszténynek.

53. Im mi állapotunk látjátok miben van;
Erős birodalmunk henyélést nem kíván,
Az mit karddal nyertünk, nem tartja meg déván;
Fegyvert s erős vitézt birodalom kíván.

54. Evel győztük mi meg keresztény világot,
Az mely inkább kíván fizetni harácsot,
Hogysem vitéz módon reánk vonjon kardot;
Evel böcsülteljük mi muzulmánokat.

55. Mégis, de nem sokan, kik ellenünk járni,
Vannak, és mernek is fogokat mutatni.
Bolondok! nem tudják hogy jobb megvallani
Az erőtlenséget, hogysem kárt vallani.

56. Az magyarok ezek, kik fej nélkül vannak,
Mint törött hajó szélről úgy hanyattatnak.
Mióta, elvévén életét Lajosnak,
Sokan koronáért mast is vonyakodnak.

57. Igaz, nem tagadom, ha egyesség volna
Köztök, bizony nekünk nagy gondokat adna
Az egynéhány magyar, és megcsorbítaná,
Fényös koronánkat talán megrontaná.

58. De isten ostora mast szállott reájok,
Fősvénység gyűlölség uralkodik rajtok,
Nincs szeretet köztök, sem okos tanácsok,
Kíért esőben van fényös koronájok.

59. Szemlátomást látjuk az isten irgalmát,
Mert minekünk szánta magyar birodalmát.
Mindenkor azután megtaláljuk Tammát,
Rontsuk mast az magyart s az ű birodalmát.

60. Esküszöm én néktek az élő istenre,
Mi fényes hódunkra s éles fegyveremre,
Az éjjel Mahumet én atyám képében
Ezeket mind nékem okossan beszéllé.

61. Az Arszlán vezér is Budáról ír nékem,
Hogy győzdelemben ne légyen kétségem,
Im az levelet is hozom előtökben;
Olvasd hanggal, deák, hadd végyük elménkben.“

62. Itt egy török deák föl szóval olvasván:
„Győzhetetlen császár, az te rabod, Arszlán,
Budai fővezér te kegyelmed után,
Ir alázatosan néked fejét hajtván.

63. Ha tudni akarod keresztyének dolgát,
Azok veszni hatták magok állapotját;
Károly gyűlésekről gyűlésekre magát
Hordoztatja, s nagyon forgatja hit dolgát.

64. Nincs sohol kész hada, s nem is gondolko-
Mint bolond, hogy valaha talán kelletik. (dik)
Ám Maximilián magyarok közt lakik
Gondviseletlenül, csak észik és iszik.

65. Az magyarok pedig leghenyélőbb népek,
Egyik az másikat gyűlölik mint ebek.
Nincs köztök hadtudó; ha volna is, ezek
Az tisztviselőnek soha nem engednek.

66. Uram, ha volt módod valaha az hadban,
Nincsen mast kevesebb ilyen állapotban,
Ugy tetszik hogy immáron Magyarországbán
Látok vérpatakot, sok kaurt halomban.“

67. Meghallván vezérek az Arszlán tanácsát,
Főképpen császárnak elszánt akaratját,
Senki tartóztatni nem meré az utját,
Hanem minden vezér javallja szándékát.

68. Nem sok üdö múltván az nagy Ázsiából
Sok had érkezék, kik voltak tengeren túl;
Sok számtalan tatár maeotisi tótul,
Ezek küldettettek khán Praecopitátul.

69. Delimán ifu ezeknek vezérek,
Fia az nagykhának s nagyfejedelemnek;
Huszonöt ezer ez, és mind jó tegzessek,
Sok száz ezer közül válogatott népek.

70. Könnyű had, és bátor, és gyors mint az ár-
Úgy tetszik kezében mindenik halált visz; (viz);
Mert jó lova hátán csak jó fegyverben hisz;
Nincsen tartalékja, sem tűz sem sebes víz.

71. Azt mondják Delimán mikor országokat
Járt volna látásért, híres városokat,
Galatában meglátá az szép Kumillát;
Kumillát, az szépet, Szulimán leányát.

72. Kumilla szép haja megköttözé szüvét
Ifiu Delimánnak, és minden kedvét,
Egy tekintet vévé el minden erejét;
Úgy hogy nála nélkül nem kívánja éltét.

73. Akkor haza ment volt, mast szép haddal jött meg
Törödvén szép leányt miként nyerhetné meg.
Véletlenül szegény de csalatkozott meg,
Mert addig elvévé Kumillát Rustán bég.

74. Mast már nyughatatlan bánattal áll, vagy ül,
Untalan szegénynek szeme keservvel fül,
Melly miatt az szüve mint az hideg jég hül;
Éltével halálban bánatja közt merül.

75. Őrizd, Rustán vezér, jól ettül magadat,
Mert mint dühös farkas lesi halálodat
Az vitéz Delimán, nem tűrheti búját,
Kitölti, ha lehet, rajtad boszuságát.

76. Az tatárok után öt roppant seregek,
Azt tudnád távulrul, hogy sívó ördögök.
Ezek is Drinápolyban elérkezének;
Sok harcokon forgott vitéz szerecsenek.

77. Mindenikben vala hat-hat ezer ember;
Mindenik hárommal megverekedni mér.
Lova mint egy madár, maga mint egy tündér,
Mert olly könnyen fordul mint esti denevér.

78. Ezek Kazul basra jártak Szulimánnal;
Ezek Lajos királyt megverték csidákkal.
Vitézek mind egyig, s nem fegyverderékkel
S paizsszal földöznek, s nem sürtü páncérral.

79. Ezek előtt mégyen vitéz Amirassen.
Maga is fekete, lova is szerecsen.
Az ű kedves lova Karabul, kényessen
Melyet ű jártatott had előtt, s kevélyen.

80. Mondják hogy Karabul nagy Arábiában
Széltül fogantatott egy híres kancában :
Hihető is, szélben mert nincs, sem az lángban
Oly vidámság , gyorsaság mint vagyon abban.

81. Amirassen után három főkapitány,
Egyik az Olindus , mely okosság után
Ment mind nagyobb tisztre; végre lett kapitány,
Negyedik részének az szerecsen hadban.

82. Szíriai király az okos Menethám
Küldte másodikat, ez volt szép Hamviván ;
Szerecsenek közül jött az Szíriában ;
De vala harmadik kegyellen Demirhám.

83. Demirhám, az erős, melynél erősb nem volt
Sohul, valamelyre Szulimán parancsolt,
Mert ez gyökeréből nagy tölgyfát kirántott ;
Ököllel agyonvert egy nagy elefántot.

84. Ötödik Alderán, bátyja Demirhámnak,
Volt gondviselője az szerecsen hadnak ,
Ez magyarázója volt minden álomnak,
És kifejtője Mahumet irásának.

85. Ezek után jönnek vitéz mamelukok ,
De szerencsétlenek, mert nincs nekik urok.
Szulimánnak nem régen lettek hódulók ;
Az nagy s bü Aegyptusban ezek lakosok.

86. Kajer bég jön vélek, melyet, szégyenére
Mehmet Junnus basának, tett fővezérré
Az Szulimán császár ; mert ütötte féle ,
S ily nagy tisztre szolgáját vinni nem meré.

87. Ezek húsz ezeren jó lovasok voltak,
Mert Tommem bejtől vitézséget tanultak ;
És noha különb nemzetekből állottak ,
De okos vezér alatt egyessek voltak.

88. Nem messzi cirkasok, ugyan szomszédné-
Mamelukoktól rendelt seregben jönnek ; (pek,)
Ezek de lehetnek ötvenkét ezerek,
Mert zircsiek, géták, barstok vannak vélek.

89. Magok választottak kapitányt magoknak ;
Eztet híják hadverő Ajgás basának ;
És bizony nem heában nevezték annak ,
Mert ez volt oka sok nemzet romlásának.

90. Ajgás basa után jönnek zagatárok ,
Legbelsőbb Scythiából való tatárok,
Hiszik az alkoránt ; de zöld patyolatok
Megesmeretetik, kik törökök, tatárok.

91. Ellepték az földet ezek mint az hangyák,
Avagy szélös mezőben az sok kalangyák.
Mindenütt villámnak csak nyilak és szablyák ,
És mindent rettentnek lobogós kópiák.

92. Ezek soha oly helyre nem fordultanak
Az melyet seggyverrel nem hódítottanak ;
De inkább azt mondom, hogy elpusztítottak,
Valamerre ezek világban jártanak.

93. Sőt mikor törökre ezek támadtanak ,
Csaknem teljességgel űket elrontották ;
De mi bínéinkért rajtunk maradtanak,
Istentől ostorért mert űk hagyattanak.

94. Lám scytha Tamburlán megveré muzulmánt,
Elevenen megfogá Bajazit nagykhánt.
Akkor is láhattuk az isten hatalmát ;
Csak játéku tartja az emberek dolgát.

95. Soha az scythákat senki meg nem verte ,
Sem ű veszedelmeket soha nem érte :
Mithridates király háborgatni merte ,
De, mondd meg énnekem, mit vihete végbe ?

96. Hallották romaiaknak nagy hatalmát ,
Magokon soha nem látták birodalmát ;
Nagy Sándor meglátá scytha bátorságát,
Midőn véve nehezen meg egy küsziklát.

97. Négy táborban ezek járanak ékessen,
Mindenikben vala húsz ezer tegzessen ;
Egyiknek parancsol fekete szerecsen ,
Hármanak Uldair, Lehel és Turancsen.

98. Ki számlálhatná meg az tenger örvényét,
Vagy Hercyniának számtalan levelét ?
Az megszámlálhatná Szulimánnak népét,
Az is írhatná meg roppant seregeket.

99. Mert valaki hallá : haddal megy Szulimán
Keresztényekre, és megyen sok muzulmán ;
Mindenik siet haddal császár után,
Mindenik gyönyörködik kaur romlásán.

100. Mert szép Indus vizén túl török nem lakik,
Sem ű császárijoknak soha nem adózik :
Még is ide jüve király Atapalik ,
Mert látni akarja keresztény mint romlik.

101. Jaj! hova ez az nagy folyhő fog omlani ?
Melly világszegletre fog ez leszakadni ?
Melly nagy haragját istennek fogja látni ,
Az ki ezt magára jünni fogja látni.

102. Mint eget az folyhő, ellepte az földet
Az sok roppant sereg és idegen nemzet.
Még meg nem számláltuk ázsiai népet,
Sem eurpai hadakozó sereget.

MÁSODIK ÉNEK.

Arszlán bég a szultánnak kezire dolgozandó, megszállja Palotát. Túri György éjjel kiront, s a jancsárokból sokakat levág. Arszlán hajnalban ostromolja a várat, de nagy veszteséggel visszanyomatván, Budára vonul. Az alatt Szulimán megindul Konstantinápolyból. Ennek leírása, jelleme. Náadorfejevára érvén, Pétrafot Gyulavár ellen küldi, melyet kapitánya Kerocseni László hitre feladván, a várórséggel együtt örök rab-ságra jut. Szulimán még Eger és Sziget közt ingadoz. Itt Zrínyi Miklós viseli a kapitányságot. Zrínyi imája : felajánlja életét a kereszténységért. Isten örök életet ígervén jámbor szolgájának, tudatja vele, hogy csak Szulimán megölése és számos török romlása után fog Szigettel együtt ő is elesni.

1. Budai fővezér meghallá, Arszlán bég,
Hogy ű tanácsából megbomlék békeség ;
Gondolá, mindenben árt késődelemség,
De leginkább hadi dologban árt restség.

2. Az ű elméje is vala nyughatatlan,
De okosság nélkül, azért állhatatlan,
Ű minden dolgában volt igen oktalan,
Azért is rosszul jára minden dolgában.

3. Ura híre nélkül sok hadakat gyűjte,
Mert a val kegyelmét nyerni reménylette,
Hogyha kaurokat miként megverhetné
Vagy valami küvárat tölök nyerhetne.

4. Nyilván mondja vala : megszállja Palotát,
Senki előtt nem titkolja ű tanácsát ;
De kérkedik vala : lerontja bástyáját,
És elvágja vitéz Túri Györgynek nyakát.

5. Azonban dühössen öszvegyűjté hadát,
Valaki köthetett oldalára szablyát ;
De mind megbővíté az vezér táborát,
Rövid nap számlála tizszer ezer szablyát.

6. Megszállá Palotát vezér ennyi néppel,
Sok ágyúval, elég tüzes mesterséggel,
Időt nem mulatván sok ágyulövessel,
More bástyát törni kezdé keménységgel.

7. Szégyenli az Túri hogy vagyon külfalban
Sáncolva, akarna lenni táborában.
Mint erős oroslány nem késik barlangban,
Mikor fekve találják vadászok abban :

8. Kiugrik haraggal, sok erős dárdát ront,
Vadászt halomban mar, erős hállókat bont,
Valamerre fordul piros vért sokat ont :
Igy Túri cselekszik, töröktől bántódott.

9. Jó rendet benhagyván, maga két száz fejjel
Palotából jün ki, mind híres vitézzel,
Törökre ráüte okos merészséggel,
Sokat benne levág vitéz keménységgel.

10. Istrázsát nem talál, mert bizvást alusznak ;
Ejfélkor vala ez s békével horthyognak.
Nem félnek Túritól, és nem is gondolják
Hogy ily dolgot magyarok megpróbáljanak.

11. Kurt aga legszélről az vár felől vala,
Bolond merészségből sátorát ott vonyá,
Ű-körülette háromszáz jancsár hála :
Azokra Túri György bátran rárohana.

12. Csakhamar százötvenöt török elesék ;
Mégis alig Kurt aga álnából ugrék ;
Mert estve vacsorán sok húzomost ivék,
Túri veszedelmére sokat esküvék.

13. Meztelen karddal kiszökék sátorból,
Kiált segítséget, melyet vár Arszlántól,
Kiáltja társait az sátorok alól ;
De mindennek gondja van nagyobb magáról.

14. Szintén immár lóra ugrani akara,
Hogy Arszlán táborához elszaladhatna:
Ott éré Tót Balázs s az fejét lecsapá,
S az ű szép sátorát az magyar megrablá.

15. Mély álmában sok jancsár megölettetik,
De nem messzi álombul halálba ugrik,
Soknak teli gégejéből bor kiomlik,
Mindnyájan részegségnek ott jutalmát veszik.

16. Az háromszáz közül tizenöt szalada,
Az ki Arszlán vezérnek erről hírt ada.
Haragjában ketté ű csaknem szakada,
Gyorsan két ezerrel a felé szágulda.

17. Ihon immár Palotában bément vala,
Azért Arszlán vezér ottan nem találá;
De láta sok török vért ottan omolva,
Holttestet, romlott sátort sokat találá.

18. Táborában megtére, sokat esküvén,
Mahomet profétának arra felelvén:
Hogy Túrit megnyuzatja mindjárt merevén
Kurt aga temetésének tisztességén.

19. Az szép piros hajnal azonban eljőve,
Harmattal s világgal földet ékesíte,
Szép gazdagságával mindent örvendíte;
Csak tégedet, Arszlán, megkedvetleníte.

20. Azért nagy ágyúkkal gyorsan elrontatá
Az More bástyáját s földhöz hasonlítá,
Lovára fölugrék, trombitát fujata,
Ostromnak az tábort bástyának indítá.

21. Mindennap áfiumot ű eszik vala,
Hogy keresztény vérre ű kegyetlenb volna,
Már maszlagtól vezér reggel részeg vala,
Úgy hogy nem is tudá maga mit csinálna.

22. Száguld az bástyához, az kapitányt szidja,
Esti denevérnek és lopónak híja.
De neki megfelelt Túri György ágyúja,
Mert jó lovát alatta ketté szakasztá.

23. Ha gyorsan jancsárok el nem kapták volna,
Az másik ágyú is magát lütte volna.
Gyalázattal azért onnan elszalada.
Részegségnek mindenkor az az jutalma.

24. Az jó hadviselő bor nélkül ellégyen,
Részegítő eszközt most hozzá se végyen,
Ha akarja jó hírén csorbát ne tégyen,
És hogy ű hada is kárt tüle ne végyen.

25. De mivel különböz oktan állattól,
Ki elválík akartva okosságától?
Kinek feje teli párával sok bortul,
Nem tudja megválasztani jót az rosztul.

26. Arszlán részeg vala bortul és maszlagtul,
Kárt és szégyent valla józan kapitánytul.
Kurt agát elveszté, magát nyavalyásul
Alig mentheté meg veszedelem alól.

27. De az ostromon is két száz embert veszte;
Mert füstölő szemmel romlott bástyát nézte,
Mert még bástyán belől két árok földözte
Palotát, kapitány kit akkor vésete.

28. Két jó pattantyúst is elveszte az harcon;
Maga öcscsét, Durmist, második ostromon.
Immár tized napja hogy hever az sáncon,
Minden dolga fordul csak szántalan káron.

29. De az Luftis aga igen megijeszté,
Mert keresztény hadat, hogy siet, hirdeté,
Arszlán sátorokat gyorsan fölszedeté;
Félve és rettegve onnan elsiete.

30. Ez lén vége Palota megszállásának,
Ez lén vége Arszlán vezér haragjának.
Jó híre marada Túri kapitánynak;
Ezután békesége lén Palotának.

31. Szent Iván havának tizedik napián
Konstantinápolybul megindult Szulimán,
Aval az sok haddal vizeket szárazstván,
Nagy hegyeket bontván, városokat rontván.

32. Egy fekete szerezsen ló volt alatta,
De képiró falra szebbet nem irhatna;
Nem vélnéd hogy éri földet száraz lába,
Oly szépen egyeránt s halkkal változtatja.

33. Véres nagy szeméi ugyan kidültenek,
Száraz fejcskéjén van helye üstöknek,
Az orra likjain langos szellők mennek,
Szája tajtékot vér, mint vizi istennek.

34. Magassan költ nyakán fejét alá hajtja,
Szálós rövid serényét szél hajtogatja.
Széles melylyel elefántot hasomlítja;
Körmmel, száraz innal szarvast meghaladja.

35. Jámborúl csendesen császár alatt jára;
De hogyha az ember fogdosni akará,
Mint az sebes sólyom, mikor kél szárnyára,
Vagy ha könnyű evét ugrik fáru fára.

36. Ül vala merevén nagy császár nyeregben;
Fejér vékony patyolat vagyon fejében;
Két csoport kócsaktoll alá áll széltyében.
Szakálla merő ősz, halvány személyében.

37. Szép arany hazdia függ alá válláról,
Az dolmánya is szintén olyan kaftánból,
Kemény misziri kard függ le oldaláról,
Melyet szultán Musa nyert görög császártól.

38. Szörnyű méltósággal kétfelé tekinget,
Könnyen esmerhetni hogy gondja nagy lehet;
Ez viszen nagy szüvében lángot és fegyvert,
Ez keresztény világnak nagy veszedelmet.

39. Az sok sűrű kopja utánna s előtte
Sok földet rettenetességgel befűdte;
Azt tudnád hogy nagy erdő jár körülötte,
Jancsár, mint az hangya, az földet ellepte.

40. Szántalan sok ágyú, az ki küfalt tör, ront,
Vonyatik utánna, kivel sereget bont;
Sok tarack pattantyú, ki keresztény vért ont,
Golyóbis, puskapor, mindenféle prófont.

41. Minden ács-szerszámok, nagy erős kötelek,
Deszkák és vacsmacsák, kikbül hidat vernek;
Tudós Aliportu parancsol ezeknek,
Ágyúknak, szekereknek, minden mesternek.

42. Sok szek szénás lovak ezek után jönnek,
Hosszu nyaku tevék és erős öszvérek,
Bialok, számarok és ökörszekerek;
Hat elefánt is jön kiben sok emberek.

43. Megyen császár előtt messzi két mérfölddel
Hosa hatyanhárom, pénzt osztanak mind széllel
Minden nyomorultnak, hogy ezek istennél
Szerezzenek szerencsét könyörgésekkel.

44. Igazat kell írnom, halljátok meg mastan,
Noha ellenségünk volt szultán Szulimán,
Csak aztot kivészem hogy hiti volt pogány,
Soha nem volt ily úr törökök közt talán.

45. De ,talán' nélkül is bátran azt mondhatom
Pogányok közt soha nem volt ez földhátan
Ilyen vitéz és bölcs, ki ennyi harcokon
Lett volna győzödelmes, és sok országon.

46. Vitézség s okosság egyaránt volt benne,
Hadbéli szorgosság nagy szorult übenne;
Ha kegyetlenség szüvében jelt nem tenne,
Talán kereszttyén közt is legnagyobb lenne.

47. De fiát Musztafát mikor megöleté,
Akkor felettébb magát megesmérteté;
Sőt maga nemzetivel meggyűlölteté,
Roxa szerelméjért eztet cselekedé.

48. Szerencse üvéle nem játszott mint mással;
Ha ijeszteni is akarta csapással,
Vagy had veszésével, vagy más kárvallással,
Mindenkor állandó volt okosságával:

49. Nem hajlott mint az ág, mint köszikla állott
Tenger hajjai közt, mert magában szállott,
Ha szerencse neki valamit jót adott,
Nem bizta el magát, föl nem fuvalkodott.

50. Ilyen úr s ilyen had jüve országunkra,
S ily ártalmas folyhő szálla le kárunkra,
Mely nem csak magyarnak elég romlására
Lett volna; de elég világ rontására.

51. Kissebb haddal Sándor bír meg világot,
Úgy hogy mind az négy rész hozott néki adót,
Soha romaiaknak ennyi hadok nem volt,
Mindazáltal ők is megbírák világot.

52. Szorgalmatos vala Szulimán utában,
Hamar Drinápolybul jüve Fejérvárban,
Még Drinápolybul küldé előjáróban
Petrafot, hogy Gyulát szállná meg utjában.

53. Petraf nénje fia volt török császárnak,
És nagy beglerbégje az Görögországnak;
Szultántól küldetvén négyezer jancsárnak
Parancsola, huszonöt ezer kopjának.

54. Harminckét ezer török megszállá Gyulát,
Petraf besáncolá az maga táborát,
Negyven ágyuval kezdé törni bástyáját,
És földre rontani szép feje kűfalát.

55. Kerecseni László volt benne kapitány;
De kapitány nevet nagy gyalázatosan
Hordozta, Gyula várát hitre megadván,
Magát is nemzetünket is meggyalázzván.

56. De vette érdemét rosz émberségének,
Meglátá igazságát Petraf hitinek.
Vitézivel együtt fogságban vetteték,
Melyből szabadságokat soha nem érek.

57. Esztelen ki hiszen az török hitinek;
Főképpen életét ha bizza töröknek:
Török megállani szavát tartja bűnnek,
Főképpen hogyha mit ígér kereszténnek.

58. Forgasd föl az egész magyar historiát,
De még az régit is, az görög krónikát;
Meglátod hogy török olyat nem fogadhat,
Az kit ű tenéked örömet megáll s tart.

59. Azonban török császár jünni siete,
Nem tudja keresztýennek ártson melyfelé.
Sokfelé osztatik bölcs s okos elméje,
Mely várát szálljon meg, Egret, Szigetet-é?

60. Akkor az nagy nevű Zríni Szigetvárban
Maximiliántul rőndölve kapitány,
Volt Horvátországban és többiben is bán.
Ez az kiről szólni fog én historiám.

61. Ez török erejét nem egyszer próbálta,
És minden harcokban vitézül rontotta.
Egész Törökország jól esmeri vala;
Ez miatt volt nekik legnagyobb romlása.

62. Török táboroknak utolsó romlásra
Elég volt mondani: Zríni vagyon harcban.
Mint folyhó szél előtt siet forgásában:
Úgy sietett futni török hazájában.

63. Az isten üneki adott oly hatalmat,
Ellenség előtte mint fővény elomlott,
Jól esmérte isten hogy hű szolgája volt,
Azért minden ügyében tüle áldatott.

64. Zríni egy hajnalban, az mint volt szokása,
Valamikor hajnalnak volt hasadása,
Az szent feszület előtt térden áll vala,
S így kezdte könyörgeni az ű szent szája:

65. „Végzetetlen irgalmú szentséges isten,
Az ki engem segitesz minden ügyemben,
Te vagy énnékem győzhetetlen fegyverem,
Paizsom, kűfalom, minden reménységem.

66. Hajts le füleidet az magas kék égből,
Halld könyörgésemet kegyelmességedből,
És ne csinálj törvényt az én érdemből,
Hanem végzetetlen irgalmas szüvedből.

67. Nem-é én tetűled csináltattam földből?
Nem nagy bűnnel jüttem-é anyám méhéből?
De te irgalmaddal tisztultam meg ebből,
S minden világi jómat vettem kezedből.

68. Uraságot adtál kivel én megérőm,
S vitéz szüvel áldottál s van böcsületem
Világ előtt, nem érhet az én érdemem
Annyit, mennyi sok jókat tetűled vettem.

69. Mert az én érdemem nálad annyit téssen,
Mennyi vizet kis fecske szájában veszen
Az megmérhetetlen tengermélység ellen,
Annyi én érdemem te kegyelmed ellen.

70. Még is én nyomorult háládatlan vagyok,
Újabb bűnre mindennap sok okot adok.
Uram, költs fel kérlek, én mikor szunnyadok,
Moss meg szent lelkeddel, mert rút moéskos va-
(gyok.)

71. Atyáink vétkérről meg ne emlekezzél,
Sőt minden bűnökről, kérlek, feledközzél:
Mert tégedet nem holt, hanem ki mast is él,
Dicsér, és nevedről tisztességet beszél.

72. Uram, azt is látod az pogány töröknek
Miként vásik foga, az hitetlen ebnek,
Hogy miként árthasson az keresztýenneknek,
Csak az az szándékuk, miként törhessenek.

73. Ne engedd meg, uram, noha érdemlenénk,
Hogy haragod miatt földig törtetnének.
Hogy az te szent nevedet ők megnevetnék,
Mitőlünk: te hol vagy? kevélyen kérdeznék.

74. Mutasd meg önékik, hogy te vagy nagy isten,
Hogy te-kivülötted máshon isten nincsen.
Ki megyen utánad nem jár setétségben,
Hanem viszi utad az örök örömben.

75. Nem nekünk, nem nekünk uram, tisztessé-
De szent nevednek adj örök böcsületet. (get,
Minket azért áldj meg, hogy híjuk nevedet
Mi segítségünkre, és bizunk tebenned.

76. Uram, te felségedet arra is kérem:
Látod immár az vénség majd elér engem.
Immár nem lesz oly erő az én testemben,
Hogy ellenségedet mint előbb törhessem.

77. Vedd hozzád lelkemet mely téged alig vár,
Miként segítséget hadtól megszállott vár:
Vedd ki én testemből, melyen vagyon nagy zár,
Ne sülessze bünöktől megnevelt vizár."

78. Így az isten előtt Zríni esedezett;
Azért meghallgatá az ő könyörgését.
Háromszor láttatott Zrininek feszület
Hogy hozzá lehajlott, felelvén ezeket:

79. „Ím az te könyörgésedet meghallgattam,
Az te buzgó szüvedet mind általláttam,
Atyai kedvemben ügyedet fogadtam,
Ne félj mert nem héában érted megholtam.

80. Örülj, én jó szolgálám, mert jól kereskedtél,
Mert öt talentomodra még ötöt nyertél,
Világon magadnak koronát kötöttél,
Melyet aranyassan atyámhoz viszed fel.

81. Ottan az angyalok téged készen várnak,
Rendelt seregekben cherubínok állnak.
Téged jobb kezére atyámnak állatnak,
Veled együtt örökkén vigadni fognak.

82. Hozzám vészem immár az te szép lelkedet,
Magad is kívánod s így jobbnak esmerted;
De hogy még fényesebb korona fejedet
Tisztelje, im néked adok ily kegyelmet:

83. Mártíromságot fogsz pogánytul szenvedni,
Mert az én nevemért fogsz bátran meghalni.
Zríni, hallgasd meg most mit fogok mondani,
Ím te jövődöidet fogom számlálni.

84. Szulimán haddal jön az Magyarországra,
És legelőször is fog jünni váradra,
Lesni, mint eh farkas, fog te halálodra,
Hatalmát, erejét veszti Szigetvára.

85. De ő nem fogja te romlásodat látni,
Mert vitéz kezeid miatt fog meghalni.
Sok ezer töröknek kell ottan meghalni,
Akkor az te lelked fog hozzám szállani.

86. De az te fiad György támasztja nevedet,
Felserkenti fényenyl tündöklő nevedet,
Mint phoenix hamubul költi nemzetségét:
Úgy okossággal ez megtartja híredet."

HARMADIK ÉNEK.

Szulimán Arszlán helyébe Musztafa bosznai basát küldi, Bosznába pedig Mehmetet; ki tartományába indulván, Siklós alatt megállapodik, s nem hajtva siklói Szkender bég intésére, nyílt mezőn táboroz. Jelenet Mehmet sátorában; török apród éneke. Zrínyi a dologról értesülén, kiszemelt csapattal Mehmetre út s táborát megszalasztja. Mehmet vitéz fia Rézmán és segedelmére termi apja Zrínyi által elejtetnek. Pécsi Olaj bég a futó törökséget megállítja ugyan, de szerencse nélkül. A vitéz bég halált keres, Zrínyi fel-szólítására azonban magát megadja.

1. Uristen, embernek elméje mint fordul!
Nincs állandó tanács emberokosságból;
Ha mit elvégez is ő gondolatjából,
Ottan megfordul isten akaratjából.

2. Szulimán Egerre veté gondolatját,
Hogy annak el-kidöntse erős bástyáját;
De hamar az isten téríté tanácsát,
Hamar megfordítá Szigetre haragját.

3. Im megmondom okát az ő haragjának;
Midőn már megparancsolt volna hadának,
Hogy útjokat Egervár felé tartanák,
És viselnék gondját Dunán való hídnak;

4. Bosznai főbasa Musztafa azonban
Érkezik szép haddal császár táborában.
Híres vitéz vala ez Horvátországban,
Mert erővel bémene Krupa várában.

5. Megesmeré császár ennek emberségét,
Mindjárt neki adá Arszlán vezérségét;
Meg is hagyá mindjárt, vegye el életét
Részeges Arszlánnak, mert látá sok vétkét.

6. Jobb lett volna néked, Arszlán, vesztég len-
Urad hire nélkül nem is cselekedned (ned,
Semmit, hogysem bolondul hadat kezdened,
S hamis hírrel uradnak fülét töltened.

7. De Arszlán nem méré megvárni Musztafát,
Mindjárt Budán hagyá minden partékáját,
És nyomozni kezdé császár nagy táborát;
De úgy is megtalálá maga halálát.

8. Császár Mehmet Gujlirgi basának adá
Bosznát, hogy siessen oda, parancsolá;
És hogy arra szorgalmatos gondja volna,
Valami kárt keresztyén ott ne csinálna.

9. Két ezer lovaszsza! Mehmet megindula;
Nem sok nap mulva érkezék Siklós alá;
Ottan az szép mezőn táborát szállítá,
Maga szép sátorát ottan felvonyatá.

10. Siklósi Szkender bég hozzá mene gyorsan,
Mehmetnek köszöne, s így szóla okossan:
„Uram, tetszik nékem ez csudálatossan,
Nem veszed eszedben honn szállottál mostan.

11. Vagy azt tudod-é, légy békeséges helyen,
Ellenség nélkül való szép török földön?
Nem vagyunk immár drinápoli mezőben,
De kaur kardjának kitettett helyen.

12. Az keresztyén várak nem oly messze van-
Higyjed Szigetváran éh farkasok laknak. (nak;
Csaknem éjjel nappal ezt az mezőt járják,
Még az hóstádban is mieink nem laknak.

13. Te jüvetelednek már régen híre van,
Itten szállásod is pór előtt nyilván van;
Melyet ha meghallott szigeti okos bán,
Fejemet kötöm én, hogy régen lesben van.

14. Uram, nem maradhat az török miatta,
Ha hova vagy is némelyiknek útja,
Katona vagy hajdu azonnal elkapja,
Vagy fejét elveszi, testét itten hagyja.

15. Higyjed hóstádban is meg nem maradhatunk,
Onnan is lábunknál fogva vonyattatunk,
Még az várban is nem igen bizvást vagyunk,
Annyira félelme miatt megkábultunk.

16. Az szent Mahometért kérlek, uram, téged,
Magadat te itten ne szerencséltesd,
Hanem inkább én tanácsomat kövessed,
És az kerítésben táborodat vigyed.

17. Az lovak az hóstádban ott kin lehetnek,
Az vitézek pedig várban ben férhetnek.
Kevesebb kár lészen ha lovak elvesznek,
Hogysem ennyi sok és jó török vitézek.

18. Külemben, uram, magadnak veszélyt keressz,
De még én fejemre is haragot szeresz;
Ennek tanácsodnak híre énrajtam lesz,
Azért lásd mit csinálsz, kérlek, hogy el ne veszsz.“

19. Mehmet az keresztyént nem esmeri vala,
Mert ő nevelkedék mindenkor udvarban,
És ő hiszen vala bolond akkoránban,
Egy török hogy megöl négy keresztyént harcban.

20. Azért az Szkendernek nem sokat hisz vala;
Mosolyogva magában ily választ ada:
„Köszönöm tanácsodat, Szkender Alboda,
De megbocsásd, táborom helyét nem váltja.

21. Gyalázatos hírrel Bosznában indulnék,
Ha én itt ez éjjel maradni nem mernék,
És az semmi előtt oly igen rettegnék,
Hogy helyt is magamnak itten ne találnék.

22. De az lágy folyhők is engemet biztatnak,
Mert lá hogy csak immár essőben állanak;
Nem lesz módja ez éjjel kicsin csatának;
Nem hogy lenne járása derekas hadnak.

23. De az mely Zriniről beszéllesz énnékem,
Még nagy Stambulban is jött híre fülemben.
Uristen, ha nékem lenne oly szerencsém,
Hogy ez mezőn véle megesmerkedhetném!

24. Mert hallottam az ő nyughatatlanságát,
Kiért az hatalmas császár is haragját
Reá fordítani akarja, szablyáját;
De más okok tartóztatták meg boszúját.

25. De ő is rákerül valaha az törben ,
Mint sokat csavargó róka kilepcében.
Én pedig ez éjjel lészek szerencsétlen,
Mert nem látom őtet , s fekszem dicséretlen.

26. Szkender, ha akarod, ketten együtt háljunk,
Meleg kávé inllett agg szót kovácsoljunk ,
Osztán mi viradtig mind bizvást aludjunk ;
Mert tudom bizonynyal kaurt mi nem látunk.“

27. Szkender így felele : „bátor itt maradok
Éjfélíg, uram, körülletted udvarlok ,
És azután osztán várba beballagok ,
Néked nyugodalmas éjszakát kívánok.“

28. Így beszélnek ketten ; azonban egy legény
Aranyas bőr zofrát földre leterítván ,
Két szép bársony vánkost az zofra mellé tén,
Szerecsen téstálával sátort megfűstölván.

29. Vánkosokra ketten ottan leülének ,
Egymás közt sok dologról beszélgetének,
Kávét kicsin finszánból hörpögetének ,
Osztán azután vacsorát is evének.

30. De az étel után egy szép török gyermek
Ura hagyásából az házba belépék ,
Szép gyöngyházos tassán kezében tündöklék ,
Fejét betekerte gyenge patyolatvég.

31. Az egyik válláról szép bársony kaftánját
Lebocsátá, kezdé igazgatni kobzát ;
Ablak felé üle öszvehajtván lábát ,
Így kobza szavával nyitá hangos torkát :

32. „Miért panaszkodjam, szerencse, ellened,
Ha bővited mindennap én örömemet ?
Nem szakadsz el tülem, az mint vagyon hired,
Hogy állhatatlanságban van minden kedved.

33. Kikeletkor áldasz az szép zöld erdővel,
Szerelmes fülemile éneklésével ,
Égi madaraknak sok külömbségével,
Víz lassu zúgással, széllengedezéssel.

34. Nem irigyled nékem az én egyesemet ,
Inkább hozzá segítsz, szeressen engemet ;
Soha el nem vész az én víg kedvemet ,
Neveled óránként gyönyörűségemet.

35. Adsz nyáron nyugovást és szép csendesz-
Szép cyprus-árnyékokat, hűvös szeleket, (séget,
Gyöngye tüvel varrott szép sátorernyőket,
Szomjuság-megoltó jó szagos vizeket.

Ősszel sok gyümölcscsel, citrommal, turuncs-
Ajándékozsz bőven, szép pomagránáttal ; (csal
Erdőn vadat nem hadsz, mert nékem azokkal
Bőven kedveskedel, és jó madarakkal.

37. De télen, az mikor minden panaszkodik,
Akkor az én szívem inkább gyönyörködik ;
Erős fergetegen szívem nem aggódik,
Mert szép lángos tűznél testem melegedik.

38. És vagyon császáromnál nagy tisztességem,
Mindenek között vagyon nagy bücsületem ;
El nem fogyhat soha az én sok értékem ,
Van jó lovam, éles szablyám, szép szerelmem.

39. De kötve vagy, szerencse, az én lábomhoz.
Mert elfutál volna eddig gonoszomhoz
Ha volnál szabadon ; de rám gonoszt nem hozsz,
Mert kötve vagy, szerencse, az én lábamhoz.“

40. Így szóla az gyermek. De nagy szigeti bán
Mehmet jüvetelét póroktól meghallván ,
Nem kérkedik világgal ; más gondokban van,
Jó vitézeket mindjárt öszvehivatván.

41. Nyolc száz lovaszt válogat, ezer gyalogot ;
Ezekkel, gondolja, visz végben nagy dolgot.
Jó vitéz lovára maga is fölugrott ,
Maga szép szolgálaihoz osztán így szólott :

42. „Vitézek, nem szükség néktek sokat szóljak,
És hogy én tinéktek bátorságot adjak ;
Mindenitek olyan, egy országos hadnak
Tudna parancsolni, s szívet adni másnak.

43. Emlekezzetek meg sok vitézségekről,
Nagy erős próbátookról, szép híretekről ;
Cselekedjék minden most is oly serényül,
Az mint eddig cselekedtetek vitézül.

44. Ahon ! az pogány nép ül bizvást Siklósnál,
Boszna felé indult huszonhat zászlóval,
Nem fél keresztyéntül ; beszélí föl szóval,
Hogy siklósi mezőn mi szegényünkre hál.

45. Azért, én vitézim, minden szót fogadjon,
Senkit az nagy bátorság el ne ragadjon,
Minden hadnagyától és éntőlem várjon,
Hogy talán közünkben zűrzavart ne hozzon.

46. És noha Mehmetnek van tudatlan népe,
És véres kardot nem látott basa szeme;
De mi úgy gondoljuk mintha legjobb lenne,
Minket bizodalom mert rajta vesztené.

47. No már, én jó szolgálaim, bátran induljunk,
Urunk Jézus nevét háromszor kiáltsuk,
Az pogány ebektől mi semmit ne tartsunk,
Mert isten mi vezérünk s kemény paizsunk.“

48. Így indulának el köröszvény vitézek
Együtt Zrini gróffal, szép zászlós seregek;
Délután az óra már ütött kettőt meg;
Lobognak az zászlók, fénylenek fegyverek.

49. De Siklóság ez éjjel nem mehetének,
Hajnalhasadásban nem messzi érének:
Ahon az törökök táborban hevernek,
De menni akarnak, mert immár nyergelnek.

50. Egy mély és hosszú völgy fekszik tábor
Csaknem az vár éri egyik szélső végét, (mellett,
Az másik peniglen arra, merre Sziget
Fekszik, és tart éppen egy fertály mérföldet.

51. Szigeti kapitány minden hadaival
Az völgyen felmene okos rendtartással.
Az vigyázó hallik bástyáról mint szólal,
De az keresztyének vannak hallgatással.

52. Völgynek másik részén száz lovas maradtott.
Ezek, mihent derékassan megvirradott,
Csendeszen ballagván mutaták magokat,
Török tábora felé tarták utokat.

53. Jól megláták őket az török seregek,
De azt vélik vala hogy pécsi vitézek,
És hogy az basához késérőül jönnek,
Azért ők ezektől semmit nem félének.

54. De gyorsan szüvökből az kétség kiesék,
Mert kard miatt ottan sok török leesék,
Sokat ez kicsin csoport ottan nem késék,
Ők visszazágulva nyomra sietének.

55. Rikoltás, kiáltás esék az táborban,
Azt tudnád ördögök ugatnak pokolban.
Felrözzent az basa, nem késik sátorban,
Jó lovára ugrik fegyveres páncérban.

56. „Ihon már, vitézek, így szól törököknek,
Kit ohajtva vártunk, ezeknek ebeknek
Vérekben megfesthetjük vitéz kezünket,
Ihon már az üdö, legyetek emberek.

57. Hiszem tolvaj kurvák, mit csináltak rajtunk,
Ide mertek jönni, hon az mi dondárunk?
Majdan jutalmokat érdemre megadjuk,
Csak gyorsan utánnok lovakon szágoldjunk.“

58. Ezeket megmondván, maga kirobbana,
Kezében pörögvén egy szép tollas csida.
Utánna az dondár, futhat kinek lova;
Csak az basa fia nem igen szágulda.

59. Ötszáz lovas tartott magánál meg Rézmán,
Ez volt neve fiának s jára lassabban.
Volt okossabb is ez, noha ifiantan
Kelle veszni szegénynek más bolondságán.

60. Meddig Mehmet azokat héában üzé,
Addig vitéz Zrini az lesből kijöve,
És basa táboráig bizvást elmene;
Mert senki nem állhatott ottan ellene.

61. Vitézeket mind együtt csoportban tartá;
Török táboron kapdosni nem bocsátá,
Lassan török után renddel ballagtata,
Siklóstul, tábortul őket kiszorítá.

62. Rézmán észbevette keresztyén dondárát,
Ott átkozni kezdé atyja bolondságát;
Zrinire emberül téríté zászlóját,
Atyjának izené nehéz állopotját.

63. Legelsőben Rézmán Frank Andrást lováról
Csidával leveré, s kirántá torkából.
Lelke kiment előbb ő meleg testéből,
Hogysem maga földre esett lágy nyergéből.

64. Csillag György zászlóval mellette áll vala,
Rézmán nagy csidájához erőssen csapa,
Kemény somfa csidát által nem vágthatá,
Magától is az csapást nem taszíthatá.

65. Györgynek mellyén páncér, de az sem tart-
Mert erős Rézmán szüvén általtaszítá, (hatá
Dárdájával együtt életét kirántá,
Esék le zászlóstul Csillag György hanyattá.

66. Csakhamar Sólymosit azután leveré,
Tolnai Dömötört szablyával megölé;
Vitéz Sárkány Györgynek ottan fejét vévé,
Ifju Jurcsicsnak életét elvévé.

67. Rézmán így viselé magát szablyájával;
De Farkasics Péter erős pallosával
Nem cselekedik kevesebbet Rézmánnál,
Mert miatta meghal aga Mehmet Butal;

68. Juszup-Oda basát az földre teríté,
Kurtot egy csapással az földre leveré.
Te is ártatlanul megholtál mellette,
Jazichi Ahmet, mert kemény seb levete.

69. Iszonyú vérontást nem számlálhatom meg,
Kit ketten mivelnek, Farkasics, Rézmán bég,
Mint az eleven tűz valamerre mennek;
Mindenütt holttestek halomban hevernek.

70. Mindennek vagyon már szemén ellensége,
Török és keresztény öszve van keverve,
Halók jajgatása, élők serénysége
Nagy porral kevereg együtt magas égbe.

71. Messziről meglátá horvátországi bán,
Mint bánik népével megdühödött Rézmán.
Lovát sarkanyúval megindítá bátrán,
Azhon immár népe csaknem futásban van.

72. Így mond: „hová futtok, ti vitéz emberek;
Nézzétek kicsodák kik tikteket üznek.
Tehát ennyi keresztényt egy török gyermek
Megfutamtat mezőben?

73. Siklós várában-é ti akartok futni?
Itt akarjátok-é uratokat hadni?
De az ki engemet fog bátrán követni,
Neki győzedelmet majd fogok mutatni.“

74. Így szóla, s nem többet; Rézmánra szágulda,
Annak ismég kezében van kemény dárda.
Mikor az jó Zrínihez közelebb juta,
Nagy erővel merészséggel reá hajtá.

75. Kemény vasas paizs az hajtást megtartá,
De az vasa paizst ugyan általjára;
De belől páncéron által nem járhatá;
Zríni éles pallossal Rézmánhoz csapa.

76. Meg nem tartá aztot az acélos páncér.
Kiomlék Rézmánnak vállából piros vér;
Mindazáltal az vitéz török meg nem tér,
Hanem karddal ismég Zrínihez csapni mér.

77. Azonban Mehmet is messziről érkezék,
Látja miben vagyon az fia, Rézmán bég.
Hogyha nem érkezik hamar az segítség,
Ezennel egy fia éltnék lészen vég.

78. Mint magas hegyekből leszállott kűszikla,
Kinek sohun nem lehet nagy tartalékja,
Nagy sebességgel dűl, s álló fákat rontja,
Bont, tör, merre gördül, és semmi sem tartja:

79. Úgy Mehmet fiának látván veszedelmét,
Valakit hon talál, elvészi életét;
Öl, vág, ront és szaggat az ki menetelét
Tartóztatni akarja, ő sietését.

80. De mikor oda jün, fiát halva látja.
Gondold meg, szüvének vagyon-é bánatja?
Mint az fene tigris kölkét halni látja,
Hállóját vadásznak s magát is szaggatja:

81. Így mond jó Zríninek: „avagy te engemet,
Fiam mellé tészesz s elviszed fejemet:
Avagy én ezentül kiontom véreDET,
S elevenen megrágom kemény szüvedet.“

82. Együtt ilyen szókkal az nagy grófhöz csapa,
Melyért kemény sisakja ketté szakada,
És ha basa kardja meg nem fordul vala,
Az lett volna Zríninek végső órája.

83. Az isten angyala az csapást megtartá,
Az Mehmet kezében szablyát megfordítá,
Gyorsan az kölcsönért kölcsönt megfordítá,
Mert kardjával együtt jobb kezét elcsapá.

84. Lovastul kemény földre Mehmet leesék,
Vitéz Zríni utánna gyorsan leugrék:
„Mehmet! rosszul torlod meg fiad veszését,
Ezentől késérni fogod fiad lelkét.

85. De ne félj, meg nem halsz nagy dicséret nélkül,
Mert lá megölettél Zríni kezétül.“ [kül,
Igy mondván kibocsátá lelkét testébül,
Mert elválék feje kegyetlen mellyétül.

86. Mehmet basa halálán megijedének
Az egész seregbéli török vitézek.
Már zászlóstudul együtt futni készülének,
Mikor őket megtartá pécsi Olaj bég.

87. Törököknek hangos torokkal így szóla:
„Elveszett ama jó vitéz Mehmet basa,
Mí penig szaladunk: ez lesz megtorlása
Ő vitéz vérenek, serege futása?

88. Mely világ szegletin ti akartok élni?
Micsodás emberek eleiben menni?
Holt uratok mellől ha fogtok szaladni,
És testét fiával akarjátok hadni?

89. Ah ne lásson az ég soha ilyen dolgot,
Hogy ilyen kár után török adjon hátat!
De ti futástokban is nem láttok hasznót,
Hanem hogy vérünkkel fessük kaur kardot.

90. Egy reménysége van meggyőzetteknek
Hogy semmi győzedelmet ne reményljenek.
Nem jobb-é tisztességgel halni embernek,
Hogysem szemén élni szégyennel mindenek.

91. Én, én, ha az ti győzhetetlen szüetek
Annyit mér, az mennyit mivelhet kezetek,
Én lések dicséretre vívő vezértök,
Avagy megmaradandó hírrel halok meg.“

92. Igy mondván ragada erős kemény dárdát,
Letaszítá lórul halva Markó Szilát,
Azután Tót Bencét, és egy gyalog vajdát;
Cserei Pálnak is megsérté az vállát.

93. Nem tarthatja magát lovon Cserei Pál,
Akaratja nélkül az kemény földre száll;
Ibrahim Olaj bég már feje fölött áll,
Könyörgeni kezde sebes Cserei Pál:

94. „Vitéz ember, ne bánts, mert jó rabod va-
Elég ezüst arany pénzt magamért adok; [gyok,
Én Zríni Miklósnak fő embere vagyok:
Nem sokáig vasat tenálád viselek.“

95. Kegyetlenül Ibrahim megmosolyodék,
Monda: „nem gyönyörködöm az te pénzedben.
Hadd otthon fiaidnak és gyermekidnek,
A nélkül nem szükös tárházam, ha élek.

96. Tülem kegyelmet kérsz. Zríni elbontotta,
Mert kérését Rézmánnak meg nem hallotta,
Az vitéz basát is az földön levágta,
Azért Zríni öl meg téged, ravasz róka.“

97. Pál végső óráján igen megbusula,
Kegyetlen Olaj bégnek földről így szóla:
„Ám légyen ez nékem legutolsó óra;
De te életed életemnek lesz árra.

98. Nem sokáig kérkedni fogsz halálommal;
Nem messzi vár téged is kegyetlen halál,
Egy erős kéz miatt lelked pokolban száll;
Engem penig mennyország vár kívánsággal.“

99. Nevet kegyetlen bég; akkor hozzá vága,
Mikor Pál még többet is szólni akara,
Az éles szablyával gégejét elcsapá,
Életét és szavát egyszersmind szakasztá.

100. Együtt az csapással eztet mondja vala:
„Az én jövődömet csak jó isten tudja.
Halj meg te azonban, s mondjad mennyországban,
Ibrahim Olaj bég hogy mégyen pokolban.“

101. Más felől Farkasics mint sivó oroszlány
Pogány török testet magas halomban hany.
Megholt ömiatta Durlik aga, Rézmán;
Basa Kihája is fekszik földet rágván.

102. Adatik önéki tágos és széles út,
Mert minden előtte az merre lehet fut,
Nem különben mikor kilövik az álgút,
Csinál széles nyilást, az míg helyére jut.

103. Csak te magad nem futsz, nagy óriás Rah-
Farkasicsra bátran hozod nagy botodat. [mat,
Régen Rahmat elhatta az maga lovát;
Gyalog, mint egy torony, hordozza nagy botját.

104. Heában Farkasics, megvárnod ezt karddal,
Nem ártatsz önéki kemény pallosoddal;
És, hogyha el nem ejted eztet puskáddal,
Vagy maga terhével lever, vagy nagy bottal.

105. Ottan legelőször puskához ragada;
Az vitéz Farkasics Rahmatra irányza.
Nem ijede Rahmat, de nagy bátran monda:
„Félénk eb, messziről látni akarsz halva?

106. Bár pattantyúst oltalmadra hozz magadnak,
Nem árthatsz te avar ennek az Rahmatnak,
Bár tüzzel állj ellen én buzogányomnak,
De étke léssz ebeknek és az hollóknak.“

107. Ottan az Farkasics nagy mellyében löve;
De magas óriás evel el nem düle.
Bottal Farkasicsnak az fejét megüté,
Félholton lova mellé földre teríté.

108. Magát is Farkasicsra esni bocsátá,
Mert seb miatt lábon tovább nem állhata;
Átkozódván magából lelkét bocsátá,
Mely testét éltében oly kevélyen tartá.

109. Nincs már tartalékja Zríni seregének,
Mert futnak előtte az török vitézek,
De ihon jön gyalog kegyellen Olaj bég;
Nem akar elfutni, de akar halni még.

110. Sisaknak csak az fele vagyon fejében,
Az többi mind eltörött sok ütközetben,
Szabljája eltörött, csak fele kezében,
Maga lustos porban és keresztény vérben.

111. Száz lik van paizsán, száz kopjadarabok,
Most már környülvették az egész gyalogok;
De mint küsziklának nem ártanak habok,
Ugy semmit nem tehetnek bégnek gyalogok.

112. De mihent Zríni Miklós eztet meglátá,
Lovon gyorsasággal oda száguldata,
Vitéz Olaj béget bántani nem adta,
Mert nagy vitézségét maga is csudálta.

113. Így szóla Zríni: „add meg, vitéz, magadat,
Eléggé mutattad már vitéz voltodat,
Kiért nem kívánom én is halálodat,
Vagyok Zríni, ne szegyenld megadásodat.“

114. Ottan karddarabját az bég elhajtá;
Zríni nevére szüvét mert meglágyítá.
Az jó grófnak térdéhez ily szóval futá:
„Uram, te nevedre bég magát megadta.

115. Higyjed, hogy senkinek én másnak maga-
Meg nem adtam volna, míg bírnam karomat, [mat
Mert vitéz Olaj bégnek mondom magamat,
Én szép Pécsen tartom mostan lakásomat.“

116. Ezután az nagy bán trombitát fújata,
Maga szép seregét mind össze hivatá,
Mert az szép nap is már lovait elhajtá,
Oceánium tengerben mert beusztata.

117. Basa táborában magáét szállítá,
Szorgos istrázsáit körüle jártatá,
Ott hált azon éjjel. Mi volt másodnapra,
Azt bizom negyedik rész históriámra.

NEGYEDIK ÉNEK.

Kitérés a szerencse forgandóságáról. Zrínyi diadalmi jeleivel visszazsáll Szigetbe. Megtiszteli az eleseteket. Vigalom. Olaj bégnek, váltságul az elfogott Radován vajdáért, szabadságot ad. Szulimán megértvén a siklősi bajt, Zrínyin boszút veendő, Egerre rendelt seregeit Szigetre tereli. Kadileser bal jóslata őt meg nem tántorítja. Éjjel két lónak elszabadulása véres zavart idéz elé a török táborban, mely magát Zrínyi által vélte megtámadottnak. Szulimán nagy nehezen csillapítja az öldöklést.

1. Fut fárad az ember, és kap ez világon;
Véli, hogy állandó boldogságot adjon;
Nem hiszi tovább szerencse szakadjon,
Markába kis édesért száz ürmet adjon.

2. Köt gyakran szerencsétlenség messzi kerül,
Valaha úrá is nagy uzsurával dül;
Mentül nagyobb hegyen forgó szerencse ül,
Annál nagyobb kárral és sebességgel dül.

3. Örül az szerencse ember esésében;
Azért ő elveszi, teszi csaknem égben;
Hogy gyönyörködhessék nagyobb esésében;
Mint juhász küsziklán kűnek görgésében.

4. Én tinéktek példát messziről nem adok,
Noha mennyi hajam van, annyit adhatok.
Mehmet basa esetét jól hallottátok;
Ült magassan s bizott, de lá! lehanyatlott.

5. Boldog az, ki jóban el nem bízza magát,
De kész szüvel várja szerencse forgását;
Mind jön mind gonoszon állhatatlanságát
Látjuk szerencsének, sokféle játékját.

6. Ihon most Zríninek jó szerencséje van,
De még őrajta is ennek hatalma van;
Ma az törökökön nagy győzdelme van;
Holnap vitéz fejét megláljuk karófán.

7. Örülsz, Zríni Miklós, törököt megveréd,
Nem sokaig talán nagy árron megvennéd
Hogy ne láttad volna az basát Mehmetet;
Mert halált és romlást csak ez hoz tenéked.

8. De nékeim nem szabad ilyeneket szólnom,
Mert az ő szent lelke istennél van, tudom;
Hogy Szigetvárában meghal, tudta, tudom;
Azért el nem bíza magát, én gondolom.

9. Mert állhatatlan szerencse ajándékját
Nem más szüvel vette, mint egy piros almát,
Az kit bánat nélkül mindjárt visszaadhat;
Avagy ha nem ad is, tudja hogy megrothad.

10. De talán históriánkból mi kiléptünk,
És Sziget veszéséről elfeledköztünk?
Ugy tetszik terhünket aval könnyebbétjük,
Ha arrul szólhatunk, kiből van sok részünk.

11. Szerencse énvelem is gyakorta mulat,
Mind édesset, keserűt inutát egyaránt.
Mulasson bár velem! annyit nem tréfálhat,
Hogy jól ne esmérjem állhatatlan voltát.

12. Azonban az szép nap ő szép harmatjával
Vidámétá világot, ékes voltával;
Az éjjelt elűzé szép pirosságával,
Mindennek fényt ada sok különb látattal.

13. Sok hangas trombita akkor megrivada,
Sok haragszavú dob tombolva robhana.
Kiki immár fölült jó vitéz lovára;
Az gyalog rendben áll vitézek módjára.

14. Fölült már Zríni is, áll az sereg előtt,
Sisakján szép structoll vér haragos szellőt;
Mellyét fődözi vas, és ad néki erőt,
Kezében nagy dárda, s így szól sereg előtt:

15. „Kit vártunk istentül, és szübül kívántunk,
Ihon, jó vitézek, most megadta látnunk;
Ihon ellenségünkön jár az mi lábunk,
Látjátok, istennek irgalma van rajtunk.

16. Vegyük ezt ötüle nagy háladó szüvel,
Szolgáljunk is önéki minden erőnkkel;
Most az mit cselekednünk hagyott ezekkel
Megengedi talán nagyobb ellenséggel.

17. Mi holt társainkat is itten ne hagyjuk,
De érdemek szerint mi temetést adjunk,
Mert ez lesz nekik utolsó ajándékunk:
Ilyen jótétünkért istentül áldatunk.“

18. Cserei Pál testét ottan lóra tévék;
Osztán az többit is földről mind felvévék.
Két huszan voltanak megholt vitéz testek;
Ezeket fölvévék keresztény vitézek.

19. Vitéz Farkascsot tévék lelticában,
Mert meg nem volt halva iszonyú csapásban,
De ő csak alig élt, mert feje csontjában
Nincs talán egy is, ki volna ép voltában.

20. Az seregek között ezek hordoztatnak,
Rokoni s társai körülöttek vannak,
Szép vitéz szókkal sebéseket biztatják;
Kötözik sebeit, szánják, és ohajtják.

21. De mind ezek előtt megyen kétszáz lovas,
Mindenik fegyveres, és mindenik tollas;
Fénlik mindeniknél páncér, sisak s karvas;
Mindeniknek hátán egy haragos farkas.

22. Nem volt egyiknek is kopjája az harcon,
Mert inkább hordozott karabint oldalon;
Most kopját kezében tart, és kopjavason
Mindeniken török fej ráútve vagyón.

23. Kétszáz gyalog osztán ezeket követi;
Minden maga rabját mellette vezeti.
Van kecse mindenén, deli tekinteti,
Vélnéd lába földet hogy nem is illeti.

24. Hat török agának hat lovas az fejét
Hordozván nagy kopján, gyalog után léptet,
Ezek után viszik az Rózmán fegyverét,
Basa Kihájáét és Mehmet basáét.

25. Három párducbőrös hadnagy megy azután,
Azt az három fejet viszik magas kopján.
Jün pécsi Olaj bég maga ezek után;
Látod hogy haraggal ül most is lóhátán.

26. Oszlán tizenhárom török zászló mégyen,
Eztet tizenhárom viszi, gyalog legény,
Oszlán az dondár is jün rendelt seregben;
Lobognak az zászlók, vannak nagy örömben.

27. Húsz nagy nyakú teve megyen sereg után,
Az basa sátorát hordozzák az hátán.
Van negyven öszvér is, és bial két hatvan;
Ez mind nyereség volt az siklósi pusztán.

28. Mikor Szigetvárhoz közel érkezének,
Akkor mind megállnak az rendelt seregek,
Együtt hálát adván az élő istennek,
Háromszor szent nevét hanggal kiálták meg.

29. Zríni vitéz lováról ottan leszálla,
Az főhadnagyokkal szentházban ballaga,
Ott az nagy istennek sok hálákat ada,
Mert eztet istennek ő tulajdonítá.

30. Az szentegyház előtt gyalog puska ropog,
Az bástyán sok ágyú iszonyuan durog;
Füst, kiáltás, együtt magas égből forog;
Talán az égből is hallják ezt angyalok.

31. Az szentegyház előtt egy déván szőnyegre
Az vitéz holttestek renddel vannak téve.
Meglátá jó Zríni az mikor kijűve;
Így szóla őnékik ő keserűt szűve:

32. „Micsodás áldással dicsérjelek tiktek,
Ő keresztény módra megholt vitéz testek?
Mi édes hazánkért elfogyott éltetek,
Minket dicsősített ti vitéz véretek.

33. Szűbül kívánhatom, köztetek fekünném,
Ti szerencséteket hogy ne irigyeném,
Mert ültök istennek ti mostan jobb kezén;
Légyen hát veletek isten mind örökkén.

34. Talán az az isten, kinél vigadtok mast,
Hosszabb utat hagyott nékem, és próbálást.
Hiszem nem sokáig ez testem, unalmast,
Itt hagyom, s meglátjuk mennyországban egymást.“

35. Így jó Zríni holt szolgálótól bucsuzék,
Hadnagyival együtt az várba belépék;
Ottan eleiben fia György viteték,
Melynek az atyjától ily szép szó adaték:

36. „Tanulj, fiam, tülem isteni félelmet,
Tanulj fáradtságot s kemény vitézséget:
Mert kell tenéked is követned engemet,
Sokat járnod s fáradnod, veritékezned.“

37. Azonban nagy asztalok megvettetének,
Zríni gróffal vitézek ott leülének,
Vitéz Olaj béget is abbul böcsüllék.

38. Zríni vitézeket mind jó szűvel tartja,
Kire köszön jó bort aranyas kupába,
Dicsérvén, viselte hogy jól magát harcban;
Kit szóval apolgat megajándékozván.

39. De mihent jó bor fejeket melegíté,
Kiki gondolatját mindent félre tévé.
Némely horvát dávorit nagy torkkal kezdé,
Némely hajdu táncot fegyverrel szökdöse.

40. Ki dicséri lovát, ki erős fegyverét,
Ki társát, ki magát, ki nyert nyereségét.
Minnyájan peniglen urok vitézségét
Főn szóval kiáltják, és dicsérik őtet.

41. Csak maga Olaj bég szomorú szűvel ül,
Bánatos gondokban feje csaknem őszül;
Sok vitéz szóközött csak az ő szűve hül,
Néha nagy bánatjában csak el nem merül.

42. Ily nagy szomorúságát Zríni hogy látá,
Vitéz Ibrahimot ily szóval szóllettá:
„Lágyíts meg bánatod, vitéz! ne bánkódjál;
Mostan te mivelünk bátran egyél, igyál.“

43. Az mely isten téged most rabságra adott,
Módot szabadulásodban magánál hagyott.
Nincsen szomorúságodra néked okod,
Hogy most az szerencse veled így mulatott.

44. Mindent cselekedtél ki tüled lehetett,
Isten akaratját mássá nem tehetted.
Nem úgy mint rabomat tartlak én tégedet,
De mint magátul jött vitéz vendégemet.“

45. Felel bég Zríninek, s szemében bátran néz :
„Ó nagy hírű, nagyobb vitézségű vitéz,
Mely meggyőztettedre kegyelemmel nézsz;
Örülök, ide hozott szerencse-szélvész.

46. Miért szégyenleném nálad rabságomat,
Ha te reszketteted török birodalmat?
Ha te megcsorbítod mi fényes hódunkat?
Azoknak legnagyobb része vagyok én hát?

47. Vitézséggel is soha nem kérkedem,
Mert egyedül vitéz mindenható isten.
Csak alázatosan nagyságodat kérem,
Hogy ilyen raboddal jó kegyelmet tégyen.

48. Hat mázsa ezüstöt váltságomért adok;
Úrnak való lovat néked hatot hozok;
Vedd tülem jó neven, kit jó szüvel adok,
Értékemet; ennél mert többet nem tudok.“

49. „Nem kell nékem pénzed, így felelt Zríni bán,
Aranyom, ezüstöm mert énnékem több van.
Hanem törökök közt egy vitéz szolgál van,
Annak szabadulását én szívem kíván.

50. Az szolgálmat híják Radován vajdának;
Vitézségen kívül semmie nincs annak:
Higgyed, de hallottam, és az ő sarcának
Nem tesz száma annyit, mint ajánlásodnak.

51. Eztet szabadéts meg, osztán mentté lészlek.“
Itten megcsókolá bég kezét Zríninek,
Mert engedett az úr méltó kérésének.
Erre rabok mindnyájan lének kezessek.

52. Azonban az gyors hír szárnyára felkele,
Sebesebben szélnél s madárnál röpküle;
Hír, melynél nincs gonosz, s mely hamarébb nő-
Az mely futásában nagyobb erőt venne. [ne,

53. Valamerre mégyen, az basa veszését
Ezer trombitával hirdeté, elvesztét.
Nem nyugovók míg nem tölté császár fülét;
Ama nagy császáret, szultán Szulimánét.

54. Szokása szerint is hamissan hirdeté,
Hogy török várakat török mind elveszté,
És hogy Gujlirgi basát Zríni megverte,
Harcról egy sem szaladott, mind megölette.

55. Császár ily rossz hírben igen megütközött,
Mert hallván ezeket ugyan felejtkezött;
De téteti magát hogy ő nem félemlét,
És az basák előtt mutat bátor szüvet.

56. Nem hiszi basának derekas veszését,
Itélvén Mehmetnek mondhatatlan esztét;
De hamar kiveté szüvéből kétséget,
Mert sebes Iszlán hozá bizonyos híret.

57. Harcról csak aliglan Siklóstul szaladott,
Hozott magával is derék bizonyoságot,
Mert hegyes kopjavas hátában maradott,
Fején két seb; Iszlán császárnak így szólott:

58. „Uram, ki Oceanum tenger vizével
Határoztatod nevedet s az egekkel,
Kivánnám hogy hozzád jühetnék jobb hírrel;
Hogysem az kit kell hoznom kételenséggel.

59. Tajeléri Mehmet, az te vitéz basád,
Akarván próbálni üdötlően próbát,
Siklósnál megszállította volt táborát,
Elveszté azt, vitéz fiát is, és magát.

60. Az Zríni kardja ezt mind megemészlette,
Nem vélem közölünk sok elkérülhetette;
De végvárakban is oly ijedést vete,
Csaknem pusztán vagyon némely körülette.

61. Én magam csak alig és futva szaladtam;
Bizonynyal az basát s fiát halva láttam.
Pécsi Olaj béget kaur kézben hattam,
Mindent megemészített az kaur kard, uram.“

62. Császár öszvehívá mindjárt vezéreket;
Mihent bizonyossan érte ily híreket;
Mond nekik: „mi máshunn nézünk ellenséget,
Addig az horvát bán, nézd, miként ront minket.

63. Mindnyájan csúfságra bizony méltók vol-
Ha ezt mi Zríninek mostan elhallgatnánk. [nánk,
Most kezünkben vagyon mi büntető pálcánk,
Hagyjunk békét ártatlan Egerváranak.

64. Ó, mely nagy büntetést fogok rajtad venni!
Miképpen fogtok vőretekkel fizetni!
Te legelőször, vakmerő horvát Zríni,
Fejedd Tajelcrit fogod fizetni.

65. Azért, én basám, mindjárt az hadakat
Visszahivassátok, az kik sebes Dunát
Én parancsolatomból általusztatták;
Mindjárt vissza zászlókat hozzám fordítsák.“

66. Szokolovics Mehmetnek megparancsolá,
Ez legfőbb s kedvesebb vezére vala;
Hogy Kadilesernek ezer juhat adna,
Ő isten nevében sasoknak osztatná.

67. Ezer junat vágata pusztá mezőben
Kadileser, s egyet sem hagyta bőrében.
Ez vala szultánnál igen böcsületben,
Mert vala ő főpap és érsek hiteken.

68. Száll a sok sas földre s az barmot ellepé,
Rút horgas orrokkal azt szaggaolni kezdé;
Szántalan sok holló károg mindenfelé,
Tolvajkánya, lopóhéja van keverve.

69. De csudát én tinéktek mondok ezennel:
Ihon jön egy nagy sas haragos körmével,
Hasomlít ördögöt feketeségével,
Bialt nagyságával s rettenetességgel.

70. Háromszor kerülé szárnyon az juhokat,
Szárnyait mozgatván mint gályavitorlát;
Végre aláfordítá sebes sugárát,
Elkergeté üzé mind az madarakat.

71. Mikor már egy sem volt, akkor ő leszálla,
Az sok dög között kegyetlenül sétála;
De ő csak egyiket is meg nem kóstolá,
De egy sötét folyhőben eltűnik vala.

72. Kadileser ezen igen megijedett;
Tudja jövődjé ennek nem jó lehet.
Igy szólítá meg Szokolovics Mehmetet:
„Hajts meg, uram, hajts meg szómra te füledet.

73. Noha néked nekem sokat nem kell szólnom,
Mert ezt az jövődöt általérted, tudom;
Menésünket Szigetre én nem javallom,
Mert madarak által isten tiltja, látom.

74. Látád saskesellő mint üzé aprókat,
De még az sem bántá az nyüzött juhokat.
Bizony ez jelenti az császár haragját
Miránk, hogy meg nem veheti Szigetvárát.

75. Üzni fog bennünket erővel ostromnak,
Fogunk futni előtte, mint hollók sasnak;
Magának sem mondhatok jót az császárnak,
Mert elveszténk ködben röpülését sasnak.

76. Mikor Egervárra hamaliát hánytunk,
Ugy mutatta valamint kívántuk magunk;
Egervárban ülni fog az mi császáruk,
Magunk is szerencsésen mindnyájan járunk.“

77. Mind ezeken sem ijedt az nagy Szulimán.
Mutat bátor orcát Mehmetnek sátorban,
Szűvében nem tudom ha mint szájával van,
De bal jövődöket nevet meggugolván.

78. „Mi úgy cselekedjünk (monda az Mehmetnek)
Mint tudunk legjobban, s mint vitéz emberek;
Többit akaratjára hagyjuk istennek,
Éhtelen madarak minket nem ijesztnek.

79. De mi számunkra jobb jövődö nem lehet.
Tud'd-e vitéz szolgál, Szokolovics Mehmet,
Miért az sok madár az dögbe nem évelt?
Vár keresztény testhül mert hamar jobb étket.

80. Ha holnap isten egészségünket adja,
Légyen készen mindennek nyeregben lova,
Induljon istennek szerető táborá;
Vagyon Mahometnek mireánk nagy gondja.

81. Elnyugvék az szép nap csendeszszen azon-
És nem igen sokára lén éjfél tájban: (ban,
Ilyen nagy történet esék az táborban.
Két fene ló megszabadult egy sátorban.

82. Kifutának sátorból nagy harcolással,
Sátorköteleket szaggaznak rugással,
Tipornak már mindent nehéz vas lábokkal,
Az egész tábort fölfutnak gyorsassággal.

83. Kinek fejét nyomják fekve, kinek hasát,
Rá szaggahtják döntik kire a sátorát;
Ki jajgat, ki fegyvert kap, biztatja társát;
Mindnyájan gondolják kaur csalárdságát.

84. Nem tudom melyiktül egy szózat kijöve:
„Ha most bán Zríni Miklós jelen lehetne,
Hitemre minnyájunkat összekeverne;
Az isten ne adja hogy Zríni itt lenne!“

85. Iszkender Talizmán hallá Zríni nevét,
Nem hallá szomszédnak az többi beszédét,
Véli bizonyosnak Zríni rajtunk vagyon,
Fut, bújik mindenütt, nem tarthatja szívét.

86. Kiált török barát: „Zríni rajtunk vagyon,
Láttam szemeimmal; bár minden szaladjon!”
Fut az ki ezt hallja, kevés ki maradjon,
Az ki bátorsággal szablyához ragadjon.

87. Fölzöndült az tábor, minden felől futnak,
Némelyek egymás közt igen vagdalkoznak,
Esmeretlen népek ha öszvetalálnak.
Kiki maga társát alítja kaurnak.

88. Az ki kaurt kiált, ottan fejét vészik,
Mert bizonynyal kaurnak ötlet itélik.
Rettentő kiáltással tábor megtelik,
Embert, lovat, sátort magok közt keverik.

89. Már Murtazán basa kiment az táborbul,
Hogy megnézzé, lássa, történt ez mi okbul.
Vannak harminc százan ezek mind lovastul,
Kiküldetnek Szokolovics basátul.

90. De már Ajgás basa cirkasok hadnagya,
Mivel rend rajta volt, tábort körüljárja.
Volt tizenhárom száz az ő jó lovassa,
Mikor sötétségben Murtazánt meglátá.

91. Véli hogy ez légyen az kaur csoportja.
Kevés bátor szóval vitézit biztatja,
Az maga csoportját törökre indítja;
Nem kérdez, nem is szól, csak haraggal vágja.

92. Nagy erős dárdával sokat földre vere,
Mert neki mindenik az esmeretlenje.
De nem állhat Ajgásnak senki ellene,
Erős őmaga is, s van vitéz serege.

93. Szalad az Murtazán vissza mind népestül;
Szalad nagy serege nagy-dicséretlenül.
Ajgás az Murtazánt eléri népestül:
Nézi, véli légyen hadnagy kaur közül.

94. Buzogánnyal Murtazánt erőssen üté,
Akaratja ellen az földre teríté;
De nem bántja, tüle hogy nyelvet vehetné;
Kötözve egy tűzhöz sietve viteté.

95. Ily zöndülést hallván az Szulimán császár,
Szántalan lovassal az tábor között jár.
Vagyon körülette sok jó puskás jancsár;
Nézi honnan lehet köztök ily zúrzavar.

96. Zrínitül ő nem fél, mert tudja bizonynyal,
Madár sem jühetne ily hamar szárnyával;
Azért mindent biztat az kit futva talál,
Végre csöndeszedvén, egy kis tűznél megáll.

97. Hát ihon Murtazánt hozza Ajgás basa,
Hogy megnézné tűznél ki légyen, akarja.
Szerencsére talált ottan az császárra,
Messziről esmervén császár, neki szóla:

98. „Im hatalmas császár, Zrínit hozom néked.
Egy bot-ütésemnek eztet köszönheted.”
De Murtazán kiált: „hát ne bánts engemet;
Török vagyok én is, esmérlek tégedet.”

99. Ajgás Murtazánnak nézi bátran szemét;
Mond: „bizony nem érdemled az török nevet.”
Ily szókkal oldozá meg kötözött kezét;
Nem meri Murtazán felemelni szemét.

100. Ott Ajgás császárnak mindjárt megbeszélé
Murtazán mint futott, és miként kötözé;
Az törökökben is hogy sokat levere,
Mert nem tudják vala az jelt s nem esméré.

101. Vitéz Ajgás nagy tisztességben marada;
De Murtazán mivel szégyennel szalada,
Az vitézek előtt vala gyalázatban.
Császár visszatére csendesült táborban.

102. Török három ezer elveszté életét,
Mert Ajgás ezeret vágá, Murtazánét;
Ki maga futásban szakasztotta fejét,
Kinek puska szaggatta melljét és fejét.

103. Elég nagy gondja volt az vitéz basáknak,
És még magának is az okos császárnak,
Hogy az fölzöndült népet megcsillapítsák.
Am nehezen, későre, megcsillapíták.

ÖTÖDIK ÉNEK.

Zrínyi Szulimán jöveteléről értesülvén, ellenállásra készül. Buzdító beszéde a vársereghez. Ő s a had egymásnak kölcsönös kitűrést és hűséget esküsznek. A szigeti hadnagyok, csapatok és készülétek leírása. Zrínyi levele a királyhoz, s bucsubeszéde György fiához, kit, bár atyja mellett akar maradni, levelével Maximiliánhoz küld.

1. Egyfelől Szulimán van nagy készüléttel,
Másfelől horvát bán várja gondot visel:
Megtölt szorgos füle már császár hírével,
Hogy jön romlására minden erejével.

2. Áll rettenthetlenül Zríni nagy gondokon,
Mint nagy tornyos küszklák magas Késmárkon;
Heába küszködnek nagy szelek azokon,
Erejeket vesztik heában ostromon:

3. Úgy Zrínit nem ijesztheti gond sem rettentés,
Ha Atlás leromlik, ha az nagy ég leés;
Mert állhatatosra az félelem nem és,
Az ki igaz ügygyel s jó szüvel fegyveres.

4. Hadnagyokat, vajdákat előhivatá,
Az vitézlő rendöt mind elől állatá,
Mikor együtt lenni őket mind meglátá,
Ily szókkal hozzájuk bölcs száját megnyitá:

5. „Nem véletlen dolgot szerencse ránk készít,
Nem teszi váratlanul ránk az kit épít.
Kit nagy szüvel vártunk, vitézek, vagyon itt;
Had, fegyver előttünk, melyet pogány készít.

6. Hatalmas török császár szultán Szulimán
Húzza ránk haragját, mint dühös oroszlán,
Minket elveszteni és rontani kíván;
Vagyon reménysége számtalan sok hadán.

7. Minden reménysége az sereg sokaság,
Hatalma ereje számtalan jancsárság.
Biztatja veszélyünkre sok számu lovasság,
Sok világszegletről özvegyült pogányság.

8. Esztelen ki veti ilyből reménységét,
Utoljának tartja az isten kegyelmét;
Elrontja haraggal isten reménységét,
Lovassát, gyalogját, s rőttenő fegyverét.

9. Ezért ő Pharahót rontá keménységgel,
Góliátot meggyalázá egy gyermekkel,
Philisteusokat rettenetességgel,
Ronta pogányokat bosszuálló szüvel.

10. De irgalmat is tett alázatos szüvel,
Az ki csak öbenne vagyon reménységgel.
Ezért tett irgalmat az zsidó népekkel,
Sok szent királyokkal és Dávid gyermekkel.

11. Ime nem rövidült meg keze az urnak,
Kegyelmes fülei be nem dugattattak.
Hányszor mi magunkra az isten irgalmát
Láttuk, s tapasztaltuk számos ajándékját.

12. Azon ellenséggel mi harcolni fogunk,
Kit sokszor előttünk mint barmot hajtottunk;
Fegyvereket, tisztességeket elvontuk,
Isten irgalmából sokszor elrontottuk.

13. Nem gondolhatjuk azt, hatalmas vitézek,
Hogy az mi kezeink, bár készek s kemények,
Véghez ily rettenetes próbákat vittek,
Melyekért tisztelnek minket az emberek:

14. Nagyobb erő volt az, mert az nagy isten volt,
Az ki miérettünk hatalommal harcolt.
Kezünknek erőt, szívünknek bátorságot
Csinált, és az pogánytul elvette aztot.

15. Ihon mit cselekedett értünk Siklósnál
Az kegyelmes isten! számtalan tatárral;
Mint az terhes folyhő jött ránk sokasággal,
Minket kész prédának tartott ő magánál:

16. Az isten azoknak elrontá rendeket,
Megtompítá nagy szüvöket s fegyvereket,
Azért nem akarának várni bennünket,
Vágtunk le öbennek kétszer két ezeret.

17. Vér s fáradság nélkül megverénk Ulámát,
Mely nagy dühösséggel ránk hozá nagy hadát,
De ott hagyta Ulmán számtalan sok prédát,
Ott hagyta sok agát, s Gyáfert, maga fiát.

18. Most is Babocsai Rinya török vértül
Meleg és fejezlik mező sok holtesttül,
Budai török is futott, mint por széltil,
Előttünk, mert isten volt fegyverünk körül.

19. Mely acélos paizs tartott meg magamat,
Mikor Babocsáról ellövék lovamat
Ágyubul, s másodsor fejemből tollamat
Elszaggatták ; közel láttam halálomat.

20. Ihon csak nem régen nem látánk-é csudát,
Mikor isten kezünkben adá Korotnát ?
Nem váránk ágyutul falának romlását,
Illetellen megvévénk erős küfalát.

21. Arslán Jahiogli elfuta előttünk,
Nem meré megvárni hadverő fegyverünk,
Mert tudta hogy nagy isten vagyom mivelünk ;
Azért őket akkor untig vágtuk s öltük.

22. Az siklósi mezőn Tajeléri Mehmet
Ott veszté táborát, fiát és életét ;
Alig volt talám egy, az ki hírt vihetett
Az török császárnak, mert többi elveszett.

23. Előbb elfogy éltem, oh erős vitézek,
Hogysem kimondhassam kegyelmét istennek.
Most sem hágy el nagy hatalmu keze titek :
Ti is ő szent nevéjért serénykedjete.

24. Mindenfelől ránk néz az nagy keresztyén-
Mi vitéz kezünkön van minden reménység ; (ség,
Soha még mireánk nem jutott szégyenség ;
Azért rakva hírünkkel föld, tenger és ég.

25. Mostan megnevelnünk kell az mi hírünket,
Avagy tisztességgel végeznünk éltünket ;
El nem rontja üdö cselékedetünket,
Valamig világ lesz, és lát ember eget.

26. Az is minekünk nagy tisztességünkre van,
Hogy maga ellenségünk szultán Szulimán ;
Kit mi ha meggyőzünk, mint reménységünk van,
Világbiró császárt meggyőztünk az harcban.

27. Harcolnunk peniglen nem akarmi okért
Kell, hanem keresztyén szerelmes hazánkért,
Urunkért, feleségünkért, gyermekinkért,
Magunk tisztességéért és életünkért.

28. Előbb halva lássa pogány eb testünket,
Hogysem elveszessük megszámlált kéncsünket,
Hogysem ő pórázon hordozzon bennünket,
Szabadságunkkal együtt rontván hírünket.

29. Arra fogja vetni minden mesterségét,
Hogy mint bolondokat hittel csaljon minket.
Bolond az ki török szavának ád hitelt,
Mert várával egy ütt elveszti életét.

30. Ám vitéz Amadi erős Visegrádát
Megadá töröknek nagy szomjuság miatt,
Éltével fizete s későn báná dolgát.
Így vitéz Losonci adá Tömösvárát,

31. Megadá Losonci nagy kételenséggel
Tömösvárnak falait, együgyü szüvel :
De gyorsan megfizete kedves éltével,
És minden vitézinek elveszésével.

32. Nincs mit hinnünk nekünk az török császár-
Mert nem lén embere megesküdt szavának ; (nak,
Meg nem adá Budát az király fiának,
De nagy hitetlenül megtartá magának.

33. De hogy adna hitet kinek hiti nincsen ?
Töröknek hogy hinnénk, ki hazud mindenben ?
Minekünk meghalnunk kell ebben az helyben,
Avagy meg kell győznünk, bizván istenünkben.

34. Ez a hely s ez az vár legyen dicsőségünk,
Avagy madár gyomra mi koporsóhelyünk.
Mindenképen emberck s vitézek legyünk,
Úgy marad meg örökkén az mi szép hírünk !

35. Fejem fenálltaig lószek én veletek,
Esküszem seregek élő istenének !
Kivánom hogy ti is így cselekedjete
Éles szablyát kézben tartván esküdjete.

36. Vitéz Zríni szavával megbátorodtak
Az egész szigetvári vitéz leventák.
Előtte megrendelt seregben állottak,
Mezételen fegyvert kezekben tartottak.

37. Mint mikor az főlshél Késmárkbul kiszakad,
Ama sűrű fenyős erdő közben akad,
Támaszt zugást nagyot, nem reked s nem lankad.
Hajol előtte lágy, és kemény ág szakad :

38. Ilyen nagy zöndülés esék öközikbe,
Mert fölforr az haragos vér mindenikbe,
Kivánja mindenik ellenség vérébe
Hamar kezét fössthesse, és az szüvébe.

39. Ott Farkasics Péter (mert meggyógyult vala
Abbul az csapásbul, kit Rahmattul nyert vala)
Szablyát hüvelyébül gróf előtt kirántá,
Az egekbe nézve így esküszik vala:

40. „Halld meg te, igaz isten, én beszédemet,
És te, oh vitéz gróf, én esküvésemet!
Hazámért kéméllem hogyha életemet,
Ha vigan nem ontom, ahol köll, véretem;

41. Hogyha, meddig élek, elhagyom uramat,
Vagy gondolok az hely ellen praktikákat:
Isten, boszuálló köveddel magamat
Üss meg, és lelkemet vesd pokolban hanyatt.“

42. Volt Farkasics Zríninek főkapitánya.
Ő serege kétszáz hatminckettő vala,
Mindeniknek páncér, karvas és sisakja;
Minnyáján folszóval így esküsznek vala.

43. Mihánt félre álla az vitéz kapitány,
Jő százötven karddal Novákovics Iván.
Haragos tigrisnek vagyon bőr az hátán,
Kegyetlen sastoll van szegezve paizsán.

44. Novák Debeljáknak nemzetiből való,
Cselekedetivel is bizony hasomló.
Törött lába alatt sokszor török zászló,
Hevert őalatta sok török, sok holt ló.

45. Száz meztelen szablyát Dandó hoz ezután;
Maga van előttök, jár mint egy oroszán;
Ez is úgy esküvék, félre álla osztán;
Utánna érkezék százzal Orsics István.

46. Ennél nem szülhetett anya mérészebbet,
Erős testtel bíró, sem természetesbet,
Azt tudnád, hogy Mars jár mikor látod őtet,
Sokszor szemeivel törököt kergetett.

47. Jün Szecsödi Máté nagy tarka kecsével
Befödözve magát, és páncér fegyverrel;
Nagy meztelen pallost tart erős kezével;
Megesküvék ez is, száz erős legénynyel.

48. Hát Alapi Gáspár négy ötven szablyával
Jün; van befödözve párdücnak hátával;
Vitéz módra ékes szép daru tollakkal,
Bővölkedik vitézséggel s okossággal.

49. Jüszsz te is, kegyetlen Radován Andrián,
Mert urad kiváltott az Olaj bég sarcán.
Higyjétek, nem fenébb ennél az oroszán,
Mikor török seregben keveredve van.

50. Küldött már hatszázat törököt pokolban,
De még küld ezeret: van olyan szándékban.
Száz seb vagyon testén melyet nyert harcokban;
Nem régen legtöbbet, hogy esék fogságban.

51. Ihon Stipán Golemi rettenő testtel
Lépik, mint egy halom, rettenetességgel;
De ennek nem árthatni soha fegyverrel,
Mert keményebb bőre vasnál s kemény künel.

52. Ím Bata Péter is deli öltözzel
Jün együtt haragos Patatics Péterrel.
Papatovics Farkas jün könnyű testével;
Ez mindenik vala száz száz jó legénynyel.

53. Maga Kobács Miklós kétszáz legényt vezet,
Mert hadnagy Cserei Pál társa elveszett.
Bizony ezeret is ez méltán vezethet,
Mert ravaszabb nálánál hadban nem lehet.

54. Jün Balázs deák is nagy Győri Mátyással,
Medvei Benedek hatalmas Bikával,
Mondom, bizony hatalmas Bika Andrással,
Ki lovat s törököt öl csak egy csapással.

55. Geréci Berta is ötven legényt vezet,
Mert többi Olaj bég keze miatt veszett.
Maga is Geréci fején sebesedett
Legutolsó harcon, kibén basa veszett.

56. Juranics Lörinc is zászlótartó vala,
De nem régen történt vajdája halála,
Azért érdeméért tevék most vajdává,
Mert sok vitézségét harcokon mutatá.

57. Ifiu Juranics, melynél szebb ifiat
Soha az nap szeme világon nem láthat,
Vezet maga után ez két ötven szablyát
És Ostrony Péter utánna más százat.

58. Hoz Horvát Radivoj száz legényt ezután,
Eztet százzal követi Bajoni Iván:
Guzics András százzal az ő nyomába van;
Ez megtartá Zrínvárat töröktől bátran.

59. Ihon Deli Vid is, törökök ostora,
(Mert tanítja őket gyakor szaladásra),
Jün maga ez utól, hatalmas leventa;
Véle jün haragos ötször ötven szablya.

60. Kevés hasomlitanom ezt oroslányhoz,
Mert hasomló hadverő haragos Márshoz.
Látszik az szemén is, hogy halált s lángot hoz.
Ez négy ölnyi vas dárdát kezében hordoz.

61. Selyem páncér ünggel öltöztette testét;
Nagy nyusztbőr kápával befödözte fejét,
Azon kerecsen szárny mutatja szépségét;
Egy nagy nehéz paizs sulyosítja kezét.

62. Nagy mamuz az lábán kemény földet szántja,
Kemény fringia-kard oldalát támasztja.
Ez volt szigeti leventáknak virágja;
Bölcs, erős, gyors, haragos, mikor akarja.

63. Ezek mind esküvének szigeti grófnak,
Hogy véle az várban meghalni akarnak,
És hogy ömellőle holtig el nem állnak,
Hanem hívek lesznek néki s az országnak.

64. Mustrát elvégezvén szorgalmatos Zríni,
Várnak állapotját kezdé látogatni,
Ágyukat bástyákra rendel felhuzatni,
Fegyvert vitézeknek és port osztogatni.

65. Mindenféle prófontot, hadi szerszámot,
Bort, kenyeret és húst, és elegendő sőt,
Sok kapát, lajtorját, mindenféle ásót,
Tüzes mesterséget, főcskendő tűzoltót.

66. Sok deszkát, taligát, és égni való fát,
Salétrumot, kénküt s égett mogyorófát,
Sok kemény tölgyfából temérdek gerendát;
Egy szóval az mi kell várnak, mindent hozat.

67. Meghagyá azután, senki ellenséggel
Beszélni ne merjen, az pogány törökkel;
Mert ha találta megfizet fejével,
És nem lészen néki semmi kegyelemmel.

68. Istrázsákat osztán körül az palánknak,
Hogy mind éjjel nappal eztet renddel járják,
Futnak, szorgoskodnak az sok vitéz vajdák,
Magok személyek szerint várat vigyázzák.

69. Mikor mind ezeket Zríni vivé rendben,
Mikor hivatalját tudja immár minden,
Tartozása szerint ír egy levélben
Magyarországi királynak ilyenképen:

70. „Vagyon immár két heti, felséges uram,
Hogy az török császár készíti kardját rám.
Bizonyos emberimtől eztet hallottam;
Azért felségednek ezt tudtára adtam.

71. Az mint lehetett is, készültem mindennel,
Vitéz szolgálómmal, mindenmód fegyverrel,
Szorgos vigyázással, és minden jó renddel:
Vége szerencsének de vagyon istennél.

72. Irhatom bizonynyal aztot felségednek,
Hogy providcáltam Sziget szükségének.
Ha kézből maradást rendelt isten ennek,
Ez tartja meg, az mely ír te felségednek.

73. De félek, más véget tett isten ez várnak,
És az várral együtt az te hű szolgáltnak,
Mint fővénynek mondják mert számát pogánynak,
Azért csak küvel is itt beburíthatnak.

74. De csak az te fejed legyen egészségben,
Örömet meghalok én ebben Szigetben.
Kérem felségedet, hogy emlékeztetben
Fiaim legyenek nálad, s kegyelemben.

75. Mostan én örökkén bucsuzom tetüled,
Mert tudom nem látom soha fölségedet.
Azért ki teremte földet és az eget,
Az az mindenható isten legyen veled.“

76. Elvégezvén levelét bépecsételé,
Ostán fiát Györgyöt szépen megölelé.
Okossan röviden néki így beszéle:
Az gyermek atyja szavát igen fülelé.

77. „Fiam, én utolszor most látlak tégedet,
És azért is áldom az én istenemet,
Hogy hallanod hatta végső beszédemet;
Halld meg, fiam, kérlek, az én intésemet.

78. Ihon uraságban hagylak én tégedet,
Karddal bővítettem az te értékedet;
Mindened lesz, tanulj isteni félelmet,
Isten megneveli minden szerencsédet.

79. Tanulj éntülem is nehéz vitézséget,
Tanulj fáradtságot s hazádhöz hűséget.
Tanulj tülem jószágos cselekedetet,
Mástól pedig szerencsét s annak gyümölcsét.

80. Én már éltem eleget, láttam gonoszt s jót,
Már meg is úntam heábanvalóságot:
Mert láttam mindenkor, kit az világ adott
Egy kézzel, kettővel mindjárt vissza rántott.

81. Nem láttam semmi jót, kiben megnyughat-
Nem találtam nyugovást, kiben bízhatnám: (nám,
Csak néked, Jchova, az mikor szolgáltam,
Akkor megelégedtem és megnyugodtam.

82. Fiam, annak szolgálj és járj azon úton,
Kit fia istennek rendelt ez világon:
Ez ad néked erőt az török pogányon,
Ez ad jó szerencsét ezen ez világon.

83. Osztan emlékezzél az én sok próbámról,
Ne légy, mint elfajzott galamb kemény sastul.
Karddal te keressd híredet pogánytul;
Mondhassák igazán fajzottál Zrinitül.

84. Én égben az istent imádom éretted,
Hogy bővítse mindenkor az te erődöt;
Adja hogy szolgálhass néki kedve szerint,
És hogy sok üdöre mennyben láss engemet.

85. Ezt az levelemet vidd gyorsan királyhoz,
Tudhasson idején készülni az hadhoz,
És nyúlni jó móddal az ország dolgához,
Mert sietséggel jön Szulimán az várhoz.“

86. „„Kemény szívű atyám, mit kegyetlenke-
Igy ifjú Zríni az nagy bánnak felel: (del?
Engemet magadtul kergetni akarsz el,
Hogy tüled elváljak örökös üdövel?

87. Nem így fia sasnak én igaz sas lések;
Hanem elfajzott vesztetni való kölkök,
Ha én halál előtt oly igen félemlék,
Kit víg szűvel keressz, én aztot kerüljek?

88. Valamely szerencsét rendel isten néked,
Méltó, hogy ugyanaz hordozzon engemet;
Bujásommal ne gyaláztasd nagy nevedet;
De kinek tartsam hát megúnt életemet?

89. Ez-é az vitézség kire tanítsz engem,
Hogy az első próbám elbujásom légyen,
Nagy atyának rossz fiát minden nevensen?
Ah, ne adja aztot az jó isten érnem!

90. Uram, vagy engemet hagyj meg itt magad-
Vagy hogy végzzem éltemet magam kardjával. (dal,
Elfogyjon Zríni név előbb nagy csudával,
Hogy sem csak egyik is éljen gyalázattal.““

91. De atyja így felele okos elmével:
„Oh nagy szívű gyermek, s teli bölcseséggel!
Mennyire bővölködöl te keménységgel,
Annyira tüzedet illik oltanom el.

92. Édes tisztességnak az ő gondolatja,
S némely magát örömet avat csalatja:
Kevés ki igazán ezt alkalmazzatja,
Az ki jót jó hírrel öszve csinálhatja:

93. Elragadt tégedet vakmerő bátorság,
Mint szélűl hajtatik az ingadozó ág.
Lészen oly üdö is hogy benned vidámság
Úgy fog tündökleni mint kertben szép virág.

94. Nem jó üdötlennül virágot szaggatni,
Nem dicséretes néked halált kívánni:
Most mikor senkinek nem tudnál használni
Haláloddal, tartozol élni s szolgálni.

95. Nem mienk az lélek, hanem az istené.
Te fogsz-é kedvedre sáfárkodni véle?
Tarts meg, fiam, magadat nagyobb szükségre,
S szegény romlott hazánknek jobb üdejére.

96. Szükség, hogy én itten végezzem napomat,
Mert isten rendelte itt végső órámat.
Most utolszor mutatnom kell mi voltamat:
Kövessed, mikor kell, te is nagy próbámat.“

HATODIK ÉNEK.

Szulimán Harsánynál megállapodván, Halul és De-
mirhám által Szigetvárat felkérte. Halul hízeltő be-
széde, Zrínyi tagadó válasza. A török előhad megindul

Ozmán basa alatt; miről Zrínyi egy elfogott török által értesülvén, Ozmán elébe megy, s őt Almás patakjánál megveri. Deli Vid elejti Hamvívánt, a szírus királyfit, s az ezt megboszulni akaró Kambert.

1. Szulimán Harsánhoz már érkezett vala.
Harmadnap táborát ott megnyugasztalá.
Onnan követeket magátul bocsáta,
Kik menjenek Zrínihez Szigetvárába.

2. Halul bég volt neve az egyik követnek,
Ez fia volt kajeri gondviselőnek.
Mondom, Orchanusnak, Mahomet vérének,
Mely Egyiptom pusztán Szinántul öleték.

3. Vala igen okos Halul bég beszédben,
Oly szépen folyt szava mintha kevert mézben
Volna, s az másíknál magát csendesebben
Viselte is magát, és sokkal bölcsebben.

4. A másik, Demirhám, volt Arábiából;
De tetszik mint egy vad pusztá Libyából.
Vakmerő, kegyetlen nem lehet ily sohul;
Minden igazságát veti csak szablyából.

5. Ennél vadabbat az föld nem teremthetne,
Bár ha újabb boszuval óriást szülne,
Az ki az nagy egekre hegyekkel lüne;
De még is vadabb Demirhámnál nem lenne.

6. Ez szerecsen hadnak kapitánya vala,
Ötödik részének s igen erős vala,
Ezt csak ijesztésül császár küldte vala,
Mert az követséghez ő semmit nem tudá.

7. No ezek Szigetvárhoz elindulának.
Mikor osztán kapukhoz közel jutának,
Egy ágyu-lövésnyire ők leszállának,
Fegyvert szolgálíknál ottan elhagynak.

8. Zríni öszvehívá mind az vitézeket,
Mert már régen hallotta az követeket;
Piacon hallgatá meg az követeket;
Maga körül állítá az vitézeket.

9. Demirhám nem igen böcsüllé meg őket,
Mintha nem gondolna látni vitézeket;
De Halul mellyére tevő az két kezét,
Alázatossággal monda, hajtván fejét:

10. „Oh Jézus hitin valóknak szép csillaga,
Oh, ily vitézeknek érdemes hadnagya,
Egyedül! mely ország próbádat nem tudja?
Mely világrész vitézségedet tagadja?

11. Hon az meleg hajnal pirossan feltetszik,
Hon az sötét estve tengerbe enyészik,
Hon az éjszaktenger magában küszködik,
Híred mindenütt van, s mint nap úgy tündöklük.

12. Csudául mi halljuk nagy vitézségedet
Mindnyáján, urunk is az te jó híredet
Szereti hallani, cselekedetedet,
Szeret magadat is, ha nem is hitedet.

13. Ilyen méltó oktul ő megindéttatott,
Hogy küldjön általunk néked barátságot,
S hogy ebben láthasson ő állandóságot,
Izent néked tülünk képes kívánságot.

14. Ű kívánsága ez: Ez várat kezében
Adjad, és ne bizzál nagy keménységedben:
Haszontalan harag, az ki nincs erőben;
Esztelen ki kíván az mi lehetetlen.

15. Császár nem kívánja az te szép váradat,
Hogy aval nevelje maga gazdagságát;
Mert az ki világnak birja nagy határát,
Nem kívánhat szüve kübül egy kis várat.

16. De tudnod kell néked az mi fátumunkat,
Az istennek elszánt igaz akaratját,
Minékünk ő adja az szép arany almát,
Meg is fényesíti nint napot holdunkat.

17. Azért az hatalmas szultán megindult mast,
Isten akaratját viszi végbe bizvást.
Ne adja isten azt, hogy te meggondolhasd,
Hogy te isten kedvét kézzel megtartóztasd.

18. Oh boldog bölcs Thamma, Kazul Bas nagy
Békeséget császártul mert kérni tuda, (ura,
Idején s eszessen magát megalázta,
Mostan nagy Perzsiát békességben birja.

19. Lusitanusokat tartom okossáknak,
Mert az fátum ellen lám ők nem harcolnak.
Lám az francúzok is boldogságban vannak,
Te penig hanyadrésze lehetsz azoknak?

20. Ha bölcs vagy, szükségből tehetsz magadnak
Nagyobbtul magadra nem csinálsz haragot, [jót,
Alázd meg magadat, add meg ezt az várat,
Melyet semmiképpen többől meg nem tarthatsz.

21. Nem kérettetik tüled ingyen ez az vár;
Hol nagy haszon vagyon, nem látszik kicsiny kár:
Valamit te kérhetsz, azt Szulimán császár
Örömet enged, elhiggyed nekem bár.

22. Vezérséget tüle kérj, hogyha nem hiszed,
De tudom, hitünkre nem vonz az te szüved.
Mégbocsásd, így szólok, mert keresztyéneket
Minden tartja tornába esett féregnek.

23. Kérj hát tüle sok pénzt és gazdag kincseket,
Nem találsz őbenne semmi fősvénységet.
Avagy kérjed tüle ez várat, Szigetet,
Hogyha te ok nélkül oly igen szereted.

24. Elhittem, tetüled aztot ő sem tiltja;
De uraság jeléért most azt kívánja,
Hogy hada bejűjön, s valamely hadnagya
Aztot te kezeden hagyásából adja.

25. Különben, jó Zrini, hogyha cselekeszel,
Váradat s szolgálídat bizony veszted el;
De semmi ez, életed az jó hirteddel
Szigetvár hamujában temetődik el.

26. Talán van, ki biztat téged, füst azokkal
Kever jó hirtedet belé csalárdással:
De az lészen első ki szégyenvallással
Szükségnek idején elárul futással.

27. Csiklandós szók ezek, és mind esztelenek!
Ki fogja tartani aztot vitézségnek,
Egynéhány hogy állott ellent százezernek,
Minden fogja nevezni vakmerőségnek.

28. Talán esküvésed tartóztat tégedet,
Kit német császárnak békeségben tetted?
De lelkiesméret mostan mentté tehet,
Senki nem tartozik tenni lehetetlent.

29. Bízol-é németben, te okos horvát bán,
Hogy hamar segítséget küld néked talán?
Német, mely tégedet az föld alatt kíván
Lenni, segítséget hoz kárával talán?

30. Ki nem esmérheti német barátságát?
Leginkább magyarhoz gonosz akaratját?
Hogy gyűlöli német az magyar katonát,
Ha akarod, adok néked ezer példát.

31. De bár az úgy légyen, eljűjön az német,
Rákhálon tinéktek hoz ő segítséget:
Elvesztitek akkor kedves éltetőket,
S ők török kezében találják Szigetet.

32. Uram, hogy én néked megmondjam egy szó-
Nagy dolgokat kis üdőben te csinálál, (val,
Országos hadakat vesztéig rontattál,
Küvárakat vettél, és el is bontottál.

33. Van már legmagassabban az te jó hired;
Nincsen már hely, az hová feljebb vihed:
Csak azon mesterkedjél hogy azt őrizzed,
Arról sikos helyről, hol van, el ne ejtsed.

34. Futnod már kell néked szerencse próbáját,
Az ki szakaszthatja jó hirtednek nyakát.
Futnod, uram, néked kell méltán az hadat,
Az ki minden órán különben változhat.

35. Ne légyen fejedben az a bizodalom,
Hogy az kit egyenként te meggyőztél harcon,
Meggyőzhed te mostan hol vannak mindnyájan,
Mely isten rendiből várad alatt vagyon.

36. Ezt szultán Szulimán, mivel szeret téged,
Izente általunk, vitéz Zrini, néked.
Ihon jün maga is: egy millió népet
Hoz el romlásodra, ha szavát megvted."

37. Itt hallgata Halul. És esék zsiholygás
Az erős vitézek közt, és zúgolódás.
Jól esméri Halul, hogy nekik unalmas
Az ilyen követség és az vármegadás.

38. Horvát bán megnézé az sok jó vitézét,
Osztán követekre fordítá az szemét;
Minnyájan hallgatnak, várják bán tetszését;
Ő nagy méltósággal elkezdé beszédét:

39. „Jó követ, okossan nekünk megbeszéléd,
Lágyon s haraggal is urad követségét.
Szép szóval kilévéd urad szeretetét,
Kit mihozzánk hordoz, és az ő jó kedvét.

40. Csudálom; mert azon én nem igyekeztem,
Hogy ti császártoknál kegyelmem lehessen.
Sőt ártottam néki kis tehetségemben,
Valahol lehetett, és minden erőmben.

41. Barátságomról is röviden felelek:
Soha töröknek barátja nem lehetek;
Valameddig látom, ő árt keresztyénnek,
Barátság, ártalom öszve nem férhetnek.

42. De ha barátságomat császár kívánja,
Meglehet: magyarét mert visszaadhatja,
Se más keresztyénét osztán ne kívánja;
Így talán lehetek önéki barátja.

43. Hol pedig Szigetvárat nevével kéred,
Jó követ, tudnod köll az mit mondok néked:
Hogy Zríni ezekkel már sokat szenvedett,
Gonoszt, veszedelmet, hideget s meleget.

44. Azért, hogy istennél nyerhessünk kegyel-
Azért nem gondolunk vesztünk életünket, [met,
Sok kincset, gazdagságot, és mindenünket,
És ez elmulandó világi hírünket.

45. Hát ne apolgasson bár császár ezekkel,
Az kit mi világnak hagyunk nagy örömmel.
Ha szónkat nem hiszi, jüjjön ránk erővel,
Meglátja, mit tehet az, ki van istennel.

46. De ha bűneinkért az isten bennünket
Megvér, s kezetekbe adja életünket:
Meghalunk örömet. De ti elvesztitek
Nem fogjátok nevetni, s keresztyéneket.

47. Mi sem irigyeljük akkor élteteket,
Elhagyjuk örömet mennyekért Szigetet.
Vidd meg császárodnak az én beszédemet;
Meglátja Szulimán Zríni is mit tehet.“

48. Nem tűrheti Demirhám Zríni beszédét,
Mert az kemény választ általverte szűvét,
Mond: „„oh te, ki megveted had veszedelmét,
S gondolod üstökön fogtad az szerencsét:

49. Ihon had s békeség az én kebelemben:
Most válaszs magadnak, míg tart az üdödben:
Mert én nem érthetem, kerülő beszédben
Csavarogsz, s válogatsz hadban békeségben.““

50. Ilyen szókra seregek megzöndülének;
Nem várják választját hatalmas Zrininek:
„Fegyvert! fegyvert! kiáltnak az követeknek;
Fegyverrel, nem szóval kell veszni Szigetnek.“

51. „„Hát halálos fegyverre hílak bennetek,
Felele Demirhám; mert látom éltetek
Unalmas.““ Oly hanggal monda meg ezeket,
Mintha Janus temploma most nyílt volna meg.

52. Gyorsan az császárnak esék ez fülében,
Hogy Zríni többivel van nagy keménységben.
Nem sokáig késék; ugrék nagy mérgében
Zríni s Sziget ellen, és nagy kevélységben.

53. Szokolovics Mehmetet magához hívá,
Néki forró haraggal megparancsolá,
Hogy egész táborban készült fujatna,
És hogy Ozmán basát elől bocsátaná.

54. És Ozmán basával Ali Kurtog menne,
Amaz az nagy Ázsianak béglerbégje,
Ez vizen szárazon fő ágyúsmestere.
Meghagyá hogy evel húsz száz jancsár menne.

55. És hogy körülfignák Sziget kerületét,
Néznék, hon lehetne, maga szálló helyét,
Árthatlanul honnan törhetnék Szigetet,
Hon lovas s jancsárnak szállítná seregét.

56. Maga is hogy holnap, első szép hajnalban
Megindul, és mégyen az Ozmán nyomában.
Hát megindult Ozmán ugyanaz órában,
Mert semmit nem mér elmulatni hagyásban.

57. Visz tizezer szablyát béglerbég magával,
Ali Kurtog vagyon kétezer jancsárral.
Mendegél török sereg jó rendtartással.
Vigyázó, jelt ada Szigetben haranggal.

58. Zríni lovas csatát várbul kibocsáta;
Hogy török szándékarul ez hírt mondhatna.
Szerencse kezekben egy törököt ada;
Mely vár felől maga többitül szakada.

59. Ez megmondá nekik béglerbég szándékát,
S hogy holnap elvárná az császár táborát.
Gyorsan megnyitáta Zríni az kapukat,
Vive ki magával tizenkétszáz szablyát.

60. Basa megszállott volt már egy nagy malom-
Hol hináros Almás foly lassu zúgással. [nál,
Túl az vizen Ali Kurt van fele haddal;
Nézik Szigetvárnak ártisanak mi móddal.

61. Törökök lovakat mind füre ereszték,
Túl s innen magok is mind széllel hevernek.
Esztelenek egymáshoz nem is mehetnek;
Nem félnek keresztyének hogy kijűjenek.

62. Vár és török között egy kis halom vala;
Azért az keresztyént török meg nem látá:
De mihent jó Zríni az halomra juta,
Egy Dervis nevű török ottan meglátá.

63. Kiált: „Iste kaur!” Nem kiált sokáig,
Mert rámene Dandó, mint ama mérges gyík.
Szabljáját Dervisbe vágá hónaljáig.
Éltétül s szavátul egyszersmind elválék.

64. Kiáltás, futkozás táborban nagy csék.
Ki kergeti lovát, ki lovára ugrik.
Ki penig berekben gyalázattal bújik;
Még basa maga is ottan megrettenik.

65. Láttad-é hangyákat mikor megbolygatják?
Mind sietséggel ide s tova futkosnak,
Nyomorultak nagy tojásokat hordozzák;
Szintén így most ezek kétfelé kapdosnak.

66. De sokat szigeti kapitány nem késik,
Közikben mint vitéz bátorsággal esik;
Az hol csoportokban török gyülekezik,
Az Zríni kezétül gyorsan elszéledik.

67. Talán így Hercules bánt az sárkányokkal,
Vagy hatalmas Sámson philistaeusokkal,
Mint Zríni cselekszik török pogányokkal,
Egy kemény és élős fringia-szabljával.

68. Elvév életét evel Ramadánnak,
Elválasztá fejét testétül Juszupnak,
És karamán Nuhnak, perzsa Assagurnak,
Torlaknak, Dedónak, nagy testű Halulnak.

69. Nem használhat nőked is hamis hamalia,
Murtuzánogli, Murtuzán basa fia,
Sem tenéked szentség, Balukbas Jahia:
Mind föld alá téve tikteket fringia.

70. Deli Vid másfelől török közt, mint tündér,
Százat dárdájával nagy erővel levér;
Már minden ruhája nem más csak török vér,
Egyedül köztök mint orosz lány járnai mér.

71. Nem is mondhatom ezt harcnak s viadalnak,
Csak rettenetes iszonyu vérontásnak,
Mert törökök mindenfelől mint por futnak,
Ki lovon ki gyalog berekben szaladnak.

72. Megholt Kara Illan Radován kezétül,
Tarluk Oda basa Novák nagy sebtül,
Szerecsen Gisdaris ennek fegyverétül
Fekszik, földet harapván nagy kegyetlenül.

73. Túl Almás patakon van az jancsár sereg,
De nem lehet ötülök semmi segítség,
Mert víz magassága ér torkig embernek,
Megázik fegyverök hogyha általjűnnek.

74. Az basa heában kiált innen rájok:
„Bizony török császárnak ti vattok árulók;
Ha nekünk segítséget gyorsan nem hoztok,
Nem igaz törökök, de török árulók.”

75. Ali Kurt örömet hozna segítséget,
De jól esmeri vala az víz mélységét.
Ló meg nem győzheti az nagy söppedéket,
De gyalog megáztatja minden fegyveröt.

76. Mégis; noha sötét volt, víznek jancsárság
Gázolva indult, mint sok sűrű nádasság.
Puskákat kezekben magassan feltartják,
Hogy az Almás vizében meg ne áztassák.

77. Segítséget akarnak futóknak hozni,
De megy eleikben halálhozó Zríni,
Üvedzőig vízben kész lén begázolni:
Ottan kezdé őket keménységgel vágni.

78. „Hová indultatok, ti nyomorult ebek?
Így kiált szigeti kapitány töröknek:
Hiszem lám magam is tihozzátok mégyek;
Itt vagyok, tovább engem ne keressetek.”

79. Hamar kü esik ott, hon az ég zörrenik:
Zríni ez szók után hamar rájok esik:
Ott tüle Kurt aga egy sebbel öletik,
Az másikkal Tojgonnak feje vétetik.

80. Nincs oly demecki kard, ki ketté nem törik,
Zríni keze előtt ott sok fej elesik;
Mintha csak nád között ő járna, úgy tetszik,
Mert fut az sok török, hull és sebesedik.

81. Már halmok előtte vannak holttestekből;
Az Almás vize is megtódult ezektől;
Minden kicsiny csöpp víz áll fekete vérből;
Futnak az törökök futó vezérestül.

82. Ozmán az hamar lovát általusztatá,
Harcot is, az Zrínit az éj elválasztá.
Seregét szépen összecsoportoztatá,
Lassan Sziget felé vélek elindula.

83. De vitéz Deli Vid általment az vizen,
Az törökök hátán, s többre halált viszen.
Ő eleibe megy Hamviván szerecsen;
Megesmerete vala Vidot szép fegyverén.

84. Igyenetlen erővel ráhajtá dárdát,
Találá középhen Vidnak nagy paizsát,
Elveszté erejét találván nagyobbbat,
Földre megtompítván esék maga vasát.

85. Ifiu Hamviván elijedt szüvében,
Nincs már reménysége fegyvertelen kézben,
Elfuta Vid előtt az szélnél könnyebben,
Bízik futásának nagy sebességében.

86. De gyorsan utánna fut Vida kegyetlen,
Ennehány ugrásban eléré hertelen,
Igy szóla: „látszik hogy vagy álnok szerecsen,
Többet bízol lábadban, s nem fegyveredben.

87. De nem használ néked hazádbéli futás,
Megszaggatja szüvedet mostan ez az vas.“
Ily szók után lén rá erős dárdahajtás,
Kinek soha mássát nem látta ég, magas.

88. Acélos paizsát Hamviván föltartá;
De azt kemény dárda nagy vassal szaggatta;
Üvén Hamvivánnak nagy kerék kü vala;
Azt is porrá töré az halálos dárdá.

89. Bement hasában is, nem tartá meg háta,
Mert kedves életét magával kirántá;
Esik le Hamviván Vid előtt hanyattá,
Földben leszegezte Deli Vid dárdája.

90. Gyorsasággal rá fut Deli Vid, s dárdáját
Kirántá hasából, reá tévén lábát.
Meghallák törökök Vid kegyetlen szavát:
Török fölött állván így nyitá meg torkát:

91. „Kit haddal kerestek ihon Szigetvárát,
Néktek ajándékozom, szép Pannóniát.
De akarom aztot mostan mérjed hanyatt,
Te szerecsen kölok, mérjed hosszóságát.“

92. Mint fene oroszlány megölvén prédáját,
Kevélyen fölette jártatja haragját,
Kegyetlen szemével nézi kínlódását,
Gyönyörködik vérben, usztatja nagy haját:

93. Így szintén Deli Vid holt török fölött áll,
Dárdája kezében mint nagy sugár tölgyyszál.
Jól látszik messziről mint egyenes küfal,
Vigyázz, ellenséget hogyha máshun talál.

94. Hamviván fegyverét békével levévé,
Aranynyal varrt üngét is magára vévé.
De Kamber sokáig eztel el nem türe,
Így hangos torokkal seregnek üvölte:

95. „Haj, szégyenvallottak! ti vattok vitézek?
Így mutatunk szégyent első nap Szigetnek?
Vitéz holt Hamvivánt jól látja szemetek;
Egy ember megölte, ezt ti ölettétek.

96. Holttestét fosztani ti megszenveditek,
És rajta tombolni az kaurt nézitek.
Hon van most az ti dicseköddő szüvetek?
Hon van otthon hanyott vetett vitézségtek?

97. De megjövendölte ezt az nagy Menethám,
Mikor ezt az fiát küldte török hadban;
Sokszor bő könyvével kiáltott bucsúzáván:
„Örizd magad fiam, szép fiam Hamviván!

98. Ne bízd el magadat török barátságban;
Sok nép, sok jó vitéz csalatkozott abban.
Nem segét meg téged soha török harcban,
Higgy néki, de nem térsz soha Szíriában.“

99. Sokszor énhozzám is nagy király kiáltott,
Nékem fiát ajánlván sürűn ohajtott:
„Kamber, édes szolgám, vezessed fiamat,
Melyet török hadban kedve elragadott!“

100. De nem kívánhatom én megtérésemet,
Hanem uram mellett elvesztem életemet.
Menethám meglátja az én hűségemet,
Noha immár későn, nagy igaz szívemet.“

101. Ezt mondá, s nem többet; s szolgájátul dár-
Kirántá, s keresi az Zríni hadnagyát. [dát
Nem fél az Deli Vid, de merén dárdáját
Nagy kezében tartja, s neveli haragját.

102. De az Kamber szaván egész török sereg
Kiki maga szüvében búban mozdult meg.
Egyszersmind Deli Vidot köröskörül vék
Úgy hogy kezén kívül nincs semmi reménység.

103. De Vid, mint kűszikla áll az habok között,
Vitézséggel tartja maga az hadfölyhőt.
Nagy fegyver-szélvészszel kemény pajzsa meg-
Nyil, dárda, szablya jár sűrűn feje fölött. [tölt;

104. Mint az sívó ördög, Kamber Vidra megyen,
Azért, hogy uráért rajta boszút tégyen.
Szíriai nádat rá hajta keményen;
De csodával látá eltörve az földön.

105. Kurt aga jó törrel megsebesétette,
De csak alig fejét megvéresítette,
Ibrahim az szablyát Vid paizsán törte;
Ali Kurt kopjával oldalban ütötte.

106. Kamber hüvelyéből ismég ránta szablyát,
Kegyetlenül üté Deli Vid sisakját.
Akkor az Deli Vid hozzá hajta dárdát,
De dárda nem tevé ura akaratját,

107. Mert Kamber elugrék; de nem járt üressen
Az kegyetlen somfa, hanem kegyelmetlen
Esék Zizim agának közép mellyében,
Kiért élte eloszlék levegőégben.

108. Zizim földön fekszik idegen seb miatt,
Kiránta Deli Vid emberölő szablyát.
Egy sebbel megölé haragos Kurt agát,
Az másikkal Kambert, Hamviván szolgáját.

109. Kamber kedves halállal ura mellé dült.
Sok véres csuklásban élete elröptült;
Vérétül s hűségtül egyszersmind teste hült:
Nálánál hüvebbet soha anya nem szült.

110. Talál utat Vida magának szablyával,
Mint az emésztő tűz merre megyen lánggal,
Úgy hogy öközlök kijött már haraggal,
Ballag az víz felé, lustos vérrel s porral.

111. Nem mennek utánna az török seregek,
Sőt inkább közülök hogy kiment, örülnek.
De ő gondolkodva indula az víznek :.
Hogy közülök kijött, tartja azt szégyennek.

112. Háromszor megállott az Almás patakban:
Vissza rájok menjen gondolja magában?
De meglátá Zrinit hogy vagyon csoportban,
S hogy mindnyájan rá vannak várakozásban.

113. Fegyverestül ugrék hináros Almásban,
Almás pedig ütet viszi maga hátán;
És lemosá róla pogány vért folyásban,
Úgy küldé urához s társaihoz tisztán.

114. Együtt jó Zrínivel bemene Szigetben,
És vannak vitézek minnyájan örömben.
Vid gyönyörködik Hamviván fegyverében,
Mely szírus királynak fia volt élében.

115. Három ezer lovas veszett ebben harcban,
Ötszáz jancsár hever az Almás patakban.
De mindnyájok fölött nagyobb kár Hamviván,
Mely Vid dárdájátul fekszik földet rágván.

HETEDIK ÉNEK.

Demirhám boszút fogad Hamviván megöblőjének.
Szulimán Sziget alatt táborba száll. Farkasics halála.
Zrínyi győzelmesen kicsap. Demirhám csatája Deli
Viddal eredmény nélkül foly, s az éj által megszakasz-
tatván, a két hős egymásnak a párba folytatását fogadja.

1. Minekutánna már szép hajnal szekere
Mindeneket indított gyönyörűségre,
Szép fülemile keserves éneklésre,
És szigeti vitézeket nagy örömré;

2. Eljöve az gyors hír császár táborában:
Zríni Ozmán basát megverte nagy harcban,
Életét s fegyverét elveszté Hamviván,
Elveszté kedves fiát basa Murtuzán.

3. Esék ez fülébe az vad Demirhámnak,
Kíért szívét ereszté sértő bánatnak.
Esztelen, szaggatja ruháját magának,
Mintha használhatna a val Hamvivánnak.

4. „Hova hattál engem, Menet kám nagy fia? —
Mert ez volt atyjának igen nagy barátja;
Kegyetlen torkával Hamvivánt kiáltja; —
Miképpen történt ez, ment lelked föld alá?

5. Ezt ígértem-é én az én barátomnak,
Szíriai királynak, az te atyádnak,
Hogy magamtul harcon légedet elhagyjalak,
És kaur kardjának prédául találjak?

6. De ki vétkecs ebben? csak magad esztelen,
Hogy közülünk elmenél ilyen véletlen:
Nem tudta ezt senki az te seregeden,
Csak te szolgálád Kamber, az is szerencsétlen.

7. De, Hamviván lelke, légy nekem irgalmas,
Mert éretted leszen hamar boszuállás.
Hóhárodnak lelkét megésszi ez az vas,
Esküszöm Mahometnek, kit tart ég, magas.

8. Te véres szüvedet Menet hámnak viszem.
Bánatját lágyítsa, noha úgy sem igen.
Tahát boszut állok az egész Szigeten,
S valahol talállok, minden keresztyénen.“

9. Ilyen szókkal ballag Demirhám császárhoz,
S mihent közel jutta császár sátorához,
Megesmeré császár szemén hogy rossz hírt hoz,
Demirhám így kezdte szólni Szulimánhoz.

10. „Mi itt heában hevertetjük magunkat;
Amott szigeti bán megverte hadadat.
Megölték kaurók Hamvivánt, társomat,
És Murtuzán fiát, s Ozmán meggyalázták.

11. Padisahom! avagy ereszd el magamat,
Hadd töltssem ki rajtok haragos boszumot,
Avagy te magad is hozd el táborodat,
Ronts el az hitetlen pogány kaurókat.“

12. Demirhám dühösségét császár esmerte,
Azért megrivogatni ottan nem merte.
„Ihon most indulunk, néki azt felelté;
Társod volt Hamviván, állj boszut érette.“

13. Azért megindula Szulimán táborral,
Igen hadviselő okos rendtartással;
Ére Szigetvárhoz ugyan azon nappal
Délután két órakor nagy táborával.

14. Szigetvár bástyáját Zríni szintén nézte,
Meglátá messziről, magát fölvitette.
Iszonyu sűrű por s megy égbe keverve,
Úgy hogy eget földet mind besötétítte.

15. Megláták későre osztán sok törököt,
Szintén mint levegőben az sötét folyhót.
Beburétva vagyon sokaktul mert az föld,
Mintha hegy mozdulna az sík mező fölött.

16. Az seregek fölött magas por csavarog,
Alattok rettenetességgel föld robog;
Sok erős vörös zászló az széllal lobog;
Gondolnád, tenger is hogy most reád forog.

17. Megszállta vár körül világrontó tábor,
Mint szintén az Dunán az jeges sűrű sor.
Mindenütt fejezlik sok számtalan sátor;
Senkitül ő nem fél, erejében bátor.

18. Császár köröskörül megnéze az várat;
Azután maga is egy halmon túl szállott.
Akkor egész tábor Allahü kiáltott
Egymás után háromszor, messzi megállott.

19. Az egész jancsárság elrendőlt seregben,
Puska mindeniknek kártévő kezekben;
Ezt minnyájan kilövék az magas égből;
Császár jüvéseért vannak nagy örömben.

20. De az ágyukat is egyszersmind kilövék:
Azt tudnád leszakad reád az magas ég;
Alól az föld rohog, repedez mint egy jég,
Sziget bástyája is féltéből mozdul meg.

21. Meghagyá Zríni Miklós pattantyúsoknak,
Ágyúbul köszöntést töröknek adjanak.
Legelső Csontos Pál egy végét kanótnak,
Gyújtólikához tévé farkas-ágyúnak.

22. Gyorsan rettenetes pattantyú kisüle,
Török tábor felé golyóbisát küldé;
Az láthatatlanul sereg közé jüve,
Rettenetős halált öközikben vive.

23. Mert előtalálá jancsár-aga fejét,
Mind patyolatostul elrontá életét.
Utánna egy rőndben harminckilenc testet
Keménységgel ronta, vitéz törököket.

24. Örül az Csontos Pál, hogy aztot meglátta,
Törököknek bástyáru hanggal kiálta :
„Ihon van az jól jött bilikum pohára ;
Majd neki is adok az ki meg nem itta.“

25. Szigetvárból lesznek ilyen köszönetek :
„Erős gyomrotok van, megemészthelitek.
Nem jöttök Szigetben, ha nem iszszátok meg
Zríni egészségéért, álnok török ebek.“

26. Az másik lövéssel Pál Ajgás basának
Lovát elszaggatá és pécsi Dézdárnak
Az mellét, és renddel huszonhárom másnak.
Hevernek az földön, s lelkeket kifűják.

27. De harmadik lövést nem merék megvárni,
Sietnek szállásra kiki eloszlan.
Némelyik nem tudja magáét találni
Nagy ijedésében, s ném mér megállani.

28. Két lövéssel nagy kár esett az törökben.
Sokkal nagyobb történék mostan Szigetben :
Mert Farkasics Péter régi betegségben
Készíti nagy lelkét isten eleiben.

29. S csak azon törődik hogy ágyon halna meg.
Esztelen, akarátját élő istennek
Panaszolkodással nem fordíthatja meg !
Ő vitézek előtt így panaszolkodék :

30. „Hej, hej, én fátumom mely igen kegyetlen !
Ettől mindenkoron szívemben rettegtem,
Dicséretlen ágybul hogy éltemet küldjem
Mindenható kegyelmes isten kezében.

31. Oh százszor boldogok, kik hazájok mellett
Vitéz módra letették kedves élteket !
Szerencse penig azért tartott engemet,
Hogy haszontalanul fogyassam éltemet.

32. Ah szerencsétlen én, el nem tudtam veszni
Hon kedves halállal megholt nagy Losonci,
Hon fekszik Rác Milák és Farkas Botthyáni,
Vitéz Spanyol Perez, öreg kasztelánfi.

33. De nem tudtam-é én nagy Dragut kezétül
Vagy kegyetlen Akomat jó fegyverétül
Megfosztatnom ettől unalmas élemtől ?
Ihon most meg kell halnom dicséret nélkül !

34. Mikor megnyomattam egyszersmind húszt
Mikor földre estem Gyáfer csidájátul, [nyitult,
Mikor agyon ültettem Rahmat boljátul,
Éltem megmaradott s most megy el ágyambul !

35. De jól van, ha úgy van, mint isten akarja ;
Gyakorta szolgálját keményen sujtolja,
Azért hogy mennyégben szebben koronázza,
Szenvedéséért bőven ajándékozza.

36. Ihon, vitéz barátim ! mostan meghalok ;
Néktek jó szerencsét istentül kívánok ;
Egekben értetek jó istent imádok.
Vitézek legyetek. Most isten hozzátok !“

37. Így Farkasics Péter végezé életét,
Az istenhez küldé vitéz tiszta lelkét.
Siratja jó Zríni ő kimenetelét ;
Így nagy fohászokodva elkezdé beszédét :

38. „Oh forgó szerencse, átkozott, kegyetlen !
Miért ragadád el ez vitézt hertelen ?
Az mi nyavalyánknak ez volt hea szintén,
Hogy ne legyen Farkasics mostan eleven.

39. Oh élet, mely hamar ez világbul kitűnsz !
Oh rövid élet, tülünk mily gyorsan röpülsz,
Mikor inkább kellenél, akkor te megszűnsz,
És, mint harmat nap előtt, egyszersmind eltűnsz.

40. Mint harmat nap előtt, mint hó az tűz előtt,
Mint álom előttünk, mint füst az szél előtt ;
Vagy sebes forgószél mint hajtja az fölyhőt,
Úgy tűnsz el előttünk s kívánságunk előtt.

41. Csúsz haszontalanul rút kigyó az réten,
Semmit nem törődik unalmas vénségén ;
Ű megifradik mikor jön kedvében,
Élveti vén bőrét s megifjul testében :

42. Ember penig, az ki isteni formára
Meg van ékesítve, isten-ábrázatra,
Hogyha elérkezik utolsó órára,
Nem tér s meg nem újul, de mégyen halálra.

43. Megvénheszik az föld, elveszti szépségét,
De újul ha éri kikelet idejét;
Az nap elvégezi estve ő menését,
De megújul reggel, kihozván szekerét:

44. Csak maga egyedül az nyomorult ember
Az, ki gyors vénségétül soha meg nem tér;
Örök folyásában van az fris forrásu ér;
Emberben peniglen soha nem ujul vér.

45. Viz, tűz, föld, és nagy ég tartanak sokáig:
Ember, ezek ura, egy szcnpillantásig.
Küfalak, nagy tornyok sok száz esztendeig:
Ember, ki csinálta ezeket, óráig.

46. Csak egy van, ki megmarad koporsó után,
Az mely megmutatja magát világ fottán:
Jószágos cselekedet, nagy öröksége van:
Újul mindenkoron halhatatlan voltán.

47. Újul hát, Farkasics, az te vitéz neved,
Noha az nehéz föld befödi testedet.
Cselekedetteddel az halált meggyőzted;
Most isten jobb kezén van gyönyörködésed.

48. Ottan fizetődik most világi munkád;
Vígán nézik angyalok sebeid nyomát;
Ottan, mely véredet hazáért hullattad,
Örök boldogságodra szentek fordétyják."

49. Így Zríni Farkasicsot eltemetteté;
Osztán gondot visel várra mindenfelé.
Szigeti vitézek vannak csendességbe,
Mindenütt bátyákon nagy gondviselésbe.

50. Török megszállott volt már mind köröskö-
Mindenütt sok török szép üdönek örül; [rül,
Csak maga Szulimán nagy gondokban őszül;
Bán merész szüvéért nagy félelemben hül.

51. Nem késik sokáig szigeti vitéz bán,
Bátorodik szüve ellenségét látván:
Mint az rettenetes örményi orosz lány
Kijün barlangjából, ottkin fegyvert látván:

52. Így Zríni Szigetbül törökökre megyen;
Erős emberölő van dárda kezében;
Mozgatja gyöngye szél structollát fejében;
Ötszáz vitéz utánna megyen szép rendben.

53. Megfordult hozzájuk, így szólt seregeknek:
„Halljátok mit mondok, ti erős vitézek,
Első nap, első harc lesz most előttetek,
Ma félelmet tennünk kell török ebeknek.

54. Ma török császárral mi megesmértetjük
Mi szüvünk, mi kezünk micsodás, fegyverünk.
Ma rettenetessé kell magunkat tennünk;
Azért, vitéz szolgálaim, emberek legyünk."

55. Kevés szókkal nagy bátorságot bán ada
Vitéz seregének, mely csak alig várja
Hogy törökkel szemben hamarabb juthatna,
Ha illenék, harcra sebességgel futna.

56. Nem messzi az vártul Ali Kurt fáradoz,
Minden készüllettel vagyon sánc-ásáshoz.
Rustán, császár veji, ötezer jancsárt hoz,
Letelepété nem messzi Ali Kurthoz.

57. De Stipán Golemi, jó Zríni hadnagya,
Megy vitézek előtt ott előljáróba;
Nagy bátorsággal út számtalan asapra,
Az kik sáncot ásnak, együtt jancsárookra.

58. Sok török elesék az száz gyalog miatt,
Mert nem lüvi heában egy is puskáját.
De rendben jancsárság mint fal veri magát,
Készíti fegyverét, puskáját s kanótyját.

59. Rechep jancsár-aga legelső seregét
Viszi Stipán vajdára, tüzes fegyverét;
De Stipán Golemi tüle meg nem ijed,
Nézi ellenségét s mint toll áll szél előtt.

60. Török esztelenül kilüvi puskáját,
Stipán megszémlelte Rechep jancsár-agát;
Bátran reá vivé két élő pallosát,
Azt fejéhez üté, vágván patyolatját.

61. Két vállára esik két felől az feje,
Nagy zörgéssel esék maga is az földre;
De Stipán kezétül több is mellé düle,
Mert Abazt, Benavirt, s Musztafát megölé.

62. Rustán bég megindult ötezer jancsárral,
Az hol Stipán vajda kárt téssen pallossal.
Zríni Goleminak négyszáz jó szablyával
Idején segítséget hoz, rendtartással.

63. Az kit az uristen meg akar tartani,
Százezer között is meg fog az maradni.
Ötezer puskától nem lehele halni
Senkinek seregből, melyben volt jó Zríni.

64. Mihent füst eloszlék, nagy rivalkodással
Rustán vezér megindult sok jancsársággal;
Az ötezer ember három seregben áll,
Kegyetlenül öszvekapá bán hadával.

65. Legelső, nagy horvát Radivoj, te voltál,
Ki pogány törökvért szablyával ontottál.
Ledült teelötted kegyetlen halállal
Pervisz Oda basa, ki volt mind jobb s mind bal.

66. De gyorsan Juranics Lőrinc őutánna
Achomát barjaktárt szablyával levágá.
Fekszik Zríni előtt tizenöt már halva;
Török testen fölől jár vérben gázolva.

67. Arszlán, Rustán őcsce, Zrinit megismeré,
Dárdával őreá merészséggel mene,
Eltörék dárdája, s heában az földre
Esett, mert paizsba ütközött az hegye.

68. Gyorsan kardot ránta az ifjú Arszlán;
Eleibe tartja paizsát horvát bán,
Felvett már két csapást, de többet nem várván,
Hozzá csap szablyával, jóságában bízván.

69. Kegyetlen szablyával melljét ketté vágá;
Az eleven szüve benne mozog vala,
Ő meghalaványodék mint szép viola,
Zríni lába előtt esék le hanyattla.

70. Megnyitott melljéből piros vért okádik,
Élete halállal testében küszködik,
Végre az haláltul élté meggyözetik,
Széles úton lelke testéből kibújik.

71. De Szanzák Benavir ettől meg nem ijedt;
Kezében markolá kemény hegyes törét,
Oda megy, hon rontá Zríni Arszlán béget,
S ily kevélyen kezdé előtte beszédét:

72. „Kibujtál likodbul, hamis álnok róka;
Oda már meg nem térsz, noha eszszel rakva.
Futáshoz termett lábod; ez koporsója
Lesz álnok testednek, s ez utolsó óra.

73. De micsodás kinnal öljelek tégedet?
Arszlán haláláért eleven szüvedet
Kevés lészen rágnom, avagy az ebeket
Véle jól tartanom, megrontván testedet.

74. De ihon hóhárod tenéked ez lészen
Ez érdemes büntetést szüvedből vészen.“
Ily szók után Zrínire megyen mérgessen,
Hozzá szúr, de Zríni elugrik hertelen.

75. „Talán jobb csapás ez, ki jön én kezemből,
Mert keményebben, és jön is jobb embertől.“
Igy felele Zríni, szablyáját vitézül
Derekában vágván, s vérét látván örül.

76. Leszik Benavir, s lelke torkán hörög;
Estében fegyvere iszonyuan zörög.
Ihon szaladáshoz termett kész eb török!
Földre lefektetett, s itt fekügyél örök.

77. Nem henyél Deli Vid, látván vitéz urát;
De az sok törökben eltörte dárdáját.
Fekszik őelőtte Kajradin Kajrakát,
Megölte Huszaint, Alt, Cefert, Musztafát.

78. Itt bátorságot vett az keresztyén sereg,
Az török peniglen félelemtől lézeg.
Józa Pál életét elvevé Bichirnek,
Penezics Ábrahám Nuhnak s Derielnek.

79. Tamburás Istók is Tojgánt földre veté;
Erős Dandó Iván Ibrahimt megölé;
Barjaktárt Juranics puskával meglövé,
Aranyas zászlóját kezéből kivévé.

80. De nem tudom Demirhám honnan érkezék,
Mert harcról kiáltás fülében beesék.
Gyorsan az harcolók közikben férkezék;
Látja hogy törökök az futáshoz készek.

81. Tamburás Istóknál török zászlót láta,
Mert ennek Juranics, hogy hordozza, adta.
„Nem néked, kaur-eb, való szép barjakta!“
Messziről Istóknak Demirhám kiáltja!

82. Együtt ilyen szókkal hozzá ránta kardot;
Amaz ijedtében elhajta az zászlót.
Őnéki is kezében szablya akadott,
Igyenetlen kézzel hozzá ütö az tot.

83. Felvévé az csapást Demirhám szablyával;
Ugyan hozzá vágott azon fáradsággal,
Mellyén és oldalán egy nagy sebet csinál,
Azon élte kimégyen s száll belé halál.

84. Demirhám lovárul zászlóért leszállott.
De mihent meglátá tollas Deli Vidot,
Könnyen mint egy evét ismég lóra ugrott;
Más töröknek adta kezében az zászlót.

85. Ez az a Demirhám, ki minap Szigetben
Vala Zríni előtt olyan keménységben.
Most ismég csidát vett kártévő kezében;
Bizonyít keménységet cselekedeliben.

86. Mint az mérges sárkány Vidra rugaszkodék,
De ártalmas dárda paizson eltörék.
De az Vid pallosa ló fejében esék,
Kiért halva földre urastul leesék.

87. Ismét könnyen Demirhám, mint az fris me-
Földön hagyá lovát, s kivonyá fegyverét; [nyét,
Megyen Deli Vidra, nézi bátran szemét,
Mintha nem is látná máshun ellenségét.

88. „Mit készülsz sokáig? Deli Vid azt mondá,
Lám vártalak addig míg csühödöl vala
Az ló alól: van kezemnek máshun dolga
Nem csak veled.“ Demirhám ily választ ada:

89. „Károddal serkengetsz magadra engemet,
Azért, hogy nem esnérlek, nézlek tégedet,
Talán Deli Vidnak mondanak tégedet,
Az ki Hamvivánnak elvevéd életét.

90. De te akárki légy, több gondod nem léssen,
Ma mert én kezem néked eleget téssen;
Kardom török vérért rajtad boszut vészen;
Azért ily kis üdöt szüved ne resteljen.“

91. „Én vagyok Deli Vid, felele az másik.
De miért karátyolsz, szájad nyelveskedik?
Az én kezem miátt Hamviván ott fekszik,
Majd ugyan ez miátt fejed földre esik.“

92. Demirhám, mint ördög, hogy eztet meghallá,
Hogy ez keze miátt lett társa halála,
Nagy demecki kardot kezében ragada;
Úgy megyen dühösséggel nagy Deli Vidra.

93. Mint két haragos libyai oroszlán,
Öszvetalálkozván az nagy széles pusztán
Próbálják körmöket egymás szőrös hátán:
Úgy két vitéz téssen Szigetvár határán.

94. Demirhám haraggal s dühösséggel nagyobb,
De vitéz Deli Vid igaz hűtellel bátrabb:
Nem enged egymásnak, szikráznak az kardok,
Magokon merő vas nagy messziről ragyog.

95. Török két csapással Deli Vid paizsát
Darabokra rontá. De török sisakját
Deli Vid eltöré, mert szablyája lapját
Üté az sisakhoz, megsérté homlokát.

96. Ezek így harcolnak. De az több seregek
Erős Zríni kezétől megfélemlettek.
Benavir serege legelső futamék;
Utánna Arszláné, urokat elveszték.

97. Megindult Rustán is, megijedt ily dolgon,
Nem gondol öcseséjért Zrínin boszut álljon;
Űzi az törököt Zríni magok nyomon,
Mindenütt keresztény szablya van hátokon.

98. Űzi, de okossan, mert messziről látá,
Hogy sok ezer lovas jön az ő kárára;
Mert vitéz Delimán, nagy tatár hám fia,
Mint oroszlány kölkök jön Zríni hadára.

99. Bán az nagy sokaságot mikor meglátá,
Elszédelt seregét ottan öszvehajtá;
Mert immár szép nap is lovait elhajtá
Oceanum tengerbe, sötét is vala.

100. Rustán alig szaladt sok gyalogságával,
Ha Delimán nem jött volna lovasokkal.
De harcol Demirhám most is Deli Viddal,
Nem árthatnak egymásnak semmit szablyákkal.

101. Mikor sötét vala, Demirhám így szólal:
„Mi itt, mint az vakok, törjük boldonsággal
Heában magunkat, s nem árthatunk karddal
Egymásnak; nem jobb lesz-é harcolnunk nappal?”

102. Nappalkor munkánkat az irigy sötétség
El nem titkolhatja, mert meglátja nagy ég,
Meglátja Szigetvár, és az török sereg,
Micsodás boszut áll rajtad Demirhám bég.

103. Azért esküdjél meg nékem az istenre,
Én is megesküszöm Mahomet hűtíre:
Hogy te is visszatérsz, én is, erre helyre,
Mihent néked, nekem is módunk leszen benne.

104. Mert sötétség miatt most nem harcolhatunk,
De hiszem még lehet alkalmatosságunk,
Mert tudom ily hamar innen el nem válunk,
Valamíg tiktiket falból ki nem vágunk."

105. Felel az Deli Vid: „képes beszédek
Szeretném; de énnékem módom nem lehet,
Hogy bizonynyal tudnám kijüveteletem,
S mint tegyeim ki nagy had ellen életemet?

106. Bár elhidd aztot ha bizonynyal tudhatnám,
Hogy maga ellenségem lenne Demirhám,
Soha én előtte fal közé nem bújnám,
Hanem erdőn mezőn mindenütt megvárnám."

107. „Ne félt, Deli Vida, mástól életedet,
Mert hozok tenéked császártul levelet;
Demirhám csak maga lészen ellenséged;
Szulimán beköti igaz török hitét."

108. Így halálos veszélyre megalkuvának.
Azután egymástól hamar elválának:
Mint két erdei kegyetlen fene bikák,
Kik szarvokkal egymásnak nem árthattanak.

NYOLCADIK ÉNEK.

Szulimán bűva a többszöri veszteségeken. Hadi tanácsot tartat, melyben, Delimán és Demirhám ellenére, a tábor körülsáncolása határoztatik. Delimán párbajra ajánkozik a császárnak Zrínyivel; de az, a vár ágyuztatását rendelvén, későbbre kívánja a személyes csatát fentartani.

1. Ihon jön szárnyas lovon szép piros hajnal,
Mosódik szablyája fehér tajtékjával,
Az ló fekete volt, de szebb Pegazusnál,
Orra likjából tűz, szeméből jön halál.

2. Kis fehér patyolat magának fejében;
De az ő orcája van nagy fényességben.
Ő maga öltözött arany páncér-üngben;
Két szál hebanum csid van fényes kezében.

3. Minden kis vereték, mely lórul csöppenik,
Szép gyöngé harmattá az földön változik;
Előtte sötétség nagy futással oszlik,
Körülötte az ég messziről tündöklík.

4. Ifjú orcával mindent megvidámit,
Ő földből virágot szépségével indít,
Ő fülemlében keserves torkot nyit,
Ő forrást, ő folyást, erdőt, mezőt újít.

5. És mikor érkezék Szigetvár föliben,
Esék ily kételkedő elmélkedésben:
„Ihon mennyi holttest fekszik ebben helyben,
Nagy levegő eget elveszt bűdösségben.

6. Vallyon ki keze munkája ez lehetett?
Talán itt döghalál vagy sárkány lehellett?
Elvesztette magyarnak gyönyörű földét:
Talán mérges python ismég fölébredett?

7. Ha az, majd leszálok földre magas égből,
Két hegyes dárdámmal megmentem mérgétül
Sárkánynak magyarokat, s veszedelmétül.
De, így tetszik, tábor látok amott széltül.

8. Ah, hitetlen törököt látom mezőben!
Ezt jobban sárkánynál gyűlölöm szívemben.
Haj hitetlen ebek, ha volna erőmben
Mind elvesztenélek haragos kedvemben!

9. De jól van, mert látom, nem igen örülnek,
Sőt sűrű sirással égbe üvöltenek.
Ne adj, ne adj szerencsét, isten, ezeknek!
Engedd magyar kéztől fottig elveszzenek.

10. Áldott légy, jó Zríni, ki így őket rontád,
És hitetlen testeket halomban rakád;
Ugyanis tetűled vár minden jót hazád;
Ezért, és jó hirért, életedet te ne szánd."

11. Szulimán de őszül az széles táborban,
Szűve gondokban hül és nagy búsulásban.
Zríni megmutatta már kétszer két harcban,
Tovább mit reménylhessen Pannóniában.

12. „Mit várjak már tovább, így kezd panaszkodni,
Kiben bizhatom én, s kinek kelljen hinni?
Ihon atyám lelke kész lőn engem csalni,
Mondta hogy Szulimán Szigetben fog lakni.

13. Kevés volna, engem ha csalt volna atyám:
Hazudott előttem Mahomet profétám,
Hogy kezemben léssen az szép arany almám,
És világot birja alattam muzulmán.

14. Ihon én meggyőztem az egész világot,
Ő sirván óhajtván hozott nékem adót.
Hatalmas fegyverem világon országlott,
Hon feljött, hol lement nap, kardomtól tartott.

15. Rettegött előttem az nagy Károly császár,
Elveszett kezem miatt Uluduvejdár,
Szélös Egyiptomban nékem esett kis kár:
Hányad része azoknak ez az szarkavár?

16. Világbiró császár Zrintül győztettem,
Ihon minden örömet rá vesztegettem:
Ihon az jancsárság, rettentő seregem,
Elvész keze miatt egyszersmind előttem.

17. Nincsen Demirhámnál vitézebb világon,
De mit ártott Zríninek már az két harcon?
Fekete Hamviván fekszik Almás-parton;
Nagy eszü Rustán mint járt tegnapi napon?

18. Lúsd tatár hám fia, haragos Delimán,
Azt gondoltuk róla hogy sívó oroszlány:
Elvész bátorsága ha kijün horvát bán,
Nem siet oda harcra, az hol Zríni van.

19. Hej, hej csak te ne volnál, vitéz Zríni bán!
Ha rád nem botlottam volna hadakozván,
Szintén mint Nagy Sándor, nagy volnál Szulimán.
De lá! mint kell vesznem, magamat itt rontván!"

20. Világrontó Szulimán szüvét így törte;
Okos fő tanácsiért gyorsan elküldé;
Szokolovics Mehmet ezeket meggyűjté,
Császár sátorában renddel leülteté.

21. De császár leülni nem akar közikbe,
Hogy változást rajta senki ne esmérne,
Egy röjtök sátorból dévánt titkon nézte.
Szokolovics Mehmet beszédét így kezdte:

22. „Vitéz urak, hadverő bölcs fejedelmek,
Világ határirul való béglerbégek,
Ti basák, ti bégek, ti okos vezérek,
Kik most ebben helyben dévánra gyűltetek!

23. Az hatalmas császár, szultán Szulimán khán,
Kinek az hold szolgál, kinek birtoka van
Tengeren és vizen ki az ég alatt van,
Élni tanácsokkal ebben helyben kíván.

24. Kivánja hallani azért titületek,
Mi mód kelljen veszni ennek az Szigetnek
Kár s török vér nélkül, és hogy az üdönek
Hosszasága ne ártson ő nagy hírének.

25. Mindenitek tetszését megirván, hatta
Hogy vigyem kezébe, és hogy ő meglássa
Mit kellessék legjobbat török hasznára
Cselekedni, ebben kaur-rontó hadba.

26. Hogy emlékeztesselek, megparancsolta,
Erre nem legkissebb tanácsnak falkára
Tikteket, hogy jöttünk legvitéz b kaurra,
Ki kardot világon övedz oldalára.

27. Ezt hatalmas császár méltónak ítélte
Maga személyével légyen ellensége;
S jó hír koszorúját, mely győzéből kötve,
Zríni s Szigetváron eztet vigye végbe.

28. Senkit azért, vitézek, az vakmerőség
El ne ragadjon, és meggondolt vitézség,
Mert Zríni horvát bán olyan ellenség,
Ki ellen lesz káros okatlan sietség."

29. Így végezé szavát Szokolovics Mehmet.
Rustán, császár veji, elkezdé beszédét;
Ő ül vala első nagy kajmekán mellett,
Méltósággal fordítá mindenre szemét:

30. „Itt, hon világ virágja összevgyűjtve van,
Sok bátor szüvű úr, minden forgott hadban,
Hol hatalmas császár maga fejével van,
Erőtlen én eszem ilyen nagy tanácsban.

31. Ki világot megbírta okos erővel,
Nincs szüki tanácsra ily mint én vezérnél.
De minthogy parancsol, mit érek elmémnel
El nem titkolom én, tiszta ép szüvemmel.

32. Mert oly helyen vagyunk, az hol az titkolás
Nékünk és császárunknak lehet ártalmas.
Első vétkünk után lehet nagy kárvallás.
Legyen messzi az én szómtól profétálás.

33. Itt van az az Zríni, melynek széles híre
Még tengeren túl is érkezett fülünkbe.
Igaz-é vagy hamis az ő vitézsége,
Nem tudom; elég az, népek közt van híre.

34. Hirrel viseltetnek az hadakozások;
Nem, mint mi gondoljuk, szók legkisebb dolgok:
Ettől rontattatnak hatalmas táborok,
Evel vesznek, nyernek világi császárok.

35. Mi pedig semminek gondolván ezeket,
Sánc nélkül vakmerőn szállottuk Szigetet,
Napvilággal alá hoztuk seregeket,
Nem tartván istrázsát, sem titkos kémeket.

36. Igen megfizettük vakmerőségünket,
Mert ezen az mezőn hullattuk vérünket;
Igen büven most is látjuk holttesteket,
Látjuk Almás vizét, forgat embereket.

37. Ki nem csudálná tanácstalan dolgunkat,
Mi miképpen elbíztuk mostan magunkat,
Nem nevelhetnénk-é Ali Kurt próbáját:
Sziget alá vinni mert két ezer szablyát?

38. Nem volt Ozmán basának az hivatalja,
Hogy tizezer lovassal várat megszállja.
Őtet azért küldték hogy mezőt prédálja,
És eledelt Szigetben vinni ne hagyja.

39. Esztelent vakmerőség nézd hová vivé,
Szigetvéra alatt hadát telepété,
Hid nélkül hada közt az Almást ereszté,
Jobb részét hadának gyalázattal veszté.

40. Sok Ozmán basával elől elment lopva;
Gondolták, Szigetben befutnak száguldva;
Elveszett Murtuzán basának szép fia,
Megölte Hamvivánt Deli Vid csidája.

41. Nem kell kétségben esettekkel játszani;
Harcolást övélek el is kell kerülni;
Mert, mint dühös ördögök, készek kárt tenni,
Semmi erőtül nem tudnak czek félni.

42. No ez már megvan; vegyünk kárunkból pél-
Ne várjuk lábunknak második botlását: [dát,
Tartsunk tábor szélén vigyázó istrázsát,
Mert aluva megvalljuk bizony az kárát.

43. Az mi pedig várnak vételét illeti,
Sánccal köröskörül azt kell nekünk venni;
Ugy kaurok miránk nem tudnak kijünni,
Rövid nap kár nélkül fogunk ben örülni.

44. Rontsuk el ágyúkkal földdel tölt bástyákat,
Szárazszuk ki ásással vizes árkokat.
Lapát és golyóbis veszi meg várakat,
Vesztég ülve nézhetjük holt kaurokat."

45. Ily szók után Rustán még helyére üle,
Másfelől tatár Delimán talpra kele.
Ennek teli méreggel haragos szüve,
Rustán ellen bátran osztán szólni kezd:

46. „Akarnám, vitézek, tiz ország engemet
Innen választana; ne látnám ezeket,
És most ne hallanám ilyen szegyenünket,
Okoskodni akarván beszélt ez melyet.

47. Nem ilyen tanácscsal bírta meg világot
Vitéz muzulmán vér; nem ilyen ad adót
Az kaur töröknek. Nap ilyent nem hallott;
Azt mondja: vesztég ülve vegyék meg várat.

48. Legjobb lesz: bújunk el, vessük el kardun-
Hagyjuk veszni hirünket, vegyük kapákat [kat,
Vitéz kezeinkben; így ront kaurokat
Győzhetetlen császár! Így vesz meg várakat! —

49. Hirrel viseltetnek az hadakozások:
Tehát törököknek hírt nyernek az ásók?
Nem rókáknak, borzoknak Sziget szállások,
Az kit kivájhatnak mindenkor pór ásók.

50. Bújon el önaga, az ki fegyvertől fél;
Vesse el szablyáját, ki futó mint az szél.
De az mi szüvünket, mely fegyverben reméll,
Nem látja földben ásva ez a fényes dél.

51. Ozmán elvesztette bolondul az hadát;
Tehát mi vallottuk annak gyalázatját.
Tegnap az bölcsesség hamar adoít hátat:
Minnyájan olyanok ebben hadban tahát?

52. Szabad légyen kérkedés nélkül mondanom:
Ki szabadétotta ezt tegnapi napon
Az Zríni kardjátul? nem tulajdonítom
Én vitétségemnek, nem is annak mondom:

53. Láta ravasz Zríni, ki előtt kell futni,
Kész volt Rustán béget az táborig üzni,
Delimánt nem akarta közzel megvárni.
Láttuk ezt minnyájan: ő is tud szaladni.

54. Nem ásó, nem kapa az mi győzedelmünk,
Hanem rettenetes acélyos fegyverünk.
Evel Szigetvárát hamar porrá tesszük;
Evel nevelködik hírünk s vitézségünk.

55. Ne kérdezd, hon megyek én Szigetvárában?
Hogyha kijün Zríni, én is ő nyomában
Bémegek Szigetvárnak nagy kapujában:
Hozzon kapát, ásót, az ki bizik abban."

56. Ily szókra Rustán szüve megkeserődött.
Isnég talpra álla az kajmekán mellett,
De vitéz Delimán nagy haraggal kiment,
Nem méltóztatik várni Rustán beszédét.

57. Messzi Demirhántul tanács rendi vala,
De mérgessen ő is kiáltván fölállá:
„Én is nem kapálni jöttem ez vár alá;
Ha az kell, én teszek szert ezer aspra.

58. Bezzeg hasznos tanács itt ülve henyélni!
Az ki vitézségét akarja veszteni,
Sintén így kellek néki cselekedni.
Akarjuk-é magunkat megnevetetni?

59. Delimán jó tanácsát én is javallom,
És tovább ily gyalázatot nem hallgatom.
Ki szereti jó hirt, minket követ; tudom."
Ily szókkal Demirhám kiment sátorajtón.

60. Rustán csaknem eszi mérggel kezét lábát,
Hogy csek megnevetik ő jó tanácsát:
„Oh balgatag nemzet! fohászkodva kiált,
Nem ember, de oktan és dühös állat!

61. Eredj, vedd meg Szigetet vitéz szablyáddal,
Dönts le bástyáit haragos torkoddal:
Most látom töröknek dolga veszőben áll,
Mikor bővelködik tanácsa bolonddal.

62. De mit törődöm én más esztelenségén?
Jobb lesz vesztég ülnöm sátor kerevetén.
S csudálkoznom ezeknek nagy vitézségén,
Ha ugyan veszni köll dolgunknak, ám veszszén."

63. Rustán az sátorbul haraggal kilépék;
Petráf, ki Gyulát megvévé, emelkedék
Talpra, s így szóla az török vezéreknek,
Az kik várván, Petráfra minnyájan néztek:

64. „Ezt az boszus szüvet, kit köztetek látok,
Szigetvár közepiben lenni kívánok.
Te tudod, úristen, hogy hozzád ohajtók
Leginkább ily okért, s gyakrabban kiáltok.

65. Kis dolgokat egyesség nagyra neveli,
Erőlen jó kedvet magasra emeli:
De nagy s erősséket az földre leveri,
Hogyha egyenellenség azokat éri.

66. Mely nagy monarchiák csak ez miátt veszték!
Megártott Assyriának, görögöknek,
Meg romaiaknak s más keresztyéneknek,
Az melyek ez miátt fottokig elveszték.

67. Az mi monarchiánk oly nagy és hatalmas,
Semmi külső erő nem lehet ártalmas;
De maga nagysága lesz néki unalmas,
Ha közben férkezik rút visszavonyás.

68. Csak egy példát hozok én mostan tinéktek,
Melyet nem régen látott az ti szemetek;
De ti abbul sokat eszben vehetitek,
S visszavonyást köztünk kárnak esmérítek:

69. Kalender Chelebi Chás bektas nemzete
Miként Anatoliát fölzöndítötte,
Tízezer dervissel ő megrettentette
Az egész Ázsiát, s csudássan keverte:

70. Mit ártott önéki sok szangyák ereje?
Hada nevelkedvén azokat megverte;
És hogy Ibrahim basa őtet meggyőzte,
Oka volt, véletlenül életét veszté.

71. Igen kicsiny ok volt kiért Kalender ezt
Szerzette, törökök közt ártalmas szélvész
Karamain — — — — —
Visszavonyásával, s így minden rajta veszt.

72. Hát most mi kik vagyunk ellenségünk szemén!
Nekünk minden dolgunk fekszik az ő szüvén.
Miket reménylhetünk, visszavonyás ilyen
Ha lesz tanácsunkban, és ebben seregben?

Polgarek *[initials]*
algia meg *[initials]*

Ar Feiedelern ü
tft erda katanat
istam ü Nagarn
kit ü Nagahor.

73. Az élő istenért tegyétek félre mast
Kiki maga szüvébül nagy visszavonyást!
Mindenik eszébe juttassa ezt bizvást:
Császáruk, tisztességünk velünk vagyon mast.

74. Az mi peng Sziget vételét illeti,
Mindenik ömagában megesmérheti,
Hogy ha táborunknak nem lesz kerületi,
Könnyen török császár eztet elvesztheti.

75. Hiszem farkas ellen csinál ember házat,
Mezőn esső ellen juhász is hajlékot;
Miért volna szegény minekünk itt sáncot,
Ellenségünk ellen valami oltalmat?

76. Mind eddig Zríni ellen harcolnunk kellett,
Valamikor önéki kedvében esett,
Sokszor tíz száz ember derekas lármát tett,
Egy dobütés egész táborot felültetett.

77. Nem mondom én aztot, hogy harcra ne men-
Hanem haszontalanul itten heverjünk: [jünk
Bizony nagy részét hírünknek elvesztettük;
Hogy visszanyerhessük azon mesterkedjünk.

78. Ha kijün Zríni bán valamikor harcra,
Mi is ne maradjunk akkor ebben sáncba;
De ne tanácstalanul, mert lesz kárunkra,
Hanem rendelt seregben menjünk öreá.

79. Ez az én tetszésem. De ha ki tud jobbat,
Mondja meg, nem gyújtja azzal haragomat.
Örömet is hallok más ember tanácsát.“
Itt Petráf elvégezvén, leül és hallgat.

80. Mindnyájan Petráf tanácsát helyőn hagyák;
Ezt jónak, hasznosnak minnyájan kiálták.
Osztán, fejet hajtván renddel kajmekánnak,
Sátorbul magok szállásokra oszlának.

81. Az tatár Delimán császárhoz bemene,
Mert régen kéredzett, s néki így beszéle:
„Vitéz töröknek hatalmas fejedelme,
Hallgasd meg, mi okért jöttem teelődbe!

82. Az te tanácsodban látok csuda dolgot,
Sok van az ki kíván inkább nyugodalmat,
Hogysem ellenségre bátran vonjon kardot,
Mert otthon megszokta kényes uraságot.

83. Uram, vedd eszedben idején magadat,
Ne fogadd mindennek szüvetlen tanácsát.
Bizony kevés nézi maga gyalázatját,
Csak nyujthassa sokáig éltének hosszát.

84. Vészem én eszemben az ellenség dolgát,
Hogyha elvesztik közülök hat hadnagyát,
És Zrínit, horvát bánt, az ki mindent forgat,
Elvesznek minnyájan, s elvesztik az várat.

85. Engedd meg, hogy hat erős vitéz közülünk
Zrínit s más ötöt halálos bajra híjuk.
Hiszem istent, tenéked kezében adjuk
Zrínit, Szigetvárát is mindjárt megbirjuk.

86. Hogyha peng azok közülök nem vesznek,
Bizony sok busulást nékünk cselekesznek;
Mert nagy hire vagyon az ő erejeknek,
Kiért mind fejenként hadadban rettegnek.

87. Én, én, ha az előbbeni vitéz kezem
Nem változott, s nem is, ezt magamra vészem;
És annak az tolvajnak fejét elvészem,
És az te hatalmas lábad alá tészem.

88. Az te seregében más is találkozik,
Az ki ilyen fáradságtul nem irtózik.
Elhittem, vitéz Demirhám el nem bújik,
Sem Idriz Zagatár ettől nem rettenik.“

89. Ifiu tatárnak császár vitéz szüvén
Igen gyönyörködik: de az ő elméjén
Nem járhat ily dolog; nem híven szüvében,
Hogy Zríni ily bajra Szigetbül kijűjön.

90. Mond ez Delimánnak: „Oh te vitéz virág,
Kit méltán csudálhat egész török világ!
Az te vitéz szüved énnékem vigaság,
Ne kívánd hogy ettől fosztassam mostanság.

91. Nem ilyen dologra termett vitéz kezéd,
Hogy közönségessen eztet harcra vesséd.
Az muzulmán hit vár nagyobb dolgot tüled;
Tartsd nagyobb dologra te hasznos éltedet.

92. Tekints hadakozás forgandó dolgára,
Nem állhat soha is egyféle formára.
Mit mond ez az világ, ha téged halálra
Kiteszlek, és ilyen veszedelmes bajra?

93. Szánjad vén apádat, kinek egy fia vagy,
Az te szerencséddel néki halált ne adj,
Csak te vénségének erős istápjá vagy;
Erőtlenységében tüle el ne szakadj.“

94. De nem veszi Delimán császár tanácsát,
Sőt hasznos orvosságtul betegszik, s kiált:
„Az mely szorgalmatos viselsz rám gondokat,
Tedd le, s engedd jó hírért szenvednem halált.

95. Mi is erős kezünkben vasat hordozunk,
Az mi sebünkben is piros vér jön, tudjuk,
Messzi Szigetvára lesz néki, meglátjuk,
Az kiben buj hasson, ha ott lesz mi vasunk.“

96. Szulimán de látja Delimán haragját,
És az bajvívásra elszánt akaratját:
Igy szól: „Meg nem szegem te akaratodat,
Úgy légyen valamint te akarod magad.

97. De jobb alkalmatosság szükséges erre;
Most pedig másképpen micsoda ereje,
Próbáljuk, Zrininek; ágyúkkal Szigetre
Kell minékünk mennünk; most van annak helye.

98. Hogyha nem árthatunk aval mi Szigetnek,
Akkor leszen keleti vitéz kezednek.
Minnyájan bennünket most megnevetnének,
Ha ily vitézinket ok nélkül vesztlenénk.

99. Fiam, én szeretlek, szeretem hiredet;
Vedd ki hát belőlem minden kétségedet:
Ennek az dolognak tudom jól idejét;
Bízd rám vitéz szüvednek csak egyik részét.“

KILENCEDIK ÉNEK.

Radivoj és Juranics vajdák Zrínyi által ön ajánlkozásokra Maximiliánhoz küdetvén, mikor éjjel a török tábor nagyobb részén szerencsésen áthatoltak, mind ketten a tatár táborőrök közt vesztőket leltek. Radivoj megjelenik Deli Vidnek álmában, s neki vezérével együtt megjósolja a vértanui halált.

1. Hova ragadtattam én könnyű pennámtul,
Holott tanulhatnék Daedalus fiátul:
Kis készülettel indultam tengeren túl,
Kis elme ez, ki ír nagyatyám dolgáru.

2. Kiván nyugodalmat vers és história,
Nem haragos Márssal lakik Múzák fia.
Hangas dob, trombita Apollót nem hía
Verscsinálásokru harcra s viadalra.

3. Engemet penig, midőn irom ezeket,
Mars haragos dobja s trombita felzörget.
Ihon hoz házamban füstölgő üszöget
Kanizsai török; oltanom kell eztet.

4. Még sem tanácstalanul kezdtem munkámat,
Tudván ez dologhoz nagy tartozásomat.
Nem röjtöm istentül vett talentumomat:
Kézze is, ha lehet, követem atyámat.

5. Fáradhatlanul Ali Kurt forgolódik;
Három helyen tüle nagy sánc csináltatik,
-Az honnan ágyúkkal Szigetvár lövetik,
Nappal és éjjel is bástyája töretik.

6. Két napja mult már el, Zríni Szigetvárbul
Nem megyen ki harcra igen nagy okokbul,
Noha minduntalan vitéz Deli Vidtul
Kérettetik, bocsássa hogy Szigetvárbul.

7. De Zríni Deli Vidnak így beszél vala,
„Az ki az szerencsét meg nem zabolázza,
Hanem mindent elereszt éles szájára,
Végteére is veszélyre aztot ragadja.

8. Még mindeddig szerencse mivelünk tartott,
Isten kegyelmébül győzödelmet adott:
De mivel forgandó, ha kezd adni hátot,
Egyszersmind ránk burít veszélyt s ártó habot.

9. Higgyed, nem heában nyugottam én ittben,
Nagy dolgokat forgattam gondos szüvemben.
Ha törökök elbiznák magok ez helyben,
Akarnám, gondolnák, vagyunk félelemben:

10. Akkor véletlenül mi reájok mennénk,
Kárt és veszélyt nagyot köztök cselekednénk,
Azalatt császárnak talán hirt küldhetnénk,
S talán tüle hamarább megsegíttetnénk.“

11. Igen javallá Vid az ura tanácsát,
És legottan mindjárt följajlá magát:
„Ha akarod, uram, én fáradságomat
Érted nem restellem, sem vérem hullását.

12. Vagy éjjel vagy nappal mondd, megindulok,
Törökök közt megyek, mert nyelvökön tudok.
Hogyha mesterséggel semmit nem használok,
Erővel kardommal mégylek általak.““

13. „Édes vitéz szolgál, így felele Zríni,
Nem kell te vitézségedben kételkedni,
De tenéked Szigetet el nem kell hadni;
Itt énvelem együtt kell aztot őrizni.

14. Talán rendelt isten mást erre dologra,
Ki kevesebb kár nélkül ezt föl vállalja.“
Zríni Deli Viddal így beszélnek vala,
Azonban szólton szól Ali Kurt ágyúja.

15. Erős Radivoj rendi istrásának
Vala, és mellette Juranics vajdának.
Ezek kapu fölött vigyázásban voltak,
Radivoj így szóla másik barátjának:

16. „Juranics vajda, édes vitéz barátom,
Nézd, min gondolkodom, édes jobbik szárnyom!
Az mi urunkat nagy gondokban látom,
Mint magyar királynak törökről hírt adjon.

17. Mindenütt jól tudom az kalauzságot,
Éjjel vihetek végben én ilyen dolgot.
Mig felkél, megvárom az szép holdvilágot;
De előbb megmondom az úrnak ez dolgot.

18. Higgyed oly nagy merészség szállott szívem-
Az mineműt soha nem tudok éltében. [ben,
Úgy tetszik, nappal is az török seregben
Kézze magam nagy dolgot vihetnék végben.“

19. Mikor vajda Radivoj beszél ilyeneket,
Az másik vajdának folygyújtá az szívét.
Juranicstul azért lén ilyen felelet:
„„Hová hadnál, Radivoj, tehát engemet?

20. Egyedül ily veszedelmre magadat
Akarnád-é vetni, s itt hadni társodat,
Az mely szeret tégedet szintén mint magát?
Futsz, Radivoj, tülem s én szívemtől tahát?

21. Nem úgy én e minap magamat viseltem,
Hogy rólam kétséget hagyjak te szívűdben.
Demirhám láttára barjaktárt megöltem;
Életével együtt zászlóját elvettem.

22. Noha nem első próbám volt az énnékem,
Veled együtt nagyobbakat cselekedtem.
Éltemet halállal én is megcserélem,
Mikor hozzá adatik örök jó hírem.““

23. Radivoj erre így: „Úgy hozzon meg isten,
Édes vitéz barátom, jó szerencsésen,
Soha én terólad nagy gondu elmémben
Ily vitéztelenséget nem eresztettem.

24. De gondolatomban ez forog énnékem:
Ha, az mint megszokta, szerencse énvelem
Gonoszt cselekeszik, reménységem ellen,
S ad török kézben halva vagy elevenen!

25. Azért, vitéz társom, kívánom életedet,
Légyen ki temesse el megholt testemet,
Vagy sarcon váltsa ki rabságos éltet.
Vagy ifjabb, méltán hosszabbíts életedet.“

26. Nem hajol Juranics az ilyen beszédre;
Inkább mérgesedik ily hitegetésre,
És nevelkedik kedve nagyobb veszélyre;
Ilyen szép szók jüvének az ő nyelvére:

27. „„Te haszontalanul hitegetsz engemet;
Soha meg nem lágyítod az én szívemet;
Szállítson szerencse minden veszedelmet
Én ifjú fejemre, de elnegyek veled.““

28. Így megyen két vajda Zríni eleiben,
Az hol Deli Viddal van beszélgetésben.
Elöl szól Radivoj: „ne csudáld szívűdben,
Uram, hogy mi ketten jöttünk teelődben.

29. Láttuk az bástyákrul nagy esztelenségét
Az mi ellenségünknek, és henyélését.
Tegnap sok itallal terhelték fejeiket;
Most bizvást alusznak, nem esmervén minket.

30. Ha engeded, éljünk szerencsével mi mast;
Ketten általmegyünk az táboron bizvást;
Hirt viszünk császárnak, mely Bécsben vagyon
Micsodás ellenség van Sziget körül mast. [mast,

31. Én itt mind jól tudom körül az föld csinját;
Arra megtanított untalan vadászat.
Megbujjuk mi lopva az török táborát:
Ád isten szerencsét, az ki mindent adhat.“

32. Itten örömében Zríni könyvet hullat,
Megölelvén őket az égben fölkiált:
„Oh hatalmas isten, ki veretsz hadakat,
Nem elegendőül téged nyelvem áldhat:

33. Nem akarsz elveszteni még szintén minket,
Mivel adsz közinkben ily erős szíveket.
De mi elegendő lesz ti érdemetek,
Oh minden dicséretre méltó vitézek?

34. Halljátok, Radivoj s Juranics vitézek,
Az mit én ígérek isten előtt nektek:
Ha szerencsésen ezt ti véghez viszitek,
És én ellenségimtől mentté lehetek:

35. Mindenitek leszen részes én kincsemben;
Egy gazdag türkises kard, Radivoj, léssen
Tied, melyet én Mehmet basátul nyertem,
Olyan lóra való fékkel egyetemben.

36. Juranicsnak adok szép arany sisakot,
Melyet Gyáfer éltevel együtt elhagyott
Szép varasdi mezőn, hon atyja szaladott;
Mindeniknek ehez hat hat száz aranyat.“

37. Így adnak választot az két vitéz vajda:
„Oh hatalmas vitéz, Szigetnek nagy ura,
Ajánlásod böcsüljük, de tedd máshova;
Nem ösztönöz adomány minket próbára:

38. De ad az jó hír név nekünk erre szüvet,
Melyet irigy üdö tőlünk el nem vehet.
Csak jó egészségben maradjon te fejed,
Mindenkor megtaláljuk nálad ezeket.“

39. Mikor elereszté Zríni vitézeket,
Deli Vid az ajtón kikéséré őket,
Mindeneknek ada szép emlékezetet,
Aval ajándékozá az vitézeket.

40. Magáról elvévé, adá Radivojnak
Bőrét nagy arabiai oroszlánnak,
Melyet elvett testéről Abdus Elámnak,
Életével együtt Singér bég fiának.

41. Szép arannyal varrt üngöt vörös atlacbul
Azután Deli Vid levévé magáru;
Ő ezt levonta szerencsen Hamvivánru;
Juranics vajdának adá ajándékul.

42. „Kivánom szerencsésen ezt viseljétek“,
Igy monda Deli Vid; de többi vitézek
Ki kardot, ki sisakot ada nekik.
Fegyveressen osztán kapu felé mennek.

43. Vala oly órákban mikor minden állat
Legcsendesebben magának nyugalmat
Vesz; juhász, szántó aluszik kedves álmot,
Juhok mellett nyugszik kuasz, mely megfáradt.

44. Akkor az vitézek kimennek mindketten,
Híják segítségül Jehovát szüvökben,
Vannak bátorságban és nagy reménységben;
Mindenfelől vigyáznak nagy sötétségben.

45. Nem menének vártul igen messzi földre,
Látnak sok törököt az gyöpön heverve:
Gondolkodnak menni volna legjobb merre,
Hon inkább az török eszben nem vehetné?

46. Bizony két vad farkashoz hasonlók ezek,
Mikor mindenfelé azok barmot néznek;
Mindenökre örömet ők elmennének;
Végre hon legtöbb ordít, arra ügetnek.

47. Radivoj Juranicsnak azt mondja titkon:
„Az nyomunkraigyázz, édes vitéz társom.
Én elől csinállok utat nagy hatalmon,
Mert feküsznek törökek részegek ihon.“

48. Ily szók után kevély Perviznek az nyakát
Testétül elvágá; ez magyar katonát
Semmire böcsüle, vélvén többnek magát
Hogysem tizenhárom keresztyén hatalmát.

49. Azután Rézmánnak ketté vágá mellét,
Ő borral elegyve okádja sok vérét.
Itt vitéz bég Zádé elveszté életét:
Megemészté szablya Kajtászt és Rechepet.

50. Valamerre megyen két vajda fegyverrel,
Fest sátozt és földet bővön török vérrel;
Sok név nélkül való nép kard miatt hull el
Két vitéz kéz miatt mezőn szerte széllel.

51. Két táboron vágták már által magokat,
Még sem vészik eszékben szörnyű károkat
Az részeg törökök; bor miatt nem láthat
Akármely okos is; rosztul jót nem várhat.

52. Harmadik táborban, hon Szulimán fekszik,
Két vitéz orosz lány haraggal érkezik;
Apró sátorokat ők mind elkerülik;
Jönnek egyben az hol Kadilesker fekszik.

53. Mit használt tenéked szentség, Kadilesker?
Jövendő-mondásod heában nem hever.
Amphiaraus is volt ily okos ember;
De megcsalatkozott tudományban egyszer.

54. Juranics karddal megy lassan ő ágyához,
Két kezével nyúla éles szablyájához,
Felemelvén csapá meztelen nyakához,
Legördül az feje az szép zöld pázsithoz.

55. Valamint eszbe vé ezt az ő inasa,
Kiált; nem sokáig de lén kiáltása.
Ura után küldé Radivoj csapása
Szerencsétlen lelkét mélységes föld alá.

56. Kadilesker mellett egy aranyos zofrán
Fekszik bársony vánkoston török Alkorán.
Ezt, jelért, Juranics, hogy volt ilyen próbán,
Magával elvivé, Radivoj így szólván:

57. „Véghez ment, Juranics, mi minden szándé-
Utat törökök közt magunknak csináltunk; [kunk,
De tovább szerencsével nem jó játszanunk;
Jerünk ki közülök; nem jó itt mulatnunk.“

58. Mindaddig kerülék az sok sátorokat,
Végre kimenének, az hol vége szakadt
Az széles tábornak; Almás vize partját
Jobb kézre elhagyák, s nem nézik az utat.

59. Nem messzi tábertul háromezer tatár
Járja az istrázsát, s ott Idriz, zagatár
Vagyon személyével: ő köröskörül jár.
Hogy hátul kaurtul ne essék semmi kár.

60. Ezek eszbe vevék az két vitéz vajdát,
Az ki előjáró, Kimszi! Kimszi! kiált.
Már semmi reménységet egyik sem láthat;
Mindenik erdő felé fut az mint futhat.

61. Már nem fél Radivoj, mert bement erdőbe,
De másik nem vala olyan gyors erőbe.
Eztet az tatárok vevék kerületbe,
Ugy hogy nem maradott semmi reménységbe.

62. Radivoj visszanéz, s nem látja az társát:
Gondold meg az ő rettenetes bánatját.
Juranics! Juranics! sűrű erdőn-kiált,
De nem más csak echo néki bús választ ad.

63. „Juranics! Juranics! én hová hattalak?
Micsodás ebeknek prédául adtalak?
Hon keresselek már, és hon találjalak?
Micsoda föld hátán téged nyomozzalak?“

64. Így búsul s így kiált, s nyomra visszamegyen.
Hogy valamint Juranics nyomát esmérjen.
Hát nagy kiáltást hall; arra visszamegyen,
Látta Juranicsot, hogy török közt légyen.

65. Mit csináljon maga, s micsodás fegyverrel,
Szerelmes társát török közül hozza el?
Nem használ ha maga rá megy személyével
Aval semmit társának, ha ottan vesz el.

66. Szép aranyos kézív az oldalán vala,
Melyet azon éjjel töröktől nyert vala;
Ezt gyorsan puzdrából nyíllal kiragadá,
Nyílat idegestül az füléhez vonyá.

67. Röpül az tollas nyíl Sabaszot mellyébe;
Találá, és megjárá szintén középbé.
Ő halva lecsik társának ölébe;
De társát másik nyíl találá bal fülbe.

68. Ott Juranics körül hat holt tatár fekszik;
Ki miatt legyen ez sohun nem tudatik.
Azonban Idriz vezér oda érkezik;
Ő szeme láttára két tatár elesik.

69. Elbusúlt az vezér, nem látja, ki csinált
Sok vitézi között gyorsan ennyi halált.
Igy mond Juranicsnak, kivonván szablyáját:
„Te fogsz mindnyájokért fizetni egy halált.“

70. Nem tarthatja tovább Radivoj bánatját,
Oda rugaszkodik az hun látja társát.
„Engem! engem, vitézek! messziről kiált,
Engem öljetek meg, nem az én társomat!“

71. Én voltam az oka azok halálának;
Én nagyobbik feje ennek az próbának.
Semmit nem mivelt ez, de nem is árthatnak
Ily gyermekek, mint ez, ily hatalmas hadnak.“

72. De kegyetlen tatár annak vádolását
Füle mellett ereszti, s fejébe szablyát
Juranicsnak vágja; ő leburul hanyatt
S vérrel kiereszti lelke tisztaságát.

73. Leesik Juranics mint egy szép virágszál,
Kit kegyetlen munkás nagy vassal lekaszál;
Avagy ha tövéből kidül liliumszál,
Mely szép növényében tavaszi mezőn áll.

74. Mint fene leopárd ha elveszti kölkét,
S ha előtalálja vadászok seregét,
Rájok mérgét, fogát, rájuk viszi körmét;
Dárdát halomban ront, s ott veszti életét:

75. Így dühös Radivoj ellenségre megyen,
Az nagy seregek közt Idrizt tartja szemén.
Sok száz fegyverütést magára fölvészén,
Nem gondol, társáért mert majd boszút téssen.

76. Idrizt seregek közt immár megtalálta,
Egy csapásban ketté derekban szakasztá.
Maga is sebek miatt esék hanyattá,
Társa mellett lelkét istenhöz bocsátá.

77. Oh áldott, oh boldog, oh erős vitézek!
Ha mit az én magyar verseim tehetnek,
Soha ti dicséretre méltó hitek
Meg nem hal, míg folynak alá sebes vizek.

78. Míg az nap meg nem áll, míg az magyar nem-
Karddal oltalmazza az keresztény hitet, [zet
Élni fog nevetek; ti pedig az istent
Örök boldogságban mostan dicséritek.

79. Azonban Deli Vid külső palotában
Az úr háza előtt esék mély álomban.
Csak oly fegyveressen sisakban páncérban,
Ülve alszik vala egy széles ablakban.

Egyszersmind felugrék, mint egy eszeveszett,
Az urához mene, és így szólni kezdett:
„Uram, minden reménység szüvémből esett;
Ihon az két vajda is mostan elveszett.“

81. Csudálva hallgatja jó Zrini ezeket,
És választul adja okossan ezet:
„Miért hagyod sírnya te kemény szüvedet
Mint egy kis leányzó? tarts meg könyveidet.

82. Nem illik tehozzád, sírj mint egy üdöllen,
Nem szállhat vitézre szerencse véletlen.
Gonoszt készen várnunk kell nekünk szüvünkben,
De nem csak egykor, hanem minden üdönkben.

83. Most már azon kérdezlek: te hon hallottad
Két erős vajdának kegyetlen halálát?“
Nem tarthatja Deli Vid de maga sirását,
Felel az urának ilyen okos szókat:

84. „Ne csudáld szüvemet, hogy keservessen sír,
Mert igen általverte az kegyetlen hír.
Nem mindenkor magával ember szüve bír,
Ha az tüle elvész, kit szerencse ígér.

85. Elmém gondolatját hogy inkább enyhítsem
Előbb leültem vala egy zselyeszékben,
Alig hunytam vala be fáradott szemem,
Ihon vitéz Radivoj jüve előmben.

86. Olyan fegyveressen bizony ütet láttam,
Valamint magamtul mikor elbocsáttam;
De sok kemény sebben és bü vérhullásban;
Alig hogy ki légyen esmerhetni tudtam.

87. Száz helyen megnyitott az ő vitéz mellye,
És még annyi sebet hordoz vitéz feje.
Sisak, oroszlanbőr, mely ötöt fődözte,
Sok megaludt vérrel van beförtöztelve.

88. Hej, mely különb vala attul Radivojtul,
Ki Szigetben Abduláht hozta fiastul
Kötözve, mely hozott sok fegyvert prédául,
Melyet ő kezével nyert török pogánytul.

89. Hogy szólok őhozzá nekem tetszik vala:
„Ki bánt így teveled oh te vitéz vajda?
Ezt az megaludt vért, mely tested csunyítja,
Kicsoda belőled fegyverrel ontotta?

90. Nem így várt tégedet szigeti kapitán,
Az ki tefelőled van nagy gondolatban.
Szigeti sereg is nagy reménységben van,
Segítsége lészen vitézséged után.“

91. Ő pedig ezekre énnékem nem felel
Semmit is, csak néz reám szomorú szemmel;
Sok ohajtás után végre horvát nyelvel
Eztet mondja nekem nagy keserűséggel:

92. „Míg isten akarta, Deli Vid, én éltem,
De keresztény hitért most halált szenvedtem
Juranicscsal együtt, s most elődben jöttem
Én meztelen lélek, töröknél van testem.

93. Semmit ne irtózzál, Deli Vid, éntülem;
Nem sok idő mulván leszesz együtt velem,
Mert mártiromságot néked is az isten
Mind urastul együtt rendelt, s helyt az égben.

94. Ne feledkezzél el azért vitézségrül,
És ne is rettenj meg az pogány töröktül,
Én erőt tenéked kérök az istentül.
Isten légyen veled, maradj meg vitézül.“

95. Így monda, s eltűnék mint gyors szél előttem,
Mint egy könnyű árnyék az levegőégben.
Heában utánna futok hogy öleljem,
Háromszor, de csak esék kezem semmiben.“

96. Alig végezhetette Vid szomoru szavát,
Hogy bátyákrul hallának iszonyu lármát.
Az török táborban nagy zöndülés támadt,
Mert most vették eszekben kárvallásokat.

97. Ihon az holt vezért az tatárok hozzák,
Fényes zászlójokat ök földre forgatták,
Rettenetes zajjal urokat siratják,
Fegyverét s jó lovát teste után hozzák.

98. Máshol Kadileskernek temetés készül,
Csaknem egész tábor arra az helyre gyül.
Ott áll Mihaliogli, ott sok vezér körül,
Csudálják, ily dolog lett csak két vitéztül.

99. Siratja Szulimán az nagy Kadileskert,
Mert nálánál soha okosbat nem esmert.
De sátorbul kijünni császár nem is mert;
S azért rajta senki változást nem esmert.

100. Mind kettőt egy helyre az vezérek vivék,
Azután mindenbül őket vetköztették.
Arabiai balzsamummal megkenék;
Egy nem mély verőmben mind az kettőt tevék.

101. Temetések fölött kiállnak az hosák,
Kétségbe ne essenék, azon biztatják.
Sok dervis s talizmán Mahometet híják
Néik segítségül, s azután ott hagyák.

TIZEDIK ÉNEK.

Második kitérés a szerencse forgandóságáról. Szige t e l s ő o s t r o m a. Radován és Demirhám személyes csatájok, melyben amaz Duráktól hátulról elejtetik. A Radován bástyáját most Dandó oltalmazza. Bot Péter kirohanását Delimán visszaveri; ellenben a kis kaput két horvát cselből megnyitván, a rajta benyomult török csapat Delimánnal együtt benreked, s mind levágnak a vezért kivéve, ki szerencsésen kimenekszik. Azalatt Dandó csatája Demirhám ellen hanyatlván, Zrínyi maga siet segédelmére, s az ostromot teljesen visszaveri.

1. Vándorló s kegyetlen szerencse egy nyomban
Mindenkoron hágni nem szokott s egyformán.
Mert néha öltözik vigadó orcában,
Néha penig futkos teljes háborúban.

2. Semmiben nem örül úgy mint változásban,
Mert éjjel és nappal és minden órában
Változik s állandó állhatatlanságban;
Lcgfőképpen penig hadi állapotban.

3. Kedvvel eddig Szigetnek mutatta magát;
Természeti kívül vezettette magát
Sokáig, de változtatta már járását,
Elszaggatta nyakárul nehéz pórázát.

4. Mindent az mit tudott, veszélyt és háborút
Ezután Szigetre hányt és ártalmas bút;
Első adományért most immár haragudt;
Lett végre sok méreggel bü forrású kút.

5. Bátor szüvel szokott szerencse játszani;
De bátor őnéki nem szokott engedni.
Valamint kormányos habbal tusakodni
Tud, úgy kell bátor szüvnek evel küzködni.

6. Kissebbedik s lágyul szüve félénkeknek
Gonosz szerencsében! de nem jó Zríninek:
Sőt nő bátorsága, ha veszedelemnek
Látja öregbülését s ros szerencsének.

7. Látja hogy megégett Szigetnek városa,
Ágyúk miatt ledült várnak egy bástyája;
Készül már ostromhoz sok jancsár s gyumlia,
Sok százezer ember veszélyére, látja.

8. Mint sívó ördögök, ostromnak idejét
Várják vitéz törökök, az harcnak jelét;
Kivánják, szomjuhozzák jó Zríni véré, t
S ő vérével együtt az több keresztényénét.

9. Külső s belső váras már töröknél vala,
Melyet Zríni jó eszszel maga elhagya;
Mert minden erejét az várban behozza;
Azt feje álltaig tartani akará.

10. Megzöndült azonban sok dob és trombita,
Sok kevert népét ütközetre indítá;
Sok lovast bátor szüv néki bátoríta;
Elhagyván jó lovát gyalog harcra futa.

11. Az ledült bástyára jün-vitéz Demirhám,
Utánna hatezer jancsár és szpahoglán,
Megy kapura erős s nagyszüvü Delimán,
Utánna nyolcezer tatár és muzulmán.

12. Háromezern aut, kétezer karamán,
Háromezern cirkas Ajgás basa után,
Visz harmadik felől lajtorjákat hátán;
Ott van Singir, zagatár, szerecsen Kénán.

13. Az várban peniglen piacon áll vala
Zríni bán, kezében van aranyas dárda.
Utánna az sereg áll vala csoportba;
Urának szép biztató szavát hallgatja.

14. Henyei bástyáján, az mely volt leromlott,
Radován Andrián száz gyaloggal állott.
Az kaput őrzötte száz karddal Péter Bot;
Mindennek maga rendi ilyen helyt osztott.

15. Az hova Ajgás basa készít lajtorját,
Deli Vid száz karddal őrzy azt az bástyát;
Novakovics Iván mellette másikat;
Minden készen várja ellensége kardját.

16. No kiomlik sáncbul török sok számtalan,
Nem jött ennyi ki trójai ló oldalán;
Ki csákánt, ki baltát, ki szablyát oldalán,
Ki hirtelen halált, puskát viszen hátán.

17. Víz árokja térdig ér az törököknek,
Mert az több vizet előbb kieresztették;
De erre is szalmát és vesszőt vittének,
Hogy könnyebben ostromnak ők mehessenek.

18. Visz legelől Demirhám dárdát kezében,
Paizst az másikban, ráró-toll fejében,
Melyen van kuracely; s maga jün elsőben,
Hoz halált, hoz veszélyt ez vitéz Szigetben.

19. Bátran neki indult az vár árokjának,
Nem gondol semmit is hogy társai hullnak;
Mellette s fölötte ónok sűrűn járnak,
Sokak közép mellyén az vasban akadnak.

20. Ő kézzel, ő szemmel, ő bátor járással
Biztatja társait, haragos torkával.
Mikor oda érkezik, hon megnyitott fal
Radovánt mutatja száz vitéz szablyával.

21. Mint az mérgös sárkány, közel látván prédát.
Készíti mérgös körmét s vérszopó torkát;
Dühösséggel élesíti horgas fogát,
Méregben úsz, méreggel felfújja magát:

22. Úgy Demirhám ballag s kegyetlenül hallgat,
Méreg nem eresztí torkából az szavát,
Csak bömböl magában, s tartja nehéz dárdát,
Pokinak általveri széles oldalát.

23. Ledül Poki Gergely, s bőven hányja vérét,
Vérrel kibocsátja ő magából lölkét,
De mindjárt megtalálta ott temetését,
Mert kétszáz megholt török befödi testét.

24. Mert Radován maga kezével két huszat
Rá halomban raka, vitéz jancsárokat.
Medvei Benedek Testoglint s Operkát
Megöl őfölte, és más tíz muzurmánt.

25. Orostoni Péter levágja Szaladint;
De Demirhám üt, erős Orostonit;
Malkuch Huszárt, Szélim Balást és Gerdeit,
De Bosnyák Benavirt, Ramadánt, Huszaint.

26. Achmedani aga neki bizta magát,
Megyen Radovánra, s őnéki így kiált:
„Esmered-é, kaur, az vitéz Achmedánt,
Az ki majd megcselekszi hogy légy föld alatt?”

27. Mind az két kezével hozzá vág, így szólván;
De amaz felvészi az csapást paizsán.
Igy az vitéz vajda néki felelt osztán:
„Én penig vagyok vajda horvát Radován.”

28. Nem szól többet, de csap hozzá kegyetlenül,
Amaz halva az földre eleiben dül;
Lelke testét ott hagyván, föld alá röpül,
Vértül s melegségtül egyszersmind teste hül.

29. Legtöbbet Demirhám maga cselekeszik;
Keze miatt Haszanovics ott elesik,
Azután Penezics tüle ölettetik,
Hajdu Mátyás, Nagy Máté előtte fekszik.

30. De Radován előtt hentereg az vérben
Pirim, Buluk basa s tíz más török, sebben.
Öszvekeveredtek már ebben az helyben
Török és keresztény nagy kegyetlenségben.

31. Ki félholt eleven kiáltja az társát,
Ki rettenetesül kemény földön jajgat;
Vér és fegyver között hallik hangos szózat,
Azt tudnád távulról hogy az ég leszakadt.

32. Fekszik holtak között, noha még eleven,
Vitéz Szlamenovics, mert lába térdőben
Eltörött szegénynek; ő kiált az égből,
Káros puskát átkozza török kezében.

33. De mikor közel megy ehez Terhát aga,
Földről az töröknek ruháját megkapja,
Más kézzel mellében dárdáját taszítja,
Halva maga mellé az törököt vonja.

34. Ő Demirhámhoz is út fáradt erővel:
Esztelen, nem tudja hogy nagyobb erővel
Kell eztet megölni. Demirhám fegyverrel
Felveszi az csapást, és nagy serénységgel

35. Fejét elválasztja testétől legottan.
De erre érkezék szintén nagy Radován.
Mint az préda fölött két vitéz oroszán,
Öszvemennek szüvőkben lángot hordozván:

36. Úgy két vitéz megyen öszve bátorsággal.
Legelső Demirhám csap ehez szablyával,
De vajda felveszi erős paizsával;
Ugyan ez is mindjárt hozzá csap nagy kárral;

37. Hozzá csap, de eltörik szablya kezében.
Áruló elhagyá urát ily veszélyben.
Fegyvertelen markát hogy nézi keserven,
Demirhám ketté vágja sisakját éppen.

38. Mindazáltal nem ijed az vitéz vajda,
Noha feje ütéstől megszedült vala;
Paizzsal befödven magát fut kard alá,
Haragos ellenségét oldalban kapá.

39. Örömet elválnék Demirhám vajdától,
Mert karddal nem férhet hozzá szorosságtul,
De amaz nem ereszi messzi magától,
Hát birkodni kezdtek mindketten haragbul.

40. Imide amoda űk hányják magokat,
Botlástul eséstül jól őrzik lábokat;
Szorítja magához szerecsen az vajdát,
Vajda ismég ötet, mint legjobban tudhat.

41. Mikor méz-szag medvének orrában esik,
Utánna mászkálván bükfáru leesik,
Körmével s fogával az fára haragszik,
Szaggatja heában heát gyökeréig;

42. Így ez mind az kettő egymásik körül jár,
Egymásnak fejére kárt kívánsággal vár;
Demirhám haragos, mint hótul nőtt vizár;
De másik engedni éltéig nem akar.

43. Utolsó fonalát éltének forgatják
Nagy Radován vajdának kegyetlen Parcák.
Mert mihánt érkezék háta megé Durak,
Vajdában beveré felét dárdájának.

44. Az fekete földre ledül szegény vajda,
De még is szerecsent maga után vonja,
Félholton földön is ellenségét marja,
Míg szegényt teljességgel löke elhagyja.

45. Megzördült kemény föld az két vitéz alatt.
Láttad-é ledülni régen nevelt tölgyfát,
Kit erős kötéssel borostyán lehúzzhat?
Így fekszik Radován holtan pogány alatt.

46. Rettenetes Demirhám az földről felkél,
Megyen több ellenségre mint az forgószeél.
Nem meri megvárni senki ötet, mert fél,
Mert vagyon kezében nagy halál, nagy veszély.

47. Elhagyák az bástyát vajdátlan vitézek,
Futnak ide s tova mint kicsiny gyermekek;
De ihon jön Dandó, hoz gondot töröknek,
Száz vitéz szablyával segét futó népnek.

48. Kevés, Dandó Ferenc, az te segítséged;
Hogyha Zrini maga fejével öregbet
Gyorsan nem hoz, elvesztitek ti Szigetet;
Mert dült bástya bevett kétezer törököt.

49. Mindent az mi lehet, Dandó maga tészén,
Mert sok ezer ütést paizsán fölvészén;
Számptalan törököt lefektet egy helyben;
Mint óriás gázol ellenség vérében.

50. Másfelől Delimán jut immár kapuhoz;
Ő halált, ő veszélyt erős kezében hoz.
Nagy dárda kezében hasomló tölgyfához,
Avagy rettenetes gályaárbocfához.

51. Több bátorság esék Bot Péter szüvében,
Hogysem az mi kellett volna ily üdőben,
Mert ő harcra kimegy török eleiben,
Megvelvén törököt bizik jó szüvében.

52. Kapuját megnyitja szép Szigetvárának,
Ottan eleiben áll nagy Delimánnak;
De Delimán éltét elveszi két hatnak,
Kik Bot Péter előtt serényen harcolnak.

53. Péter is másfelől kárt tészén törökben,
Mert Murtuzán ledül előtte nagy sebben,
Sabán is, Bichir is, Pechliván Eöszven.
Sas Fábián előtt fekszik Nuh Mohacen.

54. Áll vala Embrulah aranyas fegyverben,
Szkófiúmmal varrott kápa van fejében,
Cifrált jancsárpuska mind az két kezében,
Kemény bagdadi kard füttyög hüvelyében.

55. Nezer Chelebinek vala kedves fia,
Minden tudománnyal mert elméje rakva.
Ő Múzáknak vala szerető szolgája;
Ő kobzot, ő miszkált, ő chingiát tuda.

56. Ő szerecsen tökkel tett szégyent nagy Pán-
Énekével penig szép bibil madárnak. [nak,
Erdőknek Orpheus, Arion halaknak,
Második Endymio volt az fényes Holdnak.

57. Oh, örökké szerencsés Embrulah lennél,
Ha hadat s Szigetet te elkerülhetnél!
Erre Badankovics, kegyetlenb medvénel,
Megyen, visz félelmet reá nagy erővel.

58. Heában Embrulah kilövi puskáját,
Mert meg nem találja az horvát levantát:
Ő penig kikapja sereg közt Embruláht,
Mint nagy saskeselyű szép hattyu madarat.

59. Hóna alatt viszi félénk gyöngé prédát.
Ő vékony torkával segítséget kiált.
Meglátja Delimán ifiu Embruláht,
Badankovics után fut, mint jobban futhat.

60. Látja Badankovics, nem viszi békével
Az török gyermeket, szablyája élével
Felnyitja szép torkát, mely szép énekével
Erdőt mezőt töltött sok gyönyörűséggel.

61. Megáll osztán, s várja az ki jön utánna.
Delimán mint villámás de tűnik reá.
Mint az sebes mennykű röptül nagy dárdája,
Egy szempillantásban Ivánt elszaggatja.

62. „Te rontád világnak nagy gyönyörűségét,
Én penig érette elvettem életedet.“
Igy Delimán beszél, s lábbal nyomja testét,
Testéből dárdáját kihúzza és véréét.

63. Bot Péter megbánta vakmerő próbáját;
Nem meri megvárni Delimán haragját;
Visszafut az várban, vissza viszi hadát,
Vakmerőségének vallja gyalázatját.

64. Nem sokkal azután érkezik kapuhoz
Delimán, hasomló ő víznek árjához,
Mikor fővenyt, dült fát, gyökeret bőven hoz,
Mert rettenetességet s kárt markában hoz.

65. Sok számtalan tatár mellette elesik
Puska miatt, attul de ő nem rettenik;
Nem tud az ő szüve félni, sőt nevelik
Aztot veszedelmek s jobban serénykedik.

66. Egy kis torony vala kapu fölött fábul,
Azt lerontá Ali Kurt mostan ágyubul.
Torony emberestül Delimán előtt hull,
Ki hanyatt, ki talpra, ki szájára borul;

67. Kit nehéz gerenda holtan lefektetett,
Kit maga fegyvere mellybe sebesített,
Kit rettenetes esés halálban kevert;
Húsz volt kettőn kívül, többi mind ott veszett.

68. Szvilovejics Antal, Klizurics Mikula
Egészségben toronybul leestek vala;
De mikor Klizurics magát közben látja
Sok ezer török közt magát befoglalva,

69. Mint az erdei vad, dühösségbe esvén,
Ha történet szerint jön vadász seregben,
Akartva fegyverre kemény szível megyen:
Jól tudja halálát, hogy ez helyben legyen:

70. Klizurics szintén úgy, hon sűrűbb fegyvert
Fejét alá huzza, föltartja paizsát, [lát
Másik kezében pedig nehéz pallosát,
Reménytelenül megy ott látván halálát.

71. Szvilojevics pedig bízik gyors lábában,
Török közt s fegyver közt indult nagy futásban,
Kapos már bástyához, erőködik abban
Miként fölmáshasson s lehessen bizvástban:

72. De ott éri szegényt kegyetlen Delimán,
Rettenetességgel lábánál megkapván.
Amaz erőködik, de csak heában,
Mert lerántja, nagy falt véle leszakasztván.

73. „Vélted-é előttem te elszaladhatnál,
Hitetlen eb, és gyorsabb légy Delimánál?”
Igy mond az kegyetlen néki, és nagy vassal
Megnyitja gégejét, merre bement halál.

74. Milos Badankovics az kapu mellett áll;
Másfelől Hervoics mint két magas tölgyszál,
Az mely Dunaparton innen is túl is áll,
Magasban többenél s nagyobb hatalommal:

75. Ezek esztelenül kis kaput megnyiták,
Hogy ellenség bejűjön szübul kívánják,
Mert nem sokat beereszteni gondolnak;
Többet kinn szorítván, ezeket benn vágnák.

76. Tódul az sok török és mász egymás hátán,
Mindenik másik előtt bemenni kíván;
De Hervoics immár magfélemlert dolgán,
Beteszi az kaput, vállával támasztván:

77. Esztelen, mert bezárta az tatár királyt,
Mint bárányok közé haragos oroszánt.
Milos Badankovics néki bizta magát,
Megy szüves tatárra, messziről így kiált:

78. „Nem Krím ez, Delimán, hazádbeli földed,
Hanem Szigetvára; az te temetésed.
Halállal megfizeted az én öcsémet;
Ihon ez az dárda mostan legyen tied.”

79. Elugrik Delimán, mint az könnyű evét,
Helyt ad az halálnak, dárda üté mellyét
Nagy Daust Basának, elszagatá szüvét;
De Delimán így felel felevén nevét:

80. „Illendőbb hogy késérd te öcsédnek lelkét
Feneketlen pokolba, s még útban éred.”
Nagy azimi karddal ily szók után mellyét
Felnýtja, s kibocsátja siralmas lelkét.

81. Hervoics mellette megölt kilenc tatárt,
De élte vesztével ő megvallotta kárt,
Mert heában éltét fegyverderékban zárt;
Mindkettőt elrontá az nagy azimi kard.

82. Egyedül maradt az vitéz Delimán,
Mert mind elvesztenek társai az várban;
Mégis az ő szüve oly bátorságban van,
Mintha volna közép török táborában.

83. Sem szaván, sem kezén, sem bátor szemé-
Nem esmérni félelmet; ő jár merevén. [lyén
Tiporja, gázolja, és öli kegyetlen
Keresztény katonát, ki áll eleiben.

84. Minden fut előtte, kerüli mint lángot.
Önéki is akkor eszébe nem jutott,
Hogy várban eresztett volna török hadat;
Csak az futó népre viselt nagyobb gondot.

85. De mikor meghallák ezt az vár piacán,
Hogy várban berekedt haragos Delimán,
S hogy nagy veszélyt téssen egyedül egy szab-
Alapi Gáspárral siet vajda Stipán. [lyán,

86. Akkor legelsőbben vette magát eszben
Delimán, hogy nem jó néki késni itt benn:
Mint szüves oroszán sok vadászt erőben
Ha lát, nem fut, haraggal előtlök mégyen:

87. Delimán így bahag karddal kapu felé,
Mert utánna fegyverárt lát mindenfelé;
Késéri kiáltással nép, ki lű felé,
Ki tüzet, ki vizet följlül hány fejére.

88. Oh hányszor megfordult, szégyenli futását,
Szégyenli mutatni keresztyénnek hátát,
Akar visszamenni, de észs bátorságát
Meggyőzi, kapu felé tartja járását.

89. Az nagy vas lakatot, ki egy lóterh vala,
Leüti ököllel, kaput lábbal rúgá.
Így vitéz Delimán várbul kiindula,
Híd fel vala vonva, árkot által uszá.

90. Okos Ajgás basa hadverő elmével
Lajtorját visz Vidra, igen mesterséggel.
Sok ezer jancsár lű partrul sűrűséggel,
Bástyán nem hágy állni senkinek lövéssel.

91. De itt sem aluszik az tudós Csontos Pál.
Böven felel nekik porral és ágyúval,
Szurkos koszorúkkal, sok tüzes labdákkal;
Lajtorja-hozóknak áll ellent nagy kárral.

92. És minden szándékjok ugyan semmivé lén,
Ajgás csudálkozván maga veszedelmén,
Mert ott háromezer török nélkül el lén,
Mégis bástya felmenésére szert nem tén.

93. De Demirhám ront, bont, de veszti az népet,
Csaknem maga rontja keresztény sereget.
Roszul áll előtte Dandó, s reménységét
Már szüvébül ereszti, s lát kevés népet.

94. Ezt mikor meglátá Szigetnek Hektora,
Két seregét magával gyorsan ragadja.
Vitéz Zríni elől maga megyen vala;
Tündöklök fegyvere kezében, szép dárda.

95. Rőszkettél-é, Demirhám, mikor ezt láttad
Mint nyárfa levele? Magad nem tagadtad,
Mikor az harc után császárnak mondottad
Az harc állapotját, s igazán vallottad.

96. Mert nem volt orcádon akkor igen sok vér,
Mikor bán dárdáját láttad, hogy éppen vér.
Száz törököt kézzel maga Zríni levér,
Még is reá bátorság mindenkor több tér.

97. Fekszik öelötte Balbozán és Bilal,
Gyalog Réz, Kurt, Ali, aga Behludi Szal;
Kaszum lelkét fúja, Szulfikár földet fal,
Vitéz Sziausz bég, Pirkuch, Porcha Alfal.

98. Mint vizi óriás bán gázol az vérben;
Henterög sok török az maga sebében;
Más s még más törököt fektet le egy helyben,
Akkor futni indul török nem seregben.

99. Ki utat nem talál, bástyán aláugrik,
Kinek keze, lába, feje öszveromlik,
Kevés az törésre bástyán találkozik,
Heában Demirhám maga tusakodik.

100. Mert az nagy szorosság akaratja nélkül
Kiragadja hirtelen az bástyán kívül.
Ő eleget kiált: Dur! de haszon nélkül,
Mert az nép kivivé magát is fal közül.

101. Itt már sok török hull, mint tűz előt az nád,
Melyet pásztor tavasszal gyujtogat, s vigad
Látván tűznek szélnek kemény harcolását:
Így hull az sok török, és szaladton szalad.

102. Nem látnál egyebet pornál s magas füstnél
Kit kovályogva visz az lengedező szél.
Jajgatással kevert jár köztök az veszély;
Omol kéméletlenül pogány török-fél.

103. Láttad-é az halált az falon leírva,
Mely rettenetesül kaszáját hordozza?
Bán oly rettenetös az török táborban,
Mint kasza előtt fű hull török halomban.

104. Az egész seregnek ő ad bátorságot,
Ő ad erőt szigetieknek s hatalmat,
Mert soha mellette senki kárt nem vallott;
Minden szüvel kíván mellette az harcot.

105. Nagy hosszú harc után megtér szép vár-
Mint az kölykeihez hű nöstény oroszlán [ban,
Elüzvén ártóit, megtér barlangjában:
Így tér meg szolgálaihoz Zríni vígságban.

106. Ők pedig körüle, mint oroszlán kölkök,
Vigadnak, örülnek, s néki hizelkődnek.
Seregek megbontó istenét dicsérnek,
Vigyáznak, fáradnak és gondot viselnek.

TIZENEGYEDIK ÉNEK.

Delimán busulása Szigetből kivonultán. Az őt gúnyoló Rustánt megöli. Kaszum basa sürgötésére a zultán Delimán megbüntetését elhatározzván, Demirhám és Halul az ellentállást forgató tatár khánt elvonulásra bírják.

Demirhám és Deli Vid folytatják párbajokat; midőn emez mármár győzne, Amirassen a szerécsenfőnök segedelmére siet, mire a magyarok is előrontanak. Zrínyi Vidot a köz zavarban szem elől vesztvén, megsiratja őt, s búvában nagy pusztítást tesz az ellenségben.

1. Még áljos szüvet is nagyra visz boszuság,
Nem hogy határtalant, kit nem bír okosság;
Legyen nékem Achilles ebben bizonyosság,
Kit harcrul tartóztatott egy kis boszuság.

2. Oh, ha ment lehetne némely ember ettől!
Jobbat nem kérhetne világon istentől;
Mert némely boszuság igen üdőtlenül,
Némely penig kárral maga fejére dül.

3. Delimán, hogy megtért rettenetes harctul,
Fáradtan, lustosan aludt-vértul, portul,
De szüve még jobban ég nagy boszuságtul;
Szégyenli kifutott hogy Szigetvárából.

4. „Mit fog Rustán bég most énnékem mondani,
Ha ezt az dolgomat fogja meghallani?
Igy szól vala magában; mit fog tartani
Császár énfelőlem, ha ezt fogja tudni?

5. Hej, mert elvesztettem minden jó híremet!
Mert nem vártam arcul meg ellenségemet.
Látták űk hátamat, látták szégyenemet:
Hová kívánhatom tovább életemet?

6. Most lesz már mezejek az én irigyimnek,
Engemet gyalázni most nyílik meg nyelvek!
Mert senki nem látta én vitézségemnek
Próbáját, s az én hatalmas fegyveremnek.

7. Nem futottam én, nem, kaur ebek előtt,
De magam nem tarthattam egy hadi fölyhőt;
Kijöttem Szigetből ott hagyván jeletem:
Vértót, holttest-halmot, füstölgő üszöget.

8. Magában tatár hám így törődik vala;
Azonban Rustánt az ő gonosz csillaga
Haragos ifjú eleiben hozá;
Rustán Delimánnak kevélyen így szóla:

9. „Azt tudám, krími bég, Zrínit kötve hozod,
Az mint vala minap az te fogadásod;
De talán akartva te aztot halasztod;
Mensz császárhoz, Szigetet kérni akarod.

10. Jól van, én hazudtam, te igazat mondtál,
Az kaurokat egy csapással levágtál,
De bánom, hamarábban hogy kifutottál,
Hogysem az mely lassan Szigetben ballagtál.“

11. Tűz sem oly hirtelen, sem puskapattanás,
Sem ama rettentő mennyei villámás,
Mint tatárnak szüve s haragja hatalmas;
Mert mindjárt kezében akada kemény vas.

12. Heában hány ellent Rustán bég kardjával,
Mert vitéz tatár hám három csapásával
Földre halva nyujtá, s fölötte így szólal:
„Holt eb, ihon krím- bég az kivel játszottál.“

13. Kiáltás sikoltás ottan sok származék,
Mert vezérrel valának jancsár seregek;
De semmit Delimán nem gondol övélek,
Békével maga sátorában belépék.

14. Ily nagy zöndülésre császár maga mégycn.
De későn érkezett; mert látja mint légyen
Holt veinek dolga, s kérdezi mint légyen
Oka, hogy bűnöstül ő büntetést végyen.

15. Kaszum Kapigi basa eleiben áll
Az haragos császárnak, és mérges szókkal
Gyujtja lobbant szüvét, s azt mondja: „Mit hasz-
Hogy te császárunk vagy? ő ártatlan meghal. [nál

16. Ez ártatlan megholt magunk fegyverétül,
Melyet hoztunk kaurra, különb hitüktül
Ez az gonosztétel. De mit tart hitüktül,
Delimán, ha nem fél tüled, sem istentül?

17. Meg mert ez az kevély minap tanácsodban
Rivogatni bennünket, és csak heában
Panaszoltunk reá; ím most táborodban
Te vődet megölte egy kis boszuságban.

18. Uraság, kegyelem mind haszontalanok,
Ha böcsület s félelem nem lesz oszlopok.
Magad fejére is rosz jövődöt mondok,
Ha most Delimán büntetlenül élni fog.“

19. Kaszum többet szólni császárnak akara,
De Demirhám szintén elérkezék arra.
Kemény intéssel többet szólni nem hagyta,
Hanem az császárnak így szól vala maga:

20. „Győzhetetlen császár, most jusson eszedben
Kicsoda Delimán ; mert az ő kezében
Te táborod nyugszik igen csendességben ;
Nagy vitéz, és nagyúr mert ő is földében.

21. Országló embernek nem egy az büntetés
Ha mindegy is az bűn ; mert külön mértéklés
Kell minden dologban ; néhutt az büntetés
Ártalmasabb hogysen az gyöngé megintés.“

22. Az császár így felel : „Roszul tanácslottál,
Demirhám, engemet, mert nincs igazságnál
Szebb s jobb, az mely egyaránt mindenfele áll.
Hát énnékem császárság, mondd meg, mit hasz-
[nál,

23. Ha csak nyomorultakra száll én büntetésem,
Hát azokon hatalmam csak vagyon nékem ?
De én megmutatom hogy vagyon különben,
Delimánnak vétkét mert meg nem engedem.“

24. De többet Demirhám felelni nem mere,
Gyorsan Delimánhoz barátjához mene.
Császár nagy haragját néki megbeszélé,
És hogy azért éltére gondot viselne.

25. Mosolyog Delimán hogy hallja ezeket,
De mosolygásában kevert lángot mérget.
Így mond Demirhám : „Nézd esztelenségét
Megaggott császárnak ; s kinek tart engemet ?

26. Talán rabja vagyok, mint az több muzurmán
Vagy oly ágya-gyalázó, mint nyelven Rustán ?
Nem vagyok én olyan, meglátja Szulimán
Ő maga kárával ; vagyok úr, mint ő, s hám.

27. Jűjön el őmaga, s fogjon meg engemet,
Vegye büntetésben én vitéz fejemet ;
Meglátja, ha tartom én üdvösségemet
Abban, hogy szenvedjem, megfojtson engemet.

28. Csuda tragédiát készít elméjében
Császár, kit nevetni fog Zríni Szigetben.“
Ezt mondván csak gyorsan öltözik fegyverben,
Rettenetes dárdáját vészi kezében.

29. Azonban Ajgás is Halul is érkezett.
Mindenkor barátinak tartá ezeket.
Delimán haragját enyhítik s szűvét ;
Halul bég így kezdé tatárnak beszédét :

30. „Oh hatalmas vitéz ! oh mi tisztességünk !
Az te vitézségedet mi jól esmérjük ;
Nincsen lehetetlen előtled, jól tudjuk,
Minden, kardod ellen, erőtlen, jól tudjuk.

31. De az isten ne adja minékünk érnünk,
Hogy az ki után kell nekünk előmennünk,
Attul rontattassunk, és te miellenünk
Kardot vonj, az kitül fél mi ellenségünk.

32. Felelj meg : mit akarsz te most cselekedni ?
Talán török vérben kezéd förtőztetni ?
Tiszta Mahomet hitét semmivé tenni ?
Kauroknak gyönyörüséget szerzeni ?

33. Ah, ne légyen az úgy, az istenért kérlek !
Mert nincs haszna itten az kegyetlenségnek.
Vetköztesd le ebből szépségét szűvednek,
Engedj annak, kinek mindenek engednek.

34. Menj el szeme elől haragos császárnak,
Adj kis ideig helyt méltó haragjának.
Nem lesz ez félelem ; sőt nagy okosságnak
Fogják ezt mondani, valakik meghallják.

35. Mi, az te barátid, itt leszünk azonban,
És módot keresünk visszahozásodban ;
Titkon te ellehetsz valamely városban,
Míg tölünk nem értesz mit bizonyosabban.“

36. Ily tanácsok után szűve meglágyula
Vitéz iffionak ; mindjárt készül vala ;
De csak másod magával onnan indula
Dumán nevű lován, s tölük elbucsúza.

37. Ez elment békével. Demirhám azonban
Nem nyugszik, sőt töri elméjét magában ;
Ő szűve nyughatatlan minden órában,
Mert Deli Vidot megesmérte már harcban.

38. És neki megesküdt hogy harcra visszatér
Mihent alkolmatosságot és üdöt ér,
És hogy török császártul hitlevelet kér,
Melyért Deli Vidot más bántani nem-mér.

39. Eddig mind haladott az ő akaratja,
Mert néha egy, néha más volt akadály :
Mostan penig immár az szűve furdalja,
Ez harcot véghez vinni szűbül kívánja.

40. Eleibe hiva azért egy követet
Az mely azelőtt is vitt sok követséget;
És néki ilyen mód kezdé beszéllését:
„Sahman, véghez vinned kell egy követséget.

41. Vitéz Deli Viddal akarom légy szemben,
Megmondd néki: nincsen feledközés bennem;
Az kire feleltem, én azt végben vittem.
Őnéki császártul hitlevelet küldtem.

42. Ne féljen senkitül, jüjjön ki mezőre;
Csak én magam neki vagyok ellensége;
Én rajtam mutassa van-é vitézsége;
Ő is meglátja mit tud Demirhám keze.“

43. Sahmán elindula szép Szigetvárában,
Integtet távulról hogy követségben van.
Beereszték azért szigeti kapuban;
Ottan Deli Vidot kérdezi hogy hon van.

44. Mikor megesméré Sahmán Deli Vidot,
Őhozzá békélvén lassan fejet hajtott,
Osztán bátor nyelvvel őnéki így szóllott:
„Demirhám engemet, Vid, tehozzád küldött,

45. Hogy ha te vitéz vagy, azt izené néked,
Jer ki az mezőre; ottan van te helyed,
Demirhám kezét is ottan megesméred.
Ő halálos bajra ottan jön ellened;

46. Senki ellenséged más nem lészen néked,
Csak maga Demirhám harcol teellened.
Deli Vid, te eztet szentül elhiheted,
Mert ihon császártul nagyon hitleveled.“

47. Mint tűz, Vid ugrott haragos gondolatban;
Nem tarthatja haragját tovább magában:
Mond az töröknek: „várjon“, de kevés szókbán
Osztán az nagy urhoz mene belső várban.

48. Lábához békélvén, kezdte esedezni,
Hogy ne neheztelje harcra eresztetni.
Noha nem örömet, de nem tud mit tenni
Bán, Vidot bocsájtja halálos bajt vivni.

49. Vid várbul kijűve mint egy keselyő sas,
Kinek orra körme fegyveres és horgas:
Így Deli Vid körül mindenütt fényes vas;
Sisakja fejében haragosan tollas.

50. Mond osztán követnek: „Eredj te uradhoz,
Mondjad néki Deli Vid kezében mit hoz
(Dárda vala kezében); várjon hát ahhoz,
Hol meglátott első nap, közel patakhhoz.“

51. Sahmán követséget megvívó urának.
Annak csuda gondok szüvében befolynak;
Sokat fohászkodik ő az nagy Allának,
Sokat Mahometnek, fogad szent Alinak.

52. Ötven tinót vágata ő szegényeknek,
Hogy istentül szerencsét néki kérjenek;
Sok pénzt talizmánoknak és derviseknek,
Sokat osztia mindenfelé szegényeknek.

53. Soha Demirhám nál magas ég nem látott
Istentelenebbet; de lá! mégis hajlott
Az mikor közel veszedelemhez jutott.
De késő olyankor sietni tenni jót.

54. Mert nem jó akarat ötet arra hajtja,
Hanem az előtte forgandó nyavalya.
Mindenkor jót tégyen ember, ha akarja,
Istentül jutalmát hogy készen találja.

55. Meddig az két vitéz harcra készül vala
Addig Zríni Miklós vigyázásban álla,
Hogy mi csalárdságot török ne indítna,
Mint pogány ellenségnek szokása vala.

56. Végre megnyittatá szép Sziget kapuját,
Kapuig elkéséré vitéz szolgáját,
Sok vitéz szavával ujítja kész voltát,
Késérőül ada mellé két száz szablyát.

57. Vid mégyen előttök, mint gálya tengeren,
Kinek sok vitorlája leveg az égben,
Mert rettenetessen struccollat fejében
Mozgatja forgószél, dárda forog kézben.

58. Másfelől Demirhám mint nevelt méreggel
Napkeleti sárkány, rakva gondos tüzzel
Ezer gyumlia jön, ezer szpáhi evel,
Jön Amirassen is húsz-száz szerecsennel.

59. Maga is az császár egy dombrul alá néz,
Mit csinál szerecszen és keresztény vitéz.
Holtnak immár ő tartja Vidot, mert emez
Elhitette vala császárral, hogy meglesz.

60. Mikor közel Vidhoz Demirhám eljuta,
Hangas torkkal néki ilyenmód kiálta:
„Egészséggel Deli Vid, horvát levanta!
Miert ily későn jüsz te fogadásodra?”

61. Így felelt Deli Vid: „Én későn nem jöttem,
Most itt vagyok, mostan küldöttél érettem;
De talán még ma isten megadja érnem,
Megbánod idején hogy kihittál engem.”

62. „Te magad sem tudod, Deli Vid, mit beszélsz,
Mert immáron engemet talán holtnak vélsz.
Kezeden lábadon látom mely igen félsz;
Méltán is, mert lelked majdan pokolban vész.”

63. Így monda Demirhám. De Vid ilyenképpen:
„Pogány eb, nem pokol az én lakóhelyem.
De nem disputálni én teveled jöttem,
Hanem hadd váljék meg, mit tudunk mi ketten.”

64. Ily szók után gyorsan reá rugaszkodik,
Alatta fekete föld ugyan rözzenék,
Villámás módjára dárdája kitűnék
Kezébül, de Demirhám gyorsan elugrék.

65. De még sem volt oly gyors mint az sebes dár-
Mert páncérát oldalán mind megszaggatá. [da,
Török páncérából dárdát kiszakasztá,
S magáét Vidra készületlenül hajtá.

66. Az Vid paizsában kár nélkül megakadt,
Ottan mind kettőnek kard kezében akadt;
Az két erős fegyver hány tüzes szikrákat,
Ars, Mars öközöttök forgatják magokat.

67. Néha öszvemennek, néha eltávoznak;
Mint ágyúbul kilőtt fényes tüzes labdák,
Melyek levegőben öszvetalálkoznak:
Így cselekesznek ezek vitéz leventák.

68. Nehéz fegyver alatt Demirhám fűj lángot,
Nem ad Deli Vidnak semmi nyugodalmot.
De Vid sem aluszik, mert közel már jutott
Minden szerencséhez, s jól forgatja kardot.

69. De ihon szerecsen talpra emelkedék,
Mint déli késértet nagyobbra nyújtózék,
Kézétül nehéz kard magasra viteték,
Honnan sebességgel Vid fejére esék.

70. Mint iszonyu mennykü porrá té sisakját
Vidnak, meg is töré haragos homlokát,
Kiért csaknem esni elereszté magát,
Kiért esni ereszté mind az két karját.

71. Akkor vigasággal török sereg kiált,
Deli Vid éltében, azt tudja, véget lát,
Körösztyének közzé esik penig bánat:
De gyorsan szerencse megfordítja magát.

72. Megéledt Deli Vid, kézben vette szablyát,
Töröknek ketté vágá fényes paizsát,
És azon csapással megsérté oldalát;
Második csapással eltöré sisakját.

73. Nem is hágy nyugodni az vitéz töröknek:
Újítton újítja hatalmas kezének
Nehéz csapásait. Az törökök félnek,
Demirhám barátjai igen rettegnek.

74. Demirhám, ez volna néked végső órád,
Hogyha megtarthatná török fogadását;
De ő meg nem tartja sem hitit sem szavát,
Ihon most is megszegi esküit mondását.

75. Mikor Amirassen látja társa dolgát,
Hogy rettenetes harcban Demirhám lankad,
Vid peniglen magával még jobban birhat,
Török seregeknek felszóval így kiált:

76. „Nem fogja-é szégyen vitéz szüveteket,
Hogy ennyi seregért tészünk föl egy lelket?
Talán letettük régi emberségünket,
Vagy számmal nem győzzük kaur seregeket?”

77. Alig van százunknak egy egy ellenségünk,
Mégis ez gyalázatos bajvívást nézzük.
Evel érdemessé Deli Vidot teszszük
És talán nagyobbra magunknál böcsüljük.

78. Ah, ne lássák Szigetet ezek az ebek!
Az kik Deli Viddal nézni harcra jüttek,
Hogy ezután soha ne kérkedhessenek,
Hogy boszuságunkra várba visszatértek.”

79. Ezt mondván, Karabul jó lovát fordítá,
Az maga seregét magával ragadá,
Vidot nagy erővel hátul megtaszítá,
Sebessége miatt csiddal nem hajthatta.

80. Deli Vid ezt látván szüvében félemlert,
Mert látja körül szerezsen sereget.
Azt mondam hogy ő fél, de nem hogy megijedt;
Nem ijedt ő, noha látja élte végét.

81. Ő Karabul lónak megkapja fékszarát
Bal kézzel, jobbikkal felemeli kardját,
Amirassennek is ketté vágja nyakát,
Holtan letaszítja másfelé derekát.

82. Csudálja Demirhám ezt az történetet,
Mert, meg kell vallani, nem ő kedvéből lett.
Vid peniglen kiált: „Magszegted hitedet,
Pogány eb, megvetéd az te istenedet.

83. De isten is megvet, Demirhám, tégedet,
Végre is kezemben adja életedet.“
Felelne Demirhám, de most nem felelhet,
Mert többivel együtt öszvekeveredett.

84. Szégyenli és pirul, s próbálja tartani
Török seregeket. De ha nem hallhatni
Az nagy kiáltás közt, heában fáradni
Öneki hát itten

85. Deli Vid peniglen, mint az könnyű evét
Karabulra ugrott, s járja az sereget.
Már az török sereg öszveegyedetett
Az két száz vitézzel, ki állott Vid mellett.

86. Gyámer nagy csapással levágja Sár főjét,
Amaz jajgatással fúja porban lelkét.
Kenán Palikutyát, de János Mehmetet,
Eivást Bahtiárt, Pirkuchot, bég Zádét.

87. Jáhia Zaimis Pál miatt életét
Föld alá bocsátá; de Pálnak gégejét
Megnyitá Beriel szablyája, és vérét
Kegyetlenül kóstolá, s ott hagyá éltét.

88. Mikor ezt meglátá szigeti Zríni bán,
Hogy nem állandó császár fogadásában,
Ötszáz karddal kimegyen s fegyverderékban
Maga segítséget visz elő nagy bátran.

89. Az törökök ütet megláták messzirül,
Mint ártalmas szélvész hajós lát tengerrül.
Szaladnak előtte igen képtelenül,
Mindenik magáruul gondol, nem társáruul.

90. Deli Vid peniglen mikor magát közben
Látja számlálhatatlan török seregben,
Kardja nem használhat, látja elméjében,
Ily mesterséget gondol gyorsan szüvében:

91. Egy holt gyumliáról az kápát levészi,
Azt mind tollastul maga fejében teszi.
Ő szalad egyaránt, merre sereg viszi,
Zríni előtt merre szerencse vezérli.

92. Zríni penig hátul viszi nagy dárdáját,
Mint vitorlás gálya az nehéz arbocfát:
„Deli Vid! Deli Vid!“ nagy torkával kiált;
De Deli Vid néki most választ nem adhat.

93. „Hon vagy, édes szolgám, Deli Vid, hon vagy
Élsz-e? török szablya vagy megemésztett-e? [te?
Felelj meg, hogyha élsz!“ Így jár az seregbe
Zríni, könyvei teljesednek szemébe.

94. Azt gondolja vala, hogy Vidot megölték,
Azért szüve nagy keserűségben ugrék.
Futó török után gyorsan rugaszkodék,
Egyedül őmaga közben keveredék.

95. Ki ad nékem oly eszt, irhassam ez dolgot,
Zríni mely rettenetes harcot indított?
Miképpen előtte az pogány test hullott,
Mint szalma tűz előtt, oly hirtelen omlott.

96. És te vagy legelső Kaszum Kapigia,
Az kinek életét Zríni bán elvonyá,
Azután Balbazán, Pirkuch és Kařrina
Maga vérét lölkét az fővénybe nyalja.

97. Holttestek között jár mint kegyetlen halál,
Török vérben gázol, mint tengerben küszál.
Senki őeleiben fegyverrel nem áll,
Bajvivó társára senkire nem talál.

98. De ihon Olind bég szégyenli futását,
Látván vezérének ottan nagy halálát.
Megfordítja Zríninek azért orcáját,
Merevényen tartja kezében nagy kardját.

99. Öszvecsap Zrínivel, de egyenetlenül,
Mert halva az földre őeleibe dül.
Ő keserves lelke nagy föld alá röpül;
Zríni penig máshová megy kegyetlenül.

100. Ő levágja Hajdárt, Mussát, Bajazetet,
Nagy testü Murtuzánt, fegyverü Rechet,
Végre Ajgás basának elcsapja fejét,
Nagy sötét folyhővel befödi életét.

TIZENKETTEDIK ÉNEK.

A bujdosó Delimán keblében Cupido Cumilla iránti régi szerelmét újra fölgerjesztvén, őt egyenesen Landorfejérvárba viszi, hol viszont Cumillát Delimán szerelmére gyulasztá. A két szerető együttléte. Az alatt a Delimán elvonultán felbőszült tábor annak visszahívását határozza. Szulimán ezt megelőzendő, őt saját követe által kegyével és leányával megkínálja. Delimán Cumilla ellenére enged s mind kettő elindul. Útközben Cumilla, kedvese kardszomakjából iván, melyben sárkányméreg volt, kínosan meghal, mely felett Delimán megdühödven, a keresztyéneknek állandó bosszúra készül.

1. Bujdosik nagy Delimán másod magával,
Nagy gondokat hordoz mindenütt magával,
Küszködik busulásinak nagy habjával,
Idegen földön jár rakva bátorsággal.

2. Ül vala egykoron harmatos hajnalban
Egy igen szép dombon és szellős árnyékban,
Eleiben tűnék Cupido haragban,
S ily haragos szokat beszélt magában:

3. „Vagy megkissebbedett-é az én hatalmam,
Hogy én ezt az embert megbirnya nem tudom?
Talan nem oly erős az én nyílaim s íjam,
Mint mikor megbírta Marst én vitéz karom?

4. De, az mint én hallom, nem kisebb ez Márs-
Sőt minden termete deliább nálánál. [nál,
No majd meglátom én vitézség mit használ,
Ha szép termetedben sebet nyílaim csinál.

5. Begyógyult már sebed, kit azelőtt csinált,
De ez az mostani tenéked hoz halált.
Soha el nem felejtet többször Kumillát,
Valamig fogsz élni, császár szép leányát.“

6. Ezután kitölté puzdrából sok nyilát
Kegyellen istenfia, és nézi vasát;
Nézi mindeniknek mérgét és fulánkját,
Keserves sebcsináló titkos hatalmát.

7. Azok közül egy rettenetést választá,
Mely nagy ohajtással timporálva vala;
Siralom és bánat ő hegyes fulánkja,
Rövid gyönyörűség vala fája s tolla.

8. Ez jár meg szívét Vénus királynénak,
Rontá el víg kedvét az istenasszonynak,
Mikor nézte halálát szép Adonisnak,
S kezével törölte sebet iffiúnak.

9. Ezt íjában tévén az füléhez vonyá,
Vitéz Delimánnak szívében bocsátá;
Nyíl láthatatlanul ő szívét megjárá,
Minden mérges nyavalyát középbén hagyta.

10. Oh hányszor jön néked abban az órában
Kumilla szép szeme nagy gondolatodban!
Hányszor Kumilla név jön elől szájadban,
Vitéz Praecopita csak egy pillantásban!

11. Ha az fülemüle sirását hallgatja,
Annak bújához magáét hasomlítja;
Ha derült egeket az ő szeme látja,
Kumilla szépségét nagyobbak gondolja.

12. Ha foly az folyóvíz, vagy szép csurgó patak,
Az ő szemei is mind egyaránt folynak;
Ha az gyöngye szellők ágak között fújnak,
Az ő bánati is nyughatatlankodnak.

13. És így szól magában: „Kumilla! Kumilla!
Miért tészesz engemet boldogtalanná?
Ezt az sok ohajtást, kit busult szű fúja,
Miért az te kemény lelked meg nem hallja!

14. Miért én sirásimul te meg nem lágyulsz,
S nem látod bús szememet könyvekben mint úsz?
Te pedig talántán nyavalyámtul gyógyulsz,
És az én kinomban te semmit nem is tudsz?

15. Maga ez fényes nap és ez az derült ég
Nálad nélkül énnékem sűrű sötétség;
Ez az kikeleti mezei különbség
Énnékem unalom és nagy keserűség.

16. Tengelice éneke, pintyőke sirása
Nálad nélkül mint baglyok huhogatása.
Lengedőző szellők, csurgóknak folyása,
Mint szélvész háboru, és Lethe forrása.

17. Hej csak szép szemeid vigasztalnak engem!
Minden boszuságot enyhítenek bennem.
De talán megcsalom magamat én ebben,
Talán gyülsz, Kumilla, édes szép gyöngyöm!

18. Rustán bég halála, melytől véres kezem,
Talán szemeid előtt gyűlöltet engem?
De inkább mit bánnád hogy aztot megöltem,
Holt ebtől szépségedet hogy megmentettem.

19. Ihon hozzád mégyek, tégy boszút énrajtam!
Magad kezeitől lelkemtől fosztassam.
De nem lehet hogy olyan kegyes orcában
Lakják kegyetlenség, s kárt valljon Delimán.“

20. Így szól vala tatár, és lovára ugrék.
Gondola, sok bújta talán mint enyhődnék.
Heában, mert kis isten nyergében ugrék
Előtte, s kezében vala vezető fék.

21. Szerelem istene Delimánt vezeti,
Oda hon nagy tűzben taszítani véli.
Landor-Fejérvárban azért elkéséri,
Kumilla ölében ottan elmeréti.

22. De Kumillának is hasonlatosképpen
Szívét állalluvé vak nyílával éppen.
Ő is, mint szarvas gém, futkos az erdőben,
Kinek nyíllal csinált vadász sebet mellyben.

23. Így ég az Kumilla szerelem mérgétől,
Mert sebesítettett Cupido istentől.
Nyughatatlankodik, vagy jár, vagy áll, vagy ül.
Egy hüvének ily szókat ejte melléből:

24. „Fáti, édes anyám, mely sűrű árnyékok
Járják én elmémet! ugyan elájulok.
Mely kegyes vendéget mi földünkben látok,
Lü tüzet énbélém, kitől én gyúladok.

25. Vagy hogy Márs öltözött kis isten tűzben,
Vagy Cupido Márs haragos fegyverében:
Mindenhez Delimán hasonló természetben,
Avagy mind az kettőt meggyőz ő szépségben.

26. Mely isten forgatja most az én elmémet,
Hogy azt szeressem, ki megölte férjemet?
De, boldogtalan én, szeretnem vesztőmet;
Talán szintén Delimán gyűlöl engemet.

27. Talán azért gyűlöl, Rustán társa voltam,
S én azért szeretem hogy szabadítottam
Vitéz keze által. Ah, szívem Delimán,
Elöttem is unalmas volt pogány Rustán.

28. Oh, hányszor kívántam végét életemnek,
Hogy ne feküdjem mellette az holt ebnek!
Hányszor fohászkodtam az szent Mahometnek,
Hogy fertelmes ágjátul megszabadulnék!

29. Így hozta az fátum. De ki mondja néked,
Hogy alázatos Kumilla szeret téged?
Fáti, édes anyám, elvesztem elmémet:
Talán aval együtt unalmas életemet.“

30. Így szól vala Kumilla. De vén orvossa
Néki orvosság helyett cicutát ada.
Ő mesterséges csinált szókat gondola,
Kivel az ő kedvét jobban megkapcsolá.

31. „Oh Cupido isten! nagy az te hatalmad,
Mert minden rendeken uralkodik karod.
Néked nem nagy király, sem urad, császárod;
Mind szépség, vitézség, néked hoznak adót.

32. Szöbbs lélek szöbbs testben nem szorult ez
Mint, édes leányom Kumilla, tiedben; [földön,
De szépség nem hoz bátorságot semmiben,
Enged szépség, ha lát Cupidót fegyverben.

33. Bölcsesség nevével tusakodnak ellen
Világon néinelyek s nem vészik eszeken,
Hogy végre erejét igen keserűben
Magokon meglátják, ki van kis istenben.

34. Akkor eszeveszettek bujdosnak világon,
Mint nyíllal lőtt medve vándorol barlangon,
Mely diktamust nem talál. Nevet ily dolgon
Cupido, s boszuját vészi az bolondon.

35. Hát miért idejét vesztened heában
Szép iffiúságnak, s mi haszon abban?
Nem-é ez az kék ég, kit látunk magasban,
Közli velünk szépségét és örül abban?

36. Nem-é ez fényes nap, az mely szöbbs minden-
Oszlja fényét közinkben s mi élünk evel? [nél,
Ha föld jóságát röjtené irigységgel,
Elveszne ez világ csak egy kis üdövel.

37. Az jót és az szépet az isten rendelte
Másoknak hasznára, s ember, mely kémélte
Másoktól javát, isten kedvét megszegte,
És haszontalanul az földben temette.

38. Nem kell néked futnod vitéz Delimántul,
Melynek híre futott Vörös tengeren tul,
Melyben szépség vitézség jüttek lakóul;
Jobb férjet nem kívánhatsz te nagy Allátul.“

39. Így szól vala Fáti. Tüzzre olajt önte.
Kumilla tisztességét hátra vetette,
Sem az nagy császár atyját meg nem böcsülte,
Kis levélre könyvével ily szókat önte:

40. „Csudálni te fogod én vakmerőségem
Vitéz Delimán, kit magam is esmérem.
De ha az az isten, az mely bír énelem,
Így hatta, ne csudáld, ihon jó mentségem:

41. Azért te ezt így érts: Minthogy győzhetet-
Kézzeled téged megáldott kegyelmes isten, [len
S van hatalmad minden ellenséged ellen:
Ihon én is rabul mégyek teelődben.

42. De ha csak azoknak mutatod erődöt,
Az kik ellenségül birkodnak ellened,
Nem bántod hát ezt az nyomorult fejemet,
Ki böcsül, ki tisztel, ki imád tégedet.

43. Ha gyűlölsz, ha társom vétkeből éneám
Ragadott valami: ne szánjon Delimán,
S légyen annyi kegyetlenség az ő kardján,
Halljon meg őmiátta Kumilla leány.

44. De ha leányságomat néked tartották
Diána társai, szép istenasszonykák;
Vedd jó neven; ha úgy sem, tarts hát rabodnak,
Parancsolj Kumillának, te szolgálódnak.“

45. Így íra, s elküldé egy kis inasátul.
Vára nehéz szível választ Delimántul.
Gyógyulása lehet gondolja csak abbul.
Delimán ily levelet küldé válaszul:

46. „Látom, igazán szolgáltam istenemet,
Hogy ma megláthatom én jobbik lelkemet.
Meggyőztetett győzte győzödelmeseket;
Azért én elődben viszem rab fejemet.“

47. Nem késék sokáig Delimán azután.
Kumillához mégyen, szüvében hordozván
Nagy örömét, és hamar ott lenni kíván
Az hon Cupidónak vetett hálloja van.

48. Oh mely igen tudatlan ember elméje!
Ha tudná némelyik mi lesz jüvendője,
Sok cselekedetét bizony elkerülné;
Delimán Kumillát bizony elkerülné.

49. Futtok egymás után, mintegy szerencsések,
De majd mind ketten lesztek szerencsétlenek.
Vaj ki szörnyü cérnát Parcák fonnak néktek,
Egyszersmind szakad el evel örömtőlök!

50. Mit mondjak ezeknek öszvejüvésérül,
Szerelmes ifiaknak sok szerelmérül?
Duplázzák csókokat egymás szája körül;
Vénus triumfusán kedves szüvök örül.

51. Mint borostyán fával öszvekapcsolódik,
Mint kigyó oszlopra reá tekereszik,
Bachus levele is fára támaszkodik:
Ennyi mód két phoenix öszvecsingolódik.

52. Hallgass tovább, Múzám. Az török táborban
Sok idegen nép között nagy zöndülés van,
Mert sok ezer török kapitány nélkül van;
Csak maga egyedül forgódik Kajmekán.

53. Mind kegyetlen tatár mind merész szerecsen,
Sok láb és sok erős kéz, de mind fejetlen,
Kevély töröknek is szintén azonképpen
Elveszett vezérek s basájok mind éppen.

54. Nem látnál közöttök csak titkos sutlogást,
Félelemmel kevert sok gyakor ohajtást;
Ki ohajtja Idrizt, Olindot, ki Ajgást,
Minden maga vezérét, és nagy kárvallást.

55. És egykor csoportostul öszvegyülnének
Immár estve felé mindenféle népek,
Törökök, tatárok, géták, szerecsenek.
Egy közülök így kezde szólni ezeknek:

56. „Ugyan mind örökkén vakká kell-é lennünk,
Vagy veszedelmünkre szemünket bekötnünk?
Vallyon tisztesség-é ha bolondúl veszünk,
S vérünk hullásával kaurt mi tisztelünk?“

57. Megaggott az császár az ő elméjében,
Megkötötte magát vakmerőségében;
Azt mondja, hogy bemegy erővel Szigetben.
Ha török nem marad csak egy is életben.

58. Metszen osztán várral, metszen császárság-
Ha ezt betölteni akarja haraggal; [gal,
De miért mondom, ha lám ugyan bizonynyal
Nem gondol semmit is törökvér-omlással?'

59. Vezérek és basák és kemény vitézek
Erős Zríni kardjátul megemésztöttek.
Hány ezer muzurmán fekszik ömellettek
Prédául hollóknak s körösztyén ebeknek!

60. Mind ezeken vajjon szüve megmozdult-é?
Ily vitézekért egy könyvet hullatott-é?
Nem! nem! hanem még inkább lett kegyetlenné.
Mindnyájunkat örömet egyszer vesztené.

61. Ihun magyar király jön reánk nagy haddal:
Ki megyen előttünk okos rendtartással?
Sátorban lesz császár ravasz Kajmekánnal,
Mi fejetlenül mit teszünk kézzel, lábbal?

62. De mi minden kárunkat elfelejtenénk,
Ha vitéz Delimánt előttünk nézhetnénk:
Némettül sem magyartul akkor nem félnénk,
És minden dolgunkban szerencsésé lennénk.

63. De ki tiltja nekünk hogy vissza ne hozzuk
Császár ellenére is mi fényes holdunk?
Fele az tábornak érette fáradjunk,
Kérésünkkel útet is visszahozhatjuk."

64. Így zavaros szókkal szól vala Deriel,
Mindnyájan követnek útet választák el,
Hogy Delimán után menjen tizezerrel,
S valahol találja, szép móddal hozza el.

65. De okos császárnak ez hogy hirrre esik,
Okos szüvében igen megkeserődik.
Látja, méltóságát közrendek keverik;
Mágában elméjével igen tanácskozik.

66. „Oh mely különböző az községnek dolga,
Kis szerencse-szellő az melyet hordozza!
Ma mutat jó kedvet, ha jó állapata;
Ha holnap nem tetszik, haragra fordítja.

67. Méltóság, mely erős uraság oszlopa,
S ihon most rossz gaznép lába alá nyomja.
Ellenemre Delimánt visszahivatja.
De ennek is lehet talán orvossága.

68. Jobb tehát nekem vélek nem tusakodnom,
Hanem Delimánért követet bocsátnom.
Én küldök, és nem ők; osztán ilyen módon
Megcselekszem, méltóság rajtam maradjon."

69. Így gondola császár, és így cselekedék,
Vitéz Delimánért Ferhát bég küldeték.
Az nagy zenebonát is megcsendeszték
Az okos Kajmekán és ravasz Halul bég.

70. Ferhát megy sietve, s Delimánt találja,
Kumillával együtt szép Fejérváraiba;
Azért beöltözik minden okosságba,
Császár követségét kitevé ily szókba:

71. „Oh vitéz atyának még vitézebb fia!
Oh Mahomet-hitnek legszebbik virágja!
Császár köszönettel az ő fejét hajtja,
Az mely földön fölött mindeneknek ura.

72. Néked hajtja fejét, s azt izeni néked:
Hon van vitézségre te indító véred?
Hon van kaur véren nyert jó hied neved?
Talán kész vagy azokat mind elvesztened?

73. Ihon Szigetvára vagyon csak esőben;
Maga is immár Zríni esett kétségben:
Tűrheted-é ily próbán hogy ne légy jelen,
S vitéz kezeidet ne keverjed vérben.

74. Néked ez pálmának tartatik az ága;
Tied, és nem másé, lesz ennek jutalma,
Megalégszik császár hogy láb alá nyomta
Zrínit, mely kaur közt legnagyobb levonta.

75. Kumillát is tenéked adja két kézzel,
Mert nem akart ezért pörölni istennel.
Rustán halálát is bátran felejté el,
Az mely maga játszott veszedelmével.

76. Téged az tábor is egyenlő kedvvel vár,
Török és szerencsen, nem csak krími tatár.
Jűj el hát közinkben s ne neheztelj immár,
Téged csak aliglan vár Szulimán császár."

77. Kegyetlen tatárnak szüve meglágyula,
Mikor maga felől dicséretet halla.
Mert ő nyavalyját császárnak kíváná,
Azért vitézséggel hogy ütet kihozná.

78. Most immár császár dolgát oly kárban látja,
Hogy segítség nélkül vagyron romladóba,
Azért bátorsággal végezi magába,
Hogy elmegy segítségre török táborba.

79. Másfelől mit csinál, és mit nem keserög,
Szép szemü Kumilla, kinek a szüve ég.
Szörnyü jüvendöket elméje forgat még;
Vége ura előtt nyelvét így nyitá meg:

80. „Kegyetlen mit készülsz az török táborban?
Tudod-é, egy lépés onnan koporsóban?
Vagy császár vagy hogy más talál halálodban
Okvetetetlen módot boszuállásában.

81. Ilyen-é én uram mint egy kis cinege,
Melyet oly könnyen síp csalogathat lépre?
Higgyed, higgyed, uram: Sirena éneke
Az, mit Ferhát tenéked mostan beszéle.

82. Elveszté az hadat császár Sziget alatt:
Már te veszésséddel akarja jutalmát;
Te vitéz fejedbül tenni akar prédát,
S végezni akarja ezzel tragédiát.

83. Vagy hogy soha nem kell urát boszontani,
Vagy hogy, ha cselekszi, messzi kell kerülni.
Boszút azok nem tudnak elfelejteni;
Csalogatnak, sípolnak; de nem kell hinni.

84. De veszedelemtül látom hogy te nem félsz,
Szerencse forgandóságát semminek vélsz;
Én szüvem; én lelkem, engem hát hová téssz,
Ha veszedelemre szerencsétlenül térsz?

85. Azt mondod, hogy szeretsz jobban temagad-
Ennek bizonyosága csak egy dologban áll: [nál,
Őrizd az éltedet, melyen az enyim áll;
Nem állhat borostyán, ha ledül az tölgyszál.

86. Most látom igazán, nem én szerelmemért
Te megölted Rustánt, de kegyetlenségért.
Kegyetlen, nem gondolsz most is Kumilláért!
Öhelyette inkább te kívánsz pogány vért.

87. Kegyetlen, ha csak vért kívánsz te elmédben,
Nyisd meg az én mellyemet; vagyon vér ebben.
Igyál, ne szomjuzzál; szerencsétlenségem
Soha nem lehet kisebb ennél énnékem.

88. De, hogy holtod után sebeidet nézzem,
Üres ereidet számlálva szemléljem,
Azt tudod-é, lehetne óráig élttem?
S nem elég ez az kéz hogy megnyissa szüvem?“

89. Mit csináljon tatár? Ide von tisztesség,
Oda Kumilláért mint kénkü szüve ég;
Öbenne hadakozik két nagy ellenség,
Melyek közül győze végre az tisztesség;

90. És így szóla társának: „Oh szüvem, gyön-
Oh szemem világa, oh én jobbik lelkem! [gyöm!
Töröld meg orcádat, és ne sirass engem;
Ne jüvendölj gonoszúl, kérlek, felőlem.

91. Csak fél embernek vélsz, ha féltessz kaurtul,
És hogy úgy irtóztatsz az Zríni kardjátul,
Nem félek császárnak én ravaszságátul,
Mikor kérdezhetek tanácsot szablyámtul.

92. Azt tudod-é, Zrinit nem láttam soha is?
Tudnod kell, hogy voltam én ben Szigetben is;
Egyedül kergettem én ezereket is,
Mégis az Mahomet megtartott eddig is.

93. Homlokunkon vagyon mi szerencsénk írva;
Kerülje és fussa, de nem távozthatja
Senki is halálát; ezer közt meghagyja
Szerencse, kit isten másra választotta.

94. Nem visz engem, higgyed el, az kegyetlenség
Az ilyen próbára, bolond vakmerőség,
Hanem erővel húz az drága tisztesség,
Légyen, ha kell lenni, az én élttemben vég.

95. Valamint te most félsz, szerelmes Kumillám,
Úgy fogsz ismég örülni, mikor látsz rajtam
Prédát, melyet Zrínirül kézzel levontam,
S ő hitetlen testét az ebeknek hánytam.“

96. Mit tegyen Kumilla s minemü erővel
Delimánt szándékátul távoztassa el?
Nem tud ő mit tenni, csak sűrű folyhőkkel
Sok fohászkodását látja röpülni el.

97. Azért kénytelenül elkészül az útra,
Noha jüvendőjét Delimánnak tudja,
Szép térdeit földre sok sirással hajtja,
És így az nagy istennek könyörög vala:

98. „Égnek ura, mit vétettem én ellened,
Hogy ennyire kelljen rám kegyetlenkedned?
Talán ártatlanságom indítja mérged,
Talán kit teremtlél, nem nézhet rá szemed.

99. Megütéd Enceladust szörnyü küveddel,
Ixi ont szaggaatád sasok körmével:
Kis kínok ha mérem azokat enyimmel,
Nem fájdalom, hon csak test szenved türéssel.

100. Hiszem talán nem vagy kintaláló isten,
Ha istenségedhez nem illik kegyetlen
Titulus, miért hát nagyobbbat énnékem
Keressz kint, s meg nem ölsz engem most hirtelen?

101. Mert nincsen fájdalom az én ép testemben,
Bár szaggaatnádnám Prometheus helyében;
Hanem én türesem van szegény lelkemben,
Az minden türésnél nagyobb szenvedésben.

102. Én iffúságomat dög mellett vesztém;
Halálrul életre csak most emelkedem,
Mikor vitéz uramra én szert tehettem,
Szerencse de azt is elviszi előlem.

103. Azért kérlek téged, te hatalmas isten,
Delimánt veszedelemtől ily hirtelen
Ments meg, avagy hogyha Zríni kardja ellen
Nem vagy elegendő: öl meg előbb engem.“

104. No megindult Delimán szép Kumillával,
Sok török elejbe jön nagy vigassággal.
Nem messzi tábortul egy szép kútforrásnál
Sok társaival együtt Delimán megszáll.

105. Biztatja Kumillát Delimán, de amaz
Számptalan sirástul még mind jobban száraz.
Búbánattal együtt szüvében rágalmaz,
Fa és fű kemény télen így egyaránt száraz.

106. Kumilla urának szomokját szablyáru
Levészi kezével, s kíván innya abbul.
Amaz kútra megyen, vizet hoz forrásrul;
Nem tudja, társának vége lógyen abbul.

107. Mert mérges sárkánynyal egyszer vagdal-
S hüvelyében tenni akarta az kardot; [kozott,
Szomakjában egy csöpp vér beszállankozott,
Melyről ő maga is semmit is nem tudott.

108. Méreg volt! Kumilla mert mikor megivá,
Szép testét, erejét mindenütt megjárá.
Életét nagy kínnal testéből kizará;
És valamint kívánt maga is úgy jára.

109. De mit csinál Delimán ilyen látatban?
Nem mondhatom, ha volna száz nyelv szájjamban
Mind törököt, tatárt rak halva halomban,
Mutat kegyetlenséget önnön magában.

110. Fegyverét elhányja, ruháját szaggaatja,
Meztelen az fákat tövéből rángatja;
Nem kiált, de ordít oroszlán módjára,
Valahol kit talál, öl, ront, és szaggaatja.

111. Két nap és két éjjel így jár az erdőkön.
Aztán mikor észben vette magát későn,
Felszedi fegyverét s öltözik köntösben,
Boszút akar állani mert kereszttyénen.

TIZENHARMADIK ÉNEK.

Deli Vid, nejével együtt, ki őt török ruhában ke-
resni indult a táborba, szerencsésen Szigethe menek-
szik. Szulimán mármár visszatérésről gondolkodik, mi-
dön egy hívívő galambbal elfogott szigeti levélből a
vár vég inségét megtudván, általános ostromot rendel.

1. Isten az embernek vezérli ő dolgát,
Isten megjegyezte mindennek határát,
De senki ne gondolja általhágását,
Ne is félje, míg nem ér oda, romlását.

2. Hány harcokon forgott bán, és hány veszé-
De őrző angyala megtartá ezekben. [Ilyen!
Az ő órája is eljűn, ki messzebben
Nem lehet, vitézül kell meghalni ebben.

3. Deli Vid török közt ellenségképpen járt,
Ezrek között is soha nem vallott kárt;
Előtte mellette halál sokat kaszált,
Ötet elkerülte, vagy hogy rá nem talált.

4. Sok száz ezer török járt most körülötte,
Sok van az táborban az ki esmerhetné;
De isten szemeknek az fényét elvette,
Azért senki ütöt Vidának nem vélte.

5. De néki is eljűn az maga órája,
Melynél tovább életét el nem vonhatja;
Bizvást török táborát és bátran járhatja,
Mert senki életét addig nem ronthatja.

6. Deli Vidnak vala egy szép felesége;
Ez asszonyok közül csak maradt Szigetbe.
Szebb vala mindenkénél az ő szépsége,
De még azon följűl urához hűsége.

7. Török leány vala; de Vid hatalommal
Elhozá egy várból nagy erős harccal.
Haissennek híják vala török szóval,
Körösztés megáldá de most Barbálával.

8. És mikor heában várta volna urát,
Sok könyvvel áztatván társa üres ágyát,
Nem tudja, életben van-é, vitéz urát,
Vagy hogy török miatt szenvedett szép halált.

9. Száll Márs ő szüvében, s nem mint más, sirással
Vagy nyomorult főcske hosszú jajgatással
Csak ohajtva társát; hanem bátorsággal
Fegyverezi magát ura páncéréval.

10. Páncérát, fegyverét magára fölveszi,
Urának jó kardját oldalára teszi,
Jó lóra felugrik, kopját kézben vészi,
Haját és szép fejét fátyollal tekeri.

11. És így török formán Szigetből kimégyen;
Táborban mindennel szól csak török nyelven;
Imide amoda jár minden szegletben,
Hogyha vitéz urát vehetné eszében.

12. Az tulsó részére tábornak megy vala,
Ottan egy nagy szerecsent előltalála;
Örömet szaguldna, de nem mehet lova,
Mert az nagy testével lovát elfárosztá.

13. Látja okos asszony ennek sietését,
Gondolja hogy nem árt kérdezni menését,
Megállítja azért szép szóval szerecsent,
Kérdezi micsodás hírt viszen hirtelen.

14. Amaz penig néki felel siettében:
„Ne tartóztass, kérlek, engem menésemben;
Viszek hírt császárnak, kiért életemben
Urrá leszek, de kérlek hagyj békességben.“

15. „Mondd meg énnékem is, az asszony így
Hiszen nem lehetek én semmi károdra.“ [monda:
Felel az szerecsen: „Amott egy sátorba
Deli Vid aluszik török ruházatba.“

16. Mikor Deli Vidot említi az pogány,
Gondold, mi változás volt asszony orcáján.
De fél hegy szerecsen hírt viszen udvarban,
Utánna fut, s eléri három ugrásban.

17. Kopjával nyeregből messzi kitesztá,
Gyorsan szablyájával az fejét elvágá,
Jó lovára ismét mint evét fölugra,
De gyorsan sok török sieté utánna.

18. Mert kiáltás támad és nagy zenebona,
Azért minden török futó után futa;
S tovább nem szaladhat az szegény Barbara,
Mert egy goromba kéz lórul letaszítá.

19. Ezer környűfogta. Kérdik honnan légyen?
S szerecsen halálának mi oka légyen.
Ő szegény nem szólhat; nem tudja mit tegyen,
Hazudja Alkairban lakása legyen.

20. „Ottan egy bátyámat szerecsen megölté,
És én szemeimet eddig elkerülte.“
Gyorsan talál pártot az ki fog mellette,
Szép asszony mert lágyíta mindent szépsége.

21. Ki mondja hogy jól tett, ki az béghez huzza;
De ily kiáltástól Vid nem messzi vala,
Azért gyorsan ugrék ő jó Karabulra,
Ő is megyen vala az nagy kiáltásra.

22. Hát mikor oda megy, látja gyöngé társát,
Hallja is fülével keserves sirását:
Gondold meg az ő mondhatatlan bánatját,
Mégis nagy okossan messziről így kiált:

23. „Vitézek, álljatok! mert ez az én szolgám,
Immár sok nap lopta el fegyverem, lovam,
Az egész táborban utánna bujdoslam,
Adjátok kezemben, az én birtokomban.“

24. Azonban egy kadia oda érkezett,
Az kitül lén az Vidnek ilyen felelet:
„Ehez bizonyság kell, s álljon törvényszéket;
Törvény is el nem vészti el az tiedet.“

25. Elbúsúl Deli Vid és ugrik haragban,
Kiált: „Pogány ebek, nem elégszem abban;
Törvény és igazság vagyon én szablyámban.“
Ezután ketté vág Malkuchot derékban;

26. Ábelt és Izmailt leteríté földre;
Kadiának sejtét függeszti két részre,
Abaza lelkének utat nyit mellére,
Jakult lefekteti örökös helyére.

27. Ejuz tartja vala ő szép feleségét,
De Deli Vid kardja ketté vágá testét:
Ottan megragadja kezén szerelmesét,
Jó lovára vészi és kimenni siet.

28. Karabul, mint madár, nem nyom nyomot föl-
De mint süvöltő nyíl megy olyan sebessen. [dön,
Ő futhatott volna által az tengeren,
S nem esmerszett volna hogy van víz az körmén.

29. Látják az törökök Szigetbe szép prédát,
Viszi futó lován, s megismerik Vidát;
Heában utánna futtatják lovakat,
Mert mint az könnyű köd eltünteti magát.

30. Szigetben örömmel Zríni befogadá,
Mert immár ezelőtt ő megholtak tartá.
Vid török dolgait igen megtanulá,
Melyeket urának eleiben ada.

31. De noha vitéz bán mind tudta ezeket,
És szemével látja nyilván veszedelmét;
Nem irtózik semmit, hanem ép elméjét
Pogánynak veszélyére tartja s nagy szívét.

32. Szulimán másfelől elkegyetlenedett,
Maga vére ellen kegyetlen törvényt tett.
Azt mondja magában: „Ihon száz népeket
Lábam alá nyomtam, és nagy világ részét.

33. Talán engem Mahomet hizlalt szerencsével,
Azért hogy Zríninek adjon mind ezekkel,
És hogy rá ragadjon hírem én tétemmel?
Én birtam világot, s ő birjon engem el?

34. De megcsalja magát, ha csak romlásomat
Az égből neveti, ő is vall károkat.
Magammal romlásra elhozom muzurmánt,
Kitül tisztességet vesz azután tahát.

35. Ha ugyan veszni kell, éppen mind veszzen
Az egész török hír, úgy is tisztességgel [el
Lesz, mert az Szulimánnal vitézség vész el;
Török hold és jó hír véle aluszik el;

36. De halljuk meg egyszer vezérek tanácsát,
Könnyebbítsék mégis szívem busulását.“
Ezután Szokolovics Mehmetet kiált,
Néki parancsolja, begyűjtse tanácsát.

37. Behivá Szokolovics fővezéreket.
Kinek kinek rendi, leülteté őket.
Méltósággal osztán kérdi tetszéseket;
Maga is fő helyre leüle előttök.

38. Ül vala legelől az vitéz Delimán,
De keserves szüve mind busulásban van.
Nem tudja mit csinál, és császár tanácsán
Nem adna egy ohajtást, mely megyen száján.

39. Fölyhő-szaporító ő bánatos szüve,
És tenger-árasztó két rettentő szeme,
Mint vasbánya-fújó az ő széles mellje,
Mert sűrű ohajtást gyakran bocsát erre.

40. Azért nem is kérdik, nem is szól senkinek,
Hanem ömeltette szólni kell Al bégnek;
Ez penig barátja volt holt Rustán bégnek;
Okos, bátorsága de nincsen szüvének.

41. „Adta volna isten, így mond üdőtlenül,
Ne kezdenénk más tanácsot képtelenül,
Hanem melyet végeztünk egyszer eszesül;
Véghez vittük volna mostan mi emberül.

42. De mi tanácsunknak bomlott tisztessége,
Nyelv nem meri mondani, kit kíván esze.
Szabadon szólásért Rustánnak lett vége;
En is nem várhatok most egyebet benne.

43. Miért kellett veszni számtalan vezérnek?
Mert helyt mi nem adtunk Rustán beszédének.
Miért fekszenek itt basák és holt bégek?
Mert egy ember elrontá jó értelmünket.

44. Ő pedig maga is mit csinált, jól láttuk,
Arcul fordulva ránk futva jünni láttuk,
Az kiket mi oroszlánoknak tartottunk,
Úgy megszeligyültek, mint ölyv előtt vad tyúk.

45. Engemet is halállal fenyeget, de hagyján!
De én tetszésemet megmondom igazán:
Immár mit tennünk nincs, mert reménység hátán
Építenünk szerencsét leszen heában.

46. Az bolondságok közt nincsen jobb rövidnél,
Hát mi is mienket végezzük hamar el.
S noha mienk hosszú, de jobban vonjuk el,
Nagyobb kár s büntetés siet utánna el.

47. Azért én azt mondom: Jobb még böcsülettel,
Míg nagyobb károkat nem vallunk keservvel,
Felelőnünk táborát, és haza mennünk el,
Hogysem ennyi vitézt itten rontanunk el.

48. Osztan kárunk után még meg se vehessük,
Hanem világgal magunkat nevetessük?
Vagy hagyjuk itt aztot, az ki nem jön velünk,
Vegye meg hadával az kit mi nem merünk.“

49. Al gorombán szóla: mert noha Delimán
Az ő szava közben volt más gondolatban,
Mégis eszbe vette, ő vagyon példában;
Felugrék, s így szóla szörnyű haragjában:

50. „Megnyitád nyelvedet szabadon, Al! mire?
De magad sem tudod, hanem én híremre
Gyalázni akarnál; de fordul fejedre,
Nem ragad ebugatás az derült égre.

51. Első vagy tanácsban, de harcban nem látott
Senki vitézségedet, nem is oly tanácsot
Adtál, ki mi hírünknek adna tisztes jót.
Egy kufár nem mondhatott volna rutabbot.

52. Hát futott Delimán? hát szégyennel hátot
Császár szeme előtt ellenségnek adott?
Hon volt akkor Al bég, mikor Szigetvárot
Vitézséggel járván, kaurokat rontott?

53. Nem úgy két Badankovics esmértek engem;
Sem vitéz Hervoics nevetkezett velem,
Sem ezer más; kit nehéz föld alá tettem,
Minden nap, minden nap ebben az seregben.

54. Kérkedésért mondod-é hogy félsz éntülem,
Álnok róka, s annyi félelem szüvedben?
Ne félj bizonyossan, mert ilyen rossz vérben,
Vitéz kezeimet meg nem förtöztetem.

55. Lakjék benned lelked, noha érdemlenéd
Hogy egy jegenyefát megnehezítenéd.
De most tanácsotokra megtérek innét,
S mondom, ne gondoljunk ilyen szégyeneket.

56. Küldje ki az császár meztelen szabljáját,
Aval minden népnek mutassa haragját.
Itthon gyalázzattal ölje meg az olyat,
Ki ostromnak nem viszen tüzet, lajtorját.

57. Én megyek, én élöl, s rettenetes kézzel
Szigetnek bástyáját láttokra rontom el;
Száz Zríni előmbé jüjjön vassal, tüzellel,
De megyek ellenére vitézségemmel.“

58. Így szól vala tatár. Az tanács elbomlék,
Holott szólni ellene nem igyekezék
Senki is, azért mindnyájan felkelének,
És sátorok alá gyorsan elmenének.

59. Demirhám, mint vadkan, említi szégyenét,
Fúj lángot szájából, nem találja helyét,
Nagy cselekedettel kívánja törlését,
Viddal ismég kívánja öszvemenését.

60. S így szól vala magában: „Hol van jó hírem,
Kit sok veszedelemmel régen szörzöttem?
Jobb lett volna nékem Vid miatt elvesznem,
Hogysem császár hitiszegésével élnem.

61. De látta az világ, nem volt az én vétkem,
Mind lovam akarta, mind magam s fegyverem.
De másképpen rendelte az én istenem;
Talan még előjün egyszer én szerencsém.

62. Vagy hogy fog szállani holló én mellyemre,
Vagy pedig tisztesség én vitéz fejemre.
Nem hagyom Deli Vidot én szégyenemre,
Esküszöm fényes kardra és életemre.“

63. Így megyen császárhoz, és így szól önéki:
„Hatalmas császár, miért van tiszteleti
Az vitéz embernek? Mert kockára veti
Uráért életét, és sohon nem röjti.

64. Az mit hittel fogad, megállja magában,
Vitéz ha vagyon is csak egy, vad barlangban,
Vagy erdőn vagy mezőn, vagy szép palotában,
Hitit nem kell sohun elhadni romlásban.

65. Nincsen hát énnékem semmi böcsületem,
Mert Viddal harcomat véghez nem vihettem.
Én uram s császárom, miért ezt szenvedtem?
Hiszen jobb lett volna Vidtul ölettetnem.

66. Miért kezded nyomát s hitedet tréfálta,
Az ki gyalázzattal minket elválaszta?
Bizony Amirassen más világon látja,
Hitetlen embernek micsodás jutalma.

67. Bár én halálommal hozhatnám helyére,
Mely nagy csorba szakad mi tisztességünkre.
De mivel orvosságot elmúlt üdöre
Nem lehet csinálni: bánkodjunk helyére.

68. Hanem én csak arra Mahometért kérlek,
Ereszsz Deli Viddal karddal szembe menjek;
Mert vannak miköztünk halálos törvények,
Melyet halál ítél; egyszer köztünk váljék."

69. Így szóla Demirhám; de császár mást gondol,
Megvénhedt mellyéből mert sok nagy gond omol.
Végre Demirhámnak okos válaszul szól:
„Mit kívánod, Demirhám, az kit nyelvel szód?

70. Gondold meg igazán és nem felfújt szüvel,
Ez-é magános bajvivásra való hely?
Törökország szüne ihon jött velünk el,
Egy bajvivást nézzünk, azután menjünk el?

71. Vitéz vagy, jól tudjuk; de vitézségedet
Kicsin helyre akarod mutatni s erődet.
Kevés haszon, kis tisztesség ebből jühet;
De viszontag nagy veszély előkerülhet.

72. Tudod-é hun vagyon vitéznek próbája?
Ahon Szigetvárnak megnyitott bástyája,
Hiszem Vidot Demirhám ottan találja;
Miért kerestetik hát helynek mustrája?"

73. Ég Demirhám, s nem szól; táborbul kimé-
Gondolja, Szulimán benne kételkedjen; [gyen,
Azért ő szüvében végezett, mit tégyen:
Egyedül ostromnak, megesküdt, hogy megyen.

74. Császár látja, heában hirdet tanácsot,
Mert Delimán miatt kétszer már elbomlott;
Azért ő magához hivatott csak hatot,
Mindeniket okost, hűvet és hallgatót.

75. Az egyik azt monda Szulimán császárnak:
Még egyszer mindnyájan induljunk ostromnak,
Tűzzel vassal ártsunk az Szigetvárnak,
S ha akkor nem ártunk, hagyjunk békét annak.

76. Az másik: Nem szükség mindnyájan itt le-
Tizezer gyalogot vár körül rendeljünk [gyünk;
És tizezer lovas jól elhelyeztessünk,
Minden segítséget hogy kirekesztessük.

77. Harmadik azt monda: Ali Kurt lapdák-
Várat égetheti tüzes szerszámokkal;
Az árkot ki kell bocsátani folyással,
Az mi ki nem folyhat, tölteni gyapjuval.

78. Negyedik igazán megmondá tetszését,
Mert kívánja vala haza menetelét:
Heában az tábor itt üdöt veszteget,
Majd az ősz reánk hoz vizeket essőket.

79. Ötödik így szóla: Hagyjunk Pécs várában
Két ezer gyalogot, ezeret ló hátán,
Melyek szigetieket tartják zablában,
Úgy hogy ne mehessenek soha csatában.

80. Hatodik tanácslá haza menéseket;
Mindenik okokat hoz erre eleget;
Csak nem hajol császár, halván ily beszédet.
Azonban ihon hozzák Ali Kurt testét.

81. Ennek Csontos ágyúja fejét elszaggatá,
Jancsárság az testét csak alig kaphatá.
Mikor szigeti had zenebonát látá,
Kimegyen két száz szablya mind válogatva.

82. Háromszáz töröknek végezék életét;
Elvagdalák ágyúknak minden kerekét,
Gyujtólíakban is vertek vas ékeket.
Guszics és Golemi vitték végben eztet.

83. De haragszik császár, de búsul magában,
Ali Kurt hűsége forog gondoltában,
Hajradin kapitán-basa ajándékban
Ezt adá császárnak, igen commendálván.

84. Immár nincsen néki jobb ágyú mestere,
Az mely viselhetne gondot az tüzekre ;
Azért hamar haragrul esik kétségre,
Sziget hogy megmarad véli szégyenére.

85. Visszamenéséről immár gondolkodik,
Mint légyen békével csak azon aggódik.
Jól tudja hogy hátul oroszán hagyatik,
Mely miatt békével egyet nem léphetik.

86. Azonban egy galamb Szigetből röppenék,
Kanizsai fészeken eztet nevelték ;
Ugyan szárnyaival oda igyekezék.
Azonban ily véletlen dolog történék :

87. Egy ráró magasbul megszemlélé prédát,
Utánna indítja két sebes sugárát,
Az haszontalannak véli csavargását ;
Hát császár sátorában elröjti magát.

88. Gyorsan sok bosztánc ki megfogják galambot,
És ezekben vevék egy kis papirosot,
Ezt galamb Szigetből szárnya alatt hozott :
Az császárhoz bevivék ezt az ujságot.

89. Gyorsan magyar tolmácsot behivatának,
Az keresztyén levelet kezébe adák,
Az fölín levélnek ily bötük valának :
,Adassék ez levél az magyar királynak.'

90. ,Hakérded, mint vagyunk, mint közel halálhoz
Kiknek reménységet már segítség nem hoz.
Ötszázan maradtunk, de mind koporsóhoz
Sebek miatt közel vagyunk, sem világhoz.

91. De az pogány eb is nem kérkedik velünk ;
Hatodát táborának kard alá tettük ;
Vezéreket, basákat, sokat megöltünk ;
Már csak fejetlen láb az ellenségünk.

92. Két nap alatt eljün az mi végső óránk,
Mert fogát sárkányok köszörülték reánk.
Akkor is mit tehet mi keresztyén próbánk,
Örömet megmutatjuk ennek világnak.

93. Tüzzel emésztenek leginkább bennünket,
Mely miatt nem találjuk sohol helyünket.
Gondoljuk végezni ottkinn életünket.
Károljuk tűz miatt vesztünk életünket.

94. Mi segítségünkről ne gondolj semmit is,
Mert az lehetetlen, látjuk mi magunk is.
De pogány törökben tehetsz kárt nagyot is,
Ha utánna mégyen hadad és magad is.

95. Mert félnek, mert nincsen sem generálisok ;
Elveszett ki mit tudott, itt kapitányjok.
Császár és Kajmekám csak azok hadtudók,
Delimán, Demirhám, vakmerő bolondok.

96. Huszonötezer török eb fekszik itten,
Melyek tíz ostrommal jüttek ránk féltekben.
Többet mi nem irunk hanem egészségben
Isten tartsa felséged, jó szerencsében.'

97. Mikor az Szulimán ez dolgot meghallá,
Hogy Sziget reménységének van utólja ;
Szüvet vett magában, és hogy az heába
Galamb röpülése ne lenne, bocsátá.

98. Áruló madár, hol vagyon te hűséged ?
Fogsz-é röpülhetni, vajjon nem szégyenled ?
Elárultad uradat, titkos levelét
Pogány ellenségnek kezébe ejtetted.

99. De nem örüle sokat szabadságában,
Mert ráró mind ott kinn leste az magasban,
Utánna röpüle, s elkapá az szárnyán,
Kegyetlen körmével örül szaggatásban.

100. Császár mindenfelé parancsol ostromot,
Hogy mindenik vigyen ki tüzet, ki vasot,
Ki szurokkal öntött kénküves gránátot :
Tízezeret kioszta tüzes gránátot.

TIZENNEGYEDIK ÉNEK.

A tengeri újáról visszatérő költő kitérése barátjaihoz. Alderán tündér szolgálatait ajánlván a zultánnak, az ördögöt felvarázsolja, s annak egész hadával támogatja a vég ostromot. Zrínyi a belső várba szorul, míg a törökök, vitézeinek kardjai és saját, rájuk visszahulló tűzők alatt hullanak. Demirhám és Vid csatájok : amaz elesik, Vid sebeiben utána hal.

1. Ihon jün Zríni nek ragyagó csillaga,
Ihon mozdúlhatatlan tramontanája.
Bán cselekedetét az én kezem írja,
Melyet isten lölke elmémbe befűja.

2. Nem távozik annak veszélyre hajója,
Melynek ez csillaghoz tart okos kormányja.
Hüvség, vitézség ennek calamitája,
Az mely ez csillagot veszteni nem hagyja.

3. Már én mágnesküvem portushoz hoz engem,
Szerencsésen jöttem által ez tengeren.
Immár barátimat az parton esmerem,
Melyek nagy örömmel jüttek élőlömben.

4. Esmerem távulról vitéz Marsnak fiát,
Esmerem, esmerem mint jártatja lovát;
Ez én vitéz öcsém, mind magyar, mind horvát,
Igazan szereti mert, látjuk, hazáját.

5. Napfényre néző szem mutatja sas fiát;
Körmérül esmerni az vitéz oroszánt:
Vitézség próbálja igaz Zríni fiát,
Mely soha egyiktől is el nem szakadhat.

6. Hiszem Zríni Péter, kit az én szemem lát,
Mely rettentí Bosznát és Hercegovinát.
Láttuk immáron is ő vitéz próbáját,
Észszel, kézzel, szível, kit törökön csinált.

7. De jaj, nagy szelendek orozkodik után!
Mely dühös irigység párállik ki torkán!
Ugyan irigység ez, noha nincs hatalmán,
Hogy ártson önéki vitézséges voltán.

8. Ne félj semmit öcsém! mert látja az nagy ég,
Vitézségnek árnyéka hogy az irigység,
Ez mi eleinktől maradott örökség,
Kiben nem szakadhat világ folytatig vég.

9. Higgyjed, mérges foggal reánk agyarkodnak;
De nem csak törökök, mert mások is vadnak
Az kik, mint az rozsa erős vasat, marják,
Hagyján, mert fogukat ők abban elrontják!

10. Látom, de másfelől, országunk oszlopja
Vitéz Weselén jó lovát jártatja.
Nagy gond van fejében, mert gond is nagy rajta;
Mert csaknem esőben országunkat látja.

11. Látom Botthyánit is, vállával országot
Támasztja, s romlásra nem engedi aztot.
És noha ő nem vár senkitől jutalmot,
Maga virtusából vesz elegendő jót.

12. Száz másokat látok örömet az kiket
Köszönteném, hajtok de most nékik fejet;
Mert messzi elmentem históriám mellett,
Ismég elől kell kezdenem szövésemet.

13. Egy üdövel megtölt török vala hadban:
Ennek eredeti volt bő Aegyptusban.
Elméjében ennek iszonyu tudomány,
Az neve peniglen hatalmas Alderán.

14. Alderán, az mely birt iszonyu lelkekkel,
Minden elementummal és nagy folyhökkel,
Égi planétákkal, föld-rözzenésekkel,
Nagy villámásokkal, mennyütő kúvekkel.

15. Ez császárhoz belépék, így kezde szólni:
„Hozzád jüvésemet te fogod csudálni;
De értsd meg az okát, mert fogok használni,
Mert ellenségidre fogok kárt szállatni.

16. Rettentő lököket láncozva én tartom;
Némelyt csak kárára másnak kibocsátom.
Az egész poklokra vagyon én birtokom,
Ezekkel az kaurt, ha akarom, rontom.

17. Azért semmit ne félj, és ne készíts erőt,
Csak te nyugodalmassan várj egy kis üdőt,
Szigetre rá hozom rettenetes folyhőt,
Kénküves tüzeket s az egész ördögöt.

18. Meglátod mit használ istenek Jézusok,
Ha én tudományommal reájok omlak;
De imé még én tenéked többet mondok,
Fölhozom nagy Alit, mely az ő rontójok.“

19. Elhiteti császárt Alderán ily szókkal,
Mert szavát bizonyítja szörnyű átkokkal.
Elbocsátja azért tündért szabadsággal;
Ő viteti magát fekete lovával.

20. Alderán elröpül az fekete lovon,
Helyt keres magának erdő közt egy síkon.
Tizenkét keresztény iffiat ő titkon
Táborbul kihozat, melyek voltak láncon.

21. Ezeknek gégáját nagy késsel megmetszi,
Ártatlan véreket medencében teszi,
Több társait osztán magátul elküldi,
Az nagy theátrumon csak magát szemléli.

22. Vala oly üdőben az mikor Délia
Pán istent szerelmére meggyújtja vala;
Mikor nedvességével első álomba
Világi emberek elegyedtek vala.

23. Alderán egy réz vesszőt kezében vészen,
Iszonyu circulust maga körül tészén;
Duplázza nem messzi osztán az fővényen,
Legbelsőnek maga áll az közepében.

24. Csuda karakterek tüle formáltatnak
Keresztény véréből minden circulusnak.
De még úgy is békét nem ad az holtoknak,
Mert minden kerékre négyen huzattatnak.

25. Négy világszegletre elröndöli őket,
És mindenik mellé tesz rút billyegeket.
Így engeszteli pokolbéli lelkeket,
És így kezdi el rettenetes verseket:

26. „Halljátok, siralmas pokolbéli lelkek,
Kik égben társokat el nem szenvedték!
Halljátok rettentő Acheron-istenek,
Pluton és Sterapon, és fő fejedelmek!

27. Belbuzel és Hárpád és Phlegeton ura,
Styx, Lethe folyásnak iszonyu gondossa,
Egész Cocytusnak kegyelmellen hada,
Az kik elesetek égből az föld alá:

28. Halljátok, és jertek az földből ki gyorsan;
Egyik se maradjon az pokol gyomrában.
Most kit ti kedveltek az az óra itt van,
Az kiben kaurnak kell menni romlásban.

29. Harcot és viadalt rájok parancsolok,
Nagy kegyetlenséget titületek hívok;
Jüjjenek hát elő Styx lobogós lángok,
Fúriák, Harpyák, száz Briaréusok.“

30. De semmi ily szókra még mozdulás nem lett,
Phlegeton semmi jelt, hogy kikészül, nem tett.
Azért nagy Alderán haragudni kezdett,
Kegyetlenül üti lábával az földet.

31. Üti kegyetlenül az földet lábával,
Iszonyúan rikolt haragos szájával:
„Hát még sem halljátok, oh nyomorúsággal
Rakva, kinzók-lelkek, és nagy búsulással?

32. Nyomorultak, azt tudjátok-é, nyelvemet
Nem tudom megnyitnya, és nevezni nevét
Annak, az ki égben hatta istenségét,
S az földön fölvette embernek személyét?

33. Vagy elfelejtettem-é hetvenhét nevét
Annak, az ki égből tikteket levetett?
Vagy annak kínait és ártatlan vörét,
Melyet ingerlésteből ártatlan ejtett?

34. És rá ment az ti nagy tüzes váratokra,
És szent lelkeket az ti hoszuságtokra
Kihozta és atyjának jobbik karjára
Ültette, örökkévaló csúfságtokra?“

35. Alig mondható ki Alderán ezeket,
Ihon sötét fölyhők fogák az egéket.
Háromszor megrázá Luciper az földet,
És besötétítetté csillagok fényét.

36. Ihon az föld színét feketén befogták,
Az eget is szörnyűen beburították
Tigrisek, sárkányok, kegyetlen hyaenák,
Rettenetes óriások, és chimaerák.

37. Ott vagyon Tantalus együtt asztalával,
Fene Atreus, Lykaon gyalázattal,
Medusa feje is mérges tajtékokkal,
Szörnyű Eumenides lobogó fákllyakkal.

38. Ottan Diomedes fene lovaival,
Kegyetlen Terodamán oroszlányokkal,
Iszonyú Busires véres oltárokkal,
Procrustak, Letrigonok iszonyusággal.

39. Ottan meghallhatni Scyllák ugatását,
Kegyetlen Gérion szörnyű jajgatását,
Fene Mezentius és Phalaris kinját,
Ezer Briaréust, Cerastát és Hydrát.

40. De mindezek között kevélységgel sétál
Az világröttentő szörnyűséges Halál.
Mindent irtózással meggyőz, és nagysággal,
Mind két keze terhes iszonyu kaszával.

41. Így jünnek az lölkök, és más ezer formán.
De kinek vagyon ezt leirnya hatalmán?
Elöl jün Pluto is tüzes lova hátán,
Elöl Astragora kénküves taligán.

42. Ezek előtt Alderán így nyitá meg nyelvét :
„Halljátok , halljátok Alderán beszédét ;
Ki vette ördögnek el az ő fegyverét ?
Vagy ő hatalmában kicsoda csorbát tett ?

43. Egyszer, azt megvallom, égből leestetek,
És csillagos eget örökkén veszítetek ;
De senki nem vette el ti fegyveretek ,
Nem tett erőtlenséget senki bennetek.

44. Mégis ti szégyennel csak elszenvedtetek
Mikor az föltámadt ember közületek
Kivive lölköket , és mind közületek
Nem volt ki ellent állott volna keresztnek.

45. Minden nyavalyátok onnan jött azután :
Hír kitrombitálta , szemetek körösztfán
Nem mér megállani , és az föld gyomrában
Elbújtok előtte , ha előttetek van.

46. La ! ha ember boszút egyet elszenvedett ,
Régen ellenségnek többre okot ejtett.
Miért rettegteni kell azt vitéz szüvet ,
Az mely az égből is oly nagy próbákat tett.

47. Ihon újabb boszuság jön fejetekre ;
Az ég azt végezte ti szégyenetekre ,
Hogy minden ellenség fusson keresztjelre ,
És minden tisztesség szálljon körösztyénre.

48. Így van, mert egynihány nyomorult körösz-
Világ három része ellen bujt Szigetben , [tyén
Nincsen bizodalmok önekik semmiben ,
Csak abban ki függött , s az ő körösztiből.

49. Ötszázszor ezersen megszállottuk őket ,
Harmada ott hagyá kedves életünket ,
Két fa , körösztyül dült , meggyőz mibennünket
Minket törököket , ti hiveiteket.

50. Fölfakadt fegyverrel , föl és vitézséggel,
Jertek rá Szigetre kénküvel és tüzzel.
Porrá kell égetni mind emberrel , küvel ,
Rontani kell együtt emlékezetével.“

51. Itt hallgata Alderán. De az pokol-lölkök
Sűrűn Sziget felé mind elröpülének.
De kiált Alderán , parancsol az földnek ,
Nagy Alit kihozza vesztére Szigetnek.

52. Hallgat az föld , de amaz veri lábával ,
És így nyitá meg nyelvét nagy rikoltással :
„Elpártolni tülem akarsz-é károddal ,
Kedvemet megszegni megátalkodással ?

53. Én Alderán , hagyom , az ki sötétítők ,
S folyhőben öltöznek , ha akarom , egek ,
Ha akarom viszont az folyhők leesnek ,
És tisztán maradnak az levegő egek.

54. Ha akarom szómmal tengert háborítok ,
És mikor akarom habot leszállítok ;
Én minden szeleknek bizvást parancsolok ,
Tülem hallgatnak minden elementumok.

55. Tégedet is égből alá szállíthatlak ,
Aranyas hold , ha segítségemre hílak ;
És koporsóban is hagyott árnyékoknak
Miért ily erővel ne parancsolhassak ?

56. Jüjj ki, Hazret Ali, jüjj ki föld gyomrából !
Hozd ki nagy zöldfűkárt te mély koporsódból ;
Ismét kell itatni lovadat vértóbul.
Már elfeledkeztek kaurok voltodról.“

57. Nagyon ordít az föld ily parancsolatban
Egyszersmind kétfelé megszakad magában ,
Előhoz egy lovast fejérszín atlacban ,
Feje takarva van tiszta patyolatban.

58. Szög ló van alatta , de szomorúsággal
Járatja az lovat az szép holdvilágnál ,
Egyszer nehéz szemmel föltekint haraggal ,
Alderánt meglátja nagy circulusoknál.

59. „Kicsoda engemet kinombul fölzörget ,
És nagyobb kínra hí átkozott fejemet ?
Így szól Ali : Kicsoda fekö helyemet
Kereste meg , s nyugvásbul fölráz engemet ?

60. Ah ! nagyobb kint tudnak emberek találni ,
Hogysem kinzó ördögök meg is gondolni.
Nagyobb kín énnékem világot most látni ,
Hogysem azok kiket szoktam elszenvedni.

61. Mit akarsz énvelem kegyetlen Alderán ,
Hogy általam örülj Szigetvár-romlásban ?
De te , eszes lévén , csalatkozol abban ;
Hiszem vég szakadott az én hatalmamban.

62. Szigetben nem laknak olyan körösztýének,
Kiknek ártassanak Alkorán-levelek,
Sem az pokolbéli és koporsós lelkek:
Nagyobb Mahometnél istene ezeknek.

63. Mert ő fog énelem égni örök tűzben,
Miért gyönyörködtünk az keresztény vérben.
Nem örül az isten büntetés-vesszőben.
Mi voltunk, ám küldött minket örök tűzben.

64. De ezer már más üdők és más emberek
Látom az istennél igen kedvesebbek,
Hogysem előbb kik voltak egyenetlenek;
És űk is elesnek; de jaj véreteknek!

65. Hárman kegyetlenül éltét Szulimánnak
Megtólták, kis üdőt várnak kemény Párkák.
Ezentúl meglátod miként elszaggatják;
És semmi haszonra jüttek ki Fúriák.

66. Ám én is ott lések, s nézem mesterséged
Ördögökkel együtt mit használnak néked.
De zöldfikaromat kivonjam, ne véljed,
Mert isten kedvéből az mind csak porrá lett."

67. Így szól Hazret Ali, s rettenetes lován
Röpül keservessen az több lölkök után.
Akkor eszbe vevé ő magát Alderán
Hogy keresztýénekkal az igaz isten van.

68. Röpül és érkezik iszonyu seregben,
Hon Phlegeton kevert mindent sötétségben,
Hon az Tisiphone fúj iszonyu kürtben,
Belzebub sereget rendelt sötét égben.

69. Futkosnak Fúriák iszonyu fáklyákkal,
Azt tudnád világot meggyújtják azokkal,
Kegyetlen Harpyák iszonyu szájokkal
Véres mérget okádnak nagy undoksággal.

70. Haragos Astragora szeleknek kapuját
Megnyitá, beütven villámos dárdáját,
És leoldá láncrúl az kevély nyakokat,
Ők szárnyokkal keresik nagy Szigetvárát.

71. Akkor Eurust bajra hívá északi szél,
Amaz pedig fegyverétől semmit nem fél.
Boreás haraggal sugár szárnyára kél;
Ez mindenik Szigetnek kegyetlen veszély.

72. Meghajtá Szivárvány aranyos keziját;
Erössen villámik mintha lünné nyilát;
Kevély Orion is forgatja nagy kardját,
Mindenik Szigetre! és Szigetre! kiált.

73. Futnak az bástyákra keresztény vitézek,
De nem állhatják meg erejét az tűznek;
Járnak az lángjai Vulcanus istennek,
Senkit az bástyákhoz közel nem eresztnek.

74. Mert az törökök is sok tüzes labdákkal
Egyaránt futkosnak szörnyű Fúriákkal,
Az külső várat már megvették ostrommal;
Bán belső várban szorult ötszáz magával.

75. De ottan sem lehet maradás sokáig,
Mert tűz fejek fölött már sűrűn villámik;
Sok ezer lélektől Zríni késértetik,
Ő pedig mint egy kő semmit nem rettenik.

76. Így mond vitézinek: „Ne féljeteK semmit,
Mert evel isten érdeműnket öregbít:
Ha száz ennyi ördög dühös száját reánk nyit,
De nem árt lelkűnknek, mert az isten segít.

77. Pokolbéli lölkök vannak ellenséggel:
Az mi reménységűnk van pedig istennél.
Őerte meghalunk mi jó kedves szűvel;
Legyen úgy, az mint ő szánta magában el."

78. Így szól, és így csinál szűvet ő magának,
És az ő rettenetes vitéz hadának.
Parancsolja osztán három fő vajdának,
Hogy az vár piacán űk harcot álljanak.

79. Ezek bátorsággal törökre omlának;
Külső vár piacán az törököt vágják,
Heában szemekben kénküessőt fűjnak
Késértő ördögök, mert vitézül járnak.

80. Ott fegyver fegyverrel öszvetalálkozik,
Vitéz is vitézzel öszveelegyedik;
Sötétségben köztök csak jajgatás hallik,
Rettenetes Halál köztök gyönyörködik.

81. Ki fűja az lölkét sok sebein által,
Ki magából ereszt nagy átkozódással.
Nem hull az keresztény, de török falkával,
Mert egyszersmind veszni fog vitéz virágszál.

82. Láttatik, hogy az tűz száll keresztyénekre,
Penig inkább rá hull pogány törökökre;
Szerecsent és tatárt törököt veszélyre
Mind egyaránt elhajt istennek tetszése.

83. Futkos kegyetlenül megdühödött Delimán,
Káspiai hegyben mint sivó oroszlány,
Oh mennyi tüzeket ő Szigetben behány!
Mennyi csapást fölvesz őmaga paizsán!

84. Egy nagy carbunculus az sisakján vala,
Ezen sötétben is megismerik vala;
De jobban az kinél fénylik ő szablyája:
Jobban szablyájánál az ő bátorsága.

85. Ő, mint egy éh farkas az barom-ól körül
Mellyével próbálja, ha kert előtte dül:
Igy jár Delimán is az Szigetvár körül,
Próbálja előtte ha küfala ledül.

86. Demirhám másfelől hasomlít Fúriát,
Mert rettenetesül forgatja nagy vasát.
„Deli Vid! Deli Vid! mind úntalan kiált,
Hon vagy és miért rejtetted el magadat?

87. De búj el fal közé nagy földnek alatta,
Búj el az hon lakik indus s garamanta;
Megkeres Demirhám, s lölköd kibocsátja
Ez az rettenetes kezembéli dárda.“

88. Nem türheti tovább Deli Vid ily szókat,
Az harcot elhagyá, s hon török eb ugat
Oda rugaszkodik, és néki így kiált:
„Hitetlen, hon láttad az én bújásomat?

89. De te hitetlen vagy és meg nem érdemled
Hogy Deli Vid kardot is vonjon ellened,
Mert hitedet, szódat és emberségedet
Mind összekevervén, egyszersmind megszegtéd.“

90. Megeszméré Vidot szaváru szerezsen,
Egyet fohászkodék nagyot keservessen,
És így szóla Vidnak törökül eszessen:
„Kérlek, hogy hallgass meg, Vid, figyelmetessen.

91. Mindketten csalatkozunk az mi elménkben,
Sem te el nem bűjtál, sem én jó hitemben
Csorbát, sem gyalázatot soha nem tettem;
Bujásodat harag mondatja énelem.

92. Ha az egész tábor megszegte az hűtít,
Esztelenek gondolván az én vesztemet,
Én vagyok-é vétkes? Láttál jól engemet,
Láttad-é, hogy kértem kitül segítséget?

93. De ez megtlett immár; most üdönk van hozzá,
Jer ki az mezőre, ne nyújsuk hosszabbra.
Mégválík, Deli Vid s Demirhám kicsoda,
Éljen, kinek isten engedi s jó kardja.“

94. Nem menne örömet Deli Vid ki várbul,
Mert nincs engedelme annyira urátul;
De török nem akarja hagyni magátul,
Azért bátorsággal Demirhámval indul.

95. Oh, mely keservessen hagyja el jó urát
Deli Vid, érötte mert sok könyvet hullat.
De mikor meglátja Demirhám sirását,
Így mond: „Oly igen félsz-é szenvedni halált?“

96. Mégis sír Deli Vid, 's így felel sírtában:
„Esztelen, mit gondolsz félelem voltában
Hogy sírjon Deli Vid? csalatkozol abban;
Éltemet haláloamat tartom egyformán.

97. Egy kis gyalázatot nem hozhat az nékem,
Sőt én halálommal öregbül jó hírem:
De sírok, jó Zríni mikor jut eszemben,
Veszni kell néki Szigettel egyetemben.

98. Látom, hogy ma elvész az a szép virágszál,
Mely keresztyénséget oly igen vigasztal;
Látom, hogy ez az ég előtte nyitva áll;
És várják angyalok ütet vigasággal.

99. És kis boszuállás ez helyett te fejed,
Én szomjuságomnak kevés az te véred;
Egész muzurmán hit ennek egy csöp vérért
Soha elegendőül meg nem fizethet.“

100. Mosolyog Demirhám, de belől mást forgat,
Mert elől megérzi utolsó óráját;
Szüve jüvendöl csuda gondolatokat,
Mégis bátran néki keményéti magát.

101. Mikor Szigetvártul jó tova valának,
Egy szép kerék rétet völgybe találának.
Azt tudnád, akartva ezt harchoz csinálták;
Itten halálos bajt csak ketten vívának.

102. Rettenetességgel Demirhám haragját
Éleszi magában, kirántja szablyáját,
De Vid előbb égben az istenhez kiált:
„Uram, tekints meg most égből te szolgádat!

103. Te zsidó gyermeket Terebintus völgyben
Góliát ellen tetted győzdelemben;
Téged dicsértének égő kemencében
Sidrák, Isák, Abdenágó nagy örömben.

104. Uram, most úgy légyen az mint te akarsz.
Ily szók után kirántá az éles kardot.
Nem messzi magátul nézi Demirhámot,
Nehéz fegyver alatt hogy fúj tüzet, lángot.

105. Öszvecsapának osztán oly kegyetlenül,
Mint tengeren gálya ha kettő öszvedül:
Az ki vizen marad, annak szüve örül,
Az ki esőben van, annak kétségben hül:

106. Így most az két vitéz jól vigyáz magára,
Forgatja szablyáját társának kárára;
Mindenike pedig készebb az halálra,
Hogysem egy kis félelem mutatására.

107. De pogány két kézzel emeli fel kardját,
Lebocsátva találja Deli Vid sisakját;
Onnan csuszamodván megsérti oldalát,
Úgy hogy onnan folyni vörös patakot lát.

108. Deli Vid nem retten, ugrik Demirhámhoz,
És nagy erősséggel csap az orcájához,
Nem megyen heáiban vitéz kard pogányhoz,
Orra közepétül lemene szájához.

109. Akkor vért és mérget okádik szüvéből,
Nem tarthatja magát haragos mérgéből;
Nem vigyáz hogy ellent vessen mesterségből;
Ujtiton ujítja csapást kegyetlenül.

110. Deli Vid peniglen megkapja az nyakát,
Máskkal megnyitá sok helyen oldalát;
Verődik kezében, és ordít, nem kiált,
Mert sebekből haragtul ő nem is szólhat.

111. Demirhám, mint fákllya, hogy látja utolját,
Duplázni akarja vitézséges voltát;
Vid kezéből gyorsan kitekeri magát,
S nagy csapással vágá Deli Vidnak nyakát.

112. Sisakjával osztán megvágja homlokát;
Tovább nem tarthatja lábon immár magát.
Ledül és dülve is megvágja az lábát,
Végezni akarja vitézül óráját.

113. Vid penig eséshez jobban kényszeríti,
Mert mellyét fényes karddal ketté feszíti,
Arra siralmas lelkét föld alá veté,
Nagy árnyékkal életét besötétíti.

114. Maga is Deli Vid tovább nem mehetett,
Csak alig magában tartja az életét.
Közel Demirhámhoz ő is ott elesett,
Látja ég az lölkét, fővény szija vérért.

115. Légy bizonyosága, ég, Deli Vid cégének,
Mert sok szemmel nézted utolját éltének.
Egy csöppig kiadta vérét istenének:
Légy tudománytérő Deli Vid cégének!

TIZENÖTÖDIK ÉNEK.

A vég veszély órája közelítvén, Zríni összehívja
maradék seregét, s halálra buzdítja. Isten az érte híven
harcolókat dicsőítendő, Gábor arkangyalt az angyalok
légiójával küldi, kik Alderán ördögeit szétűzik; Zrínyi
pedig fenmaradt ötszázával kiront, Delimánt s a csás-
szárt on kezével megöli, s végre vitézeivel együtt el-
esvén, mindnyájok lelkei Gábor angyalai által isten
eleibe vitetvén, mártíromságok megkoronáztatik.

1. Bán végső óráját közelgetni látja.
Az egész seregét csoportba hivatja,
Azokat is az kik mentek volt az harcra,
Kik közül Deli Vid ott maradt csak maga.

2. És így szól önékik: „Vitézek, látjátok
Most mi állapotban velem együtt vagytok.
Nem csak kárt hoznak ránk törökök, tatárok,
De tűz, de vas, de minden elementumok.

3. Mindenképpen próbál az isten bennünket,
Valamint az ötvös tűzben arany művet;
És mivelhogy látja az mi hűségünket,
Égben szép koronát nekünk készítettett.

4. Nem haragszik már ránk, mert itt büntetését
Megtette bűneinkért, s igaz törvényét
Beteljesítette: most hűség érdemét
Az nagy mennyben készíti, s oda visz minket.

5. Ne irtózzunk azért mi halálra menni,
Mely örök öröme grádicsot fog adni.
Ma, vitézek, éltünket el kell veszteni,
És ma minden próbánkat lepecsétolni.

6. Mi vitézül éltünk, vitézül meghaljunk,
Egész ez világnak evel példát hagyjunk.
Ma mi tisztességet nevünkre szállítunk,
Mai nap szépéti minden elmúlt dolgunk.

7. Nem hurcol bennünket pogány eb porázon,
Nem visz minket császár kötve triumfuson;
Végső óránkon is az török romoljon,
Lássa, keresztyénnel hogy az isten vagyon.

8. Mivel az tűz miatt itt nem maradhatunk,
Mihent isten engedi az hajnalt látnunk,
Kimenjünk az várbul, és ott megmutassuk:
Kik voltunk éltünkben, most is azok vagyunk."

9. Így monda nagy Zríni, s az egész vitézek
Örömmel mondásához valának készek.
Száll Márs mindenikben, s az ő vitéz szemek
Bátorságban villámnak, mint gyémántkúvek.

10. Hangas zöndülés lén az vitézek között,
Mint mikor kemény szél megfújja az erdőt.
Mindenik csak alig várja azt az üdőt,
Az mikor istenhez bocsáthassa lelkét.

11. Paizst, páncérokat, szablya-hüvelyeket
Magoktól elhányák, minden nehézséget,
Mert jobban kívánják ezeknél sebeket,
Melyek által égbe eresztik lölköket.

12. Zríni pedig megyen az gazdag tárházban,
Minden drágaságot ő rak egy rakásban,
Visz tüzet alája osztán egy fáklyában,
Mind füstbe bocsátja az mennyi kincse van.

13. Egy dolmányt, egy mentét csak választ magá-
Az mely legszebb vala mind közte azoknak; [nak,
Ebbe szokta mutatni magát az udvarnak,
Ebbe mennyekzőknek és triumfusoknak.

14. Két arany perecet választá azután,
Evel jelt csinálá vitéz uri karján.
Egy kócsagtollat is szegcse sisakján;
Száz aranyat kétfelé tett dolmányában.

15. Oh mely csuda dolog, hogy jutalmat szerez
Maga hóhárának! Mely kemény vitéz ez!
Említése halálnak igen keserves:
Rettegett előtte Hektor és Achilles:

16. De halálakor is Szigetnek Hektora,
Hogy ő bátran nézhet szemmel az halálra,
És bár öltözzék rettenetes formára,
Megmutatja, s mint kell menni bátorságra.

17. Meggyújtá az kincset, és mind megégeté;
Fegyverét azután szögrül leszedetle,
Szántalan sok közül egyet megszerete;
Oldalára eztet vitézül föl kötö.

18. Ül vala az isten abban az székiben,
Az honnan világot nézi kegyelmesben:
Méltóság, tisztesség nagy áll körülben,
Trónusa helyeztetve nagy örökségben.

19. Szerencse s Természet alázatossággal
Állnak őalatta, készek szolgálattal,
Dücsőség előtte foly nagy patakokkal,
Végtelen kegyelme tengerformára áll.

20. Megszámlálhatatlan dücsőséges lölkök
Dücsőséget előtte szépen énekelnek;
Zsidó poetának untalan az versek
Királyi formára hárfájával mennek.

21. Égi muzsikának gyönyörű szózatja
Szép Echónak választját megváltoztatja.
„Szent, szent, szent mindenható isten Jehova!”
Egész mennyei sereg vígan kiáltja.

22. Cherubin, Seraphin seregek vigadnak,
Az szent bárány előtt magokat alázzák,
És más seregek fejér ruhában járnak,
Báránnyal mindenütt űk is ottan vannak.

23. Ilyen méltóságbul nagyon parancsola,
Az az jó, az az igaz, az nagy Jehova,
Hogy minden muzsika egyszersmind hallgatna,
És hogy össze gyűlne mennyei udvara.

24. Úgy lön mint akará. És össze gyűlénck
Az egész mennyei gyönyörű seregek,
Alázatossággal hajolnak istennek;
Ő pedig így kezdé beszélni nékiek:

25. „Halljátok, halljátok ti forgandó egek,
Halljátok hiveim, égbéli seregek,
Halld meg föld és világ, és világi vizek,
Az én mondásomat, és ti nagy tengerek!

26. Bolond vakmerőség nyilván van nálatok,
Kivel rám óriást támadni láttatok:
Azt tudta az kevély, büntetést őrájok
Társaival együtt hogy én nem találok.

27. Elesett, meglüvém mennyei küvemmel,
S elhagytam vele eget örökséggel.
Elhatta az eget ő, de kevélységgel
Most is zörgölgődik, nagy vakmerőséggel.

28. És nem elégszik meg, sok ezer lölköket
Szántalan bűn közzül hogy ő harácsot vet;
Meri háborgatni az én hiveimet,
Kik tülem választva vannak, kedvesimet.

29. Ahon: szigetiek énértem harcolnak,
És az én hűtömért már sok vért hullattak,
Pokolbéli lölkök rájok agyarkodnak,
És igaz hűtökből kiverni kívánják.

30. S miképpen lehessen ezt nékik engedni?
Igaz isten lévén, hogy tudjam szenvedni?
Nem! nem! de hogy egy had menjen fegyver-
Be kell földfenékre ismég űket űzni. [közni,

31. Eredj te, Gábrriel, mennyei sereggel,
Eredj Szigethez erős fegyverös kézzel,
Ott találod őket; de onnan te űzd el,
Ronts meg őket együtt nagy kevélységekkel.

32. Nézd osztán hon vannak szigeti vitézek;
Ha testi köntösből levetközük lölkök,
Az ti kezetökön előmben jűjenek,
Itt rendelt helyekben örökkén legyenek.“

33. Így monda, de nem nyelvvel és nem szózat-
Hanem tündöklő isteni akarattal. [tal,
Értik az angyalok, mert nagy boldogsággal
Egyeznek az isten nagy akaratjával.

34. Gábrriel magával azért egy sereget
Elvive gyors szárnyon, s jelűl egy keresztet.
Fénylik vala az ég, merre röpülését
Tartja az szép sereg, s az ő sietését.

35. Alázatossággal Szivárvány kapuját
Megnyitá előttök, és mond áldásokat,
Az szép Tejes-űt is megcifrázza magát,
Látván az nagy istennek sok szép angyalát.

36. Az Göncös-szekere viszi sok fegyverét,
Mennyei seregnek könnyebbíti terhét.
Fegyverhordozó sas készíti mennyküvét,
Kivel letaszítsák ördögös sereget.

37. Fohászodik Hercules, nem mehet vélek,
Nem lehet üressége az ő helyének,
Áll mozdulatlanul, istrázsát az égnek
Tart ő nagy botjával, ellenz ellenségnek.

38. Halhatatlan sereg levegőn megállá,
Csak maga Gábrriel Szigetben leszálla.
Zrini hogy halálhoz elkészűlt, találá,
És szintén istennek esedezik vala.

39. Eleiben tűnék Gábrriel szárnyával,
Méltóságos vala angyali ruhával;
Az ő teste vala befűdve biborral,
Az keze fegyveres lángozó pallossal.

40. Az másik kezében egy szép pálmaágot
Koszorúval együtt magassan fűltartott.
Az sötétes házban fényességet hozott;
Gábrriel Zríninek akkoron így szólott:

41. „Oh seregek urának kedves szolgálja,
Egész keresztyénségnek vitéz virágja,
Te voltál Jézusnak megszentelt hadnagya.
Ihon az istennek az ő koronája!

42. Ezt küldi tenéked az hadverő isten;
De mást készűttetett, az ki lesz fejedén,
Fényes csillagokból kötve lesz örökkén,
Fogod azt hordozni az magas egekben.

43. Angyali légiót küldött isten néked
Te segítségedre, kivel meggyűzheted
Ezt az nyavalyában zabált ellenséged,
Kik pokolból jűttek kevélyen ellened.

44. Azért vidámíts meg emberi szűvedet,
Duplázd meg utólján nagy vitézségedet;
Ne lássa vén tolvaj elvágott fejedet,
Hanem az föld alá küldd előbb ű lelkét.“

45. Így monda az angyal, és megvidámítá ;
Mennyei sereget égből leszólítá ;
Nem messzi Lucipert seregestül látá :
Arkangyal előtte így száját megnyitá :

46. „Mit csináltak itten ? oh ti nyomorultok !
Oh nagy kínokban is fölfuvalkodottok !
Világnak istenét talán nem látjátok ?
Mely nagy mennyküekkel fegyverkezett rátok ?

47. El vagyon végezve isten tilkaiban ,
Hogy kik itt meghalnak mostan Szigetvárbán ,
Mivelünk menjenek isten országában ;
Mit vártok reátok hát itten heában ?

48. Menjetek, átkozottak, az föld gyomrában ,
Ottan bűnösöket zaklassátok kínban ;
Fussatok el gyorsan sötét Acheronban ,
Az a ti helyetek örökös átokban.“

49. Így szól, és reájok mennyei pallosát
Rettenetesül fordítá nagy haragját ;
Mert látá késéssel készülék útjokat ,
S nem örömet fogadják parancsolatját.

50. Angyali légió szép fényes szárnyával
Fekete seregre üte bátorsággal ;
De űk megesmerék előbbi próbával ,
Hogy győzhetetlenek ezek hatalommal.

51. Azért, mint forgó szél, keveregnek égben,
Keservessen üvöltnék sötét fölyhőkben.
Így kákognak hollók ha sas jön közikben,
És éjjeli varjuk így járnak szélleben.

52. Csak te vagy, Alderán, az ő nyert prédájok ;
Az te lelked leszen nekik triumfusok.
Elragadák eztet, kiből jött sok átok ,
Testestül lelkestül lén az ő prédájok.

53. Így hagyák ördögök világos világot,
És noha még szintén meg nem hajnalodott ;
De szép harmatossan sötétbül hasadott
Szép hajnal, és mindent jóra bátorított.

54. Zríni jól esmérven életének végét ,
Ötszáz bátor vitézt számlál maga mellett ;
Minthogy nem türheti immár égő tüzet ,
Kiviszi magával azért mind ezeket.

55. És az várbul kimegyen nagy bátor szüvel,
Előtte törökök futnak szerte széllal ;
Az piacon megáll, és szörnyü szemével
Nézi hogy hon vagyon pogány sok sereggel ?

56. Ily kegyetlenül jön oroslány barlangbul,
És ily szörnyen fénylik cométa magasbul :
Ez nagy országokra kár nélkül nem fordul ,
Szörnyü jüvendöket hordoz hatalombul.

57. Így félnek törökök Zríni látásátul ,
Mert tudják nagy veszélyekre rájuk burul.
Zríni piacon is nem maradhat lángtul ,
Azért lassan ballag az külső kapubul.

58. Hon vattok ti mostan világrontó népek ?
Hon vattok földemészto szörnyü seregek ?
Hon török, hon tatár, sötét szerecsenek ?
Hon vattok három világrul kevert népek ?

59. Ihon elöttetek Zríni áll fegyverben ,
Hon van az török Márs vakmerő szüvében ,
Delimán ? hon száz más ebben az seregben ?
Kik Zríni vérét szomjúlták békeségben.

60. Édes az vitézség az ember szájában ,
De nagy s rettenetes halálos próbában :
Ezt rettegve nézi vakmerő Delimán ,
Mint nyárlevél úgy reszket szultán Szulimán.

61. Messzi dombrul nézi ő kijüvetelét ,
De még sem tarthatja rettegéstül szüvét.
Oh hányszor megbánta, szállotta Szigetet !
Hány átokban keverte megöszült fejét !

62. De nem csinál pompát Zríni törököknek,
Nem mutatja vesztég sokáig ezeknek
Ő vitéz fegyverét ; de mégyen ellenek ;
Ötszáz halál megyen háta után ennek.

63. Itt fegyver fegyverrel találkozik öszve ,
Vitéz is vitézzel kapcsolódik közbe ;
Vér, jajgatás és por megy égben keverve ,
Török dárda, kopja, szablya elegyedve.

64. Halál formára jár bán törökök között ;
Mint az lángos harap ha nádiban ütközött ,
Mint az sebes vízár ha hegybül érkezett :
Oly kegyetlenségben Zríni most öllözött.

65. És ledül előtte nagy óriás Csebár,
Hal Jakul átokkal, és Csirkin testedár,
Esik zöld zászlóstul nagy Jakul barjaktár,
Esik Mahomet-vér szerezsen Zulfikár.

66. Száz szablya, száz csida Zríni paizsára
Egyszersmind is esik, mint küesső házra;
De ő ezt az folyhót, minden csudájára,
Tartja csak egyedül törökök kárára.

67. De Murtuzán basa, mint megsérült medve
Szégyentül s boszutul mert hűl kemény szüve:
Jól jut most eszébe, Ajgástul kötözve
És nagy Szulimánnak volt tüle vitetve.

68. De egyetlen fiát ő jobban siratja;
Zríni keze miatt volt ennek halála.
Azért ő akartva ilyen boszuságra
Éleséti szívét iszonyu haragra,

69. És mint tüzes lidérc száll le az folyhóból,
Kinek lángos farka szikrázik sok tüztől:
Így Murtuzán basa keresztyénekre dül,
Halálra, haragra az ő szüve készül.

70. Nem szól ő semmit is rettenetességgel:
Halva Bata Pétert maga előtt dönt el,
Három keresztyénnek veszi életét el,
Ismég többre készül, s nem elégszik evel.

71. Öszvetalálkozék ő Novák Ivánnal,
Öszekeveredék szablyája szablyával;
De Novák elvágá kezét nagy csapással,
Azután fejét is vitéz bátorsággal.

72. De nem áll meg itten Novákovics Iván,
Mert meghal miatta Perviz, Bicsir, Arszlán;
És nem kevesebbet teszen Orszics István,
Mert lelkét okádja előtte Balbazán.

73. Itten kezd hullani török, sok, számtalan,
Itten sebesedni mindenféle pogány.
Ki nagy Allát, ki Mahometet kiáltván,
Vérekben feküsznek az földet harapván.

74. Itt zászló zászlóval nagy csoportokban hull;
Amott fekszik sok török halva lovastul;
Imitt félholtan vitéz vitézre burul;
Ki alatt ló fekszik, némely ló alatt fül.

75. Félholtan némelyik marja ellenségét;
Amaz mint vérszopó szomjuhozza vérést;
Ki sebeken által bocsátja ki lelkét;
Ki szorosságtul fült, ott hagyja életét.

76. Rakásokban fekszik ló, fegyver és vitéz,
Holtan is keresztyén az nagy egekre néz;
De az lölke után töröknek földben néz
Orcája, mert tudja isten nem kegyelmez.

77. Gázol rettenetesül Zríni vértóban,
Vércataractákat indít meg pogányban;
Messzirül megesmeri ütöt Delimán,
De retteg ő szüve, de félelemben van.

78. Nem esmert azelőtt ő soha félelmet,
Akaratja nélkül de mostan rettegett,
Mert látta Zríninek hatalmas fegyverét,
Látta nagy próbáját és kegyetlenségét.

79. De mind ezek közt is szüve helyére áll,
Mikor gondolatjában tisztessége száll.
Sok okot magának vitézségre talál,
És így ő magának kegyetlenül szólal:

80. „Hát nem vagyok-é én most is az Delimán,
Ki veszélyt kezemen hoztam Szigetvárbán?
Az ki vitézséggel hattam magam után
Vértót, holttest-halmot, Almás vize partján?

81. Oh szüvem, állj elő, oh én vitézségem,
Mit rettegsz kaurtul, megnőtt emberségem!
Ez nap s ez az óra az egész életem
Megfényszerít vitéz cselekedetem.

82. Majd Zrínire megyek nagy vitézségemmel,
Noha kevélykedik isteni erővel;
Nekünk is Mahomet segét nagy szentséggel:
Az mi testünk is van elegyítve vérrel.“

83. Így monda, s kezével megrázá nagy dárdát,
Neveli magában hatalmas haragját:
Amphitheátrumban így láthattál bikát,
Az ki az fővényben köszörűli szarvát,

84. Mely kapál csarnokon s fúja az fővenyet,
Látván maga előtt kevély ellenségét,
És előbb próbálja fában nagy erejét,
Hogysem ellenségre kivigye fegyverét:

85. Így tészén Delimán, és nagy sebességgel
Bánra rugaszkodik, teli sok méreggel.
Ráveti dárdáját hatalmas erővel,
Itéli, hogy nagy bánt lefekteti evel.

86. De isten angyala elvevé erejét,
Mert Zríni paizsán megtompítá hegyét,
Tatár hám dárdája az földre leesett;
Csudálja Delimán ezt az történetet.

87. De kemény kezével ő szablyát kirántá,
Evel pozdorjára bán paizsát rontá;
Sokáig dühössége de nem tarthata,
Mert Zríni kardjának ellent nem állhata.

88. Kegyetlen csapással bán az ő sisakját
Gyorsan ketté vágá, és megsérté nyakát.
Az másik csapással megnyitá oldalát,
Honnan bőven folyni vörös patakot lát.

89. Fúj lángot tatár, s öszveszedi erejét,
Bánnak kegyetlenül kézzel üti melljét.
De bán ketté vágja Praecopita fejét
És habzó vérére kiönti életét.

90. Holta után élte árnyékban elröpült,
Nagy keserűséggel mint egy füst úgy eltűnt;
Halála határán ő vadsága megszűnt,
S lölke örök éjre sok mással elegyült.

91. És semmit sem késik ott az ő halálán,
De most és most áldoz és nagy halomban hány;
Kis eledel ily tűznek háromszáz pogány;
Ezeket levágja horvátországi bán.

92. De az vitéz Delimán mihent elesék,
Egész török tábor gyorsan megfélemlék.
Legvitézb emberek rettegni kezdenek,
És azután futni az mint van erejek.

93. Az futó népekkel öszekeveredett,
Vágja mindenfelé az futó népeket.
Végre császárhoz is nem messzi érkezett;
Zríni távulról is megesmérte ütet.

94. És egy nagy ohajtást az istenhez bocsát,
Mert tisztességéért keresi az próbát,
Osztán sietséggel megy az hon császárt lát,
Fegyverében viszi szörnyű villámását.

95. Sok ezer bosztáncsi, számtalan spahoglán
Az megijedt császárt veszik körül sáncban:
De mindazonáltal néki megy horvát bán,
Útat csinál karddal iszonyu hatalmán.

96. Mert nem mer állani senki eleiben,
Senki nem mér nézni vitéz szemeiben:
Százat egymás után ő megöl egy helyben,
Még más százra viszen halált kéméletlen.

97. Szulimán jó lóra ülni igen siet,
De bán gyorsasága már régen ott termelt,
Tizet ottan levág, császár segítségét,
Így császárnak osztán Zríni szólni kezdett:

98. „Vérszopó szelendek, világnak tolvaja,
Telhetetlenségednek eljűtt órája,
Isten bűneidet tovább nem bocsátja,
El kell menned, vén eb, örök kárhozzatra.“

99. Így mondván, derekában ketté szakasztá,
Vérét és életét az földre bocsátá.
Átkozódván lelkét császár kiindítá,
Mely testét éltében oly kevélyen tartá.

100. Ez volt vége az nagy Szulimán császárnak,
Ez az ő nagy híres hatalmasságának.
Az isten engedte gróf Zríni Miklósnak
Dicséretit ennek hatalmas próbának.

101. Mikor bán visszanez, meglátja távulról
Elmaradt serege török kard miatt hull,
Mint pásztor nyájához, ő hamar megfordul,
És így szól hozzájuk nagy hangos torkából:

102. „Eddig éltünk vitézek, tisztességéért
Annak, ki körösztfán holt szabadságunkért:
Ma meghaljunk örömet, és jó hírünkért
Vitézül meghaljunk azért mind ezekért.

103. Ahon nyitva látom istennek országát,
Ahon jól esmérem nagy Eloim fiát!
Esmérem, esmérem az isten angyalát,
Rodhatatlan ágbul tart nekünk koronát.“

104. De török számtalan körülvék seregét,
Messziről jancsárság lüvik vitézeket:
Nem merik próbálni mert karddal ezeket,
Senki várni nem meri az ő kezeket.

105. Mind ennyi között is egy jajgatás nincsen,
Mert nagy vigasággal s örömmel hal minden.
Az mely helyen állnak, ugyanazon helyben
Bocsátják lölköket isten eleiben.

106. Nem mér az nagy bánhoz közel menni sen-
De jancsár-golyóbis Zrínit földre veti : [ki,
Mellyében ez esett, más homlokát üti,
Vitézivel együtt az földre fekteti.

107. Angyali légió ott azonnal leszáll;
Dicsérik az istent hangos muzsikával.
Gábiel bán lelkét két tized magával
Földről felemeli gyönyörű szárnyával.

108. És minden angyal visz magával egy lelket,
Isten eleiben így viszik ezeket.
Egész angyali kar szép muzsikát kezdett,
És nékem meghagyák szómnak tegyek véget.

109. *Vitézek istene ! ime az te szolgád*
Nem szánta éretted világi romlását ;
Vére hullásával nagy bötüket formált,
Ily subscribálással néked adta magát :
Ő vitéz véréért vedd kedvedben fát.

BEREKESZTÉS.

A költő halhatatlanságot ígér magának munkája után.

1. Véghöz vittem immár nagyhírű munkámat,
Melyet irigy üdö sem viz el nem moshat,
Sem az ég haragja, sem vas el nem ronthat,
Sem az nagy ellenség, irigység, nem árthat.

2. És mikor az a nap eljün, mely testemen
Csak uralkodhatik, fogyjon el éltemen
Hatalma : magamnak ugyan nagyobb részem
Hordoztatik széllel az magas egeken.

3. S honnan Scythiából kijött magyar vitéz,
Merre vitézségét látta világ, nagy rész,
Azokrul helyekről minden szem reám néz,
Hírrel böcsülettel, valamíg világ lesz.

4. De híremet nem csak keresem pennámmal,
Hanem rettenetes bajvivó szablyámmal :
Míg élek, harcolok az ottomán hóddal,
Vígán buríttatom hazám hamujával.

Sors bona nihil aliud.

A TÖRÖK ÁFIUM ELLEN VALÓ ORVOSSÁG,

AVAGY A TÖRÖKNEK MAGYARRAL VALÓ BÉKESSÉGE ELLEN ANTIDOTUM.

EXORDIUM.

Cyrus király, mikor Croesusra Sardis városát vitatta volna, azt írja a historia, a városnak megvételekor egy vitóz magára a Croesus királyra akadván, s nem tudván ki légyen, meg akarja vala ölni; Croesus király fia, a ki egész életében néma volt, és soha egy szót sem szólhatott az előtt, ott találkozáván lenni akkor az atyja mellett, látván veszedelmét az atyjának, megszólala a vitézhez, mondván neki: Ne bánts d a' királyt. Valljon nem hasonló-e az én felkiáltásom, édes nemzetem? Látok egy rettenetes sárkányt, mely méreggel, dühösséggel teli, kapóul az ölében viseli a magyar koronát. Én csaknem mint néma, kinek semmi professióm a mesterséges szólásra nincsen, felkiáltok mindazáltal, ha kiáltásommal elijeszthetem azt a dühös sárkányt, kiáltván: Ne bánts d a' magyart! Szegény magyar nemzet, annyira jutott-e igyed, hogy senki ne is kiáltson fel utolsó veszedelmedben! hogy senkinek szive ne keseredjék meg romlásodon! hogy senki utolsó haláloddal való küzködésedben egy biztató szót ne mondjon! Egyedül legyenek-e én őrállód, ki megjelentsem veszedelmedet? Nehéz ugyan az hivatal nékem: de ha az isten 's hazámhoz való szeretet reám

tötte, iné kiáltok: hallj meg engem, élő magyar! ihol a veszedelem! ihon az emészlő tűz! Imé tudományt tészek előtted, nagy isten, mindent a mit tudok, kiáltok, hogy éntőlem elaluvásomért ne kérd elő nemzetem véré, a mint megfenyegetté a nagy Ezéchiél prófétával: „Venientem gladium nisi annunciaverit speculator animarum quae perierint, sanguinem illorum de manu eius requiret Dominus.“ De mi dolog az, magyarok, hogy nem csak az őrállótok jelentését hallván, hanem magatok szemével a veszedelmet látjátok, mégis fel nem serkentek mély álmotokból? Úgy hallom, a tengeri medve oly bátorságos és gond nélkül való, hogy mikor legjobban dörög az ég, mentől magasabb kösziklára felhághat, ott aluszik. Avagy talám ilyen securitással vattok ti is? Úgy vagyon, a borostyánfának is írják a naturalisták mennykő ellen való bizodalmát; azért adtuk magunkat ennek a laurusnak árnyéka alá, hogy megmaradhassunk. De félek rajta, hogy a fátum e nemes ágnak gyökerét megtompítja, csak a mi veszedelmünkre is; vagy hogy hervad titkos belső okokból gyökere. Ha azért okvetetlen bizodalmat nem találunk, csak a mezítelen reménységben, szükség, hogy oltalmat nézzünk magunknak magunk emberségében és vigyázásában. Isten után a pacsirták példája

adjon okot nekünk a mi magunk oltalmában; mely ha nem lesz, hiába reménylünk szomszédinktól s más idegen barátinktól a segédelmet. De még az istentől is tunyául kérni segédelmet, vétek és bolondság, a mint a bölcs Demosthenes néha mondja vala: „Nam non modo Deus, sed ne amicus quidem rogandus est, ut dormitanti cuiquam, aut desidi, praesidio sit.“ Magyarok, tinéktek szölok! ez a rettenetes sárkány — török. Váradot, Jenőt töllünk elvette, sok ezer lelket rabságra vitt: sokat a kardnak élivel emésztett meg; Erdélyt, koronánknak egy legszebbik boglárát felprédálta, zavarta, fejedelmünket eltapodta, gázolja nemzetünket s országunkat, mint egy erdei kan a szépen plántált szőlőt. Kérdezkedjete egymástól, kit illet ez a veszély? kit fenyeget ez a háboru? ha feltaláljuk azt tiszta elménkkel, hogy az nem mi nyavalyánk, ámbár hallgass, bizzuk más discretiójára oltalmunkat. De ha az oktan állatok a magok barlangjoknak megbántódásáért, s magok kölyköknek felvételekért készek halált szenvedni: mennyivel inkább minékünk, kik dicsőséges magyar vérnek maradéki vagyunk, a mi atyáinkfiáiért, atyáinkért, anyáinkért, feleséginkért, gyermekinkért, hazánkért meg kell indulnunk, halálra is, ha kívántatik, mennünk, mégis legalább boszút ezen a dühös eben állanunk. Talám nagyon oly gondolatja némelynek, hogy a mi megesett, megesezt, és megorvosolhatatlan dolog már; de megszünik a dühös eb azután; mert Rákócit kívánsága szerint elvesztette, Erdélyt megalázta, Magyarországot elijesztette; elég az néki. Hívásának hívása ez a gondolat. Forgassuk elő az historiákat, megtaláljuk, hogy miolta a caspiai barlangok közül kijött a török dühös nemzet, keresztyén vérnek patakul folyása meg nem állott. Mert:

regi fraeni nequit

Et ira, et ardens hostis, et victoria,
Gladiusque felix, cuius infecti semel
Vecors libido est.

Nem használ itt senkinek az ártatlanság, együgyűség; annál készebb a török azt rontani, mentől azt jobban maga kára nélkül cselekedheti. Több száz esztendejénél már, hogy a

frígynek neve alatt minket nem nyugotott, hanem rontott, és az alatt ugyan megromlánk. Erdélyt az adózás s alázatosság meg nem mentette, hanem az elhittel megromtotta.

Gondolom, hogy itt mondja valaki: Mind igaz ez; de mi magunktól elégtelenek vagyunk a magunk oltalmára. Úgy vagyunk, azt meg kell vallanunk; a török erejéhez képest mi csak nyomorultak vagyunk. De viszont ez a gondolkodás is árt minékünk; valamint hogy a görögöknek ártott régenten, mikor a persiaiakkal conferállák a magok erejét; ez a gondolkodás igen mélyen vala önálok meggyökerezve, úgyannyira, hogy mikor a persák valamely részére Görögországnak indultak volna, a több görögök magokat szerencsésekknek tartják vala, ha azonban békével maradhatnak vala. Így lévén azért a dolog, a persiaiak a görögöket mind elgyalázák, míg az elkerülhetetlen kételéség, avagy desperatio, úgyannyira a görögök szívét meg nem keményítette volna, hogy Xerxes király ellen, a mely annyi százezer embert hoz vala, kevés ezerrel ellent állának, és annyira megverék azt a számlálhatatlan sokaságot, hogy székennyel és gyalázattal kellett a királynak visszafutni. Ha azért a kételéség, szükség, fatalis necessitas, megorvosolta a görögök szívének lágyaságát: miért minékünk is, lévén szintén abban az elkerülhetetlen igyben veszélyünk, nem csinál egy férfiúi gondolkodást szívéünkben, hogy avagy megoltalmazzuk magunkat, avagy vitéz módra haljunk meg. Praestat mori sicut leonem, quam vivere sicut asinum. Aesopus azt mondja vala fabulájában, hogy a nyulak megunatkozván életektől, mivelhogy minden állatoknál félénkjebbek volnának, és csak szaladásban volna minden securitások, azt végezték magokban, hogy egy nagy tóba egyszersmind néki rugaszkodván, belé ölnék magokat: történék azonban, hogy mikor a tóhoz érkeztek volna, a parton lévő békák megijedvén a nyulaktól, a tóba beszökődésének, kit meglátván az öreg nyúl, így kiált fel a többinek: Meghalljátok, nyulak! mi azért meggyünk vala a tóba veszni, azt gondolván, hogy nincsen nálunknál félénkjebb állat: de ime látjuk, hogy a békák még nálunknál is félénkjeb-

bek, mert mielőttünk ugrának bé a tóba; azért ne öljük meg magunkat ez egyszer. Által kell minékünk is esnünk a mi szerencsétlenségünkön, ha megmaradást kívánunk, és úgy vessünk számot mind tulajdon magunknak. Mert én nem látok egy szomszédot is, sem egy idegen nemzetet, a ki a mi kedvünkért örömet szerencséltesse a maga békességes voltát a mi veszedelmünkkel. A vízbe haló embertől fél a hajóban ülő is, hogy ötet bé ne vonja magával.

De vizsgáljunk meg minden közelebb reménylhető segítségeket.

Lengyel egyik szomszédunk; de ettől nem várhatunk semmi segítséget; mert ő maga is ez elmúlt hadakozásiban megerőltenedett. Mert most is a muszkától békével nem hagyatik; mert Svéciától nem oly securus, hogy más gondolatokat csinálhasson; mert a tatárnak szomszédságában vagyon; mert a kozákkal nem úgy complanálta dolgait, hogy bizonyos legyen benne; mert a törökkel békessége vagyon, és (a mint szólnak) ugyan beneficiummal obstringálta a török a lengyeleket az elmúlt hadakozásakor, a tatár segítségével; mert annak a respublicának nincsen igyekezeti, sem a jó hírnek sem az országnak kerítésére, acquisitionjára. Lengyellel azért nincs mit mivelnünk.

Német a másik szomszédunk. Ki kell itt választanom a mi kegyelmes urunkat királyunkat, ki kétséggivül minden igyekezetivel azon vagyon, hogy minket, mint sajátit oltalmazzon, noha a sok hadakozások megemésztették alkalmasint az ő tárházait s haereditárium országait; noha most sem bizonyos Svécia igyekezetiről; tumultusokat az imperiumban kezdenek, noha a franciai királytól, régi antagónistájától, tartani kell; noha az imperiumbéli electorok is nem oly egyarányu sinceritással vannak Ő Felségéhez, a mint kívántatnék; noha a spanyol királyt is, ha súlyosodni kezd a hadakozás a portugallusokkal, nem hagyhatja el segítség nélkül, mint atyjafiát. Szóljunk mi in genere a német nemzetről és az imperiumról. Azt tudjuk-e, hogy a német nemzet maga veszedelmével megcserélje a békességét és boldogságát, kiben otthon vagyon? Azt tud-

juk-e, hogy a magyar nemnek oly obligatusa, hogy egy ilyen nagy bestiával, mint a török, kockára vesse securitassát? hogy elfelejtse a régi hunnosoknak Atillával, és azután is más magyaroknak Németországban való rablásokat és pusztításokat? hogy kívánja ismét a magyaroknak talpraállásokat, a kiktől annak utánna is tartani kelljen magoknak? És ha szintén ad is valamit, de hogy derekas legyen, vagy continuálandó, hogy a megmaradásra elégedendő legyen, hogyha nyér, magának ne akarja tartani, hogy az in tempore legyen, a kit rákháton mondanak a magyarok hogy jár: alig hihetem.

Olasz az harmadik szomszéd; de ennek távolléte, a tengernek közinkbe való vivése, a sok urakra és hercegekre eloszlása, s külön mindeniknek interesse, nem hágy minékünk nagy reménységet vetnünk az onnan való segítségre; noha én elhittem, hogy azok a nagy főurak és fejedelmek el nem mulatják ugyan, ha mitőlünk látnak jó igyekezetet és ugyan valóságos operátiót, mind pénzzel mind néppel, mind tanácsccsal segítenek.

Spanyol nemzetnek meszszesége, Lusitániában való békeveredése, minden tovább való discursusokat egyszer elmetsz. Nem kell arról többet szólnunk.

Francia nemzetről van mit szólnunk. Ez a nemzet bizonyára hadakozó, dicsőséges, hatalmas. De az is nyilván vagyon, mikor nem magának keres, nem magának hadakozik, nem igen sok jót várhatni tőle. A mi magyar históriánk két példát mutat felőlök: egyik, mikor Nikápoly alatt Zsigmond király elveszté a harcot a franciák miatt; a második a pápai árultatást. Egyikből sem csinálhatunk magunknak kívánatos emlékezetet. Ehez képest a francia, ha győzedelmes, eltűrhetetlen; ha nyomorodott, semmire kellő.

Muszkát nem számlálom, mert álomhoz való discursus volna inkább, mintsem valóság-hoz; noha úgy itélem, némely nagy emberek nem tudom micsodás nagy reménységeket csinálnak magoknak; de a mint feljebb íram, sem reménylhetjük, sem kívánhatjuk. Az ő országok messze, népek goromba, hadako-

zások semmire kellő, vitézségek nevetséges, politikájok ostoba, birodalmok tyrannus. Kinek kelljen hát az ő segítségük?

Anglia csaknem más világ, más természet, más hadakozás. Nincs olyra szükségünk; nem is kívánhatjuk.

Im az egész keresztyénséget előszámlálám, s nyilván látjuk, azoktól nem lehet a segítség, hogy az legyen fundamentoma a mi szabadulásunknak. De engedjük meg, sok idegen népek jöjenek segítségünkre; de ha idegenen fog a hadakozásnak administratioja állani, bizonyára semmit sem bízhatunk. Mert forgassuk fel a historiákat, megtaláljuk, hogy jöllehet a magyar is sok helyen botlott a vitézségben, mindazonáltal a derekas veszedelmek az idegentől estek; holott avagy nem érzették nyavalyánkat, avagy a kételenség nem erőltette a szerencsétlétésre őket mint a magyart. Mert a kinek nem borja, nem nyalja, és a magyar nemzet a Magyarországgal egyenlő természetet visel; valaki idegen jö belé, avagy nem tud, avagy nincs szerencséje az operáláshoz. Menjünk példákra, és bár csak a Mátyás király után való historiákat rumináljuk, meglátjuk, hogy Felss Lénárd, Roggendorf, Joachim Brandenburgumi herceg operatiói, kik talán másutt vitéz generálisok voltak, országunkban haszontalanul múltak el; meglátjuk, a sok várak s erősek megadásában az idegeneket vétkeseknek lenni. Mert Budát megtartja vala Nádasdi Tamás szultán Szulimán ellen, ha az idegenek nem kényszerítik vala a feladásra; kik miatt csak nem maga is rosszúl jára. Meglátjuk ama vitéz urát, Losoncit, Temesvárral együtt veszni az idegenek miatt. Idegen volt Aldanha, ki Lippát, idegen volt Liscanus és Salamanca, kik Esztergomot gyalázatosan feladták. Idegenek miatt vitéz Nyári Pálnak is Egret meg kelle adni, Tata idegenek miatt vesze, Pápa idegenek miatt, s véle együtt törökké lön. Kosztanicát Horvátországban Krajnec veszté el, Erdődöt, Győrt, Kanizsát idegenek árulták el. Tekintsük meg Kocimer, expeditiójában mint jára. Tekintsük Basta, Schwendi Lázár, Belgiosa, Colaldo, Bukovi, Rozburm, Montenegro, Ekenperger, Hardek hadakozását: bizonyára

semmi jónkra nem voltak. Tekintsük Erasmus Teuffel harcát, ki nem csak szerencsétlenül, de az egész keresztyén nemzetnek oly gyalázatjára volt, hogy soha rajta eleget nem bánkódhatunk, holott azt írja Istvánfi, egy messzely vajon vagy mézen árultanak a törökök egy németet. Nézze meg Jóviust, a ki Istvánfinak nem hiszen. De nem látunk ismét olyan dicsőséges operációkat, vagy szállott várnak megsegítését, vagy a török földén vitéz progressusokat, és a melyek-voltak is, talám néha egy aprilisi szélhez hasonlók voltak azok a segítségek, melyek oly nagy dicsekedéssel hazánkba jöttek. Nyáron s aratás után ősszel jól megrabolván országunkat, visszamentek, s magunkat magunknak hagytak; kinek nagyobb bizonyosságát a ki látni kívánja, nézze meg Istvánfinak a XXVIII. részét, a vége felé, és több helyeken. Ne adja isten azt, hogy a pennám az idegen nemzetnek akar mellyikéről is igyekezze gyalázatokat írnia: nem az én célom az, mert tudom minden nemzetnek maga dicsőségét elégedendőképen mindennapi históriákkal is bizonyítani. De azt kívánom concludálni, hogy mi magyarok ne tégyünk fundamentomot senki vitézségében, hanem míg isten ép kezét lábat adott kinek-kinek, azon erőlködjék, hogy az idegenek ne legyenek szükségesek principaliter, hanem accessorie segítségképen. Mert bizonyára a mi sebünk senkinek úgy nem fáj, mint minékünk, senki nem érzi nyavalyánkat úgy, mint mi; tehát következik ebből, hogy senki oly serényen nem nyúl az orvossághoz, mint minékünk kellene nyúlnunk, főképen ha az orvosság veszedelemmel jár.

Itt talán valaki engemet megszólít, s azt kérdi tőlem: Mit akarsz ezekből a sok beszédekből kihozni? Mit tanácslasz? Könnyű akárkinek is declamálni, predikálni; de orvosság kell a betegnek. Én arra rövideden megfelelek, meg is duplázom kiáltásomat: F e g y v e r, f e g y v e r, f e g y v e r kívántatik, és jó vitézi resolutio! Ezen kívül semmit sem tudok, sem mondok. Avagy azért, magyarok, ezzel oltalmazzuk meg magunkat, avagy vitézül halunk meg mindnyájan. Mert non datur aliud medium. Elfutnunk nincs hova; sohol Magyar-

országot fel nem találjuk; senki a maga országából barátságunkért ki nem megyen, hogy minket helyheztesse belé; a mi nemes szabadságunk az ég alatt sohol sincs, hanem Pannoniában: hic nobis vel vincendum vel moriendum est. De miért kelljen elvesznünk, vagy kétségbe esnünk, míg csontainkban velő, ereinkben vér, míg isten mennyországban a mi bizodalunk lehet, míg kezünkben kopját, markunkban szablyát szoríthatunk? Avagy külön compositióból vagy-e a mi ellenségünk felépítve? vagy nem azoktól a vitéz magyaroktól származunk-e mi, kik kevés néppel számtalan sok ezer pogányokat kergettek el? Nincsen-e istennek hatalmában Hunyadi János győzedelmét, Mátyás király dicsőségét kezeinkben ismét megvirágoztatni? De úgy ha mindnyájan egy szívvel lélekkel segítségül híván istennek szent nevét, körmös kézzel nyúlunk a magunk dolgához, és fáradunk, vigyázunk, tusakodunk a mi életünkért; a fáradhatatlan szorgalmatosság, az unalom nélkül való vigyázás, a kész gyorsaság, és a gyors készség szokta annak a drága fának gyümölcsét elérni, kit az emberek dicsőségnek hívnak. Minékünk pedig magyaroknak nem csak dicsőségünk, de a megmaradásunk is abban vagy. Nem vakmerőségre hívok senkit, nem haburjául kívánom a mi nemes resolúciónkat, hanem okosságnak mértékletességével, és állhatatos szívünknek megkeményítésével akarnám, hogy előállanánk erre a nemzetünknek utolsó sententia-kimondására. Én is Catóval azt mondom: Scilicet res aspera est; sed vos non timetes eam. Imo vero maxime; sed inertia et mollitia animi, alius alium expectantes cunctamini, diis immortalibus confisi, qui suam (hanc) Rempublicam in maximis saepe periculis servavere. Non votis, neque suppliciis muliebribus auxilia deorum parantur: vigilando, agendo, bene consulendo, prospere omnia cedunt; ubi socordiae tete atque ignaviae tradideris, nequidquam deos implores; irati infestique sunt. (Sallust Catilin. C. LII.). Szántson, vessen, boronáljon, arasson, és sok dolgot vigyen véghez a gazda ember, ha élni akar cselédes-

től: Nam Dii omnia laboribus vendunt. Hát mennyivel inkább minékünk, kik veszedelemben vagyunk, az egész lelkünknek applicatióját, minden testünknek fáradságát fordítanunk kell a mi veszélyünknek elfordítására; mert egyébiránt kinek szántsunk, vessünk, arassunk? kinek neveljük édes magzatinkat? Ha securitásra most gondot nem viselünk, majd a pogány lesz a mi miénk; és csak öt esztendő, vagy kettőt sem ígérhetünk magunknak, ha nem provideálunk.

De ismét itt mondhatja nékem valaki: Jó volna a hadakozás, ha kívánt successust reménylhetnénk magunknak; de azt sokszor próbáltuk magunkban; soha nem nyertünk véle, mindenkor markunkban szakadt! Én arra így felelek: Míg a militaris disciplinánk in flore volt Corvinusok alatt, és más vitéz királyok alatt, nem igaz az, hogy markunkban szakadt soha is szándékunk. Teljesek a históriák a mi magyar nemzetünknek dicsőségével, teli e világ azoknak emlékezetökkel, és Európának egy szeglete sincs, a mely a mi eleinkről becsülettel ne szólana. Soha muzurmán vér nagyobb folyásokkal nem folyt, mint a magyar kard által, soha ennek a pogány holdnak bétöltését senki úgy nem késlette, mint a magyarok. De meg kell vallanunk, néha nyögve és pironkodva, mert: dedecori est fortuna prior. Olyan messze estünk mi mostani magyarok a régiektől, hogy ha előjönnének mostan más világról azok a mi vitéz eleink, sem mi őket, sem ők minket meg nem esmérnének, mert nyelvünkön szólásunkon kívül mivel hasonlíthatjuk magunkat mi azokhoz? úgy hogy bizonyára mondhatnák nekünk: Vox quidem vox Jacob, manus autem Esau. Csúfsága lettünk a mi nemzetünknek és magunknak, ellenségeknek pedig, valaki valahonnan jó reánk, prédájává. De miért? A vitézségnek disciplinájának meg nem tartásáért, a részegségért és tunyaságért, az egymást-gyűlölésért és ezer ilyen vétünkért. Én nem hízkelhetem, édes nemzetem, tenéked, hogy hazugsággal dicsérjelek: mert a prófétaként: Popule mi, qui te beatum praedicant, ipsi te decipiunt. Hanem ím megmondom magadnak fogytoko-

zásídat, olyan szívvvel és szándékkal, hogy megesmervén magad is, vesd ki azt a mocskot eszedből, lelkedből, reformáld vétkeidet, öltözzél igazságba, övedzzél erősséggel, hívd segítségre a Jehovát, resolváld magad, avagy ajándékozd magad az isten nevének, és magadnak oltalmára kössünk kardot a pogány ellen. Ha azért a magunk fogyatkozását megesmérjük előbb, könnyebben az orvosságot is feltalálhatjuk azután.

Vizsgáljuk meg tehát, micsodás formájú hadakozások voltak azok, kik nem succédáltak, és mi formán estek. Ihon az igaz

RELATIO.

Mikor meghallottuk, hogy a török nagy készüllettel fegyverkezik és készül reánk, mi is akkor, de későn, kezdetünk tapodni, kaptunk kétfelé; hadat, seregeket kezdetünk gyűjteni. De micsodás seregeket? Régi látott, hallott vitézekből állott-é vajjon az a sereg? Bizonyára nem; hanem mentől rosszabb, hittelenebb, tolvajabb volt országunkban, az gyűlt össze a mi dobolásunkra. Ismét ki volt ennek hadnagya? Ugyan csak szintén azon ilyen, vagy a ki jobban megelőzte a többi részegséggel, garázdasággal, kevélységgel; ki a maga vitézségének rudimentáit vagy kassai kereskedőkön, vagy kecskeméti tőzséreken, vagy sopronyi kalmárokon, vagy más szabad városok vagy polgárok kárán végezte el; a ki nem a jó hírért, névért, becsületért iratta be magát a hadakozásba, hanem hogy ezeket a felül megírt virtusokat jobban és szabadosabban űzhesse; a ki hogy jobban bosszúját valamely falukra vagy nemes emberre kitölthesse, kívánt hadi ember lenni, hogy ezzel a titulussal mind módot, mind mentéget találjon vétkeinek. Így azért nem sereg, nem hadakozási jó lélekkel származott igyekezet, hanem fársángolás, bordély, és ha mi rosszabb nevet tudnék találni ennyi megfellelt erkölcsnek. Régenten ama nagy Hannibálnak vitéz hadát Campánia, egy olaszországi gyönyörűséges tartomány, a maga gyönyörűségével megvesztegette, ellomhította és erőt-

lenítette. Nincs a mi magyarinknak szükségök Campániára előbb hogysémmint a hadba menének? Készen vagyunk elvesztegetve és el-tunyulva, diis hominibusque invisi. Nem kell minékünk oly nagy ellenség mint a török; egy canicula melege, egy februáriusnak szele, egy éjszakáinak virrasztása, egy napnak koplalása megrontja hadainkat, és semmivé teszi. Ilyenek a mi hadaink. De mivel jobb valljon ennél a nemesség? mivel jobb az úri rend? Bizonyára mind egy bordában szőttek vagyunk; egy csepyére is egyik rend a másikat nem csúfolhatja. A mostani nemes nem gondolja meg, micsoda az igaz nemesség, mivel nyerték a mi eleink a nemességet, s mivel tartatik meg is. Egy nemzet sem pattog úgy, s nem kevélykedik nemesség titulussával, mint a magyar; maga annak megbizonyítására s conservatiójára, látja isten, semmit nem cselekszik. Fiaink haszontalanul élnek, vagy otthon atyjoknál, anyjoknál; vagy, ha ugyan derekason látni s hallani akarnak, (a mint ők mondják) egy magyar úr udvarába béállanak és szerződnek. Ott mit tanulnak? Innya. Mit többet? Pompáskodni, egy mentét arannyal megprémeztetni, egy kantárt pillangókkal megcifrátzni, egy forgóval, egy varrott lódinggal pípkeskedni, paripát futtatni, egy szóval, esküdni, hazudni és semmi jót nem követni. Héj! mely külömb vala ama lacedaemoni aszszony, mikor a fiát, mely immár felnivelkedett vala, felfegyverkeztetvén jó módjával, végre egy paizst ada néki ezen szóval: Aut cum hoc, aut in hoc; avagy: ezt hozd hozzám tisztességesen, avagy ebben hozzanak becsülettel. Mi pedig nem így, hanem, ha udvarba nem mégyen az ifjú, sem hadban, sem végekben, sem idegen országokban vitézlő mesterségeket tanulni, tehát vagy prókatorságot patvarián, nem az igazságnak szeretetiből pedig, hanem másokat nyomorítani kívánván, tanul, vagy papságra adja magát, isten tudja micsoda indulatból. Az urfiak szintén ilyek, az ital legnagyobb mesterség és katonaság, s mentől aljasabb, rosszabb lovászokkal s kóborló katonácskákkal társalkodnak, legnagyobb katonaságnak tartják. Osztán ha húsz esztendő

alig érnek is el, mindeniknek feleség kell; ha tizen vannak is egy familiában, senki nem tanul jó tudományt, senki nem lesz szarándokká, hogy láthasson, hallhasson, tudhasson abból hazájának valamit szolgálni. Ezek kívánják osztán a generálisságot, és ugyan ezeknek is kell adnunk, mivel más nincs jobb. Oh egek! oh isten! miért hoztál ki minket Scythiából, holott talán nem bomlottunk volna meg ennyire ebben a magyar Campániában; avagy ha bomlottunk volna is, nem látott volna meg ennyi világ minket magunk rosszasa miá veszni. De ha nincs haszon a panaszkodásban és a haszontalan foházkodásban, nyúljunk egy remediumhoz, ha vagyon: vagyon pedig ha akarunk. Mert noha a magunk népe, a mint most vagyon, s mint leábrázoltam, megromlott, mindazáltal, ha kérde, kit kívánok, s micsoda nemzetet akarok oltalmamra? azt mondom: a magyart kívánom. Miért? azért mert legalkalmasabb, legerősebb, leggyorsabb, és, ha akarja, legvitézebb nemzetség. Kétszáz esztendeje leszen már, hogy a magyar a törökkel harcol; hányszor a török császárok személyek szerint sok százezer emberekkel jöttek országunkba? Csak egy zultán Szulimánnak is, ki legvitézebb császár vala ottomán nemzetben, őt expeditiója volt, de mégis isten nem hagyott elveszni mindnyájunkat; a mi veszett is, többnyire békesség és frigy színe alatt, hogyses hadakozásban, veszett. Azért magyart kívánunk oltalmunkra, nem indust, nem garamantát, sem németet, sem spanyolt; csak jobbitsuk meg magunkat, szabjunk más rendet dolgainknak, tegyük régi helyre és méltóságra militare disciplinam. Egy nemzethnél sem vagyunk alábbvalók; ha kevesen vagyunk is pedig, nem oly kevesen vagyunk, hogy a török ebekkel még ne bánhatnánk, hogy ily semminek tart minket.

Szükséges volna ugyan, hogy ezt a hadi tudományt bővebben explicálnám. De mivel most énnékem arra nincsen intentióm, hogy particulariter examináljam, in genere mondok valamit, a mit én tudok; hogy a mely talentomokat isten nekem adott, ne ássam el haszontalanul a földbe. Ez előtt is irtam volt egy

kis tractatust, kinek neve Vitéz Hadnagy; de csak magamnál tartom; mert én nem látok olyat, ki gyönyörködne az olvasásban: maga ugyan semmiből egy ember sem tanulhat úgy mint abból. Én nem praetendálok annyit tudni, hogy mindeneket taníthassak, mert az én experienciám kicsiny, és csak egynéhány csatából áll: de olvastam s hallottam annyit, hogy némelyeknél többet tudok, úgy gondolom. Azoknak írom azért, hogy a mint mondam, talentomomat el ne rejtsem, hanem a ki hasznát veheti, vegye: a ki nem, legalább lássa énbennem a jó indulatot. Mindnyájunknak kell ahoz szólunk; mert mikor ég a ház, mindentől jó néven vétetik, ha vizet hoz oltani. Mennyivel inkább szükséges most a segítség, a jó tanácsadás, és a jó

OPERATIO.

I. Szükséges azért, hogy a magyar nemzet, ha ettől a fenforgó víztől meg akar szabadulni, ha magának és posteritásának megmaradást kíván, tartson fegyvert kezében; de nem úgy mint eddig, hanem jóval is másképen. Mert nem elég az, hogy minden particuláris embernek legyen fegyvere házánál, noha annak is kell lenni; hanem hogy a nemes ország tartson egy armádát lábon, készen, a ki mindenfelé, minden órában, minden szempillantásban, télben, nyárban, oda mehessen, az hová szükség kívánja. Ez minden fundamentuma a mi megmaradásunknak. Azért erről is többet kell szólanom.

II. Ennek az armádának számát determinatíve meg (nem) mondhatni minden időkre; mert néha nagyobb a szükség, néha kisebb. Ha azokban az időkben volnánk mint eddig voltunk, hogy nem volt ugyan nyilván való hadakozás, hanem békességnek homálya, ki alatt mindazáltal országunk igen megromlék: tehát én azt mondom, hogy az ilyen időkben szükséges volna, hogy a magyar nemzet tartana négyezer gyalogot, nyolcezer lovast. Tudom, hogy leszen olyan, ki talán megneveti ezt az én tanácsomat, hogy a lovast többnek mondom a gyalognál, holott a gyalog ereje a hadakozás-

nak; ő vészi, ő tartja meg a várakat és sán-
cokat, és jobbra őrajta fordul meg minden
operatio. Ugyan én is megvalloam mind eze-
ket, és a gyalogság a hadban a valóság; és
a mint a régi generálisok mondták, a gya-
logság keze, a lovasság lába a hadako-
zásnak. De én azért mondtam, ha békeséges
idő volna mint eddig, akkor mikor nincs vár-
szállás, nincs valami nagy ütközet, hanem
csak rablás, csataképen való meglopás és
pusztítás: kinek a gyalogokat nem opponál-
hatnak mindenfelé, hanem a lovasat hamar el-
küldhetnek, valahová szükséges volna. Má-
sodszor azt mondom, a töröknek is ereje,
mely a végcokban vagyon, lovasból áll; és ar-
ra kell céloznunk, hogy annak ellene állhas-
sunk. Harmadszor, az ország hosszú, kes-
keny; a gyalog lehetetlen hogy mindenütt
succurrálhasson. Negyedszer: Magyaror-
szág többire mezőség; a gyalog a mezőn
nem subsistálhat a könnyű lovas ellen még
most, míg jobban helybe nem hozzuk ma-
gunkat.

III. Szükséges ez az armáda hogy elége-
dendő fizetéssel és minden provisióval admi-
nistráltassék; oly fizetése legyen pedig a vi-
téznek, hogy azzal becsülettel hórul-hóra
béérje, magát ruházhassa, fegyverezhesse, s
eledelére elég legyen néki, mert én azt az
armádát örökösnek akarom lenni. Tehát arról
kell tennünk a vitézlő nép iránt, ne kénysze-
rittessék kóborlani, lopni, s kijárni, szökni
kételenségből. Abban azért ily limitatiót kel-
lene tartani: Minden embernek fegyvert jól
hivataljához adni kellene, minden készületi-
vel, szerszámával. Ehez jó erős posztót, ha le-
hetne gyalogságnak kéket, lovasnak veresset
ruházatjára, dolmányára, mentéjére, süvegre
elégedendőt. Ehez ismét hétről hétre lisztet
avagy kenyeret és sót; minden hónapra a
lovasnak szénát, abrakot. Ezt így dispo-
nálnván kevés pénz kellene, főképen a gyalog-
nak szükségére; mindazonáltal kellene, mert
ingyen senki nem szolgál örömet, hanem
nyereségért, előmenetelért és becsületért;
azért annyit kellene pénzt is rendelni, hogy
megérnék véle. Örömet is találnánk embert

fizetésünkre; a lovasnak sokkal több kellene
lovára nézve. Ismét azt is akarnám, hogy
minden zászlóaljának egy kincstartója vol-
na; és hogy legalább nyolcadik részét ne
adnák meg a vitéz pénzének; mert ha mind
oda adjuk is néki, mind elkölti; de ha in con-
servatorio lészen, egynéhány esztendőre
meggyülekezik, és sok szükségét érheti be-
véle. Azonban ha rabság, ha betegség, ha se-
bek megnyomnák, volna mit elővenni.

DISCIPLINA MILITARIS.

IV. Itt énnékem istenemet kell kérnem,
engedje meg szent nevéért nem csak kimon-
danom a mit tudok, hanem ugyan persvadeál-
nom is az én magyarimnak, hogy erre appli-
cálják magokat minden tehetségekkel, kíván-
ságokkal és akaratjokkal. S ha ezt végbe vi-
szem, bizonyos vagyok benne, nem nyél el a
pogányság egyszersmind, hanem még egy-
szer talpra áll a magyar.

V. Szükséges hogy régiek autoritássával
támogassam discursusimat. Kik között az e-
gész historicusok consensussából nem találok
jobbat mint Vegetius volt, ki Valentiniánus
császár parancsolatjára vitézlő praeceptumok-
kat íra; a kikre én relegálom az én ma-
gyarimat. Azért én ím ezt a kis beszédet ma-
gamévá tészem itten. Így mond azért ő: „In
„omni praelio non multitudo et virtus indocta
„sed ars et exercitium solent praestare victo-
„riam; nulla enim alia re videmus populum
„Romanum sibi orbem subiecisse terrarum,
„nisi armorum exercitio, disciplina castrorum,
„usuque militiae. Quid enim adversus Gallo-
„rum multitudinem paucitas Romanorum va-
„luisse? quid adversus Germanorum proce-
„ritatem brevis potuisset audere? His pares
„quidem non tantum numero, sed etiam viri-
„bus nostris praestitisse manifestum est.
„Afrorum dolis atque divitiis semper impares
„fuimus. Graecorum artibus prudentiaque nos
„vinci nemo unquam dubitavit, sed adversus
„omnia profuit solertem tironem eligere, ius,
„ut ita dixerim, armorum docere, disciplinam
„quotidiano exercitio roborare, quaecumque

„enim evenire in acie atque in praeliis solent, „omnia in campestri meditatione pernoscere, „severe in desides vindicare. Scientia enim „rei bellicae nutrit audaciam; nemo facere „metuit, quod se bene didicisse confidit. Et „enim in certamine bellorum exercitata pau- „citas ad victoriam promptior est; rudis et „indocta multitudo exposita semper ad cae- „dem. Si quis igitur pugna publica supe- „rare barbaros cupit, in divinitatis nutu, dis- „positione Imperatoris invicti reparentur ex „tyronibus legiones, votis auribus petat. „Intra id breve spatium iuniores diligenter „electi, et exercitati quotidie, non solum ma- „ne, sed etiam post meridiem, omni armorum „disciplina, vel arte bellandi, veteres illos „milites, qui orbem terrarum integrum sub- „egerunt, facile coaequabunt. Nec enim mo- „retur Caesaream Tuam Majestatem, quod „olim consuetudo sit mutata, quae vixit, sed „huius provisionis et felicitatis est perennitas „tua, ut pro salute reipublicae et nova ex- „cogites, et antiqua restituas, omne opus „difficile videtur, antequam tentas. Ceterum „si exercitati et prudentes viri delectis op- „ponantur, celeriter manus bellis poterit ag- „gregari, et diligenter institui; quid vis enim „efficit solertia; neque longitudo aetatis aut „annorum numerus ad artem bellicam tradet, „sed continua exercitationis meditatio. Post „quanta vulneris stipendia inexercitatus mi- „les semper erit tyro. Nunquam credo potuisse „dubitari aptiorem armis rusticam plebem, „quae sub dio et in labore nutritur, solis patiens, „umbrae negligens, balnearum nescia, deli- „ciarum ignara, simplicis animi, parvo con- „tenta, duratis ad omnem laboris tolerantiam „membris; cui gestare ferrum, fossam duce- „re, onus ferre, consuetudo de rure est; et „nescio etiam quomodo minus timeat mor- „tem, qui minus deliciarum novit in vita. Nunc „qua aetate miles eligi conveniat, explore- „mus.“

„Equidem si antiqua consuetudo suadenda „est, incipientem pubertatem ad delectum co- „gendam nullus ignorat; non enim tantum „celerius, sed etiam perfectius imbibuntur,

„quae discuntur a pueris. Deinde militaris ala- „critas, saltus et cursus ante tentandus est, „quam corpus pigrescat; velocitas enim est, „quae percepto exercitio, strenuum efficit „bellatorem; adolescentes legendi sunt, si- „cut ait Sallustius. Nam primum iuventus „simul ac belli patiens erat, in castris per „laboris usum militiam discebat; melius enim „est, ut exercitatus iuvenis causetur aetatem „nondum advenisse pugnandi, quam doleat „praeteriisse. Neque enim parva aut levis ars „videtur esse armorum; sive equitem, sive „peditem sagittarium velis imbueri, sive „scutatum armaturae numeros, omnesque ge- „stus docere, ne locum deserat, ne ordines „turbet, ut missile destinato ictu magnis vi- „ribus iaciat; ut fossam ducere, nidos scien- „ter figere norit; tractare scutum et obliquis „ictibus obvientia tela deflectere, plagam „prudenter vitare, audacter inferre. Sed qui „delectum acturus est, vehementer advertat, „ut ex oculis, vultu, ex omni conformatione „membrorum eos eligat, qui implere valeant of- „ficiū bellatoris. Namque non tantum in ho- „minibus, sed etiam in equis et canibus virtus „multis declaratur indiciis. Sit ergo adolescens „martio operi deputandus, vigilantibus oculis, „erecta cervice, lato pectore, humeris muscu- „losis, valentibus digitis, longioribus brachiis, „ventre modicus, exilior cruribus; suris et pe- „dibus non superflua carne distentis, sed ner- „vorum duritia collectis; cum haec signa in ty- „rone deprehenderis, proceritatem non magno- „pere desideres; utilius enim est fortes milites „esse, quam grandes. Sequitur ut cuius artis „tyrones vel eligendi vel penitus respuendi „sint, indagemus. Piscatores, aucupes, dolci- „arios, pincernas, omnesque qui aliquid tra- „ctasse videntur ad gynaecea pertinens, lon- „ge arbitror pellendos esse a castris: fabros „ferrarios, carpentarios, macellarios, et cer- „vorum aprorumque venatores convenit as- „sumere in militiae societatem; hoc est in „quo totius reipublicae salus vertitur, ut tyro- „nes non tantum corporibus, sed etiam ani- „mis praestantissimi eligantur. Vires regni et „romani nominis fundamentum in prima dele-

„ctorum examinatione consistunt. Nec leve
 „putetur hoc officium, aut passim quibus-
 „cunque mandandum, quod apud veteres inter
 „tam varia virtutum genera, in Sertorio prae-
 „cipue constat esse laudatum; iuventus enim,
 „cui defensio provinciarum, cui committenda
 „bellorum fortuna est, et genere, si copia sup-
 „petat, et moribus debet excellere; h o n e s-
 „t a s e n i m i d o n e u m m i l i t e m r e d d i t.
 „Verecundia dum prohibet fugere, facit esse
 „victorem; quid enim, si exerceatur ignavus?
 „si pluribus stipendiis moretur in castris,
 „nunquam exercitus profecit tempore belli,
 „cuius in probandis tyronibus claudicarit ele-
 „ctis, et quantum usu et experimentis cogno-
 „vimus, hinc tot ab hostibus sunt illatae cla-
 „des. Dum longa pax militem negligentius
 „incuriosiusque legit, dum honestiores qui-
 „que civilia sectantur officia, dum possesso-
 „ribus indicti tyrones per gratiam aut dissi-
 „mulationem probantur, tales sociantur armis,
 „quales domini habere fastidiunt. A magnis
 „ergo viris magna diligentia idoneos conve-
 „nit eligi iuniores. Sed huius rei usum dissi-
 „mulatione longae securitatis abolevit. Primi La-
 „cedaemonii experimenta pugnarum, de
 „eventibus colligendo rem militarem, quam
 „virtute sola vel certe felicitate creditur
 „contineri: ad disciplinae pueritiaeque stu-
 „dia revocarunt, ac magistros armorum iu-
 „ventutem suam, usum varietatemque pu-
 „gnandi praeceperunt edocere. O viros sum-
 „ma admiratione laudandos! qui eam praeci-
 „pue voluerunt artem, sine qua aliae artes es-
 „se non possunt. Horum sequentes instituta
 „Romani martii operis praecepta et usu reti-
 „nuerunt, et literis prodiderunt. Quantum in
 „praeliis Lacedaemoniorum profuerit, ut omit-
 „tam ceteros, Xanthippi declaratur exemplo,
 „qui Atilium Regulum, Romanumque exerci-
 „tum saepe victorem cum Carthaginiensibus
 „non virtute sed artis fere auxilio prostratis
 „exercitibus cepit ac domuit, unoque con-
 „gressu triumphans: bellum omne confecit.
 „Nec minus Italiam petiturus Hannibal Lace-
 „daemonicum victorem quaesivit armorum,
 „cuius monitis, tot consules, tantasque le-

„giones, numero inferior ac viribus, intere-
 „mit. Ergo, qui desiderat pacem, praeparet
 „bellum; qui victoriam cupit, militem imbuat
 „diligenter; qui secundos optat eventus, di-
 „micet arte, non casu. Nemo provocare, ne-
 „mo audet offendere, qui intelligit superi-
 „orem fore, si pugnet. Tempore hyemis sub
 „tegulis et scandulis, quae si deessent, certe
 „culmis, ulma et culmo tegebantur ad equi-
 „tes, et quaedam veluti basilicae ad pedites,
 „in quibus tempestate vel vento aere turbato
 „sub tecto armis erudiebantur exercitus, ce-
 „teris autem hybernis, si nives, pluviae ces-
 „sarunt, exerceri cogeantur in campo; ne
 „intermissa consuetudine, animi militum de-
 „bilitarentur, et corpora, silvam caedere,
 „portare onera, transilire fossas, natere in
 „mari, sive flumine, pleno gradu ambulare vel
 „currere etiam armatos cum sarcinis suis
 „saepissime convenit, ut quotidiano laboris
 „usu in pace, difficilis non videatur in bello.
 „Sive ergo legio fuerit, sive auxilia, exerce-
 „antur assidue. Nam quemadmodum bene exer-
 „citus miles praelium cupit, ita formidat in-
 „doctus.“

„Postremum sciendum est, in pugna usum
 „amplius prodesse quam vires. Nam nisi do-
 „ctrina esset armorum, nihil paganus distaret
 „a milite.“

Bizonyára éppen a discursusban jól meg-
 láthatjuk, hogy ha nem tudom mennyi hada-
 ink lesznek is, és kicsodás bátor szívűek is,
 de ha nem tanított nép, ha nem tudós, csak
 haszontalan, és semmi haszna nem lesz. Mert
 nem csak abban áll a tudomány s hadi mester-
 ség, hogy a vitéz vetélkedjék akármiképen, ha-
 nem okossággal. A medve erősebb az embernél,
 a párduc gyorsabb, az oroszlan serényebb:
 mégis az ember mindeniket meggyőzi okosság-
 gal; lovat, ökröt, elefántot a maga szolgál-
 tatjára kötelez és kényszerít, melyet meg
 nem cselekedhetnék, ha csak erejében, bá-
 torságában bíznék; hanem okossággal. Hát
 mennyivel inkább kíváncsi embernek em-
 ber ellen okosság, főképen minékünk olyan
 ember ellen mint a török, a ki nem erővel,
 sem vitézséggel győzött eddig meg bennün-

ket, hanem ravaszsággal. Ha azért azé a hadi győzelem a kié nagyobb a hadi mesterség: nem kell kételkednünk, hogy miénk nem léssen, ha derekason magunkat hozzá approbáljuk; mert, igaz, a török ravasz, hogy disciplinatus; mindazáltal az ő hadi tudománya nem oly perfectióban vagyon, hogy jobb ne lehetne; hanem mikor magánál rosszabbat talál, bizonyos hogy minor virtus cedit maiori. Jobbaknak kell tehát lennünk, vitézbecnek is, tanultabbaknak is, ha a törököt meg akarjuk verni. Mert ha ő több is, semmit azon meg nem indulok, ha mi jobbak leszünk. Én tudom micsoda impedimentuma vagyon, ha ezt a perfectiót nem érhetette magyar nemzetünk: 1) Hogy nem bízik magában, hogy abba a rendbe hozhassa magát s állapotját, a kiben a régi romaiak voltak, kikről szól Vegetius. 2) Hogy a mi szabadságunkat annyira tágon ereszsük, hogy akármely hajducska is, vagy katona, nem örömet hagyja magát venni ebbe s ilyen oskolába avagy disciplinába: holott neki nagy servitusnak tetszik a jó rend, rabságnak a regula; viszont nem tartván semmi szebb titulust a szabad legénységénél. 3) Hogy ez az igyekezet particuláris embertől, sem úrtól nem lehet, azért lehetetlen. De én ezekre az hármakra könnyen megfelelek.

Elsőben a mi a kételkedést illeti, ez csak túnyaságból vagyon, mivel nincs elégedendő kedvünk s applicatiónk hozzá, lehetetlennek gondoljuk igyekezetünket. Valljon kik voltak a romaiak? kik voltak a régi macedónok? Nem oly emberek-é mint mi? Még is Vegetiust elő hívom: „In delectu atque exercitatione tyronum, si quis diligens velit existere, „ad antiquam virtutis imitationem facile „corroborare poterit exercitum; neque enim „degeneravit in hominibus Martius calor, nec „effoetae sunt terrae, quae Lacedaemonios, „quae Athenienses, quae Marsos progenuere, „sed longae securitaspacis partim ad delectationes ocii, partim ad civilia traduxit officia. Ita „cura rei militaris primo negligentius agi, postea dissimulari, ac postremo olim in oblivionem „perducta cognoscitur; nec aliquis hoc supe-

„riore aetate accidisse miretur, cum post „primum Punicum bellum viginti quatuor „circuli, et quod excurrit, annorum pax ita „Romanos illos, ubique victores, ocio et „morum desuetudine enervavit, ut secundo „bello Punico Hannibali pares esse non possent. Tot itaque ducibus, consulibus, tot „exercitibus amissis, tunc demum ad victoriam devenerunt, cum usum, exercitiumque „militare condiscere potuerunt. Semper ergo „legendi vel exercendi iuniores; vilis enim „constat erudire armis suos, quam alienos „mercede conducere.“ Ime nem lehetetlen hanem könnyű, ha akarjuk. Vagyon népünk, vagyon módunk, vagyon alkalmatosságunk; az elszánt akarat kell, nem kell más semmi, nem kell a nép fogadásában csak a reménységre néznünk, nem csak a katonaságra, a mint most vagyon a dolog: a jó nemest, a jó katonát inkább kell venni, ha vagyon: de ha nincsen, a pórból kell előállatnunk hadi népünket. Az jobb amaz otthon eltanult nemesnél, és jobb az udvarokban részegeskedő, nyalakodó katonánál, jobb annál is a ki Végbéli név alatt semmit nem tud egyebet, hanem faluról, falura kvártélyozni, kóborlani, lopni, szegény embert nyomorgatni. A kinek ilyen élete volt, távol kell tőle futni. Rühös juh az ilyen; a többit is rühösítené. Jobb azért amaz ifjú jó polgár legény; mert annak is némelyike rossz, sőt rosszabb a többinél. Könnyen megismérhetni, kinek vagyon esze, az ábrázatjáról, a termetiről, a vidámságáról, az olyat a ki jó, a ki még a paraszti munkában el nem gyötrődött, s kedve vagyon hozzá. A Nagy Sándor hada ilyen volt. Im mint ír Arrianus historicus felőle, midőn Sándort szólani hozzájok introducálja: „Philippus pater eos errantes ac vagos, rerum omnium inopes, plebsque etiam pellibus amictos pastores, pro quibus cum Illyribus, Tribellis, Thracibusque finitimis continuo pugnabitis, in tutelam „ac fidem suam recepit: ex montibus asperis „in plana et culta deduxit, pro pellibus chlamydes ornatas ferre dedit, armis instruxit; rem militarem docuit, ut non magis locorum „munimentis ac situ contra finitimos, quam

„armis ac virtute vostra tuti essetis.“ Vagy on bizonyára országunkban is elég nép, ha erre ilyenképen viselünk gondot, és kiválasztván megfogadjuk, és jól megtaníjuk jó tudós tisztviselők által. Úgy vagy on, abból is egy legnagyobb fogatkozásunk vagy on, hogy nincsenek jó tisztviselőink, kiknek ugyan számosznak kellene lenni, a kik a hadi regulákra taníthatnák a népet. De én ebben azt tanácslom az én magyarimnak, fogadjanak egy ideig egy idegent más nemzetből. Erre legjobban dicsérem a Skóciából lött officéereket, a mely nemzet vitéz s hű, állhatatos, tüdő, szenvedő, idegen országokban örmest szolgáló. Dicsérem a németeket is; de nem a mi szomszédinkat Styriából, Austriából, hanem az imperiumbélieket, a kik ama régi jó nemzetektől még nem degeneráltak. Dicsérem a niederlandiakat, hollandiakat, a kik tanultak; és az olaszt is, a ki a német hadakban forgott. Dicsérem a helvétiusokat, ha kaphatnék; de nehéz ilyet találni.

Tudom, hogy valaki azt fogja mondani: Ugyan reá jöttél az idegen nemzet segítségére, kit azelőtt igen oppugnáltál. De nem érti az a barátom a dolgot. Én a hadi népet magyarból akarom csinálni; de mivel a hosszú békeség elszoktatta népünket a disciplinától, kell mestereket találnunk, kik által ismét in usum jöhessenek az elfelejtett reguláink. Azért nem szégyen attól tanulni a ki többet tud; szégyen megkötni tudatlanságban magát s nem tanulni. Egy nemzet is nincs e világon, a ki, ha szüksége vagy on az ilyen állapotra, szégyenelje maga szolgálatjára fogadni az hadi praeceptorokat; a mint nem szégyenlették a vitéz carthágóbéliek Xanthipust megfogadni a rómaiak ellen; nem szégyenlé francúz király a svájccereket, skóciabélieket arra a végre tartani; nem szégyenlé most a portugallus a francúzokat hívni és magához édesgetni; nem szégyenlé a muszka azon szerint német tisztviselőket felkeresni. Mert én nem kívánok egyebet hanem csak jó tisztviselőket; nem azért pedig hogy ő skótus, hogy ő német, francúz: hanem azért hogy ő hadakban forgott, látott, hallott, ta-

nult. Mivelhogy magyarnak hadakozása nem volt, nincsen is oly embere; de mihelyt a magyar megtanul, nem kívánok ilyet is másutt keresni. Minthogy Mátyás király idejében nem keresett a magyar tisztviselőket másutt hanem Magyarországon; Bátori István lengyel király, ez is ilyenképen szerzette Magyarországból a jó tisztviselőket; Bátori Zsigmond idejében is nem volt szűki a jó tisztviselőknak; ilyen volt Király Albert, Borbély György és más vitéz sok kapitányok. Csak Bethlen Gábor idejében is, és azután nem volt semmi fogatkozásunk az ilyenekből. De most ugyan nincs: az okát megmondtam, miért; az orvosságot is megmondtam: hozzá nyúlhatunk, ha akarunk. Találunk is pedig jó officéereket, csak akarjuk, és nyissuk fel erszényünket, mindenfelől magok jönnek hozzánk az idegenek, ha azt cselekeszszük.

Második impedimentuma a mi igyekeztünknek, a mint mondtam, a felettébb való szabadságnak vélekedése. Azt tartják a mi magyarink: Non bene de toto libertas venditur auro. Igaz bizonyára az, nincs szebb dolog a szabadságnál; de viszont a ki az ilyen militaris disciplinát szabadsággal ellenkező dolognak tartja, vagy bolondoskodik, vagy túnya, rossz és rest. Mert én azt vallom, és assecurálom az én magyarimat, hogy ha jó militaris diciplinát instituálnak, semmi a világon nem lészen a mi az ő libertásokat jobban megtartsa s conserválja, mint az. A mely hajdu vagy katoná nem akar belé állani ebbe az iskolába, ne törődjél rajta: hidd el, hogy túnya és rest, ő a szabadságnak vesztését obtendálja, s pedig a dologtól fél, fél a strázsától, fél a harctól; tudniillik szabad akar lenni, szabad prédálni, szabad részegeskedni, szabad urat, hadnagyot válogatni, s ott hagyni ha elúnja: ez az ő szabadsága. Én pedig azt mondom: valamig a szabadság a köz rendben Magyarországon lészen, addig jót ne reményljünk a mi dolgainkból; aboleálnunk kell nekünk minden erőnkkel a szabadlegénységet, a mely semmire nem jó, sem országnak, sem urának, sem magának. A ki vitézkedni akar, álljon bé a megmutatott hadi rendbe; a ki nem

akar, légyen úr, légyen főember, légyen polgár, légyen mesterember, de szabadlegény ne légyen: mert az corumpálja a többit is. Azért mutatok módot, hogy az országban a militia instituáltassék, hogy a kinek kedve vagyon hozzája, álljon oda, ne hazudjon hogy nincs hová menni emberség tanulni.

Harmadik részben azt mondom: hogy azt senki egyes úr vagy generalis végbe nem viheti. Kicsoda tehát? Az egész ország. Az egész ország unanimes consensussa kelletik erre. Mi haszna ha egy vármegye, vagy bár Dunán innen, vagy túl való föld, avagy Tisza-melléke vagy Erdély, végezne ilyet magányoson, ha a másik meg nem tartaná? Mindnyájunknak kell, a kik magyarok, horvátok vagyunk, ebben concurrálnunk, s ezt a militaris disciplinát megszabnunk, kit törvény szerint vagy sacramentum módjára tartunk; mert ehez sok dolog szükséges, a kit nem is jó volna papirosra tennem, nem is lehetne; de meglehet, ha mindnyájan egyet akarunk. Azt mondják: Pecunia nervus belli. Ezt is meg kell találnunk, még pedig fogyatkozzatlanképen; annyit, a mennyi szükséges. Valaki talán azt mondja hogy nincsen. Én pedig azt mondom hogy vagyon. Mikor Mahumet török császár Konstáncinápoly ellen készült volna, sohol nem találának a görögök költséget, kivel hadat s segítséget fogadhattak volna. De mikor a törökök megvették volna a várost, annyi kincset találának benne, hogy az egész török hadnak, annyi sok százezer embernek elég volt töltözésére. Ne járjunk mi is így. Mert ha a török Magyarországot mind megvérszi, talál ő benne aranyat, ezüstöt, rezet, vasat és mindent; vegyük elő valahol vagyon, ha az oltáron is, mert az isten nevéért akarunk véle élni, mint a Dávid elvévé panes propositionis. Igaz, hogy a magyar nemzet nem oly pénzes mint más nemzetek, de találunk mindnyájan ha akarunk, és istenünkért, hazánkért, feleségünkért, gyermekinkért keressük elő ládáinkból, deputáljuk minden proventusunknak egyik elégedendő részét arra. Hagyjunk békét egy kevéssé a pompának, a vendégségnek, és sok

haszontalan épületeknek, a prémes köntösnek és ezüst kupáknak, és más haszontalan cifraságnak; csináljunk pragmatikát mindeokról; reformáljuk magunkat elsöben, kik elei vagyunk az országnak, azután az alattunk valókat.

Imé találtam ez három difficultást az hadszerzésben s disciplinálásban. Mi tart meg tehát attól, hogy ne nyúljunk hozzá? Semmi, elhiggyétek, ha akarjuk; akarnunk kell pedig, ha megmaradást kívánunk. De ez az én dispositióm, a mint feljebb is megmondottam, eza had csak tizenkétezer emberből áll, tudnillik olyan praesuppositummal, hogy békeséges időben, olyanban mint eddig voltunk. Immár aztis megmondom miképen kellenék hasznát vennünk, mivel úgy mondtam, hogy együtt tartassék egy táborban ez a had. A végbéli, fizetésen való népet azzal nem intendálok cassálni, sőt azokat is intendálok disciplinálni és fizetni, szintén mint a többit. Hanem az lenne a dandára, az a fundamentoma a többi széljel való végbéli fizetettrendnek. A végbélit fizeti a király, a több derekát fizesse az ország. Ha azért a török csak apró csatákkal vesztegeti országunkat: annak a végbéli, ha jó fizetése leszen, ellene állhat; ha nem áll, ugyan a generálisok rosszasága leszen. Ha a török csak egy bassaságból igyekezik, úgy is a generálisok hivatalja, hogy ők azt jól megtudják, szorgalmatosan, kémek által és csaták által: gyűjtse össze a generális arra a maga hadait és végeit, s álljon ellent nékiek; ha nem elégedendő, más szomszéd generálissától kérjen segítséget; ha a török nem csak a bassaságból, hanem az egész budai vezérség indul, annál inkább megtudhatják a generálisok; s a ki felé vagyon a zördülés, recurráljon segítségért a magyar derék táborhoz, melynek magyar generálissa légyen. Az aztán az ő exercitatus hadával menjen oda a hova kelletik, vagy küldjön segítséget a mennyi kelletik. Mivelhogy pedig, ha nem tudom, micsoda vigyázás vagy dispositio légyen-is (nem lehet ugyan, hogy mikor a víz árad, valahol bé ne menjen s bé ne fakassza a töltést): a török is, a

ki oly elegyes a mi végházainkkal, hogy néhol beljebb is vagyón vára országunkban a magunkénál is, nem lehet ugyan hogy kárt ne légyen hazánkban. De ennek más remédiümát nem mondom, hanem arcúl csapásért két-tőt hármát is adni. Most, valamig mi erre nem resolváljuk magunkat, szintén oly békességben lészünk mint eddig voltunk: mindenén impune ment el a török, mi pedig mint a láncon tartott ebek úgy voltunk; és ha valaki kioldozta magát, a magyar volt lator, a magyar piszkáló, a magyar békesség-rontó. Elhigye pedig azt akármely magistrátus is, hogy a fizetetlen-ség és bosszúság megszagattalja még a vas láncot is a férfi emberrel, nem csak a disciplinát.

Ha ezt a rendet hozzuk bé országunkba, azt tanácslom, hogy azt a hódoltságot, kit megoltalmazhatunk a török ellen, kit békesség alatt elvött töllünk, elvegyük a töröktől, mert mire való volna a hadtartás, provisio, dispendium s fáradtság, ha jobbára az ország hódolt, és csak abban akarnánk maradni? A várinkat ugyan békességben meg nem veszi sem veheti. Tehát szükséges, hogy a hódolástól a falukat megfogjuk, és a felét annak, a kit a töröknek fizet a polgár, contribuálja a mi hadaink eltartására.

Ezekben, úgy vagyón, én mind sok s mind nagy difficultásokat látok; de meg nem kell ijednünk azoktól; igyekeznünk kell, hogy toláljuk minden erőnkéből. Soha egy nagy dolog nem lett meg, sem ezután nem léssen difficultás nélkül. Tudom ismét, hogy ezek a provisiók és rendelések a megnyitott és declarált hadakozásban nem elegendők. De én azt grádicsal csináltam a másikra; ha békeségben ennyi tanult hadunk volna, könnyen ehhez többet csinálhatnánk, hogysem a semmihez, mert ezek közt sok tanult jeles vitézeket talál-nék, kik a több hadnak fogadására, oktatására elegendendők volnának. Ha vármegyéket, ha hajdúkat, ha föld népét akarunk felvenni, mindjárt tisztviselőket a tanult hadból elővehetünk és taníthatjuk hadainkat. Mert ismét oda térek a hol voltam: a tudatlan semmirekellő, a jó tanult, jó. Ime még appen-

dixet macedóniai historiából hozok elő: „Macedones, qui per totum aetatis spatium semper in rebus arduis et periculis versati sunt, et sub Philippo morantes frequentes victorias consecuti, ad summam fortitudinem ita proveci erant, prudentia et rei militaris cognitione longe omnibus praestantes tironibus, pugnam detrectantibus, amarissimis verbis ignavia exprobrata, ipsi in unum coacti, consertis primum clypeis, hostes, qui se iam vicisse arbitrabantur, exceperunt, Ephialtesque et multis aliis interfectis reliquos in urbem fugere compulerunt.“ Ha azért hadakozás volna, nem tiz tizenkét ezer embert kellenék felfegyverkeztetnünk, hanem az egész nemzetünket jó módjával. Mert az olasz példabeszéd mondja: La forza, la regione adesso. Erő ellen erő kell; és ha nem is számmal, de virtussal és vitézséggel meg kell előznünk ellenségünket. Azért mindegy annak consideratiója, akar kicsiny akar nagy hadat tartunk; disciplina alá kell venni. Minden dolog e világon valami módon instituáltatik, azzal tartatik és conserváltatik. Valamely ország fegyverrel nyeretett, fegyverrel is oltalmaztatik, és minékünk magyaroknak valamink vagyón, fegyverrel nyeretett az a mi eleinktől; úgy tartatott eddig, és nincsen kérdés már abban: ezután is úgy kell megtartani. A békesség, a frigy, a csendes élet haszontalan gondolkodás minékünk; kárunkkal megtanultuk. A mi első politiánk fegyver volt; most is annak kell lenni, mert mi egyébhez engedlenek vagyunk; és ha volnánk, s ha a vitézséget megtudjuk, más subtilitásokat in rationem status mi nem esmérhetünk; s oly nemzettel is van dolgunk, a ki minálunknál ravaszabb, álnokabb, több, s ha fegyverrel meggyőz, mindennel meggyőzött. A mi régi szent István királyunknak koronázza azzal fejét, a ki oldalára kardot övedez. Más nemzetek, kiktől messze vagyón a pogány szomszéd, kiknek hosszabb reménységek lehet, és a veszedelmet nem oly közről látják, mint mi, öltözzenek biborba, bársonyba és kamukába: mi, kik immár ennyi kárunkkal a pogánynyal összebomlottunk és háborodtunk, nem viselhe-

tünk egyéb öltözetet fegyverderéknél, páncélnál, egy szóval fegyvernél és vasnál. Tudom, lesznek olyanok, a kik minden erőnket, igyekezetünket csekélynek és szükségesnél alábbvalónak fogják tartani, annyi sok száz ezer török, annyi hadi szerszám és ágyú ellen. De én azoknak megfelelek. Az én tanácsom az, hogy a mi hadakozásunknak fundamentomát vessük; mit ha megcselekszünk, könnyen reáépíthetünk a kit akarunk; ismét abban semmi kétséget nem tehetünk, ha ilyen dispositióval leszünk, segítséget másoktól is eleget találhatunk; mert természet szerint való ratióból is vagy on, hogy ha kit lát ember serénykedni a maga dolgában, inkább ad segítséget olyannak, hogysen a tunyának, a maga securitássával nem gondolónak s restnek. Mert ha csak zsebbe tésszszük kezeinket, senki nem gondol velünk, s ha nem tudom mint kérünk is segítséget, azt fogják mondani felőlünk: *Quaerant gentem cum qua cadant*. Magok közt pedig ezt: *Fatis cede, diisque, et cole felices, miseros fuge*. Tehát bölcsen mondotta Xenophon, hogy kinek fegyvere készen vagy on és resolutiója, azt nyeri véle, hogy sok barátokat talál, ellenséget avagy keveset avagy senkit: holott azoknak barátságára, a kiknek ők is szolgálhatnak, nagy örömet adja magát, hogy ötölk várhasanak valamikor segítséget. Azért az én fundamentomom békességes időben tizenkétezer ember, holott, hadakozás ha lenne (aminthogy légyen is), az én tanácsom szerint legalább annyi gyalognak, és lovasnak tizenkétezer embernek kell lenni *pro fundamento*. Ehez, a mint mondtam, az egész nemzetünket fegyverkezve vegyük rendbe; légyen elégedendő ágyúnk és minden hadi szerszámunk. Ha így

lésszen dolgunk, felelek mind életemig, az idegeneknél is elégedendő segítséget találunk; sőt ha ugyan volna is hogy nem találánk, csak a magunk erejével is annyit tehetünk, a mennyi elég volna oltalmunkra. És ha nyáron szembe nem szállhatunk is ellenségünkkel, télen jó processusokat reménylhetünk, mikor a török visszaszáll; nyáron pedig in *defensionis termino* maradjunk. Bizonyára alább hágy a pogány, s azt a frigyet, a kit mi is vérünkkel tőle vásárlottunk, ő fogja tőlünk kérni. Tekintsünk csak a mostani nyomorult állapotunkra, és jól *consideráljuk*; most, ha valami csak megrezzen is a török részéről, futunk ide s tova, vizeken havasokon által, ki imide, ki amoda; minden *remediumunk* csak a másoktól való segítségkoldulás. Nincs magunknak népünk, kivel *occurrálhassunk* a veszedelemnek! Nincs egy emberünk a kit hova tehetnénk. Boldog isten, hiszem nagy vilitás ez! Mi vagyunk-e a magyarok? De bár annak ne mondjuk magunkat! Ha Váradot vissza nem vesszszük, ha Erdélyt elvesztjük, ne is hadakozzunk bár azután, hanem vagy most vagy soha sem; fussunk ki az országból, ha ezt resteljük. Úgy hallom, elég pusztá ország vagy on Braziliában; kérjünk spanyol királytól egy tartományt, s csináljunk egy *coloniát*, legyünk polgárrá.

De ha ki bízik istenében, szereti hazáját, van egy csep magyar vér benne, kiáltson fel az égbe az istenhez, és énekelje velem ez Debora énekét: „*Qui sponte offertis de Izrael, animas vestras ad periculum, benedicite Domino: Nova bella elegit Dominus, et portas, hostium ipse subvertit. Cor meum diligit principes Izrael, qui propria voluntate offertis vos, discrimini, benedicite Domino. Amen.*”

Andreánszky Antal.
Blaskovics Mór.
Chalupka Endre.
Dobrovits Mihály.
Gusztáv Ferenc.
Hausper Ernő.
Mayer Nep. János ügyvéd.
Medveczky Dániel.
Modrovich Károly.
Mosóczy Lajos.
Paraszka Lőrinc.
Schedius Lajos k. tanácsos.
Szale Antal.
Szuborics Antal.
Veisz László.
Veszely Alajos.
Zerdahelyi Miklós.

7. Gyűjtő: Salamon József
ref. professor Kolosvárt.

Cserey Farkas Kolosvárt.
Gedő József Kolosvárt.

Nagy Elek Kolosvárt.
Kolosvári ev. ref. collegium.

8. Gyűjtő: Fáy András Pesten.

Fáy András Pesten.
Kajdacs István Pesten.

Jeszenszky Lajos Pesten.
9. Gyűjtő: Tarczy Lajos Pápán.

Baráth Ferenc.
Bárany Pál Füreden.

Bocsor István.
Bódog János lelk. Mihályháza.

Csepeli Sándor.
Eöri Sz. Gábor.

Fabri Károly.
Ferenczi Sándor Markusháza.

Hejpler József.
Horváth Ignác.

Horvát István.
Karcásai Sándor Köskeden.

Káldi Gyula Pompháza.
Kemény Lajos Vaton.

Kérkapoli Károly.
Koller Ignác Kéttornyulak.

Kotai István tanár.
Madas Károly Pesten.

Magyari István Tisza-Roffon.
Máté Lajos Kaposváratt.

Moési János Köcséren.
Nagy Szabó Ignác.

Némethy Pál Füreden.
Neumann Károly.

Noszlopi Tamás Noszlopon.
Pap Ferenc Tót-Vázsonyban.

Pap Zsigmond Csaszán.
A pápai ref. főtanodai ifjúság

könyvtára.
A pápai ref. főtanodai könyvtár.

Pólya Józsa.

Tarczy Lajos 2 péld.
Tóth Balázs.

Tóth Lajos.
Sarlai Károly Vaton.

Szabó Istv. lelk. Adorjánháza.
Szabó Lajos.

Szilágyi József.
Széki Béla.

Váli Ferenc.
Vörös Ilona Ó-Asszonyfán.

10. Gyűjtő: Palugyai Imre
kerületi tanácsos.

Keszlerly Antal Pesten.
Keszlerly János kamarai tanácsos Budán.

Palugyai Imre kerül. tan. Budán.
Pécsy Ferenc Pesten.

Porzavecz Ján. kam. tan. Budán.
Romy Vince Pesten.

11. Gyűjtő: Stokinger Mór
ügyvéd Temesvárt.

Andreánszky Miksa.
Bogma István.

Bogma Mihály.
Boros József.

Dellimanics Ferdinand.
Dihószky Antonin.

B. Duka Miklós.
Duschek Ede.

Gotthilf Ede.
B. Hiller Sándor.

Horváth Sándor.
Ivanovics György.

Susics Mihály.
Löffler István.

Mannhardt Ignác.
Marosfy János.

Mattyus András.
Misits Athanasz.

Pesti Frigyes.
Podhorányi József.

Stokinger Mór ügyvéd Temesvárt.

Takács Emánuel.
Tóth Ferencz.

Vargics Gábor.
Virág Ferdinand.

12. Gyűjtő: Justh István.

Justh József Neczpálon.
Justh István Neczpálon.

Lehoczky János Ábrámfaluban.
Szmrecsányi Gábor Balásfalv.

13. Gyűjtő: Madarassy Mór
Koltán.

Janoss Károly Koltán Kom. m.
Kovács Dániel Jásfalun.

Madarassy Mór.
Petrich Sándor Csúzon Kom.

márom m.

14. Gyűjtő: Urbanovics
Gusztáv Pesten.

Földváry Lajos.
Gály Vincze.

Horváth Antal.
Gr. Hunyady János.

Inkey János.
Inkey Lajos.

Kaján Sándor.
B. Majtényi László.

Pesti Nemzeti Casino.
Prónai Albert.

Szabó Károly.
Gr. Szapáry Antal.

Gr. Szapáry István.
Urbanovics Justin.

Gr. Zichy Pál Fer.
Velecz Adám.

15. Gyűjtő: t. Schreiber László.

Antal Ignác bécsi Augustineum.
Czetey A. Budán az egyetemi

könyvnyomda.
Schreiber László bécsi Augu-

stineum.
16. Gyűjtő: Zilahy Lajos.

Parola Ferenc N.-Váradon.
Peteri Ferenc ügyvéd.

Salamon Ádám telegdi pleb.
Sullyok József.

Zatureczky Gedeon.
Zilahy Lajos.

17. Gyűjtő: Draveczky Sándor.

Draveczky Sándor Székelyhid.
Garán Dániel Székelyhid.

18. Gyűjtő: Kubicza Pál
Ivanócson Trencsén m.

Kubicza Pál Ivanócson.
Platthy László Prieszkán.

Ilj. Rudnai József Bieliczen.
Sándor József Brunócson.

Szilvay Sándor Ivanócson.
19. Gyűjtő: Nagy Zlinszky Istv.

törvényszéki elnök Székesfehérváratt.

Cserna Kár. Székesfehérváratt.
Detrich Zsig. Székesfehérváratt.

Hader Pál Székesfehérváratt.
Hanekker Ferenc Székesfehérváratt.

Jankovich József Székesfehérváratt.

Markus Laj. Székesfehérváratt.
Meszlény Károly Székesfehérváratt.

Pöchl Kár. Székesfehérváratt.
Rohonczy István Székesfehérváratt.

Zlinszky István Székesfehérváratt.

20. Gyűjtő : <i>N. Kállai Kállay Menyhért.</i>	Véssey Lajos Kaposvárratt.	Jeszenszky Ferenc.
Bay Ferenc Szabolcsban.	Véssey Miklós Kaposvárratt.	Jeszenszky Ilka Siskovics.
Fazékas László.	Vucskits István Kaposvárratt.	Kiss Gusztáv.
Kállay Rudolf.	23. Gyűjtő : <i>Kisfaludy Pál.</i>	Kissovcics József nagy-bajomi plebános.
Kállay Bertalan.	Kisfaludy Pál ügyv. Baranyában.	Kund szül. Farkas Klára.
Kállay Amália asszony.	Koszits Szilárd segédbíró Baranyában.	Laith György Sárdon.
Kállay Ferenc Szabolcs m.	Majer Armin h. ügyvéd Baranyában.	Latinovits Somsich Mária.
Kállay Dénes Szabolcs m.	Schvarcz Károly k. ügyvéd Baranyában.	Lendvai Lajos.
Kállay Menyhért.	Szemlits Ferenc ügyvéd Baranyában.	Lengyel Kár. Gyöngyös-Sziget.
Kállay Boldizsárné.	Varga Pál ügyvéd.	Magyar irod. tanár Budán.
Sidlaczky József.	24. Gyűjtő : <i>Béldy Gergely Arapatakon.</i>	Márffy Mária.
21. Gyűjtő : <i>Michnay Endre bölcsészeti tanár.</i>	Béldy Gergely Sz. Györgyön.	Menyhárt Gáspár Sárdon.
Heufel János Pozsony.	Constantin Miklós Brassó.	B. Meskoné, szül. Fáy Mária grófnő Sopronban.
Imely Gusztáv.	Csulak Zsigmond Sz. Györgyön.	B. Meskoné, sz. Palocsay Anna grófnő Sopronban.
Krajner Gábor.	Özv. Dániel Elekné Brassó.	Molnár József Mikén.
Michnay Endre.	Zeyk Antal Brassó.	Nadler Károly több olvasztó huta igazgatója Nagy-Mihályon.
Schönbauer.	25. Gyűjtő : <i>Béldy István.</i>	Gr. Niczkyné, szül. Schmidegg grófnő.
Uj Sándor Pozsony.	Béldy István Brassó.	Paizs Boldizsár.
Valkó Gusztáv.	Filker György Brassó.	Gr. Péchy Emánuel Boldogkőn.
22. Gyűjtő : <i>Németh Antal ügyvéd.</i>	Katona Elek Kolozsvárt.	Prihadny Ernő Iglón.
Borsiczky Antal Kaposvárt.	Tolnay Gábor M.-Vásárhely.	Riacsofszky Dominik nagy prépost Szepesen.
Csorba József Kaposvárt.	26. Gyűjtő : <i>Somsich Pál.</i>	Rogan Raumon d Sárdon.
Ferber József.	Barta Béla.	Sárközy Lajos.
Festetics Dénes.	Berky József sarányi plebános.	Siskovics Etelka.
Festetics Sámuel.	Bodonyi Lukács.	Siskovics Tamás.
Gaal Alajos Kaposvárratt.	Csanády Ferenc.	Somsich Imre.
Gáspár Boldizsár Kaposvárratt.	Csepacz József.	Somsich József Ujlak.
Gáspár Lajos Kaposvárt.	Delimanits László Orovicza Verőcze.	Somsichné szül. Kajdatsi Jozéfa.
Hoprecter Ambrus.	Delimanits Zsuzsána Siskovics.	Somsich Lőrincz Sárdon.
Kacsokovics Ágosta Kaposvárt.	Demiéni István.	Somsich Mária Siskovics.
Kacsokovics Mihály.	Döme Pál.	Somsich Pál Sárdon.
Kapocsfi Imre Kaposvárratt.	Friebeisz Somsich Risa.	Somogyi József.
Kapocsfy József Kaposvárratt.	Fridetzki György.	Speek István csokli káplán.
Kelemen Lajos Kaposvárratt.	Fodor József.	Szathmári Sámuel.
Király Lajos Kaposvárratt.	Fuchs Béla.	Szulyovszky Gusztáv Pazdicson.
Kiss Lajos Küccsén.	Gr. Forgách Antal.	Tallian Miklós csokli plebános.
Kozma Ferenc Görnyén.	Gaal Pál.	Zsedényi Eduard Lőcse.
Kund Vincze Kaposvárratt.	Gaal Wilhelmine.	Váradí Károly (Sebestyén-tér.)
Lohner János Csákányban.	Gerenday Ambrus.	Visy Pál Nagy-Atád.
Matkovics György Kapos várratt.	Gomber Igazgató Budán.	
Németh Antal Kaposvárratt.	Horváth János sitfai ispán.	
Nyarady János.		
Somogyimegyei könyvtár.		
Véssey Antal Kaposvárratt.		
Véssey István Kaposvárratt.		

FIGYELMEZTETŐ KÉRÉS.

A tisztelt gyűjtő urak kéretnek, tudósítanak az alulírt megbízottat: magok lesznek-e szívesek aláíróik közt a példányokat kiosztani? s ha nem: kihez és mely úton küldessenek azok el; különben a legjobb akarat mellett is bajos alulírtnak minden aláírónak a füzeteket jókor kézhez küldeni. Az aláírók neveinek olvasható írása szinte nagyon kívánatos.

Emich Gusztáv.

